KUDSİ ERGUNER • VIKRAM SETH • KAMKARLAR • ÖMER FARUK TEKBİLEK • YAZ BALTACIGİL

ROLL

ONBİR EYLÜL dünyanın değiştiği gün

112480 kasım 2001/11 2 000 000 TL

BRIAN ENO

SUZANNE VEGA

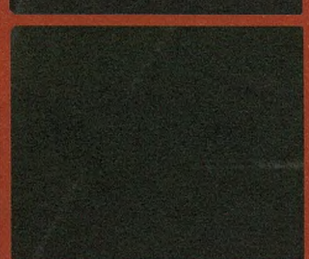

JOE STRUMMER

ROLL 58

SENEM DİYİCİ • ALP ALTINER • OTIS TAYLOR • YUSUF GÜLER AKSÖZ • DON BYRON

cohen leonard

11 Eylül vakasının ardından Les Inrockuptibles dergisi pek çok kişiyle birlikte Leonard Cohen'e de neler düşündüğünü ve hissettiğini sormuş. Cohen'in yanıtı şöyle: *Bu olayla ilgili düşüncelerimi sormanıza teşekkür ederim; ama ben söyleyebileceğim her şeyi daha önce, "The Future" adlı şarkımda, "Closing Time" adlı bir başka şarkımda ve "Anthem" adlı bir üçüncü şarkımda söylemiştim. Dostlukla....* Beş yıl önce ilk sayımızda bu sayfalara Cohen'le başlamıştık, altıncı yaşımıza yine Cohen'le giriyoruz ve söz konusu üç şarkıyı huzurlarınıza getiriyoruz.

Ağrt

Yine kuşlar şakıyor
şafakla birlikte
Diyorlar ki
Takılıp kalma
Ne geçmişe
Ne de geleceğe

Heyhat, savaşlar
patlayacak yeniden
Kutsal güvercin
esir edilecek yine
Satılacak, alınacak
ve yine satılacak
Hür olmayacak güvercin hiçbir zaman

Çalın hâlâ çalabilen çanları
Unutun mükemmel vaatleri
Bir çatlak vardır her şeyde
Işık ancak böyle girer içeri

İşaretler istedik
işaretler gönderildi
doğuma ihanet edildi
evlilikler harcandı
Evet, dulluğu
bütün iktidarların
görmemiz gereken işarettir

Birlikte koşamam artık
o kanunsuz güruhla
yukarılardaki caniler
avaz avaz okurken dualarını
Ama onlar çektiler, çağırdılar
yıldırım bulutlarını
ve onlar duyacaklar sesimi

Çalın hâlâ çalabilen çanları

Toplayabilirsiniz parçaları
bir toplam elde edemezsiniz ama
Bir yürüyüş başlatabilirsiniz
davullar olmaz ama
Sevilecek
her yürek, her kalp
gelecektir bir mülteci gibi

Çalın hâlâ çalabilen çanları
Unutun mükemmel vaatleri
Bir çatlak vardır her şeyde
Işık böyle girer içeri

Gelecek

Geri verin bana hazin gecemi • Aynalı odamı, gizli hayatımı • Çok ıssız burası • İşkence edecek kimsem yok artık • Mutlak denetim verin bana • tüm canlılar üzerinde • Gel yanıma uzan sevgilim • Bu bir emirdir! •• Crack verin bana ve anal seks • Sökün kalan tek ağacı • Dikin • kültürünüzdeki çukura • Geri verin Berlin duvarını • Geri verin Stalin'i ve Aziz Paul'ü • Geleceği gördüm kardeşim • Cinayet var gelecekte •• Bir çığ gibi büyüyecek olaylar dört bir yanda • Kalmayacak artık • ölçüsü hiçbir şeyin • Dünyayı saran tipi • eşiği aştı • ve ters yüz etti • ruhların düzenini • Tövbe et, tövbe dediklerinde • anlamadım ne kastettiklerini • Tövbe et, tövbe dediklerinde • anlamadım ne kastettiklerini • Rüzgardan öğrenemezsin kim olduğumu • Bilemedin, bilemezsin • Ben o küçük Yahudiyim • İncil'i yazan • Gördüm yükselişini ve düşüşünü milletlerin • Hikayelerini dinledim, hepsinin hikayelerini • Yalnız sevgi ayakta tutar her şeyi • Bendenize öyle dendi • Açık söyle, hiç acıma • Bitti, yok daha ötesi • Dönmüyor feleğin çarkı • Hissediyorsun hasat ediyor şeytan ürünlerini •• Hazırlan geleceğe • Cinayet var gelecekte •• Bir çığ gibi büyüyecek olaylar • Bozulacak kanunu • kadim Batı'nın • İnfilak edecek özel hayatınız aniden • Hayaletler gelecek • Sokaklar ateş alacak • Ve dans edecek beyaz adam • Bir kadın göreceksiniz • ayaklarından asılmış • Elbisesi örtüyor çehresini• Ve boktan şairler • çıkacak ortaya • Charlie Manson taklitleri • Ve dans edecek beyaz adam •• Geri verin bana Berlin duvarını • Geri verin Stalin'i ve Aziz Paul'ü • Geri verin İsa'yı • Ya da Hiroşima'yı • Katledin şimdi bir cenini daha • Çocukları sevmeyiz ki zaten • Geleceği gördüm sevgilim • Gelecek cinayettir

Kapanış vakti

İçiyoruz ve dansediyoruz • Ve döktürüyor orkestra • Ve yükseliyor Johnny Walker erdemi • Ve benim tatlı eşlikçim • Bir merhamet meleği • Kalçalarına sürtüyor dünyanın yarısını • Ve her sarhoş ve her dansçı • Şükran dolu bir yüzle bakıyor ona • Ve yüce bir şarkı çalıyor kemancı •• Bluzlarını yırtıyor bütün kadınlar • Ve polka figürleri yapıyor erkekler • Ve bir eş bulunuyor, bir eş yitiriliyor • Ve keman sustuğunda bedeli ödemek • cehennem azabı oluyor • Kapanış vakti •• Evet... • Kapanış vakti • Ah, çok yalnızız, duygusalız • Sirkeleşmiş şarabımız • Ve kutsal ruh haykırıyor, et nerede? • Ay yüzüyor çırılçıplak • Ve yaz gecesi rayihalı •• Güçlü bir rahatlama beklentisiyle • mücadele ediyor ve tökezliyoruz • Yılanların üstünden geçip • çıkıyoruz merdivenlerini • büyülü saatlerde çalan kulenin • Aynen böyle oldu yemin ederim • Bir iç çekiş, bir gözyaşı, şehvetli bir öpücük • Aralandı akın kapıları• O günden beri de bir şey olduğu yok • kapanış vaktinden gayrı •• Güzelliğin için sevdim seni • aşk sarhoşu değilim ama • Sen de güzelliğinle vardın zaten • ve ben seni bedenin için sevdim • Bir ses var kulağımda • Tanrınınki gibi geliyor bana • Söylüyor bana, söylüyor bedeninin aslında sen olduğunu • Ve ben seni sevdim • aşkımızın kutsal olduğu zamanlarda • Ama şimdi hüzün var • ve uzatmaları oynuyoruz duygusu • Hasretini çekiyorum ayrıldık ayrılalı •• Umurumda değil bundan sonra ne olacağı • Özgürlük gibi görünüyor, ama ölüm hissi veriyor • İkisinin arasında bir şey galiba • Kapanış vakti •• Evet, içiyorduk ve dans ediyorduk • Bir şey olduğu da yoktu aslında • Ve mekan cennetin cumartesi geceleri olduğu kadar durgundu • Ve sıkı fıkı olduğum eşlikçim • elimi ayağıma dolaştırıyor, güldürüyor beni • Yüz yaşında ama • Daracık bir şey giyiyor • Ve ben kadehimi berbat gerçeğe kaldırıyorum • Gençlerin kulağına fısıldanmayacak gerçeğe • Beş para etmez demenin haricinde • Ve ortalık iki kez ayağa kalkıyor • bir şeytan, bir de İsa adına • Fakat patron hazzetmiyor böyle taşkınlıklardan • Yakalanıyoruz • Yakalanıyoruz kör edici ışıklarına • kapanış vaktinin •• Ortalık iki kez ayağa kalkıyor • bir şeytan, bir de İsa adına • Fakat patron hazzetmiyor böyle taşkınlıklardan • Yakalanıyoruz • Yakalanıyoruz kör edici ışıklarına • kapanış vaktinin •• Seni seviyorum şimdi, hiçbir şey kalmadı • Kapanış vakti geldi çattı • Hasretini çekiyorum ortalık enkaz olduğundan beri • değişim rüzgarlarıyla ve seks tohumlarıyla

Türkçesi: Yıldızalp Ali

sayı **58** kasım '01

4 Ajans

9 11 Eylül'ün ardından

14 Joe Strummer

18 Suzanne Vega

22 Don Byron

24 Ömer Faruk Tekbilek

26 Kudsi Erguner

30 Kamkarlar

32 Senem Diyici

34 Karadeniz'de senfoni

42 Vikram Seth

46 Kıraathane

48 Gayd

50 Albümler

56 Liste

57 Brian Eno

62 Ansiklopedi

Abdurrahim Soğan, Ahmet Eken, Ahmet Uluğ, Ali Yıldızalp, Alican Tayla, Alişan Çapan, Arda Uskan, Atilla Aydoğdu, Ayşe Draz, Baran Özdemir, Cem Sorguç, Cüneyt Cebenoyan, Derya Bengi, Doğan Ertener, Donat Bayer, Ece Göztepe, Ender Ergün, Eray Makal, Erdir Zat, Fatih Özgüven, Gökalp Baykal, Gökhan Akçura, Gökhan Pamuk, Gülüş Gülcügil, Hakan Dilek, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, Hilmi Tezgör, İlker Aksoy, Kerem Demir, Mehmet Ali Meram, Mehmet Uluşahin, Melih Katıkol, Merve Erol, Murat Meriç, Necati Sönmez, Nedim Yalgı, Neslihan Say, Nevzat Çalışkan, Ogan Güner, Osman Mehmed, Özhan Binici, Pınar Öğünç, Salih Nâzım Peker, Sarp Keskiner, Serdar Beyaz, Serkan Seymen, Sevin Okyay, Sid, Siren İdemen, Sungu Çapan, Şahan Nuhoğlu, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoğlu, Yasemin Yıldız, Yücel Göktürk **baskı:** Lebib Yalkın Yayımları **dağıtım:** Bir-Yay **adres:** Büyükparmakkapı sok. Tuna Apt. No 21/4 Beyoğlu - İstanbul **tel-faks** 243 38 09 **yıl** 5 **sayı** 58 **kasım**'01
imtiyaz hakkı: Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk
sorumlu yazışleri müdürü: E. Derya Bengi
ilan irtibat: Orhan Esen (231 53 48 - 233 49 41)
A Y D A B İ R Y A Y I N L A N I R

Bu fotoğraf, bundan tam beş yıl önce, Sirkeci'de bir gazete bayiinin önünde çekildi. İnsanlar kuyrukta heyecanla bekleşiyor. Birazdan Roll'un birinci sayısı dağıtılacak. Gözlüklü şahıs, tarihteki ilk "rollcu", prova baskının kapak formasını eline almış, objektifimize gururla gülümsüyor. O günlerden bugüne modalar, yaşama biçimleri, zihniyetler değişti, bir tek Roll bâki kaldı. Bu ay 58. sayısıyla Roll, beşi bitiriyor, altıya basıyor. Nice yıllara.

Güldüm. Ben bazen böyle sesli sesli, salak gibi gülerim işte. Yani ben sinemada kendimin arkasında otursaydım, bir zahmet patırtıyı kesmemi söylerdim herhalde.
SALINGER, Çavdar Tarlasında Çocuklar

Dünyada bizden önce yaşamış sayısız insanların hiçbirinin gülmekten öldüğünü tarih ve efsane yazmamıştır. **CERVANTES**

Tutdum memelerini / Ne yumuşak yumuşak / Güldi da dedi bağa / Boyle cumbuşli uşak

Aziz Teksaslılar, tarihinizi tetkik ettim. Muhteşem bir mâziniz olduğunu gördüm. Teksas, kahraman evlâtlarının önderliği ile çetin mücadelelerde bulunarak istiklâline kavuşmuştur. Biz Türkler de hürriyet ve istiklâlimiz uğruna çarpıştık. Bu müşterek vasıf ve hususiyetler, Türkiye ile Teksas'ın, Türklerle Teksaslıların arasında karşılıklı ve sağlam bir anlayışın ebedî unsurlarını teşkil eder.
CELAL BAYAR *(1954'de Teksas'ta yaptığı konuşmadan)*

Tango a go-go

Greta Garbo filmleri gibi, eski zaman fotoğrafları gibi, şiirli aşk mektupları gibi bir albüm: Uzaklardan yankılar, eski dünyadan tangolar... İki büyük savaş arasının, "kozmopolit" Ortadoğu ve Balkanlar'ın görgü tanığı şarkılar... Kimler yok ki: Romanya'dan, kadınların kendilerini ayaklarının altına serdiği Jean Moscopol ve "ebedî aşık" Titi Botez; yönetimin "karşıdevrimci" saydığı, hayatını sürgünde geçiren "Rus tangosunun kralı" Pjotr Leschenko; sesinin, yorumunun güzelliğinin yanısıra, faşistlere direnişiyle, her plağının mukavemetçi hareket safında bir umut fısıltısı gibi dolaşmasıyla hatıralardan silinmeyen Yunan tangocu Sofia Vembo; Mısır müziğinin en önemli isimlerinden, besteci, kompozitör, şarkıcı Ferid El Atraş ve beraber plaklar doldurduğu, filmlerde oynadığı kızkardeşi Esmahan; klasik Arap müziğinden başlayıp 50'lerde caza, flamenkoya, tangoya bulaşan, giderek "Francarabe" dediği kendi üslûbunu oluşturan, 90'larda elektrogitarı ve Bill Laswell'in desteğiyle yeniden doğan Cezayir Yahudisi Lili Boniche... Sonra Danae, Panos Visvardis, Toula Amvrazi ve bizimkiler: Bu coğrafî ve tarihî panorama içinde önemlerinin, güzelliklerinin farkına çok daha varacağımız Seyyan Hanım ve İbrahim Özgür... "Echoes From Afar / Old World Tangos Vol.1" maalesef Türkiye'de yayınlanmadı, ama Oriente Musik'ten istemek mümkün: Internet adresleri www.oriente.de. E-mail için info@oriente.de adresini kullanabilirsiniz...

Fransız rock grubu **Noir Désir** "Des visages, des figures" isimli yeni albümünü yayınladı. Türkiye radyolarında da sıkça çalınan ilk single "Le Vent nous portera"da gitarı **Manu Chao** çalıyor. Albümdeki sürprizlerden bir diğeri de, **Léo Ferré**'nin "Des armes" isimli pek bilinmedik şiirden yapılan beste.

Prince, cinsel, dinsel ve toplumsal içerikli şarkılarla kasım ayının sonlarında geri dönüyor. Albümünün adı "The Rainbow Children". Üstelik sanatçı, bu albümle birlikte, seneler sonra "Prince" ismine de geri dönüyor.

Perry Blake, Brüksel'de verdiği bir konserin kayıtlarını "Broken Statues" ismiyle yayınladı ve yine Brüksel'de yeni stüdyo albümünün kayıtlarına başladı.

New Yorklu gitarist **Chris Whitley** beş yıllık bir aradan sonra yeni stüdyo albümünü (bu yedinci oluyor) yayınladı. "Rocket House" isimli albümde Whitley'nin kızgın blues'u trip-hop ritmleriyle ve world-beat'lerle zenginleştirilmiş.

New Orleans efsanesi **Dr John**, yeni albümü "Creole Moon"u yayınladı... Albümde Doktor'un rhythm & blues ve funk tarzı elbette ki devam ediyor, bunun yanında kalipsodan Senegal vurmalılarına, cajun'dan bolerolara, Brezilya davullarından Japon korikularına "Creole Moon"da yok yok.

Disposable Heroes Of Hiphoprisy ekibinden tanıdığımız politik hiphopçu **Michael Franti** "Stay Human" adını verdiği yeni albümünü yayınladı.

Radiohead'in şarkıcısı **Thom Yorke**, "Rabbit In Your Headlights" isimli **U.N.K.L.E** parçasına sesini ödünç verdi. Parçanın "kanlı" klibi televizyonlarda gösterilmiyor. Filmde, bir otoyoldaki tünelde yürüyen Fransız aktör **Denis Lavant**'a son hızla bir otomobil çarpıyor...

Lars von Trier şimdi de operaya el atıyor. Danimarkalı yönetmen, Richard Wagner'in "Nibelungen Yüzüğü" (diğer adıyla "Tetraloji") isimli eserini sahneye koyacak. Almanya'nın Bavyera eyaletinde, Bayreuth kentindeki ünlü festivalde sahnelenecek eser için "biraz" beklememiz gerekecek: Zira 2006'ya gün alındı.

"Beach-boy" **Brian Wilson** 2002 yılının başlarında Londra'da sahneye çıkacak. Royal Festival Hall'daki konser, Wilson'un Avrupa'da vereceği ilk solo konser olma özelliğini taşıyacak.

Bir yer biliyorum

Bob Marley'in dünyalar güzeli bir "best of"u yayınlandı. 1981 yılında yitirdiğimiz sanatçının "No Woman No Cry"dan "Could You Be Loved"a, "Exodus"tan "Redemption Song"a 19 hiti "One Love: The Very Best Of Bob Marley & The Wailers" albümünde toplanmış. 1974-1980 arası kronolojik sıra izleyen albümde bir de hiç yayınlanmamış bir şarkı var: *1977'de Lee Perry'nin prodüktörlüğünde kaydedilen* "I Know A Place". "One Love", yalnızca bir reggae albümü değil, 20. yüzyıl siyasi tarihinin kıymetli bir parçası.

Nick Hornby'nin "About A Boy" romanından **Paul Weitz**'in çektiği filme **Badly Drawn Boy** da müziğiyle katılıyor. Filmin başrolünde **Hugh Grant** var.

Aralık ayında Uluslararası Af Örgütü yararına Dublin'de büyük bir konser verecek olan **Sinead O'Connor**, **Massive Attack**'in yeni albümüne de bir şarkıyla iştirak ediyor.

Chemical Brothers'ın dördüncü albümü "Come With Us", 2002'nin ocak ayı sonlarında yayınlanacak. Albümdeki "The State" isimli parçaya **Beth Orton**, "The Test"eyse The Verve'den **Richard Ashcroft** sesleriyle katılıyor.

İzlanda'nın kalabalık ekibi **Gus Gus** birkaç parçaya bölündü. Gruptan ayrılanlar Daniel Agust, Magnus, Herb Legowitz ve Stefan Arni... Dördü de yine birbirleriyle paslaşarak yeni projeler üretme yolunda ilerleyecekler. Bir kısmı T-World isimli ekiple takılacak, gitarist Magnus ise Blake isminde bir grup kuracak. Grupta geri kalan üyelerse kendilerine Lola B isimli bir şarkıcı buldular, ama yeni isimlerini Gus Gus Instrumental olarak saptadılar, bir albüm için stüdyoya girdiler. Grubu daha önce terkeden Hafdis Huld da bir solo albüm için hazırlıklara başladı.

Aphex Twin iki CD'den ve 30 parçadan müteşekkil yeni albümü "Drukqs"ı yayınladı. Şirketi Warp Records'un kurucusu **Rob Mitchell**'se, albümün yayınlandığını göremeden hayatını yitirdi. 8 Ekim'de ölen Mitchell bir süredir kanser tedavisi görüyordu.

"French touch" denilen Fransız elektronik akımının en parlak isimlerinden **Kid Loco** ikinci albümü "Kill Your Darlings"i yayınladı.

4→

MACERA DEVAM EDİYOR

4. KİTAP YOLDA

DAHA EĞLENCELİ, DAHA ÜRKÜTÜCÜ...

Harry Potter ve Ateş Kadehi

Harry Potter, üçüncü sınıfı bitirdikten sonra, yaz tatilinde Quidditch Dünya Kupası finalini izlemeye gidiyor. Hogwarts'taki büyük yenilik ise Üçbüyücü Turnuvası! Harry, istemediği halde, kendini üç rakip büyücülük okulunun katılımıyla gerçekleşen bu etkinliğin içinde buluyor. Ancak alnındaki yara izinin sık sık acıması, korkunç olayların yaklaşmakta olduğunun habercisi...

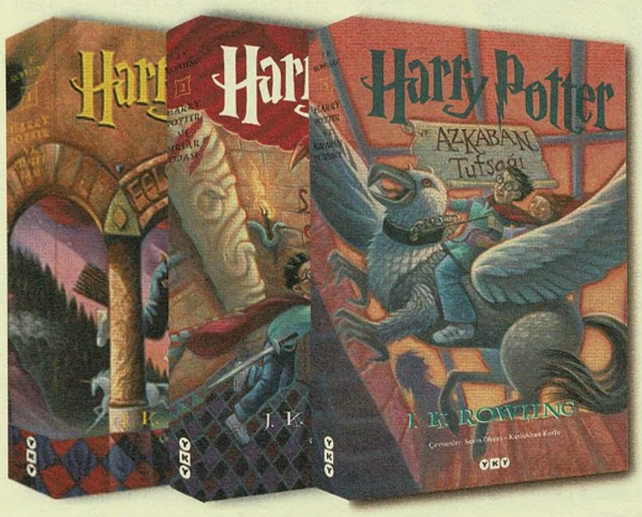

Harry Potter ve Felsefe Taşı
J.K. Rowling
Çeviren: Ülkü Tamer
360 s.,
5.500.000 TL

Harry Potter ve Sırlar Odası
J.K. Rowling
Çeviren: Sevin Okyay
416 s.,
5.500.000 TL

Harry Potter ve Azkaban Tutsağı
J.K. Rowling
Çeviren: Sevin Okyay-Kutlukhan Kutlu
416 s., 6.500.000 TL

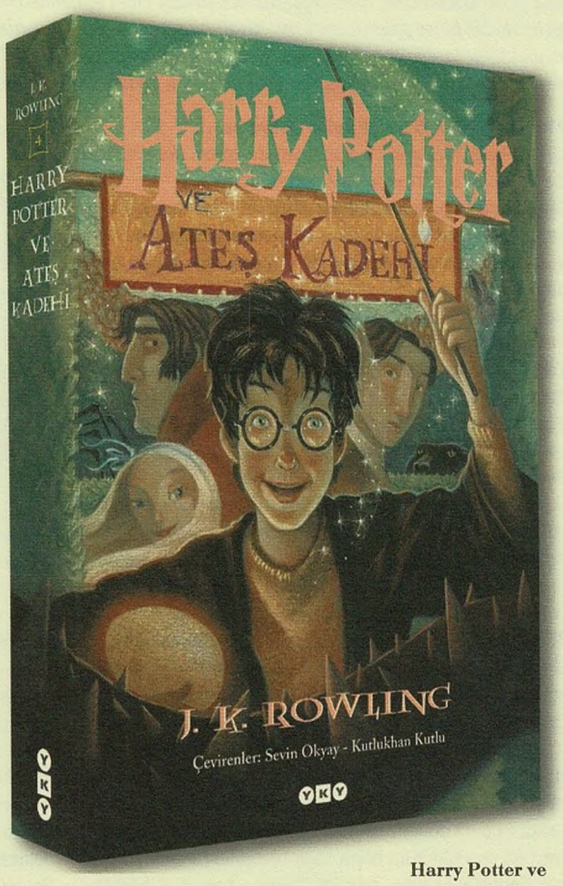

Harry Potter ve Ateş Kadehi
J.K. Rowling
Çeviren: Sevin Okyay- Kutlukhan Kutlu
872 s.

www.harrypotterturkiye.com.tr / www.harrypotter.gen.tr

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI KİTABEVLERİ: • İSTANBUL: 212-293 08 24 / 502 • İZMİR: 232-463 82 90 • ANKARA: 312-435 85 94
E-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr • Web Sitesi:www.yapikrediyayinlari.com • **Internet satış: www.estore.com.tr/bulvar/yky**
YAPI KREDİ KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK TİC. VE SAN. A.Ş. 212-293 08 24, 252 47 00

Çek şu dünyayı gözümün önünden. **HANIF KUREISHI**, Varoşların Buda'sı

Yaşam şikayet etmeye değer. **VIKRAM SETH**, Maggiore Dörtlüsü

Biz bir nehir gibi akan, sahi dediğimiz bir şeyin arkasından koşuyoruz, nasıl o nehir denize dökülüp kayboluyorsa, sahi de deniz kadar derin, onun kadar geniş, bizi, onu içerek tatmak ve tanımaktan meneden acı bir boşlukta kayboluyor. **FİKRET ADİL**

Ne demiş Köroğlu'nun babası? "Biz kör olduksa, dünyanın da bakılacak suratı kalmadı ya!" demiş... Boş ver! Gelsin "Telgrafın tellerine kuşlar mı konar" türküsü. Koyuver gelsin! **KEMAL TAHİR**, Yorgun Savaşçı

Mutsuzluk bulaşıcı bir hastalıktır! Yoksullar, yazgısı kötü olanlar bu hastalığı yaymamak için birbirlerinden uzak durmalıdırlar. **DOSTOYEVSKİ**, İnsancıklar

E dere derin dere / Köpri osa geçerduk / Sardi bize sevdaluk / Rakı osa içerduk

Dandy Warhols ilkbahar aylarında yayınlamayı düşündükleri yeni albümleri için stüdyoya girdi.

Michelangelo Antonioni "Eros" isimli filminin bir bölümünün çekimlerine İtalya Toskanya'da devam ediyor. Film, **Wong Kar-wai** ve **Pedro Almodovar**'la ortak bir proje.

"L.A. Confidential"ın yönetmeni **Curtis Hanson**'ın çekeceği Eminem biyografisinde, Eminem'in annesini **Kim Basinger** canlandıracak.

REM kendi internet sitesinden (remhk.com) "Not Bad For No Tour" ismiyle altı şarkılık bir konser kaydını yayınlıyor. Single hüviyetindeki "All The Way To Reno" şarkısına solcu yönetmen **Michael Moore** tarafından çekilen klip de bu maxi albümün içeriğinde yer alıyor. Albümdeki diğer şarkılar "Imitation Of Life", "Losing My Religion", "Find The River", "I've Been High" ve "The Lifting".

Kasım ayında **The Cure**'un bir "Greatest Hits" yayınlaması bekleniyor. Albümde iki de yayınlanmamış parça olacak. Bunlardan "Cut Here" single olarak seçildi. Sadık hayranlara yönelik bir sürprizi de var Robert Smith ve arkadaşlarının: Sınırlı miktarda basılacak ve iki CD'den oluşacak kopyalar, bazı hit şarkıların akustik versiyonlarını da içeriyor.

Radiohead ilk konser albümü "I Might Be Wrong"u kasım ayında yayınlıyor. Sekiz şarkıdan oluşan mini albümü edinenler, "True Love Waits" adında daha önce yayınlanmayan bir parçaya da ulaşabilecek.

Wim Wenders'in Amerika takıntısı ve tutkusu, "In America" filmiyle devam ediyor. Bir "yol filmi" olarak tasarla-

OTIS TAYLOR

Blues karası

Otis Taylor, ömrübillah blues'un heterodoks coğrafyalarında dolanmayı tercih etmiş bir yalnız gezgin. Efes Pilsen Festivali'ndeki konserinde, efekt pedallarını iliştirdiği gitarı eşliğinde (The Edge'vari bir tekniği var) çeşitli öyküler anlattı. Belki de bir blues gitaristinden çok, siyah bir songster. 60'lı yıllarda siyasi görüşleri şekillenmeye başlayınca Afro-Amerikan kültür tarihini kendine meşgale edinmiş ve çalışmalarını siyah folklorü üzerinde yoğunlaştırmış... Taylor son derece tezcanlı ve hazırcevap bir usta. Röportaj teklif ediyoruz, hemen masaya buyur ediyor.

Merhaba, biz Roll dergisinden geliyoruz...
Dergiden gelmeseniz de konuşurdum zaten. *(kahkahalar)* Ben size soru sormadan siz sorun bakalım.

Amerika'dan bakınca, burası Afganistan'ın yanında bir yer gibi görünüyor anlaşılan. Festivalin programı savaş yüzünden defalarca değişti, ama programda bir siz baki kaldınız.
Ben gelmeden önce haritaya bakmıştım çünkü! *(gülüşmeler)*

Türkiye'ye ilk gelişiniz. Nasıl bir yer bekliyordunuz?
Buraya kafamda hiçbir önyargı olmadan geldim. İstanbul güzel bir şehir. Los Angeles'a benzeyen tarafları var. Savaş havası da görmüyorum pek ortada.

Burada uzun bir zaman geçireceksiniz...
Evet, bir tek Adana ayağı beni güvenlik anlamında biraz endişelendiriyor. Haritaya baktım, Irak'a iki adım!

Ama orada Amerikan üssü var.
İyi o zaman! Sakat bir durum olursa oraya kaçarım ben de!

35 yıllık kariyeriniz boyunca pek çok grupta çaldınız. Elektrikli bir blues grubu haricinde hep folk kökeninizi korumuşsunuz.
Evet, eğer 15 günlük grupları sayarsan, sahiden de pek çok grupta çaldım! Ama bir ara çok yoruldum. Müzikten emekli olmadan önce bir karı-kocanın grubunda bas gitar çalıyordum, ama bir grupta karı koca olunca müzik de olmuyormuş. O dönem bir bıkkınlık geldi, bıraktım. 90'ların başında prodüktörüm bana "bak blues tekrar geri geldi gibi, dönüş için uygun zaman" deyince, ben de yıllar sonra aldım banjoyu elime.

Müziğinizde Apalachian havalarının büyük bir etkisi var gibi görünüyor.
Evet, bluegrass ve Apalachian müziği blues'dan çokça etkilenmiştir. Beyazlar bunu yadsır ve yok sayar, ama tarihi silemezsiniz.

Artık country western ve Amerikana gruplarının haricinde banjoyu da pek kullanan kalmadı.
Doğru, ama banjonun köken olarak Afrika'dan geldiğini biliyor musun?

İggonowe, njraka, kora ve diddley bow gibi arkaik Batı Afrika enstrümanlarını banjonun atası olarak nitelendirebiliriz.

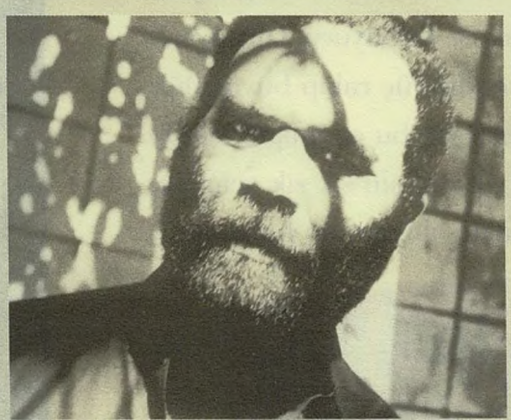

Mali bu konuda münbit bir coğrafyadır... Ben banjoyu ilk defa çocukken duymuştum ve sesine bayılmıştım. Sonra bize nereden geldiğini araştırmaya başladım ve Afrika kökünü buldum. Bu belki basit ve dolaylı bir başlangıç olarak görünebilir, ama bu keşfim, Afro-Amerikan terimine dair gerek müzik, gerek sözlü edebiyata yönelmem için bir başlangıç oldu. 20'lerden 70'lere kadar, neredeyse çeyrek asır, siyahlara olan zulüm politikası hiç değişmedi ve ben kendimi bildim bileli bu konuya yakın ilgi duydum.

Şarkı sözleriniz de genellikle politik bir duyarlılık taşıyor. Blues tarihinde politikayı direkt olarak konu edinen pek az blues şarkısı var, değil mi?
Çok doğru, çünkü o yıllarda politikadan bahseden bir siyahın kafasını koparırlardı. Mecazi olarak söylemiyorum, hemen gebertirlerdi.

Ama koşullar değişmeye başladığında da politikanın blues'da baskın bir tema olduğunu söylemek zor.
Koşullar aslında değişmedi. Böyle bir işe kalkışanları iki son bekler: Ya sol tandanslı beyaz folk çevrelerinin adamı olursun, küçük festivallerde veya coffee house'larda çalarsın, ya da plak şirketleri seni yok sayar.

Bir de, zaten blues neredeyse unutulmuştu, 70'lerin ve 80'lerin blues prodüksiyonları da berbattı.
Evet, çünkü beyaz adam iş başındaydı. Tarihe bak, kopya teorisini göreceksin: Dixieland çıktı, beyazlar arakladı; be-bop çıktı, beyazlar be-bop çalmaya başladı; beyazlar blues'u keşfetti, blues beyazların müziği oldu. Sonra biri çıktı ve dedi ki: "Elvis rock-'n'roll'un kralıdır!" Siktirsinler oradan! Elvis neyin kralıydı? Arthur Crudup'un parçasıyla ünlü oldu ve gospel söyleyip durdu. Ee, rock'n'roll denen şey de blues değil mi zaten orijin olarak? Aynı şey soul, funk ve rap için tekerrür etti. Şimdi Eminem var hiphop deyince. Bir diğer hata da şu: Mesela Stevie Ray Vaughan dinleyenlere blues püristleri Robert Johnson dinlemeyi öneriyor. Tamam ama, Robert Johnson da, blues'un köklerine inmeye kalkarsanız, bir ara basamaktır. Daha da öncelere gitmek lazım; iş şarkıları ve spiritüellerden bahsediyorum.

Dünyanın dört bir yanında blues çalıp söyleyen kırkdört milletten adam var. Bu yaygınlık hakkında ne düşünüyorsunuz?
Benim bir teorim var: Benim karım İsveçli... İnsanoğlu tarih boyunca komşu ve uzak kavimlerle karıştı ve böylece kanını kuvvetlendirdi. Bu tabii ki genetik kodlarımıza da etki etti. Böylece yüz yıllık bir süre boyunca bireyler, kendi yaşam alanlarının hayli uzağındaki coğrafyalara dair farklı ilgi kodları oluşturdular. Bu durum doğal olarak müzikal algılarımızı ve sahiplenme duygularımızı da etkiledi... Sonuç olarak, sen de bir blues sanatçısısın, ben de. Nereli olduğumuz, benim teorimi benimsiyorsan, önemsiz kalıyor. Blues müzisyeni demiyorum dikkat ettiysen; blues sanatçısı diyorum. Blues, bir hayat biçimdir. Yaşamıyorsan, üzerinde eğreti durur. Bu müziği yaşayan ve kendini bu müzikle ifade eden herkes blues sanatçısı; çalmakla yetinenlerse blues müzisyenidir.

Peki blues ne renktir?
Eğer "kara" bir renk olsaydı; blues o renk olurdu... Muhteşem bir cümle oldu! Bak bunu unutmamam lazım.

Söyleşi: **Sarp Keskiner**

6→

Orman demiş ki, şuncacık balta benim hakkımdan gelemez ama, neyleyim ki sapı benden

Kardeşi kardeş yaratmış, cebini ayrı yaratmış *(kaynak kişi: Hasan Biçim)*

Sahi yoktur demiyorum. Çünkü yalan da mevcut değildir. Hangi yalan vardır ki yalan olduğu meydana çıkmamıştır? İşte sahi yok demekle yalan vardır demiyorsam, yalan yok demekle de sahi vardır demiyorum. Yalnız yaşanılan dakikanın sahisi ve yalanı vardır. **FİKRET ADİL**

Su godum su tasina / Denizun ortasina / Gız galdur bacoğuni / Gireyim arasina

Bana hayatını anlat, ama lafın bir yerinde pantolonunu indirmeyi sakın unutma. **ANDY WARHOL**

("Chelsea'li Kızlar" filminin çekiminde)

İhtiras ile onu tatmin etme ustalığı arasında çok ilginç bir orantı vardır. Bu konuda atalarımızdan daha iyi olduğumuzu düşünüyor olabilirsiniz. Oysa ihtiras, uyandırılma sıklığına göre şartlanır: Dünyamız zamanının çoğunu bizi çiftleşmeye davet etmekle geçiriyor, oysa gerçekliğimiz bizi hüsrana uğratmakla meşgul. **JOHN FOWLES**, Fransız Teğmenin Kadını

nan "In America"da başrollerde **Bob Dylan** ve Eels grubunun şarkıcısı **Mark Everett** (nam-ı diğer E) var. Ayrıca Wenders, Eels'in son albümünden bir parçaya (albümle aynı ismi taşıyan "Souljacker"a) harika bir klip çekmiş bulunuyor.

Blues'un atalarından **Mississippi John Hurt** için hazırlanan tribute albüme Ben Harper, Beck, John Hiatt, Lucinda Williams, Steve Earle konuk oluyor. Albümün adı: "Avalon Blues: A Tribute To Mississippi John Hurt."

Jeff Buckley'nin ve Captain Beefheart'ın sağkolu gitarist **Gary Lucas** "The Edge Of Heaven" isimli albümünü çıkardı. Lucas, gitarıyla enteresan Çin nağmeleri döktürüyor.

Fransız şansonunun anıt isimlerinden **Georges Brassens** için bir tribute albüm hazırlandı. "Les oiseaux de passage" isimli albümde Noir Désir, Yann Tiersen, Têtes Raides, Cornu, Miossec, Arthur H, Tanger, Magyd gibi sanatçı ve gruplar birer Brassens şarkısı seslendiriyor.

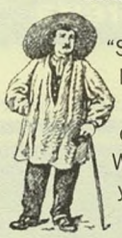

"Songs From A Room": **Leonard Cohen**'in bu ünlü albümü baştan sona Fransız sanatçı **Red** tarafından cover'landı. Albümün havası Smog, Will Oldham gibi neo-country müzisyenlerini andırıyor.

Marc Ribot "Saints" isimli yeni albümüyle Küba müziğine ve Los Cubanos Postizos dönemine son verdi. Albümde gitarıyla yorumladığı besteler, Beatles, Albert Ayler, Leonard Bernstein-Stephen Sondheim, John Zorn ve John Lurie gibi isimlere ait.

Fela'nın oğlu **Femi Kuti**'nin "Fight To Win" isimli yeni albümünde Mos Def, Common, Money Mark gibi hiphop ve elektronik müzik dünyasından misafirler var.

New York'lu avangard kemancı, şarkıcı ve performans sanatçısı **Laurie Anderson**, "Bright Red"in üstünden yedi sene geçtikten sonra yeni bir stüdyo albümü yayınladı: "Life On A String". Son sahne projesi "Songs and Stories from Moby Dick"den de birkaç örneğin yer aldığı albüm Hal Willner'ın prodüksiyonuyla kaydedilmiş. Konuk listesi kabarık: Dr. John, Bill Frisell, Mitchell Froom, Mocean Worker, Van Dyke Parks ve tabii ki Anderson'ın hayat arkadaşı Lou Reed.

Stone Roses şarkıcısı **Ian Brown**, üçüncü solo albümü "Music From Spheres"i yayınladı.

Smiths'in gitaristi **Johnny Marr**, yeni grubu The Healer için babayiğit bir plak şirketi arıyor... Marr, son olarak **Neil Finn**'le birlikte sahnede iki şarkı çaldı. Bu şarkılar Neil Finn'in "Hole In Tha Ice" isimli yeni single'ının B yüzleri olarak satışa sunulacak.

Bono, **Martin Scorsese**'nin yeni filmi "Gangs Of New York" için müzik yazmakla meşgul.

Neyden meyden geceden

Ulaş Özdemir 23., Mare Nostrum 53. sayımızda konuğumuzdu. Mare Nostrumcular tiyatro müziklerinden film müziğine geçiş yaptı, Özdemir de bağlamasına orkestra buldu, Malatya'ya doğru beraber yola koyuldular. Barış Pirhasan'ın "O da Beni Seviyor"u için gece demediler, gündüz demediler, çaldılar, çalıştılar. "Bir ay doğar" türküsünün en güzel yorumlarından biri de dahil olmak üzere, filmin baş kahramanlarından biri haline gelen "soundtrack", Kalan Müzik'ten yayınlandı...

Violent Femmes'ın şarkıcısı ve her şeyi **Gordon Gano**, gelecek senenin başlarında "Hitting The Ground" adında bir solo albüm yayınlayacak. Albümde Gano'ya Lou Reed, Frank Black ve PJ Harvey de omuz verecek.

60'ların ünlü İngiliz grubu **The Kinks**'in şarkıları, Amerikalı grunge tandanslı ekiplerce yeniden yorumlanıyor. "Give The People What We Want-Songs Of The Kinks" isimli tribute albümde Mudhoney, The Young Fresh Fellows, Murder City Devils gibi gruplar yer alacak.

Tom Waits'in ilk kayıtları bir albümde toplanıyor. 1973-1980 arası dönemindeki nadir duyulmuş şarkıları da içeren albüm "Used Songs" adını taşıyacak.

POSTEXPRESS ENTERNACYONAL ŞALALA

sayı 6

Kod adı RAWA
Afganistan'da sadece Taliban ve Kuzey İttifakı yok: Devrimci Afgan kadınlarının öyküsü

O üç uçak Pentagon'a dalsaydı
40 yıl Time'ın Ortadoğu muhabirliğini yapan James Wilde'ın gözüyle 11 Eylül

Mor Çarşamba
Hanif Kureishi'yle "Mahremiyet" ve "Varoşların Buda'sı" üzerine

Fetiş ve Totem
Kuvayi Milliye Destanı'nın akıl almaz tahrifi

Şvayk: Tam sırası!
Yücel Erten "Aslan Asker"i anlatıyor

Bana derler Bruce Springsteen
Adana konseri münasebetiyle Haluk Levent olayı

56 Şevrole
Turgay Şeren'li, Metin Oktay'lı Cimbom'un acar forveti Tarık Kutver'in hayat hikayesi

Her ayın 15'inden itibaren gazete bayilerinde ve kitapçılarda

Şehbender Sok. No:3 Asmalımescit
Tünel Beyoğlu 80040 İstanbul
Tel: (212) 292 73 68
e-mail: babylon@turk.net

babylon Kasım'01

babylon-ist.com

Fujifilm Music Week-Ends

Trüby Trio/Fauna Flash (Freiburg -Münih)

FUJIFILM
RADIO XI-GEN FM 95.9 ISTANBUL

2 Kasım Cuma - 3 Kasım Cumartesi

Stella Chiweshe (Bulawayo)

4 Kasım Pazar

BİL'S

Bil's Kısa Film Yarışması Toplu Gösterimi

6 Kasım Salı

Laço Tayfa

7 Kasım Çarşamba

Kurtalan Ekspres & Cem Karaca

8 Kasım Perşembe

Miller Clubeer Time!

Aziza A (Berlin)

Miller GENUINE DRAFT

9 Kasım Cuma - 10 Kasım Cumartesi

"Açık Radyo." 94.9

Açık Radyo 6. Yaş Partisi

13 Kasım Salı

Oxi-Gen Room Service 002

14 Kasım Çarşamba

One Love – Bob Marley Yaşıyor!

15 Kasım Perşembe

Garanti Caz Yeşili (Rio De Janeiro)

Flora Purim & Airto Moreira

Garanti CAZ

16 Kasım Cuma - 17 Kasım Cumartesi

Triangolo

(New jersey - Milano - İstanbul)

20 Kasım Salı

Eren Kazım Akay

21 Kasım Çarşamba

ZİP İSTANBUL

Trio Night #1

22 Kasım Perşembe

Audio Vision / Sight & Sounds from Britain

Plaid (Londra)

The British Council

23 Kasım Cuma - 24 Kasım Cumartesi

Tiyatro Kılçık

"Takanlar ve Takılanlar"

27 Kasım Salı

Radiodays

28 Kasım Çarşamba

Kompania Ketencoğlu

29 Kasım Perşembe

Mor ve Ötesi

30 Kasım Cuma

MUNDO LATINO
LATIN DANCES & PROMOTIONS

Latinomania

1 Aralık Cumartesi

Radikal · TOTAL İletişim · TURK•NET · RADIO XI-GEN FM 95.9 ISTANBUL · "Açık Radyo." 94.9 · STİL MATBAACILIK A.Ş.

ONBİREYLÜLİKİBİNBİR

11 Eylül neydi? Neler hissettirdi, neler düşündürdü? Önce müzik, sinema ve yazı dünyasından çeşitli isimlerin Les Inrockuptibles ve Le Monde'un soruşturmalarına verdiği cevaplara, sonra da New York'ta mukim arkadaşımız Erdir Zat'ın görgü tanıklığına bağlanıyoruz.

Terörizmden tiksiniyoruz

ama başkalarınınkinden

RICHARD HELL *(şair, müzisyen; Television grubunun kurucusu, New York punk'ının öncülerinden)*

Tanrı bizi Bush'dan koruyabilse

Kraterden duman bulutları yükseliyor, ikiz kuleleri sökülüp alınmış şehir hâlâ şok halinde. Sokaklarda ambulanslar gidip geliyor. Postanede kimse yok. Bankada kimse yok. Süpermarketlerde uzun kuyruklar var. Sadece olayı düşünmek bile beni tir tir titretiyor. Mahalle hayalet gibi. Peki ama, niçin sersem kukla bir başkanımız var? Keşke tanrı bizi Bush'dan da koruyabilse. Şimdi, insanları tatmin etmek için bu korkunç siyasetçilerin intikam açlıklarını haykıracaklarını biliyorum. Keşke biraz olsun adalet savaşçısı rolü oynama arzularını, kana susamışlıklarını bastırabilseler. Olan bitenler karşısında acı çekerken, böyle konuşmanın insanları kızdırdığını biliyorum ama, Amerikalılar, ABD'nin dünyanın dört bir yanında, toplumlara kendilerine karşı böyle bir nefret geliştirecek denli acı çektirdiğinin farkına varmalı.

NAOMI KLEIN *(gazeteci; küreselleşme karşıtlarının referans kitaplarından "No Logo"nun yazarı)*

Hafızasını kaybetmiş insanlar gibi

ABD kendi toprakları dışındaki savaşları, çatışmaları gayri-insanîleştirme sanatında ustadır. Amerika'da savaş artık millî bir obsesyon olmaktan çıkmış, uzmanlarının gayet iyi bildiği bir iş kolu, bir "business" haline gelmiştir. Bu ülkedeki pek çok paradokstan biri şu: Küreselleşmenin motorlarından olmasına karşın, Amerikan ulusu hiç bu kadar kendi içine dönmemiş, hiç bu kadar az küresel olmamıştı.

Hiç kimsenin böylesi insanlık dışı bir dehşete hazırlıklı olamayacağı fikri saçma. Amerikalı TV izleyicileri için, 11 Eylül saldırısı başka bir ülkeden değil de, başka bir gezegenden yönelmiş gibi. Olaylar, gazetecilerden çok, daha önce Time Warner prodüksiyonu ABD'ye karşı apokaliptik saldırı filmlerinde kendi rollerini canlandırırken seyrettiğimiz yeni tür VIP haberciler tarafından yorumlandı. Yine aynı münasebetsiz insanlar karşımızdalar; bu sefer, gerçek hayatta aynı şeyi sorguluyorlar. Ve salı akşamı, saniyenin kısa bir diliminde, CNN'in günün mana ve ehemmiyeti için seçtiği "America under attack" (Amerika saldırı altında) logosunun yerinde başka bir logo görünüverdi: "Fighting Fat" (şişmanlığa karşı savaş)...

ABD kendisini barış ve huzur içinde sanmakla kalmıyor, aynı zamanda herhangi bir savaşın menzilinin de dışında sanıyor. Bir Iraklıdan, Filistinliden ya da bir Kolombiyalıdan daha gafil avlanmaya, hazırlıksız yakalanmaya müsait bir kendi kendini algılama bu.

Amerikalılar, hafızasını kaybetmiş insanlar gibi, yıllardır sürdüğünü keşfedecekleri bir savaşın ortasına uyandılar. Saldırılmayı hak ediyorlar mıydı? Tabii ki hayır. Bu argüman çok çirkin ve tehlikeli. Ancak, bir başka soru ortaya çıkıyor: Bu çarpık mantığın sorumlusu olan koşulları ABD'nin dış politikaları yaratmadı mı? Bu, Amerikan emperyalizmine karşı olmaktan çok, Amerika'nın dokunulmazlığına karşı bir savaş.

JOHAN GRIMONPREZ *(sanatçı; uçak kaçırma olayları üzerinden 20. yüzyıl tarihine bakan "D.I.A.L. History" filminin yönetmeni)*

Bir Lübnan köyünde

80'li yıllardan bu yana teröristler anonim oldu. Oysa, 60'lı yıllarda, teröristlerin adları vardı: Leyla Halid, Raffaele Minichiello, Rima Tannous Eissa... Ancak, politika gittikçe daha az tanımlı hale geliyor. Amerikalılar siyasî bir bilinçsizlik içinde yaşıyorlar. Maalesef, onlar açısından, 11 Eylül, siyasî bilinçsizliklerinin kendilerine geri dönmesi. Niçin böyle bir olay Avrupa'da olmuyor? Ya da niçin Clinton başkanlığındayken olmuyor? Dünya üzerinde en fazla savaş çıkaran ülke ABD. Amerikan gazetelerinde, haberlerin yüzde 80-85'i yerel haberler. Amerikalıların bu kadar şoke oluşunun nedeni bu: Anlayamıyorlar. Ve bu nedenle de, verebilecekleri tek cevap saldırmak.

Saldırgan olunacağını ilan etmek çok kolay. Tıpkı 80'li yıllarda Reagan'ın yaptığı gibi. Beyrut'ta Amerikalı askerlere karşı girişilen saldırıdan sonra, Reagan Lübnanlı sivillerin köylerini bombalama emri vermişti. Bu köylerden birinde, saldırı esnasında karısını ve çocuğunu kaybeden bir adam vardı. Daha sonra, güncel haberlerin sıcağında tekrar karşımıza çıkacak olan isimsiz insanlardan biri olan bu adam, 1985 yılında Beyrut'tan kalkan bir uçağı kaçıracaktı. Bu hikayenin gayet aydınlatıcı bir yanı vardı: Bu adam uçağın pilotuna kendisini izah edecek, öfkesinin nedenlerini anlatacak zamanı bulmuştu. Daha sonra, o pilot konuşmaya çok çalıştı, ama medya asla sesine kulak vermedi. Bugün hâlâ o pilotun söyledikleri sansür ediliyor.

80'li yıllarda, Reagan Orta Amerika'da çevirdiklerini gizlemek için terörizmi bir korkuluk olarak kullandı. Bir uçak kaçırma olayının kurbanı Amerikalıya karşılık kaç bin Salvadorlu? Kaç bin Nikaragualı? O zamandan bu yana siyasetçiler ve medya, teröristlerin taleplerine asla kulak vermez oldular.

Bundan yirmi yıl önce, CNN'in yayınladığı ilk röportaj Humeyni'nin yönlendirdiği bir rehin alma olayıydı. CNN'i yaşatan da bu oldu. Aynı dönemde, yine dünyaya bakışımızı değiştiren MTV ortaya çıkıyordu. Dili, estetik kodları diğer kanallara da sızdı. Aslında, bunlar Hollywood'un estetik kodları...

11 Eylül günü uçakların binalara bindirmesi derhal Hollywood'u akla getiriyor. Bu kuleler ikon haline gelmişti. Siyasette giderek daha fazla kurgu unsuruna rastlanıyor. Reagan da vaktiyle soğuk savaşın dayanaklarını sağlamlaştırmak ve militarist siyasetini beslemek maksadıyla bu mekanizmaları kullanmıştı. Bu kurgunun temel prensibiyle her düzeyde karşılaşıyoruz. 80'li yılların sonlarında SSCB'nin çöküşü Amerikalıları baş düşmanlarından mahrum bıraktı. İşte bu dönemde, dünya dışından yaratıklar "X Files" dizisinde ve "Independence Day" filminde olduğu gibi, Amerikan kültürünün hakim referansı haline geldiler... Çünkü Amerikalılar kurgularında yaşıyorlar. Phil Cousineau'nun bir araştırmasına göre, UFO'lara inanan Amerikalıların sayısı Reagan, Bush ya da Clinton'a oy verme zahmetinde bulunanların sayısından çok daha fazla! Amerikalılar bir Hollywood gerçekliğinde yaşıyorlar. Ve uçak kaçırma olayları da bir anlatım prensibi, bir efekt işlevi görüyor.

RUSSEL BANKS *(yazar; Uluslararası Yazarlar Parlamentosu Başkanı)*

Western'ler gibi

Bu olayın Amerikan zihniyetini değiştireceğini düşünüyor musunuz?

Amerikan yönetimini kayda değer bir şekilde değiştireceğini sanmıyorum. Bununla birlikte, Amerikan ruh halinin değişeceğini düşünüyorum: Yeni bir çağ başlıyor ve Amerikalıların bundan derinden etkilenmiş bir şekilde çıkacaklarını sanıyorum. Tıpkı Kennedy'nin ya da Martin Luther King'in öldürülmesinden sonra olduğu gibi. Başkalarına dokunan sorunlar karşısında bağışıklıkları olmadığını anlamalarını sağlayan olaylardan bu da: Kendilerini daha kırılgan, güçsüz hissediyorlar. Umuyorum ki, bu olay, dünyanın üzerinde bir yerde olmadıklarının, onun ayrılmaz bir parçası olduklarının nihayet bilincine varmalarına yarar. Ama şu anda, maalesef en güçlü olan şey intikam duygusu ve savaşın gerekliliği düşüncesi.

Böyle bir durumda Bush'a güvenmek imkansız mı sizce?

Şaka mı yapıyorsunuz? Kalabalıkları coşturmak için büyük bir şov yaptı. Böylece, en azından, uluslararası politikalarımızı, son yıllarda dünya sahnelerinde oynadığımız rolü sorgulamamız gerekmeyecek. Bush meseleyi kendisiyle Bin Ladin arasındaki hesabın görülmesine indirgemeyi tercih edecektir: Birbiriyle karşı karşıya iki adam, western'lerdeki düellolar gibi, marazi bir kovboy zihniyeti! Hatta söylevinde, İyi ile Kötü arasındaki anıtsal mücadeleden söz etti. Meseleyi nasıl da basite indirgiyor. Esas korkutucu olan şu: ABD'nin bütün tarihi boyunca, bu denli serbestiyete sahip başka bir başkana rastlamadım.

Bugün Amerika'da sizi en fazla endişelendiren ne?
Amerikan hükümetinin yabancılara karşı gittikçe daha fazla kendisini kapatma tehlikesi var. "Öteki", özellikle de Arap ülkelerinden birindense, büyük düşman haline gelecektir... Özellikle de hıristiyan olmayan herkese karşı büyük bir sakınma, uzak durma gelişecektir.

GREIL MARCUS *(rock eleştirmeni; "Ruj İzleri"nin yazarı)*

Hiroşima ve Ruanda

Dünya Ticaret Merkezi ve civarına ait televizyon görüntüleri filmlerde asla tahayyül edilemeyecek cinsten. Yıkımın tamamını görebiliyorsunuz, ama anlayamıyorsunuz, tam olarak kavrayamıyorsunuz sanki, vicdanımızda, Hiroşima ve Nagasaki'de olanlar gibi, Ruanda'da yaşananlar gibi...
Şöyle görülebilir: New York'ta, bir saat içinde, 13 yıl boyunca Vietnam'da ölen Amerikalı kadar (tabii ki ölen Vietnamlılardan çok daha az sayıda) insan öldü.
Olan bitenlerin bir film gibi görülebileceği tek açı, belki de –belkinin altını çiziyorum– George W. Bush'un söylevleri, açıklamaları ve tavırları olabilir. "Mars Attacks!" filmindeki hiç mi hiç bir şey anlamayan başkanı düşünün. Açık açık görülüyor ki, Bush durumu anlayabilecek düzeyde olmaktan çok uzak, bomboş üç-beş satırı okumanın dışında bir iletişim kurmayı beceremiyor. Korkuyor mu? Pek mümkün değil, bütün hayatı tehlikeden muaflık, dokunulmazlık üzerine kurulu: Bir sorunun olursa halledilir, işlerin kötüye giderse, ayakların üzerinde dikilmeni sağlayacak biri mutlaka vardır.
Devlet başkanı olarak Bush'un bütün hedefi ve amacı, kendisi gibi zenginlere ulusal zenginlikten mümkün olduğunca fazlasını aktarmak. Bunun için kolları sıvamış durumda ve başka hiçbir şey aslında onu alâkadar etmiyor. Bush tam manasıyla bir film kahramanı değil. Olayın kendisi gittikçe daha gerçek bir hale bürünürken, Bush'un yükümlülüklerinin gerçekdışılığı da giderek aşikârlaşıyor.

MICHAEL MOORE *(sinemacı; "The Big One" filminin yönetmeni)*

Nefret etmelerine hiç şaşırmayalım

Bin Ladin hakkında her şeyi işittim, bir tek şu hariç: Usame Bin Ladin canavarını biz yarattık. Ona terörizmi öğreten CIA'dir! Sovyetler Birliği Afganistan'ı işgal ettiği zaman, CIA Bin Ladin'e ve arkadaşlarına Sovyet kuvvetlerine karşı nasıl terörist eylemler gerçekleştirebileceklerini öğretti. Bize minnet duyan Bin Ladin, aynı teknikleri bize karşı kullanmanın da eğlenceli olacağını düşünmüş olmalı. Terörizmden tiksiniyoruz; başkalarının terörizminden!
80'li yıllarda, Nikaragua'da otuz binden fazla sivili öldüren bir terörist grubu eğittik ve silahlandırdık. Bu, bizim eserimizdi. Otuz bin küsur sivil öldürüldü ve kimse hatırlamıyor şimdi. Pek çok masumu öldüren çok sayıda baskıcı rejimi finanse ediyoruz ve bu nedenle çekilen büyük acılar hiçbir zaman uykularımızı kaçırmıyor. Dünyanın dört bir yanında, bizim vergilerimizle ödenen bizim terörizmimizin yarattığı onbinlerce öksüz ve yetimin sorumlusu biziz. Katkıda bulunduğumuz dehşetin damgasını vurduğu bu öksüzlerin büyümelerine ve bizden nefret etmelerine hiç şaşırmayalım. Topraklarımızdaki son terörist bombalama eyleminin, çölden gelmiş bir türbanlı tarafından değil, bir yurttaşımız tarafından gerçekleştirildiğini de hatırlayalım: Hükümetten nefret eden bir avuç eski askerdi bunlar. Bu muhtemel yol üzerinde hiç durulmadı son olayda? Niçin? Çünkü belki de Araplar kendimize bakmamamızı sağlayan daha iyi bir düşman. Amerikalıları yeni bir düşmana karşı coşturmakta ırkın önemi büyük. Bize benzemeyen birisinden çok daha kolay nefret ediyoruz.
Biz güzel spor ayakkabılarına sahip olabilelim diye dünyanın büyük bir kısmı sefalet içinde yaşadıkça, güvenlikte olamayacağımızın bilincine ne zaman varacağız?
Göreve gelişinin üzerinden sekiz ay bile geçmeden, Bush bütün dünyaya karşı bizi büyük bir sorumlulukla karşı karşıya bıraktı. Kyoto anlaşmasından çekiliyor, ırkçılıkla ilgili Durban konferansını terkediyor, silahlanma yarışına hız veriyor... Baby Bush her şeyi berbat etti.
Bush'un ağzının payını vermek için bu saldırıyı gerçekleştirenlerin, Bush'a oy vermemiş binlerce kişiyi öldürdüklerini bilmeleri lazım. Boston, New York, Washington ve Kaliforniya (uçakların hedefleri) hepsi Bush'a karşı oy kullanılan yerler! Niçin onlar öldürüldü? Niçin herhangi birisi öldürülsün? Şimdi acı çekme, üzülme ve yas zamanı. Ama zamanı geldiğinde, içinde yaşadığımız tehlike dolu dünyaya yaptığımız katkıları düşünelim. Dünya böyle olmak zorunda değil.

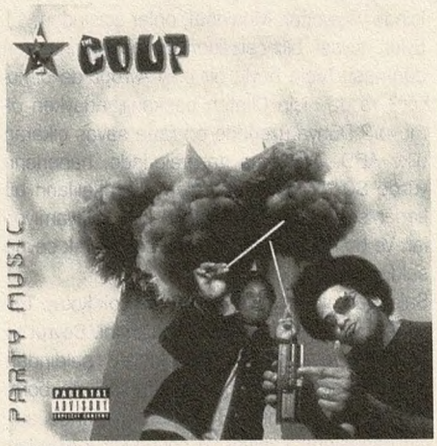

BOOTS RILEY *(müzisyen; rap grubu The Coup'nun kurucusu)*

Ölüler arasında hiyerarşik fark yok

Temmuz ayından beri bu albüm kapağı birçok plakçıda gözüküyor. 11 Eylül'den önce, gösterdiğimiz şey imkansızın, gerçekdışının alanındaydı. Bu kapak bir mecazdı, kapitalizmle savaşan birileri olduğumuzu hatırlatmanın bir yoluydu. Bugün, kurbanların aileleri için kalbim kan ağlıyor. Ama daha önce de, Amerika'nın tetiğin öbür tarafında olduğu başka saldırılarda, başka kurbanlar için kalbim kan ağladı. Salı günü binlerce kişi öldü, yakın arkadaşlarımdan ikisi kayıpların arasında, dolayısıyla olay benim için soyut bir şey değil. Ama, bütün kederime rağmen, ülkemin sürekli olarak bütün dünyada ölüm tohumları serptiğini de unutmuyorum. Doğu Timor'da kaç barış göstericisinin öldürüldüğünü unutmuyorum: Hiç kuşkusuz Dünya Ticaret Merkezi'ndekinden çok daha fazlaydı. Ta en başından beri Amerika, bütün dünyada, Haiti'deki ölüm komandoları gibi terörist grupları finanse ediyor. New York'taki saldırıların arkasında Bin Ladin'in olduğu ortaya çıkarsa, bu adamın ABD için çalışmış olduğu ve New York'ta, Washington'da uyguladığı korkunç yöntemlerin kendisine Amerikan ekonomisine yardımda bulunması maksadıyla Washington tarafından öğretildiği hatırlanmalı. O zaman, Bin Ladin'in aynı vahşetle başka masumları katletmesi, Amerika'da kimseyi rahatsız etmiyordu.
ABD'de kendini tamamen dışlanmış, hatta tehdit altında hissediyor musun?
Doğduğumdan beri kendimi tehdit altında hissediyorum. Ben Amerika'da yaşayan bir siyahım. Ama, dışlanmış değilim. Resmî söylemi benimsemeyi kabul etmeyen, bu kutsal birliği reddeden bir tek ben değilim. Nereye baksam, televizyonlarda ya da gazetelerde, sadece resmî sesi duyuyorum. Dün, ABC kanalı Amerikalıların yüzde 90'ının savaştan yana olduğunu söylüyordu. Ekranın alt köşesinde de küçücük harflerle örneklemin 432 kişi olduğu yazıyordu... Amerikalıları düşündüklerinden de daha sağda olduklarına ikna etmek için her zaman başvurdukları bir taktik bu. Düşündüklerini söylemekten korkan bir sürü insan tanıyorum. Bütün bunları bir Amerikan gazetesine anlatsam, beni kurbanlara en ufak bir merhamet beslememekle suçlarlardı. Gayet açık: Benim açımdan, Amerikalı bir ölüyle üçüncü dünyadan bir ölü arasında hiyerarşik bir fark yok. Salı günü akan kan, aynı zamanda, Amerikan yönetiminin ve onun ticarî çıkarlarının da eline bulaşmış durumda. Medyanın kafasında tek bir fikir var: Kendi halinde insanları sağcı histeriklere dönüştürmek. Gazeteci Ed Bradley, CBS televizyonunda, sadece çok fazla parası olan, zengin bir grubun bu saldırıyı düzenlemiş olabileceği teorisini sorgulamaya cesaret etti; şöyle diyordu: "Pilotluk kursuna gitmek ve birkaç telefon bağlantısı yapmak için büyük bir servet gerekmiyor." Söylediklerini yayınlamadılar bile, çünkü hiç kimse dışlanmış bir grubun bu saldırıyı gerçekleştirmiş olabileceği ihtimalini duymak istemiyor. Afganistan'a saldırabilmek için gerekçeler lazım.
Medyada hiç kimse farklı bir ses çıkarma hakkını bulamıyor; işte bu nedenle ben kendi medyamı, The Coup'yu kurdum. Albüm kapağımın insanları şoke etmesine hakikaten üzüldüm; bunu gayet iyi anlıyorum da. Ama benimki gibi bir sesin sonunda duyulabilmiş olmasından da memnunum. Devrimi bir elit gerçekleştirmeyecek, kalabalıklar yapacak. Ancak örgütlü bir şekilde kazanabiliriz. Şiddete dayalı bir devrim, imkansız.

CHEB MAMI *(müzisyen)*

Kendini Afrikalı hissetmek

Şoke oldum. Şimdi kendimi Amerikalı hissediyorsam, Hutularla Tutsiler arasındaki savaşta da Ruandalı hissediyordum. Beni rahatsız eden, bu hissiyatın Amerikalı kurbanlarla sınırlı kalması: 1994'te kimse kendini "Afrikalı" hissetmedi, binlerce ölü için hiç kimse üç dakika saygı duruşunda bulunmadı. Kurbanlarla beraberim, bütün kurbanlarla.

Çeviren: **s.i.**

Dünyada ve Türkiye'de kim, ne dedi?

11 Eylül kitabı, Amerika'yı ve bütün dünyayı sarsan, yeni bir sürecin başlangıç noktası olmaya aday olaylar zincirinin Türk ve dünya basınındaki yansımalarını bir araya getiriyor. Köşe yazarlarının ve aydınların, olayların öncesiyle ve sonrasıyla ilgili çözüm-lemeleri, dünyanın bundan böyle nasıl olacağına ve nasıl olamayacağına iliş-kin 'kehanet'leri art arda dizil-diğinde ortaya ilginç bir yelpaze çıkıyor. Onlarca gazeteden yapılan taramalar sonucu, en önemli metinlerin seçilmesiyle oluşan kitap, tarihe tanıklığın önemli bir belgesi olarak kütüphanelerinizdeki yerini alacak.

Michael Albert, Ertuğrul Özkök, Mezri Haddad, Çetin Altan, Noam Chomsky, İsmet Berkan, Alain Touraine, Cengiz Çandar, Robert Fisk, Murat Belge, Tarık Ali, Perihan Mağden, Edward Said, Etyen Mahçupyan, Eric Hobsbawn, Tan Oral, Pascal Bruckner, Turhan Selçuk, Susan Sontag, Eduardo Galeano, Salih Memecan ve diğerleri.

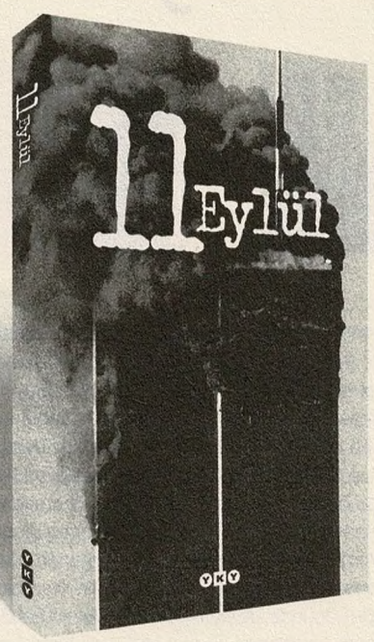

11 Eylül, 320s,
6.000.000 TL

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI KİTABEVLERİ: • İSTANBUL: 212-293 08 24 / 502 • İZMİR: 232-463 82 90 • ANKARA: 312-435 85 94
E-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr • Web Sitesi:www.yapikrediyayinlari.com • **Internet satış: www.estore.com.tr/bulvar/yky**
YAPI KREDİ KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK TİC. VE SAN. A.Ş. 212-293 08 24, 252 47 00

Bırakın, yazı sizi büyülesin...

Amin Maalouf YKY'de

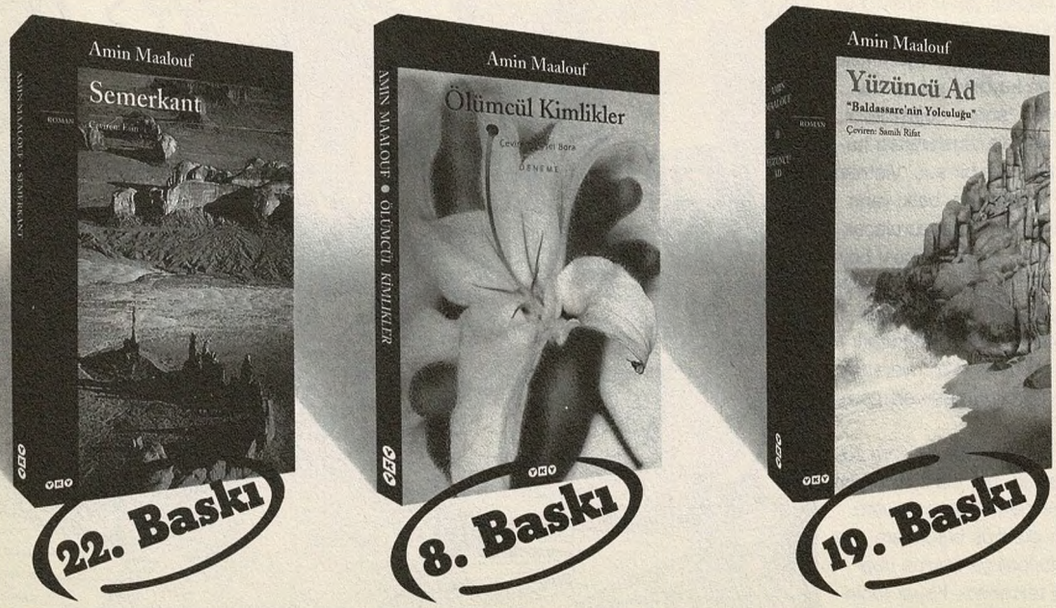

Semerkant
Çeviren:
Esin Talû-Çelikkan
250 s., 5.500.000 TL

Ölümcül Kimlikler
Çeviren: Aysel Bora
134 s., 3.500.000 TL

Yüzüncü Ad
"Baldassare'nin Yolculuğu"
Çeviren: Samih Rifat
412 s., 8.500.000 TL

9 1 1 2 0 0 1

Dünyanın değiştiği gün

Korkarım ki, Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırıların soykırımcı ve faşizan kimliği bizde yeterince anlaşılmadı, bir biçimde "kınayarak" görmezden gelindi. Saldırıya uğrayanın bu kez Amerika olması, kapitalizmin simgesi olarak kabul edilen ikiz kulelerin "imha edilmiş" ve süper gücün merkez üssü Pentagon'un vurulmuş olması, olayların ardından başlayan hırçın Amerikan propagandası, yerli Amerikancılığın buna utanç verici bir motivasyonla katılması, kaosu daha da arttıran global medya manipülasyonu ve dünyayı saran savaş rüzgarları bu hayatî noktanın geri plana düşmesine yol açmış olabilir. Ama hiçbir şey dünyanın gözleri önünde yapılan kitle katliamının hafifletici unsuru olarak kabul edilemez. Bugün artık sağ liberallerin bile savunduğu genel geçer anti-Amerikan argümanları ezberden sıralayarak kurulan kimi söylemlerin yarım ağızla dile getirdiği başsağlığı mesajları, alt metinden rahatça okunan gizli sevinci örtmeye yetmedi. Amerika'nın yediği dayak veya saldırıya hazırlıklı gökdelen önerileri, binaları insansızlaştırmaktan başka bir şey değildi. Zaten hemen peşinden ülkeleri özneleştirmek geldi. Kaygı veren de tam olarak bu.

1980'den beri geçtiği darboğazda "geçmişteki yanlışları" sorguladığını, ideolojileri ve totalitarizmi teorik olarak da olsa mahkûm ettiğini varsaydığımız sol, maalesef, kendisine simultane olarak sorulan soruya doğru dürüst, bütünlüklü bir cevap veremedi. Dünya, Türkiye'den bu konuda hiçbir şey duymadı. Ne olduysa gene içeride "biz bize" yaşandı. Geçmiş olsun. Oysa 11 Eylül gününü acı Şili deneyiminden beri belleğinde taşıyan Latin Amerika, hiçbir tereddüt yaşamadan sivillere yönelik bu saldırıya net bir tavırla cevap verdi; kitlesel gösterilerle lanetledi. Anti-Amerikanizm ile insan hakları ve demokrasi mücadelesinin temelinde yeralan "yaşama hakkı" ilkesini ayırmakta güçlük çekmedi. Avrupa solunun simultane tepkisi de böyle bir nitelik taşıyordu. Çünkü vicdanın ve matematiğin gereği buydu.

Noam Chomsky'nin olaylardan söz ederken kullandığı "suç" kavramı teknik bir detay, bir sol diplomasi değildir, gene ısrarla kullandığı "uluslararası hukuk" kavramını bütünler. Saldırılar sonrasında Chomsky'ye "peki saldırı pazar günü veya gece, yani kulelerin boş olduğu bir zamanda daha az can kaybına yol açacak bir biçimde yapılsaydı" diye sordular. Yanıtı "sonuç değişmezdi, bu bir suçtur" oldu. İnsanlığa karşı işlenmiş ve uluslararası hukukun yargı alanında değerlendirilmesi gereken bir suç. Vietnam için, Filistin, Bosna, Kosova için, bugün Afganistan, belki yarın Somali için ve elbette Dünya Ticaret Merkezi için başvurulacak bir uluslararası yargı yok. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi böyle bir ihtiyaçtan doğan örnek bir model. Eğer gücünü kullanarak sistematik suçlar işleyen devletlerin cezalandırılmasını istiyorsak, Taksim'de patlayan intihar bombaları hakkında da kararlı bir tutum içinde olmalıyız. Jean Christophe Lufin'in ortaya attığı "mazlum dokunulmazlığı" kavramı, solun artık yüzleşmesi gereken bir gerçekliğe işaret ediyor.

New York'taki felaketin görgü tanığıyım. Birkaç dakika sonra çökecek olan kuleden atlayan çaresiz insanları, her biri 1.5 milyon ton ağırlığındaki dev gökdelenlerin dizginlenemez bir canavara dönüşerek kendi kendini yerle bir edişini görmüş bulundum. Zihnimin almayı reddettiği bir dolu "an"ı hatırladıkça travma depreşti, terör kendisini yeniden ve yeniden tekrarladı. Kayıp ilanlarıyla kaplı metro istasyonlarından gelip geçerken, herkes gibi "onlardan biri olabilirdim" diye düşündüm. Bunları muhtemelen şimdilerde pek farkedemediğim, ama hayatım boyunca cebelleşeceğim bir belleğe dönüştürmüşümdür. Yaşadığım şey terördü; lanet olsun!

Chomsky'ye "peki saldırı pazar günü veya gece, yani kulelerin boş olduğu bir zamanda daha az can kaybına yol açacak bir biçimde yapılsaydı" diye sordular. Yanıtı "sonuç değişmezdi, bu bir suçtur" oldu.

"Güvensizlik, sarsıntı, kaygı, korku, suçluluk duygusu, kontrolsüzlük, öfke, şiddetli üzüntü, konsantrasyon sorunları, uykusuzluk, kabus görme, duygusuzluk, gelecek korkusu, olayları hatırlatan her şeyden uzak durma... Bütün bu duygu, düşünce veya davranışlar normaldir" diyor Dr. de Jong: "Anormal olan, olaylardı..." Dr. Kaz de Jong, kitlesel travmaların psikolojik etkileri ve bunların sağaltımı konusunda uzman. Yıllardır Sınır Tanımayan Doktorlar örgütünün bünyesinde savaş mağdurlarına gönüllü hizmet veriyor. Bosna, Kosova, Ruanda, Polonya, Tacikistan, Sierra Leone, Sri Lanka, Lübnan, Kaşmir ve Kolombiya'da ruhsal sağlık programları geliştiren de Jong, bu defa umulmadık bir biçimde savaş alanına dönen dünya metropolü New York'taydı. Amerika savaşla tanıştı ve çok korktu. Anlayamadı, inanamadı, kelimenin tam anlamıyla altüst oldu.

Bu noktadan sonrası, terörün günbegün tırmanışı ve Amerikan yaşam biçimini ele geçirişiydi. Amerikan ideolojisinin tepeden tırnağa yeniden inşa edilişine tanık olduk: Bir dava nasıl savunulur, bu savununun başvuracağı kavramlar nasıl tanımlanır, bu

kavramlar günlük yaşama nasıl uygulanır vs... Sonuçta, can güvenliği için özgürlüğünü feda etmeye razı olan Amerikan toplumu "United We Stand" sloganında kenetlendi. Kongre Bush'a savaş yetkisini hemen oybirliğiyle verdi. Sandıkta kazandığı seçimi mahkemede kaybeden demokrat aday Al Gore, Bush'tan "başkumandanım" diye söz etmeye başladı. Sıkı bir sansüre giren medya, elbirliğiyle Beyaz Saray'ın programını uygulamaya koyuldu. Bush'un şahin kurmayları, anti-terör yasası, olağanüstü hal valiliği gibi tanıdık gereçlerin ortaya çıkarıldığı yeni statükoyu çabucak tesis etti. Bütün bunların "fazla özgürlükten" kaynaklandığına inanan Cumhuriyetçi sağcılar parmaklarıyla göçmenleri, solcuları, siyahları, feministleri, gay-lezbiyenleri göstermeye, sistemde art niyetli bu grupların yuvalanmasına imkan veren birçok açık bulunduğundan dem vurmaya başladı.

Biyoterör paniği yaşayan New York'un sokaklarında beliren gamalı haçlar, sanki gelecekle ilgili karanlık vizyonun sağlamasını yapıyordu. Irkçı cinayetler zinciri, saldırıdan iki gün sonra New Jersey'de bir Hintlinin öldürülmesiyle başladı. Faili meçhul cinayete kurban olan taksicinin "Arap sanılıp öldürülmüş olabileceği" basındaki haberlerin ortak noktasıydı. Ertesi gün Indiana'da sarhoş bir beyaz, arabasıyla bir camiye intihar dalışı yaptı. Saldırgan dışında ölen olmadı, cami yandı. Olayların haftası dolmadan Arizona'da bir başka Hintli, Teksas'ta bir Pakistanlı ve Los Angeles'ta bir Mısırlı, birer gün arayla kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucu öldürüldü. Geçen hafta Boston'dan Suudi Arabistanlı bir öğrencinin öldürüldüğü haberi geldi. Chicago'da 500 kişilik bir fanatik grubun müslümanlara yönelik linç girişimi son anda önlendi. New York'un kültürel merkezi East Village'deki Madina Masjid bile kundaklanmaktan son anda kurtuldu.

11 Eylül'den beri Amerika'nın dört bir yanında Araplara ve müslümanlara yönelik ırkçı saldırılar düzenleniyor. Camiler ve iş yerleri kundaklanıyor, insanlar dövülüyor, din adamları ve cemaat liderleri ölümle tehdit ediliyor. Müslüman olmadıkları halde saldırılara maruz kalan Hintliler, sonunda Washington'da bir gösteri yaparak "farklılıklarını" ifade etmek zorunda kaldı. Esmer oldukları için Arap sanılan Meksikalılar, Kolombiyalılar, Brezilyalılar tartaklandı, dövüldü veya taciz edildi. Amerika'da geniş bir cemaati olan katolik hıristiyan Araplar da, aynı biçimde bu kör şiddetin kurbanı oldu. Böylece ırkçılık, çerçevesini genişleterek yabancı düşmanlığı haline geldi. Kovboylar ve kızılderililer...

Günlük hayatı saran milliyetçi saldırganlık Amerikan yaşamının bir parçası olarak övülen ifade özgürlüğünü de hedef aldı. Saldırıların ertesi günü Z-Net'te yayınlanan üç paragraflık yorumunda konuya Clinton dönemindeki Sudan saldırısından giren Noam Chomsky, tespit edilen ilk "hain" oldu. Karşı görüşe göre, Amerikan dış politikası terörist saldırıları açıklamak için kullanılamazdı. Bu görüş, bugün bütün Cumhuriyetçiler tarafından ezberlenmiş durumda. Dış politikaya yönelik en ufak bir eleştiri duymak istemiyorlar. Dolayısıyla "kendi liderlerimizin geçmişte petrol adına çevirdiği dolapların faturasını ödüyoruz" diyen Lou Reed ve onun gibiler artık hain sınıfındalar. Beatles'ın "Give Peace A Chance" şarkısı başka birçok sakıncalı parçayla birlikte radyoların yayınından çıkmakla kalmadı, fanatikler tarafından "Give War A Chance" şeklinde düzeltildi. Bunu prostesto etmek, Los Angeles'daki yardım konserinde bir başka sakıncalı şarkıyı, Lennon'ın "Imagine"ini bilerek yorumlayan Kanada vatandaşı Neil Young'a düştü. ABC televizyonunun prima programlarından Politically Incorrect'in yapımcısı Bill Maher, Bush'un teröristler için kullandığı "korkaklar" ifadesi üstüne "binalara intihar dalışı yapan kişilere ne derseniz deyin, ama korkak diyemezseniz" yorumunu yaptığı için yoğun bir saldırıyla karşılaştı. Şirketler özür dilemezse reklamlarını çekmekle tehdit edince, geri adım atmak durumunda kaldı. Amerika'nın son dönemde yetiştirdiği en önemli düşünürlerinden biri olarak kabul edilen Susan Sontag da hain olarak nitelenmekten kurtulamadı. Bush'un "korkak" ifadesine takılanlardan biriydi, New Yorker'a yazdığı durum değerlendirmesinde "eğer birilerine korkak denecekse, bunlar havadan bomba yağdıranlar olmalı" demişti.

Bütün bu kaosun ortasında bir soru daha sorulabilir: "Peki anti-global harekete ne oldu?" Enkaz altında kaldı. Maalesef olan harfiyen bu: Enkaz altında kaldı. Küreselleşme karşıtları, 11 Eylül öncesinde büyük bir kitlesel eylem hazırlığı içindeydi. Bu kez 29-30 Eylül'de başkent Washington'da yapılacak IMF ve Dünya Bankası toplantısına yoğunlaşılmış, Seattle'dan daha büyük bir eylem için seferber olunmuştu. Saldırıların ardından toplantı güvenlik gerekçesiyle iptal edildi. Dolayısıyla gösterinin nedeni ortadan kalktı. Başta yüzden fazla grubun oluşturduğu bir şemsiye organizasyon olan Mobilization For Global Justice olmak üzere birçok örgüt ve daha da önemlisi, Seattle'ın etkili bir gösteri olmasının arkasındaki asıl güç olan işçi sendikaları tereddütsüz iptal kararı aldı. Zaten büroları çoktan DTM yardım merkezi haline gelmişti. Sendikalar enkaz altındaki binden fazla üyesinin akıbetinin peşindeydi, kayıp aileleriyle ilgileniyordu. Yüz bin kişi işsiz kalmıştı.

Gerçek şu ki, DTM felaketinde ölenlerin büyük bir bölümü büro çalışanları, hizmet sektöründen telekomünikasyona işçiler, teknisyenler, mühendisler, yangınla boğuşan kahraman itfaiyeciler, binaları boşaltmaya çalışan güvenlik görevlileriydi; sanılanın aksine, finans patronları veya bankerler değildi. Bu ölüm profilini zikretmek bile insanı acıtıyor. Hangi sınıftan olursa olsun, beş binden fazla sivilin ölümü yeterince ağır. Globalizme karşı eylem hazırlığındaki Amerikan solunun kendini bir anda enkaz kaldırma çalışmalarının ortasında bulması da sanırım yeterince açıklayıcı. Kuzey Amerika solu son bir buçuk ay içinde şiddet konusunda tarihinin en büyük hesaplaşmasını yaşadı. Kimden gelirse gelsin, terörü mahkûm etti.

"Liderlerimizin geçmişte petrol adına çevirdiği dolapların faturasını ödüyoruz" diyen Lou Reed gibileri artık hain sınıfında. "Give Peace A Chance" şarkısı radyoların yayınından çıkmakla kalmadı, fanatikler tarafından "Give War A Chance" şeklinde düzeltildi.

Acı bir ironi, global solun aşırı ucundaki anarşist gruplar, Dünya Ticaret Merkezi'nin barış ve adaleti simgeleyen kulelerine atfen "No Justice No Peace" (adalet yoksa barış da yok) sloganını kullanıyordu. Genellikle sitüasyonist tavrı benimsemiş bu gruplar, aynı zamanda urban-house-hiphop-punk kültürel füzyonunu da temsil ediyorlar. Fantastik DTM saldırıları, bu kültürün en yaygın medyumu olan çizgi roman dünyasının fetişiydi. Nitekim Brooklyn'li neo-marksist hiphop grubu The Coup, geçtiğimiz mayıs ayında çıkan albümünde bu fanteziyi kapağa taşımıştı. Saldırıların ardından "artık polisle çatışmaya girmeme kararı" alan anarşist grupların network'ü olan Independent Media Center, sloganı "Peace & Justice" olarak değiştirdi. "No"ların çıkması bir yana, kavramların yer değiştirmesi de dikkat çekiciydi. Zira hava saldırıları başladıktan sonra konuşan Usame bin Ladin'in söylemi, "önce adalet, sonra barış" oldu. Tıpkı Bush gibi.

Felaketin yaşandığı Aşağı Manhattan'ın enkaz çalışmaları nedeniyle karantinaya alındığı ilk günlerde, 14. Sokak'tan aşağı geçmek yasaktı. Sınıra en yakın kamusal alan olan Union Square Park, günbegün artan katılımlarla ruhanî bir buluşma noktası ve barış hareketinin merkezi haline geldi. Başlangıçta sayıca fazla olmayan kalabalığın en dikkat çeken yanı genişliği, çeşitliliğiydi. Arap-müslümanlarla katolik rahipleri, hiphop gençliğiyle ihtiyar akademisyenleri bir araya getiren sivil bilinç, yüz yıl önce Emma Goldman'ın söylevlerini verdiği meydandaki George Washington heykelini graffitiyle sivilleştirilmişti. Barış hareketi 21 Eylül'de, beş bin kişi, Times Square'e yürüdü. Eşzamanlı olarak Amerika'nın birçok şehrinden ve Kanada'dan kitlesel barış gösterisi haberleri gelmeye başladı. 29 Eylül'de, IMF-Dünya Bankası toplantısı iptal edilmesine rağmen Washinton'a gitme kararı alan International Action Center şemsiyesindeki gruplar, 25 bin kişiyi bir araya getirerek şu ana kadar Amerika'da yapılan en büyük barış gösterisini gerçekleştirdi.

20 Ekim itibarıyla dünya çapında 600'den fazla barış gösterisi yapıldığına göre, anti-global hareket uluslarası barış hareketine dönüşmüş görünüyor. Artık bu globalizme "anti" oluş çıkmazı bir kenara bırakılmalı. Eduardo Galeano'dan Edward W. Said'e birçok dünya aydınının aklı başında, çelebi görüşlerini ulaşabildiği bütün dillerde ve aşağı yukarı eşzamanlı dolaşıma sokan internet olmasaydı, bu kadar çabuk, dinamik, geniş tabanlı, kafası karışık ama ne istediğini bilen bir sivil güç oluşamazdı. Bu, kuşkusuz global bir hareket ve son zamanlarda dünyadan gelen en iyi haber. Ne var ki, yetersiz. Dünya karanlık bir dönemden geçiyor. Silaha dokunmamayı tercih etmiş siviller olarak, hayatı mümkün kılmaktan gelen gücümüzü kullanmalıyız. Yaşama hakkını her şeyin üstüne koyan demokrasiler kurmak zorundayız. Yoksa fundamentalistlerin kavgasında telef olacağız.

Erdir Zat

[Joe Strummer]

Hey gidi hey. Bob Dylan sanki "Forever Young"ı onun için yazmış. Bir rock'n'roll prototipi, punk'ın şövalyesi, haklının ve mazlumun sesi Joe Strummer, yepyeni uzunçalarıyla yeniden aramızda. Yanında yine The Mescaleros var, sakin, ama her sese açık bir rock'tan yürüyorlar. Karşınızda, bir Clash muhasebesi, mücadelenin temel ilkeleri, hayatın evreleri ve alkışlarla Joe Strummer.

ARTIK AYNI AĞAÇLARA HAVLAMIYORUM

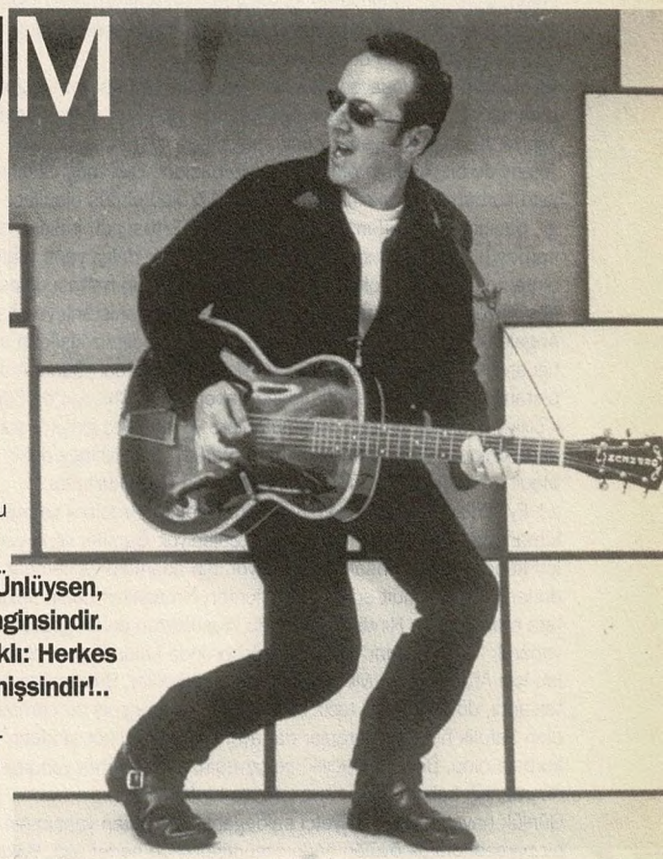

En büyük başarılarınız yirmi yıl geride kaldı. Buna rağmen yıkılmış bir görüntü arzetmiyorsunuz, aksine oldukça rahat görünüyorsunuz.
Joe Strummer: Öyleyim de zaten. Yakında 49 yaşımı dolduracağım. Somerset'te yaşıyorum. Şehre sadece zorunlu kaldıkça iniyorum ve akşamları biramı yudumluyorum. Hatta her şey geride kaldığı için mutluyum bile diyebilirim.
Ve bunu, İngiliz hükümetinin devrilmesini talep eden tüm zamanların en iyi punk grubunun şarkıcısı söylüyor...
Evet, o zamanlar her şey çok eğlenceliydi.
Grubunuz The Clash, bugün bile politik rock'un en iyi örneği kabul ediliyor.
Evet, komik ama öyle.
Plaklarınızın çoğu siyasal manifesto niteliğindeydi. Margaret Thatcher'ı, neo-nazileri, Falkland savaşını ve nükleer silahları protesto ediyordunuz. Plaklarınızdan biri şu sözlerle başlıyordu: "This is a public service announcement –with guitars." İnsanlar Clash'in derdinin tam da bu olduğunu düşünüyordu: Gitarlı resmî duyurular yapmak.
O sadece bir şakaydı gerçekten. Amerika'da her yerde, hemen her elektrik direğine yapıştırılmış böyle güvenlik ya da resmî daire duyuruları vardır. Bu sözlerin gerçekten de tek arka planı bu türden duyurulardı. Bazen küçük bir şaka yaparsın ve herkes seni müthiş ciddiye alır.
Ama siyasal açıklamalar Clash'te önemli bir yer tutuyordu. Grupta bu durumu çok tartışıyor muydunuz?
Hayır, asla. Biz sadece müzik üzerine sohbet ediyorduk. Zaten bu da yeterinde zor ve karışık bir konuydu. İçimizden sadece iki kişi enstrümanını doğru dürüst çalabiliyordu: Gitarist Mick Jones ve vurmalılarda Topper Headon. Basçı Paul Simenon ve ben müzikal açıdan tamamen ortalamanın altında iki felakettik. İkimize birden durakoru öğretmek zaten yeterince zor bir işti. Hiçbirimizin politikadan ya da politik sistemlerden haberi yoktu. Bizi ilgilendirmiyordu da zaten.
İtalyan Kızıl Tugayları'nın tişörtleriyle sahneye çıkıyor ya da Alman RAF örgütünün sembollerini kullanıyordunuz...
O tişörtü 1978'de kendim yapmıştım.
Üzerinde Kızıl Tugaylar'ın yazısı olan efsanevî tişörtünüzü mü?
Evet. Televizyonda, dönemin İtalya başbakanı Aldo Moro'nun kaçırıldığı haberi vardı. Başbakanı kaçıranların kullandıkları logo çok hoşuma gitmişti; bu logonun bir tişörtte çok iyi duracağını düşünmüştüm.
Bir moda şakası yani...
Gerçek şu: O dönemde punk olmak modaydı. Politik olmak modaydı. Bir punk grubunda olmak modaydı. Biz dünyanın en büyük moda yaratıcılarıydık. Bir keresinde bu tişört nedeniyle tutuklandım, bu da tabii ki olabilecek en "cool" şeydi.

Ben ünlü değilim, efsaneyim. Ünlüysen, herkes ne yaptığını bilir ve zenginsindir. Efsanevînin anlamıysa çok farklı: Herkes ne yaptığını bilir, ama sen bitmişsindir!..

Ama şimdi her şeyi fazlasıyla küçültmüyor musunuz? Punk şimdi olduğu gibi o zamanlar da, bir moda olmaktan çok öte bir şeydi.
Her şey sonunda aynı kapıya çıkıyordu ama. 70'lerin başında Londra'ya geldiğimde, sanat eğitimimi kısa bir süre önce yarıda bırakmıştım. Tabii ki aşırı sağcılara takılmıyordum, solcu çevrelerde geziniyordum. Suyun üstünde kalabilmek için müzik yapan bir aylaktım. Müzik yapıyorsan, üzerine şarkı söyleyebileceğin bir şeye ihtiyacın vardır. Üzerine şarkı söylediğim konular bana yakın konulardı, çünkü arkadaşlarımın çoğu ya sokakta ya da işgal edilmiş evlerde yaşıyorlardı.
O zamanlar kendinize Woody diyordunuz. Bu ismi nereden buldunuz?
Üzerimde müthiş bir etkisi olan protest folk şarkıcısı Woody Guthrie'den. Küçük bir oğlanken Guthrie'nin "Bound for Glory" adlı biyografisini okumuştum. Tıpkı benden 15 yıl önce Bob Dylan'ın yaptığı gibi. Bob Geldof da aynı kitabı okumuş; Geldof'un grubu Boomtown Rats'in adı da buradan geliyor.
Sonra punk başladı; müzikle birlikte sloganlar da sertleşti...
Londra'ya gelen her ahmak punk'ın büyüsüne kapılıyor, punk'ın o anın müziği olduğunu hissediyor ve bu müziğin mecburen politik olması gerektiğini biliyordu. Bu arada punk-rock'un radikalliği ve agresif sloganları, politik olmaktan öte, öncelikle sanatsal dışavurum biçimleriydi. Bu radikalliğin altı boştu; bunu söylemek lazım. Birçok insan bunu anlamadı.
Ama duyurularınız her zaman oldukça keskin ve ironikti. "Rock The Casbah" klibinizde Filistin Kurtuluş Örgütü savaşçıları gibi puşilere sarınmış olarak sahneye çıkmıştınız.
Çok eğlenceliydi. Klip çekimlerini Teksas'ta, Austin yakınlarında, çölde yapıyorduk. Klipte, bir konsere gitmek için otostop yapan bir Yahudi ve bir Filistinli görünüyor. Aslında aklımızda İsrailli ve Filistinli iki takıma futbol oynatmak vardı, ama çok pahalıya çıkacağı için yapamadık.
70'lerin ortalarında Avrupalı teröristlerle birlikte FKÖ'nün bir eğitim kampında bulunduğunuz dedikoduları ortalıkta dolaşıyordu...
Bu yalan. Tamamen saçmalık. Bir defa bunu yapacak cesaretimiz yoktu. Ayrıca bu insanların niçin savaştığına hiçbirimizin kafası tam olarak basmıyordu. Siyasî durumun arka planı hakkında da hiçbir fikrimiz yoktu.
Peki o halde, durumdan bu kadar bîhaberken şarkı sözlerinizi nasıl yazıyordunuz?
Aslında tamamen, içinde bulunduğumuz ortamın ruh halini dile getiriyorduk. Ama haklısınız: Bir süre sonra, sadece bu ruh halinin farkında

bakınız

Joe Strummer, ondokuzuncu ve otuzsekizinci sayılarda Roll'daydı...

"En pislik işlerde çalışıyordum. Opera'nın kenetlerini temizlemek gibi. Pisuarın sağında bir kül tablası, solunda bir kül tablası vardı, ama hayır: Herifler allahın cezası izmaritlerini pisuarın içine atıyorlardı! Mesele, izmaritleri toplamak değil; insanın tahammül edemediği bu tavır, şu 'güçlü ve zenginsen her şeyi yapmaya hakkın vardır' olayıydı." (sayı 19, mayıs 98)

olmanın yetmediğini gördük ve müziğimizde daha fazla içerik istemeye başladık. Böylece "Sandinista" albümü ortaya çıktı...

Piyasada daha ucuza satılabilmesi için kârından pay almadığınız efsanevî üçlü albümünüz...

Albüm çok politik ve kavgacıydı, ama sonuç olarak bu bize hep ayak bağı oldu.

Niçin?

İngiltere Komünist Partisi'nden, sosyalistlerden ve hatırlamadığım birçok yerden mektuplar aldık. Hepsi de bizi kendi propagandalarına malzeme yapmak istiyordu.

Ne yaptınız peki?

Mektupların içeriğini tam olarak anlayamadık bile. Metinler kafa karıştırıyordu ve biz ne yapacağımızı bilemez haldeydik. Sonunda mektupların hepsini attık ve hiçbirine cevap vermedik. Böyle şeylere ilgi duymuyorduk.

Oysa pek çok şeyi harekete geçirebilirdiniz.

Ondan çok emin değilim. Nihayetinde bütün bu siyasî şovlar grubun hayatına maloldu.

Neden?

Dördüncü albümümüz "Combat Rock"tan sonra nefesimiz tükendi. Artık söyleyecek hiçbir şeyimiz kalmamıştı; konularımız bitmişti. Nihayetinde sadece poz yapan tiplerdik.

Ama Clash bir pozdan çok daha fazla bir şeydi.

Evet, öyle bir izlenim bıraktık. Ve tam da bu bir pozdu. Biz bir rock'n'roll grubuyduk ve rock'n'roll'daki asıl amaç da bir poz edinmektir zaten.

Bugün bu sorunlarla baş edebiliyor musunuz?

Tabii ki edemiyorum. Eski şarkıların çoğunu hâlâ sahnede söylüyorum. İnsan şarkı söylüyorsa, söyleyecek bir şeyi de olmalı. Bu ilkeye şimdi de inanmayı sürdürüyorum. Tabii ki olağanüstü bir zamandı ve her şeyimi o zamanlara borçluyum.

Topper 1982 yılında eroin bağımlısı olduğu için gruptan atıldı. Grupta başka hiçkimse uyuşturucu kullanmıyor muydu?

Bu olayın yirmi yıl öncesine ait olduğunu unutmayın. Bugün eroin bağımlılığı üzerine bir sanayi kurulmuş durumda –klinikler falan filan. O zamanlar eroin öcüydü! İran Şahı devrilmişti ve İranlılar eroini Londra'ya getirmişti. Bütün kent göz açıp kapayana kadar bağımlı oluveriyordu. Bizse sadece ot takılıyorduk... Topper'ı gruptan atmak kötü bir tavırdı. Arada sırada ortalığı karıştırsa da, hâlâ çok iyi davul çalıyordu. Ona yardım etmeyi akıl edemediğimize hâlâ inanamıyorum.

Etrafınızdaki Johnny Green, Robin Bank gibi yarı deli, yarı gangster tipler olmasa, Clash Clash olur muydu?

İyi bir soru. Bu, menejerimiz Bernie Rhodes'un anlayamadığı bir durumdu. Bu insanlar bizim ayağımızın yere basmasını sağlıyordu. Bu turne elemanları bütün provalara katılır, "bu çaldığınız çok boktan" diye fikir beyan eder ya da "Clash grubuna bu yakışmaz, daha iyisini yapın" derlerdi. Bir anlamda, bizim bayrağımızı taşıyan insanlardı. Tıpkı Roma'nın içinde mağrur mağrur yürürken arkasındaki köleler tarafından yuhalanan Roma imparatoru gibiydik anlayacağın. Bernie bunu anlamadı. Niye bu insanlarla takıldığımıza asla kafası basmadı. Bilmediği şey, cebimizde beş kuruş paramız olmadığı günlerde parasını bizimle paylaşan insanların bunlar olduğuydu. Bu şekilde aramızda bir bağ gelişmişti.

Bernie Rhodes'un dergilerde sizinle ilgili söyledikleri sizi kızdırdı mı?

(Rhodes, iki sene evvel Mojo'ya şöyle konuşmuştu: "Joe korkağın tekiydi, Mick acayip egomanyaktı, Paul amsalak bir herifti, Topper da taşralı bir 'loser'dı...") Bernie'yi hâlâ severim. Her ne kadar bu dünyada sevginin varolmadığını düşünsem de... Çocukluğu hayli zorlu geçmiş. Rus göçmeni olarak büyümüş ve çok hırpalanmış, sonuçta kendine özgü bir kişilik geliştirmiş. Ben her zaman onu sevdim. Her şeyi ilginç göstermeyi bilen bir adamdı. Onunla tanıştığımda "işte vizyonu olan bir adam" diye düşünmüştüm. Hâlâ da öyle düşünüyorum.

1985 yılında Clash'ten ayrıldığınızda Paul Simenon ve Bernie Rhodes'un sizin yerine solist aradığı doğru mu? Grubu devam ettirmeyi düşünmüşler...

Evet, doğru. Sonuç olarak bulamadılar. O zamanlar kendimi, daha öncesinde Topper ve Mick Jones'un gruptan atılmasına izin verdiğim için suçlu hissediyordum. Orijinal dörtlüye bir değil, iki defa ihanet etmiştik. Benim yerime şarkıcı aradıklarını duyduğumda "olacağı buydu" diye düşündüm, sinirlenmedim. Kılıçla ya-

80 başları, Clash zamanı, Joe'nun elinde "keskin bıçak"

Punk bazılarının hayatını değiştirdi. Ama bu etki bireyseldi, kitlesel değil. Kitleler sarayı yerle bir etmedi. Haykırdığımız şeyleri bazı insanlar anladı ve hayatlarının parçası kıldı.

CLASH'TEN SONRA MESCALEROS'TAN ÖNCE: STRUMMER '88

Farklı bir toplum ve sınıf savaşı

Yıl 1988. Yuppie'lerin gemi azıya aldığı zamanlar, Margaret Thatcher'ın altın devri. Kafayı kariyer ve servet avcılarına takan Sınıf Savaşı dergisi, bir turne düzenlemeye karar veriyor ve derhal Joe Strummer'a başvuruyor. Strummer, düzenleyenleri pek de tanımadan, ama fazla soruya da hacet kalmayacağını bilerek katıldığı turne üzerine Melody Maker muhabirinin sorularını yanıtlamış...

Zenginlere Karşı Rock Turnesine katılma fikri nereden çıktı?

Joe Strummer: Çok iyi, kaotik bir fikir bence. Ben sorumluluk duygusuna sahip bir adam değilim. Tamamen sorumsuz bir herifim, ki çoğu müzisyen de böyle... Bu yüzden adını duyar duymaz fikri tuttum.

Sınıf savaşı hareketinin ilkelerine katılıyor musunuz?

Evet, katılıyorum. En azından çoğuna... Eğer ütopya varolsaydı, sınıf savaşı olmazdı. İnsanlar başlarını sokacak bir ev, ekmek parası istiyor. Bunun mazereti olmaz. Daha önce ev işgalcilerine yardım etmiştim, çünkü ev işgalcileri olmasaydı, Clash grubu asla kurulamazdı.

Sınıf savaşı hareketinin şiddeti desteklemesine ne diyorsun?

Farklı bir toplum istiyorlar. Bütün bunlar insanların tecrübelerine dayanıyor, neyi ne kadar anladıklarına... Hayatlarını güven içinde yaşayanlara sınıf savaşı fikri komik gelebilir, ama diğer taraftakiler için öyle değil...

Hâlâ bir idealist misiniz?

Evet, gerçek hayatla çok bağım yok. Keynes ekonomisi ya da Guardian veya Independent okuduğumda, bir kum tepesinin etrafında dolaşıp durduğum hissine kapılmadan edemiyorum. Yine de gençlerin iyi bir dünya tasavvurunun her zaman yaşlılarınkinden daha iyi olduğuna inanıyorum. En azından gençlerin idealleri ve vizyonları var. Yaşlılar gibi sisteme teslim olmuş değiller.

Bu protesto turnesiyle farklı bir yöne girdiniz. Ama hep bir tür adaletsizlik duygusuyla hareket ediyorsunuz, somut bir politika etrafında değil...

Kesinlikle. Bundan ne çıkar, bilmiyorum. Kesin bir planım yok. Bir tür uyuşukluk hali sadece.

Hep böyle miydi? Clash'in daha keskin, daha somut bir öfkesi yok muydu?

Clash'in amacı, listelerde bir numaraya çıkıp hâlâ söyleyecek bir sözümüzün olduğunu kanıtlamaktı. Bunun cevabı, görebildiğim kadarıyla olumsuz.

Sınıf savaşının yuppie nefretine katılıyor musunuz? Porsche ve BMW'lerden nefret ediyor musunuz?

Direksiyonun başındaki herifin "bu adam benim evrenimde ne bok yiyor" bakışından nefret ediyorum, evet... Her şeyi kendilerinin kurduklarını düşünüyorlar ve Maggie onların tanrıçası. Yuppie'lerin gelecek fikri, benim gelecek fikrim değil. Evler, arabalar, iş ve bu üçü arasındaki koşturmaca... Benim gelecek fikrim insanların büyüdüğü, eğitim alabildiği ve hayata ilgi duyabildikleri bir yer...

İnsanlar sizi hâlâ bir sözcü konumunda görüyor...

Bence insanlar benden çok fazla şey bekliyorlar. Başkalarının beklentilerine göre davranmam için yoğun bir baskı var. Bir tür liderlik filan... Bu mümkün değil. Sürekli birilerini hayal kırıklığına uğratıyorsun. Sonuçta ben kimim ki? Gitar çalan herifin teki!

şayan, kılıçla ölür! Sony'den para alıp bir albüm daha çıkarabilirlerdi. Ama benim ahlâkî olarak o cephede bulunma ihtimalim yoktu artık.

Clash'ten sonra hayat nasıldı? Aktörlük, prodüktörlük yaptınız, Pogues'un fahrî elemanı olarak onlarla turneye bile çıktınız...

Bu zamanın yarısında yataktan kalkıp "gitarımı duvara assam mı?" diye düşündüm. Bir yönüm yoktu. Sorunum, birlikte çalışabilecek insan bulamamaktı. Gençken, birlikte mücadele ederken yaşadığınız grup duygusunu bir daha yakalamak çok zor. Onlar senin dostundur, çünkü sen de onların dostusundur, seninle takılmalarının sebebi ünlü bir herif olman değildir. Şişenin dibini buldum mu? Hayır. Bir cigara yaktım ve bir kadeh şarap içtim, hepsi o. Benim tarzım hep bu olmuştur. Geceleri çıldırmaktan kurtardı beni.

Gitarınızı duvara assaydınız, ne yapardınız?

Taksi şöförlüğü mü yapacağımı düşünüyorsunuz? Bakmak zorunda olduğunuz bir aileniz varsa, evet, bu da ihtimal dahilindeydi. Biraz melodramatik kaçacak ama, eve nasıl yemek götüreceğimi düşündüğüm zamanlar olmadı değil. Sorun şu ki, başka alanlarda becerileri olan bir adam değilim ben. Her zaman karikatürist olmayı istemişimdir. Galiba temelde yaptığım şey, gerçek hayatta yaşamaya giden basamakları tırmanmak oldu. Bir arkadaşım gençlerin devam ettiği bir kursta hocaydı. 17 yaşındakilerin Clash ismini hiç duymadığını söyledi bana. Bunu söylediğinde yıl 1992'ydi ve birden ayaklarım yere bastı. Rahatladım. Şu anda kendimi çok daha gerçek ve çok daha iyi hissediyorum.

Geçenlerde Ivor Novello ödüllerinde fotoğraf çektirmek için de olsa yan yana geldiniz... Clash'in yeniden bir araya gelme ihtimali var mı?

Evet, bu sürekli gündemde kalacak bir konu herhalde. Ama şunu sormamız lazım: Ortaya iyi bir müzik çıkar mı? Bir sıkı albüm daha yapabilir miyiz? Beş yıla sekiz albüm ve binlerce konser sığdırmışız. Akıl sağlığımız açısından buna bir son vermek gerekiyordu ve verdik. Yeniden birleşmek, para açısından hepimizi ihya eder, bundan eminim. Ama "Global A Go-Go" gibi ilginç albümler yapmayı sürdürebildiğim sürece... Mescaleros dağılır ve terkedilmiş bir çöplükte tek başıma kalırsam, kim bilebilir? Belki o zaman Clash birleşir ve belki içimizde bir albüm daha vardır. Ama asıl soru bu: İçimizde bir albüm daha var mı?

İlk çalmaya başladığınızda 2000 yılını göreceğinizi düşünüyor muydunuz?

Bilmiyorum. Bunun planını yapmadım. Ama farkında olmadan en iyiyi en sona sakladığımı farkettim, ki bu da mükemmel bir manevra sayılır, kazara yapmış olsam da. 11 yıl boyunca müzik adına bir şey yapmamak iyi bir fikirmiş diyorum şimdi. Clash dağıldığında her şey de onunla birlikte dağıldı, ama bütün bunlar benim yeteneklerimi biledi sanki.

Son üç yılda iki albüm yapmak, Clash sonrası dönemdeki durgunluğunuza göre hızlı sayılır...

Evet. Clash'ten sonra şarj etmem on yılımı aldı. Son üç yıldaysa turneye çıktık, binlerce badireden geçtik, otobüsle 57 kentlik bir turne yaptık. Grup çalışmasına has telepatik bir müzikal tavır geliştiriyorsunuz... "Rock Art & X-Ray Style" deneyimi de çok anlamlı oldu. Los Angeles ve Avustralya'daki birkaç küçük istasyonu saymazsak, hiçbir radyo şarkılarımızı çalmadı. Biz de, bu sefer, yeni bir dinleyiciye ulaşmak için doğrudan doğruya plakçılarda çalacağız.

Bu, grubunuz Mescaleros'la ikinci albümünüz. Grup nasıl bir araya geldi?

Tam bir grubuz. Herkes omuz atmış durumda. Bir grup olarak çalışıyor olmayı takdirle karşılırum. İçinizdeki en iyiyi ortaya koyuyorsunuz ve ortaya mükemmel sonuçlar çıkıyor. Müziğin kalitesi yükseliyor.

Yeni grubunuz sizin için ne kadar önemli?

Benim için önemli olan, hiç bitmeyen öğrenme süreci. Bu albümde şunu öğrendim: Bırak ritmci ritmi çalsın, davulcu davulu çalsın, şarkı yazarı

şarkıyı yazsın. Bir aradayken tek tek olduğumuzdan daha iyiyiz.

"Global A Go-Go"ya bir grup albümü diyebiliriz yani...

Direksiyonun başında kimse yoktu. En iyi şeyler böyle ortaya çıkar zaten. Gruptaki herkesin katılımıyla oluştu bu albüm. Herkes farklı müziklerden hoşlanıyordu. Böylece kendimizi belli bir türe hapsetmemiş olduk. Aslına bakarsanız, dayanamadığım tek müzik klasik müziktir. Hâlâ olgunlaşamadım yani. Bir gün gelecek, ben de operaya gideceğim. Ama henüz bu zaman gelmedi ve ben de deve çanı dinlemekten memnunum. Albüm için bir dolu insan geldi ve büyük bir yumuşakbaşlılıkla çaldılar. Her şey stüdyoda yazıldı. Stüdyoda rahat vakit harcadım, ama aslında süre konusunda endişeliydim. Anlaşma yaptığınızda size stüdyo parasını ödemezler. Bu yüzden her an stüdyodan atılabilirdik. Süremi doldurup doldurmadığımdan emin değildim. Bu kaygıyı kendime sakladım tabii.

T.E. Lawrence'ın ciddi bir hayranıydınız. Kendinizi punk'ın Arabistanlı Lawrence'ı gibi hissettiğiniz oldu mu hiç?

(gülüyor) David Lean'in filmi çıktığında 13 yaşındaydım. Ama hayatının detaylarını çok daha sonraları, yeni biyografiler yayınlandıkça öğrendim. Ülkeden ülkeye dolaşıp onunkine benzer bir hayat yaşadım. Sekiz yaşıma geldiğimde gözümün önünde ve kulaklarımda Türkiye, Mısır ve Meksika vardı. Çocukluğumda garip şeyler gördüm denebilir bu yüzden. Gruba global punk vizyonunu veren bu muydu? Bilmiyorum. Bence davulcumuz Topper'dı. Ne istersek çalabilecek kabiliyetteydi çünkü.

"Global A Go-Go"daki sound'u nasıl değerlendirirsiniz?

Birçok şarkıda akustik bas sound'u ön planda. Sıkı bir davul ve vurmalı hakimiyeti var. Dünyanın bütün ritmlerini keşfe çıktık, geçmişi tekrarlamamaya çalışarak. Bazı şarkılardaysa elektronikaya bulaştık. House'a falan girmedik elbette, ama kendi stilimizi ileriye götürmeye çalıştık. Her şeyi attık kaseye ve ortaya güzel bir çorba çıktı. "Hımm, bir kase daha alayım" dediğiniz cinsten.

Elektronikle aranız iyi sayılır mı?

Teknoloji karşıtı bir zihniyet eninde sonunda sana zarar vermeye başlıyor. Diğer yandan her şeyin robotize olmasını da istemiyorsun. Dijital kurgu programı ProTool, bir jilet ve kasetle yapabileceğinden daha fazlasını yapmıyor aslında, ama bütün bunları çok daha hızlı yapabiliyorsun. Kayıtları canlı yaptığımız için müziğin içindeki insan ögesini koruduk. 11 yıl boyunca vahşi bir hayat yaşadığım için "hiçbir zaman bilgisayarlara bulaşmayacağım" diye düşünürdüm. Şimdiyse bu aletleri kullanmayı tercih ediyorum, onlar seni kullanmadığı sürece. Aksi halde, yanlış bir operatöre çatıyorsun, sen kayıt yaparken bütün gün cama bakıp oturuyor, sonradan farkediyorsun ki, gözünü bile kırpmıyor. Bütün gün onları uyanık tutup kakao taşımakla daha fazla vakit kaybediyorsun.

Somerset'te yaşıyorsunuz, şarkılarınızda Londra'dan bahsediyorsunuz ve yeni albümünüz cajun, dub, reggae ve daha bir sürü müziğin karışımı...

Hepimizin birlikte yaşamayı öğrenmesi, birbirimize karşı çok daha geniş bir hoşgörü geliştirmemiz lazım. Buna ulaşmayı hakikaten istiyorsak, ulusların birbirinden nefret etmesi için babalarımızın yerli yerine koyduğu her şeyi alaşağı etmeliyiz. İşe müzik aleminden başlayabiliriz: Caz olsun, punk, rap, klasik ya da Burkina folkloru olsun, nereden, hangi çatının altından gelirse gelsin, saflık yanlılarıyla ve onların iyi müziği öldüren dar kafalılıklarıyla savaşalım!

Otuz yıl geçtikten sonra ilham bulmak zor olmuyor mu?

Ben hiçbir zaman iyi bir şarkıcı olmadım. Dolayısıyla sözlerimin, tıpkı Tom Waits gibi, ilginç ve dinlenmeye değer olması gerekiyor. Dünyanın en iyi tenorları değiliz. İşin sakat tarafı, hayata karşı ilginizi kaybetme riski. Çok fazla alaycı olursanız, ilginizi kaybediyorsunuz. İlginç şeyler karşısında heyecanınızı korumayı becermeniz gerekiyor. Geçenlerde New York'ta bir tuvalete girdim, "aman tanrım, şu el kurutma cihazına bak" dedim. Alet muhtemelen 1957 yılından beri orada duruyor. İşte bu heyecanı kaybetmemek gerekiyor. Aksi halde bir şey yazamazsın.

Dayanamadığım tek müzik klasik müzik. Hâlâ olgunlaşamadım yani. Bir gün ben de operaya gideceğim. Ama henüz bu zaman gelmedi ve ben de deve çanı dinlemekten memnunum.

Peki işler eskisinden daha mı zor, daha mı kolay?

Şu an daha kolay, çünkü tecrübelerin sayesinde yanlış olanı daha hızlı ayıklıyorsun. Hâlâ kaybolmuş vaziyette dolaştığım oluyor, ama yanlış ağaçlara daha az havlar durumdayım. Çünkü bir bakıyorum, "ben bu ağaca daha önce havlamıştım" diyorum.

Sabah uyandığınızda kendinizi sıradan John Mellor (gerçek adı) gibi mi, yoksa Joe Strummer gibi mi hissediyorsunuz?

Ben ünlü değilim, efsaneyim. Ünlüysen, herkes ne yaptığını bilir ve zenginsindir. Efsanevînin anlamıysa çok farklı: Herkes ne yaptığını bilir, ama sen bitmişsindir!.. Yarı deli olmak gibi bir şey bu. Garip şeyler yapma fırsatı tanıyor sana. Yap-

tığım şeylerin ardından "ben bunu niye yaptım" diye düşünüp duruyorum sonra.

Sizi tanıyan insanlar, gerçek yüzünüzü koruma konusunda oldukça sıkı bir savunma mekanizması geliştirdiğinizi söylüyor.

Evet. En altta yatan o çekirdek, yazarken beslendiğin kaynaktır. Sanatçılar buradan çıkar. İnsanları sıkmanın hep günah olduğunu düşünmüşümdür. Onlarla sıkı bir bağ kurmadan fikirlerimi paylaşmam. Kendimden bahsetmeyi sevmiyorum. İyi bir hikaye anlatıcısı değilim. Clash'le turnede geçirdiğim günleri anlatarak arkadaşlarımı baymak istemem. Herkes konuşamayacak kadar sarhoş olduğunda sessizliği doldurmak için konuşurum.

Baba olarak nasılsınız? Başkaldırdığınız babalardan birine dönüştünüz mü?

Belki de. Birden kendini "kapat şu müziği" derken buluyorsun. Bu kaçınılmaz. Bir tür öğrenme süreci bu, ama çok eğlenceli.

Yeniyetmelikten, gençlikten babalığa, punk'tan bugüne yaşadıklarınız, hissettikleriniz "Global A Go-Go" albümüne nasıl yansıdı?

Her şeyi tekrar tekrar düşündüm. Hep düşünüyorum. İlerlemenin yolu, bir düşünce bulmaktan, bunu anlaşılır kılmaktan ve iyi bir müzik oturtmaktan geçiyor. Anlaşılır kılmak! Yani egonu düşünmemek. 77 yılının ruhuna ait slogan dolu bir tavır bekleyebilirsiniz, ama uzun vadede verimli iletişimin buradan geçmediğini düşünüyorum. Punk'ın hayata bakışını değiştirdiği insanlarla tanıştım. Hepsiyle tanıştım bile diyebilirim. Hepsinin hikayesi hemen hemen aynı: Onların hayatını bireysel olarak değiştirdik ve kendi hayatlarında farklı kararlar almalarına yol açtık. Ama gördüğünüz gibi, bu kişisel bir etki, kitlesel değil. Kitleler sarayı yerle bir etmedi. Bizim haykırıp durduğumuz şeyleri bazı insanlar anladı ve hayatlarının parçası kıldı.

Yirmi yıl önce pop bir karşıkültür olarak hangi açıdan bugünden daha etkili bir işleve sahipti?

Bugünkü müzisyenlere bu açıdan hiçbir ithamda bulunamayız. O zamanlar rol dağılımı başka türlüydü. Maggie Thatcher ve Helmut Kohl birer pop yıldızı değildi, aksine pop kültürünün doğal düşmanlarıydılar. Bu durum şimdi değişti. Bill Clinton büyük bir pop yıldızıydı, Gerhard Schröder de. Tony Blair içlerindeki en büyük yıldız. Blair'ın haftasonunda çekilmiş bir fotoğrafı var. Bir elinde devlet işlerinin en önemli evraklarını taşıdığı bir evrak çantası var, diğer elinde Fender Stratocaster'ını koyduğu gitar çantası. Herif elektrogitar çalıyor ve bir rock grubunda şarkı söylüyor. Bu insanı düşündürüyor tabii ki.

Politika pop müziğin gündeminden önemli ölçüde silindi. Bu sizi rahatsız ediyor mu?

Hayır. Rock müziği için önemli olan konular moda olmaktan çıktı, o kadar. Ama önemli değil, bu mirası sürdüren birkaç grup hâlâ var. Asian Dub Foundation mesela.

Manic Street Preachers hakkında ne düşünüyorsunuz? Clash'te varolan çelişkilerin benzerleri onlarda da var. Sony'le anlaşmalılar, ama asi pozu takınıyorlar...

Evet. Küba hikayesi. Karl Marx Salonu. Onlar başka bir nesil elbette. Benzerlikleri görebiliyorum. Public Enemy ve Rage Against The Machine için de aynı şeyler geçerli: Sisteme dahil olup da bilincini korumaya çalışmak. Bizim geçtiğimiz safhaları bu gruplarda da görebiliyorum. Geçenlerde Zack De La Rocha'nın Rage'den ayrıldığını okudum. Sanırım benim yirmi yıl önce geçtiğim dönemden geçiyor. "Rock The Casbah" Amerika'da hit olduğunda, profesyonel bir asiye dönüşmeye başladığımı düşünmüştüm. Yalana dönüşüyorduk. Mücadele ederken samimiydik, ama birden işler başka tarafa doğru gelişti ve bir yerde "dur" demek gerektiğini düşündük. Birkaç hit daha yapsaydık, altımıza jet çekebilirdik, ama samimi bir durum olmazdı.

İşçi Partisi eski Muhafazakârlara dönüşmüş durumda ve İngiltere'nin kuzeyinde ırkçılığa karşı ayaklanmalar var... Mücadelede sesinizi yükseltmeniz iyi olmaz mıydı?

Demek her şey tek bir adama bağlı, öyle mi? Anlaşılan, zamanın akmadığı, yalıtılmış bir zamanda yaşıyorsunuz. Bugün ortaya çıkıp heyecanlı nutuklar atmanın anlamı olduğunu sanmıyorum. Kimseye faydası yok bunun. Bence en iyisi çenemizi kapamak. Orada burada büyük gösteriler görmek istiyor olabilirsiniz. Ama ben yöntemlerimi değiştirdim. Fikirler insanın üzerine yapışıp kalıyor. Gitgide onlardan daha fazla tiksinmeye başladım. Düşündüğüm her şeye karşı çıkmaya başlıyorum. Ama gerçek şu ki, şirketler hükümetleri satın almış durumda. Saldırının hedefi bu olmalı. Bunu açığa çıkarmak gerekiyor. Exxon'dan *(büyük petrol şirketi)* birinin bilmem hangi bölgeden milletvekili adayı olmasını tercih ederim. Her şey daha açık ve net olurdu.

"Gitarımı duvara assam mı?" diye düşündüm. Şişenin dibini buldum mu? Hayır. Bir cigara yaktım ve bir kadeh şarap içtim, hepsi o. Benim tarzım bu olmuştur.

Kavga devam ediyor öyleyse.

Kavga yeni başladı. Bir pozu olmadan insan bir hiçtir.

Çeviren: **Ece Göztepe - Ogan Güner**

ŞARKI ŞARKI GLOBAL A GO-GO

Mülksüzler şehri

Strummer ve Mescaleros'un ikinci bombası "Global A Go-Go" gün yüzü gördü. Türkiye, bu ışıktan mahrum, ama ne yapalım: Strummer'ın varlığı, zaten notaların şahı. Kendisinin de söylediği gibi, sadece ilk şarkı değil, bütün albüm, "hayatlarımızda bir tutam gerçeklik için bir çağrı"...

Johnny Appleseed: Dinleyicimiz hâlâ punk rock'un yasadışı kalabalığı ve etrafta olup bitenlerden hazzetmiyorlar. Sinema, radyo ve müziğin iç içe geçmekte olduğunun farkındalar ve bu şarkı da bu sürece karşı bir haykırış. Johnny Appleseed, şirket kültürünün bir parçası olmayı reddeden bir karakter ve şarkı, hayatlarımızda bir tutam gerçeklik için bir çağrı... *Balsa peşinde olduğun / Öldürmezsin bütün arıları / İşte bu insanların bütün söylediği / Hiç meyve tanesi yok ağaçta / Düşsün elmaya yaz güneşi, düşsün elmaya...*

Cool'n'Out: Bu benim uydurduğum bir terim. Şarkının başı, bir önceki albümdeki "Tony Adams" şarkısından sample'landı ve ortaya yepyeni bir şarkı çıktı. Özellikle G7 zirvesinde sodaların içine LSD karıştırmaktan bahseden dizeye bayılıyorum. Bu fikir içimi ürpertiyor diyebilirim... *G7 zirvesi, elimizde bir miktar 25 var / Boşaltıyoruz sodaların içine / Bir uydu istiyoruz delsin gökyüzünü / Ve balistik mermilerden bir ateş gösterisi / İçimden bir ses diyor ki / Isınıyor poker partisi*

Global A Go-Go: İki yıldır BBC'deki bir programda bana plak çaldırıyorlar. Programın geçen sefer kaç kişi tarafından dinlendiğini sorduğumda 40 milyon dediler. O zaman kafamda global lafı bir yere oturdu işte. Şarkının ilham kaynağı da budur. Aynı dünyada yaşamakla ve farklılıklarımızı olduğu kadar birlikteliğimizi de kutlamakla ilgili bir şarkı... *Cakarta'da Big Youth gümlüyor / Sierra Leone'de Nina Simone / Nevada'da Joujouka'nın vahşi sesleri / Her yerde her yerde / Bob döndürüyor her şeyi evine...*

Bhindi Bhagee: Toleransla ilgili bir şarkı. Geçenlerde Robin Cook, tavuk tikka masala yemeğinin İngiliz ulusal yemeği haline geldiğini söylemişti. Bu şarkıyı Robin Cook'un lafından beş ay önce yazmıştım ama kastettiğim aynen buydu.. Ne kadar çok şey denerseniz, kendi kültürünüz de o kadar gelişir... *Hoşgeldin yabancı, mütevazı mahallelerimize / Nefeslenebilirsin yol boyunca / Humus, kuskus, hakkaniyetli bir oktopus / Pastırma ve salam ve lazanya gırla...*

Gamma Ray: Gama ışını kaosa ve paniğe neden olur. Gazetelerde bizi paronoya içinde yaşamaya itecek haberlerin dışında bir şey yok. İstedikleri de bu zaten. Şarkı bununla dalgasını geçiyor... *Alan McGhee Dundee'ye gidip / Bütün rock gruplarının kaçışmasına neden oldu / Evet, NME'de okudum / Sebebi gama ışınlarıydı*

Mega Bottle Ride: Dünyaya şöyle bir bakıp etraftaki boktan şarkılardan daha iyisine ihtiyacımız olduğunu düşünüyordum. Sonunda dördüncü boyutla ilgili bir şarkı yazmaya karar verdim. İronik bir şarkı ama dördüncü boyutun varlığından adım gibi eminim... *Atladım arabaya dördüncü boyuta gittim / Çünkü blues halindeydim / Her şeyi bırakıvermenin blues'u...*

Shaktar Donetsk: Shaktar Donetsk, Ukranyalı bir futbol takımı ve oralarda iyi bir hikayenin varolduğundan eminim. Kendi etrafımızdakiler dışında hiçbir şey bilmiyoruz. Şarkıda bahsetmeye çalıştığım da bu. Dünya üzerinde biraz daha akıllıca bir liderlik isteğini dile getiren bir şarkı bu... *Yün atkısını takıyordu Shaktar Donetsk'in / Özgürlüğün bayrağı / Boynuna sarılı / Ukrayna'ya iltica eden Yugoslavyalılardan / biri olan babasından miras*

Mondo Bongo: Çok güzel bir Latin melodisi. Çok ekonomik bir şekilde anlatılmış bir aşk hikayesine eşlik etsin istedim bu melodi. Bu yüzden bütün dizeleri attım ve sadece iskeleti korudum. Öyle ki, neler olup bittiğini anlayamıyorsunuz. Aşk hikayesinin sonu mu, değil mi?.. *Zapatistalar için soyarım kızkardeşlerimi bile / Perdelerinden dantel işlerine kadar...*

Bummed Out City: Herkes oradan geçmiştir: Sevgilinizle kavga edersiniz ve birden örselenmiş kentin içinde bulursunuz kendinizi. Bu bölgeyi iyice tanımlayıp bir sonraki geçişimde "hah, işte burasıydı" diyebilmek için yazdım şarkıyı. Kendimi daha iyi hissetmek için. Bir başka deyişle, bu bir aşk şarkısı... *Merhamet ve şefkat rica ediyorum sizden / Hayat aynadaki labirent gibi değil mi zaten?*

At The Border, Guy: Bir pub'da oturmuş, nüfusu mülksüz insanlardan ibaret bir şehir kursak diye geyik yapıyorduk. Bilim ve mühendisliğin bizi hep ileriye götüreceği fikrine inandırıldık, şimdiyse her şey durmuş vaziyette. Yine de yarının bugünden daha iyi olacağı inancını korumamız gerektiğini düşünüyorum... *Yeni şehrin binalarını diktik / Yerleştirdik mülksüz insanları içlerine / Ve yeni diller oluşturduk / Kibar ve hızlı diller...*

The Minstrel Boy: Bu eski bir Kelt şarkısının cover'ı. Kaç zamandır bu parçayı çalmaya uğraşıyordum, bir gün, birden çalıverdik.

Suzanne Vega

Suzanne Vega ve Sonic Youth'dan Kim Gordon, New York rock camiasının iki önemli ismi. İki entellektüel sanatçı. Onları birleştiren bir bağ daha var: İkisi de anne. İkisinin de altı-yedi yaşlarında birer kızı var. Suzanne Vega, eşi Mitchel Froom'la olan beraberliğini geçtiğimiz yıl noktaladı, Kim Gordon ise Sonic Youth'dan Thurston Moore'la evli. Vega ve Gordon, Heroine Magazine editörünün arzusuyla buluşmuşlar, anneliği ve müzisyenliği konuşmuşlar. Hanım hanıma "gün" muhabbeti: Sanki börekler açılmış, kısırlar yapılmış, kuru pastalar ısmarlanmış, çaylar demlenmiş, laf lafı açmış...

GİTAR, BAS, DAVUL, BEBEK ARABASI

Ingrid Ducmanis: Söyleşimizin konusu annelik, çocuklarla beraber turneye çıkmak, bunun ilişkilere etkileri. Suzanne, seninle başlayalım istersen...

Suzanne Vega: Benim bir çocuğum var. Adı Ruby. Altı yaşında –galiba Kim'in kızından bir hafta sonra doğdu. Kocamdan ayrıldım. Şimdiki durumumuz bu.

Kim: Benim de bir çocuğum var, Coco, altı yaşında.

Ingrid: İkiniz de çocuklarınızı turneye götürüyor musunuz?

Suzanne: Ruby altı aylıkken turneye gelmeye başladı. Ben Mitchell'le beraberken, ne zaman yapımcılığını üstlendiği bir iş olsa, biz de onunla beraber giderdik. Yani Ruby altı aylıktan ikibuçuk yaşına kadar sürekli seyahat etti. Sonra bir süre bunu kestik, onu yuvaya verdim. Ama yazları onu hâlâ turneye götürüyorum.

Kim: Coco da aynı yaşlarda seyahate başladı. Bir keresinde onu Japonya'ya götürmüştüm, bir moda gösterisine. Hiç İngilizce konuşamayan yaşlı bir Japon bakıcı bulmuştuk. Gösteriyi yaptığımız kulübe götürmüştüm onu, biz kızları giydirirken o da Coco'nun uykusuna nezaret ediyordu. Sonra da, yedi-sekiz aylıkken, bizimle İngiltere'ye geldi Coco.

Suzanne: Ruby'yle otobüs yolculuğu rahattı, sorun çıkmadı, hep beraber video seyrediyorduk. O sıralar hâlâ Mitchell'le beraberdim, maaile Avrupa'yı dolaşıyorduk. Ruby iki saat boyunca "Singing In The Rain"i seyrederdi. O zaman daha ikibuçuk yaşındaydı. Müzikte bir şeyler vardı ki, onu büyülerdi. Biz de onunla oturup filmi baştan sona izlerdik. Artık turneye çıkmaktan pek hoşlanmıyor. Arkadaşlarıyla evde oturmayı tercih ediyor. Galiba biraz da kızıyor. *(gülüyor)* Şu sıralar bir albüm üstünde çalışıyorum. Yeterince plak doldurduğumu söylüyormuş. Başka bir tane daha yapmam için de sebep yokmuş.

Ingrid: Şimdi artık okulları da var, onları nasıl evde bırakıyorsunuz? Bakıcı mı tutuyorsunuz, arkadaşlarınıza, akrabalarınıza mı bırakıyorsunuz?

Suzanne: Ruby'nin bir bakıcısı var, bir akrabamın da gece onun yanında kalmasına dikkat ediyorum. Arada kızkardeşimin evinde de kalıyor, 14 yaşında bir yeğenim var, iyi geçiniyorlar. Ama eğer on günden fazla uzaktaysam, onu da yanımda götürüyorum. Sadece bir haftalığına yoksam, kızkardeşime bırakıyorum.

Kim: Bizde işler biraz daha karışık. Düzenli bir bakıcımız yok. Geçen sefer eski anaokul öğretmenine bıraktık, iyi gitti. Bakıcılarla geçinmek de zor. Evde harikalar yaratan biri, yol için müsait olmayabiliyor. Bazıları da yol için ideal, ama çocukla beraberken korkunç.

Ingrid: Çocuğu rock'n'roll çevresine götürmenin ne gibi etkileri oluyor?

Kim: Bazı yerler var ki, çocuğun ortalarda dolanmasını istemiyorsunuz. Bina yıkılıyor, duvarlardan elektrik kabloları sarkıyor, her tarafta graffitiler, penis resimleri oluyor. Böyle şeyler.

Suzanne: En kötüsü de soyunma odasındaki şekerler... Ruby aşağı yukarı iki yaşındaydı, İrlanda'da turnedeydik. Çocuğun bir saat boyunca çığlıklarla tepindiği, herkesin onu sakinleştirmek için bir şeyler hediye ettiği yaştaydı. Bu bir mesele, ama olumlu tarafları da var. Her turneden bir hatıra topladı, küçük oyuncak hayvanlar, tuhaf aletler... Bunlar turneyi onun hayatına daha çok dahil ediyor.

Kim: Her istedikleri şeyi alamazsınız, ama birkaç günde bir ufak tefek bir şeyler almanız gerekiyor. Çünkü her zaman dışarıda, her şeyi görüyor, ve babasının da kendisine habire plak aldığını biliyor. *(gülüyor)*

Suzanne: Kendinize sınırlar koymak zorunda kalsanız da, genellikle, evdeki gibi disiplinli ve kuralcı olmak zor. Aynı kuralları sürdürmek istiyorum, ama yolda biraz daha gevşek davranmak gerek, çünkü biraz daha gevşek bir çevre var. Herkes stres altında, bazı şeylere razı olmak gerekiyor... Yemek işi de zor. Ruby beş yıl boyurca tavuk yiyip durdu. Benim istediğimse güzel, organik yemekler yemesiydi. Her gece ya tavuk yedi, ya balık, ya fıstık ezmesi.

Ingrid: Birçok insan rock kulüplerinin çocuklar için uygun olmadığını düşünüyor. Sahne arkası için biraz daha gerçekçi bir tasvir yapamaz mısınız? Bir çocuk için uygunsuz durumlar var mı, ya da bir çocuğun orada bulunması atmosferi etkiliyor mu?

Kim: Biz genellikle şanslıyız, çaldığımız birçok yerde ayrı bir soyunma odası var, gayet temiz tutuluyorlar ve duvarları da graffitiyle dolu değil. Sigaranın serbest olmasına gayret ediyoruz. Ekibimiz de uzun zamandır beraber çalıştığımız insanlar, bir aile gibiyiz. Coco da sahne arkasında dilediği gibi dolanabiliyor, güvende ve rahat oluyor. Ama festivallere, mesela Glastonbury'ye katıldığımız zaman onu almıyorum, çünkü iş biraz çılgınlaşıyor. İnsanlar günlerce yağmurda, güneşte kalıyor, birçoğu da maddelere takılıyor. Ama bu bir kural olmaktan ziyade, bir istisna. Ah, bir şey var: Yaşgününde ona küçük bir çadır aldım, soyunma odalarında, otel odalarında onu kuruyor, böylece kendine ait küçük bir mekanı da oluyor.

Anne olmak yazışımı değiştirdi. Daha önce melodiyi o kadar önemsemiyordum. Şimdi çok daha doğrudan şarkılar yazıyorum. *Suzanne Vega*

Suzanne: Çok parlak bir fikir!

Ingrid: Çocuklarınız okula başladı. Okul arkadaşları daha geleneksel yöntemlerle büyütülmüş çocuklar. Onlarla olmaya başladıklarında çocuklarınızda bir değişiklik farkettiniz mi?

Kim: Coco çok sosyal bir çocuk. Okula iyi uyum sağladı. Sınıfındaki herkesle bir oyun günü var. Bu, galiba her zaman insanlarla iç içe yaşamasından kaynaklanıyor. Aynı dilden konuşmadığı biriyle bile bir saatliğine arkadaş oluveriyor.

Suzanne: Bizdeyse tam tersi oldu. Ruby çok içedönük. Aslında okula başlayıp da kendi gibi çocukları görmeden önce, pek kimseyle konuşmazdı. Kimseyle göz göze bile gelmezdi. Çok utangaç olmaya başlamıştı, beni endişelendiriyordu. Şimdi birinci sınıfta ve gayet iyi. Ama turne gerginliği onu daha içedönük kıldı, kendi dünyasını yaratmaya yöneltti.

Ingrid: Ya aksi durum? Turnenin çocuk üzerindeki etkisinden bahsediyoruz, peki çocuğun turne üzerindeki etkisi?

Kim: Bence etraflarında küçük bir çocuk olduğu

bakınız

Suzanne Vega birinci, yirmidördüncü ve otuzüçüncü sayılarda konuğumuz oldu. Otuzdördüncü sayıda Roll'a bizzat mülakat verdi...

"20 yaşındayken, çöp gibi sıska bir kızdım, beni oğlan sanabilirlerdi. Birdenbire, hamilelikle birlikte, artık göğüslerimi gururla erkeklerin burunlarına sokabileceğimi gördüm. Ne intikam ama!" (sayı 1, kasım 96)

zaman insanlar daha iyi huylu oluyorlar.
Suzanne: Evet, medenileştirici bir etkileri var. İnsanlar etraflarında küçük bir çocuk, hele küçük bir kız olduğunu bildikleri zaman, kendilerini temizliyorlar sanki... Bir süre Ruby benim çalışmamı etkiledi, çünkü alışık olduğum geniş zamanı bulamıyordum. Her şey sanki onun programının etrafında dönüyordu. Ama yine de üretken olabileceğimi anladım. Eskiden yazıya oturmak için kendimi disipline etmem daha zordu, çünkü Ruby gece olunca uyumaya daha geçen sene başladı. Yani gecede iki defa uyandırıldığım bir beş yıl var arkamda. Beyin hücrelerimi yitirdiğimi zannediyordum, konsantre olmak çok zordu. Ama bu sene, birdenbire, gece olunca uyumaya karar verdi, bu benim de geceleri uyuyabileceğim anlamına geliyordu. Bu da kendimi birden daha üretken hissetmeme yol açtı.
Kim: Vay canına. Evet, bazen çok zahmetli olabiliyor. Madonna gibileri o kadar işi yapmaya nasıl vakit bulabiliyorlar, merak ediyorum. Hele o fotoğraf seansları! Çok vakit tüketici oluyor. Galiba Madonna çok iyi organize oluyor. *(gülüyor)* Fakat anladım ki o çeşit bir hayata karşı bir tarafım direniyor, yoksa yapmakta olduğumu yapmazdım zaten.
Suzanne: Ruby benim hayatımda bir çapa gibi. Sanki diyorum ki, "evet, dört konser daha kaldı, sonra gerçekten evde olmam lazım". Çünkü bir süreklilik olması lazım. Ben turnedeyken, o da okuldayken, çok fazla dışarıda kalmamak için kendimi ayarlamam gerekiyor. İki ay evden uzakta kalamıyorum. Üç gün orada üç gün burada oluyorum, ama arada mutlaka evde olmam lazım.
Ingrid: Çocuklarınızın hep bir önceliği var. Bu zaman zaman zor olmuyor mu?
Suzanne: O kadar değil. Ben bundan memnunum. Daha aklı başında bir hayat biçimi. Tam tersini de yaptım, o doğmadan önce, bir sene, bir buçuk sene turnedesiniz, her şeyi yapıyorsunuz, bütün tanıtım programlarına çıkıyorsunuz... Kendim olmaktan çıkıyordum, hastalanıyordum, akıl kârı değil bu, sağlıklı da değil. Limitler koymak, "artık böyle yaşayamıyorum" demek daha iyi. Şimdiki gibi yaşamamın bir zararını görmedim. Hâlâ iyi bir kariyerim var. Bana pişmanlık verecek ya da sinirlendirecek bir özveride bulunduğumu sanmıyorum. Ama itiraf etmeliyim ki, ilk sene bana çok uzun görünmüştü. Herkes çok çabuk geçeceğini söylüyordu, ama çok fazla yolculuk yapıyorduk. Ne zaman yola çıksak, ya o hasta oluyordu ya ben. Bu kısımları tam kabustu. Her şeyi birden yapmak zorundaydım. Başka kimseyle paylaşamıyordum. Ruby gecenin ikisinde hastalanıp kalkmışsa, ben de yanındaydım. Bu demek oluyor ki sabah yedide bir televizyon şovu ya da öyle bir şey varsa, metin olmak ve başıma geleni çekmek durumundaydım. Öyle anlar oldu ki, kendime kariyerime son vermem gerektiğini söylüyordum, git bir "greatest hits" yap, sonra da otur dedim. *(gülüyor)* Fakat içimde hâlâ beni sürükleyen bir şey var. Yolda değilken turneye çıkmayı düşünüyorum. Annem de çalışıyordu, yani bu benim için...
Kim: Doğal.
Suzanne: Doğru.
Kim: Coco büyüdükçe, işime daha sıkı sarılabileceğimi düşünüyorum. Küçüklüğündekinden daha tutkuyla bağlıyım işime.
Suzanne: Bebeklerken daha zor. Sanki her dakika halletmeniz gereken bir ihtiyaç doğuyor. Emzirmek de hayret verici bir şey. Eğer daha önce böyle bir şey yapmadıysan...
Kim: Oh! *(gülüyor)*
Suzanne: ...bir yemeksin sen! *(gülüyor)*
Kim: Evet! *(gülüyor)*
Suzanne: Hiçbir yere gidemezsin, hiçbir şey yapamazsın. Atıştırması için, yemek yemesi için, her şey için sürekli orada olman gerek. O ilk yıllarda, hayatındaki her şey senin bir bebeğin annesi oluşuna bağlı. Biraz olsun senden ayrılmaya başladıklarında, bir parça daha özgürlük kazanıyorsun. Ama gerçekten seviyorum bu durumu. İkisini de yapmaktan hoşlanıyorum. Becerebilsem, daha çok çocuğum olsun isterdim. Bunu kesinlikle yapacağım.
Ingrid: Roseanne Cash'le yapılmış bir söyleşi okumuştum. Anne olmanın onu daha iyi bir sanatçı kıldığını söylüyordu, çünkü kalbinde yeni kapılar açılmıştı... Çocuğunuz olduğundan beri, yaratıcılığınız bundan nasıl etkilendi?
Kim: Önceliklerim artık değişti. Ben değiştim. Belli şeyler üzerinde kontrol manyaklığım yok artık. Enerjimi sadece benim için önemli olan şeyler üzerinde kullanıyorum, çünkü zamanım daha kısıtlı, onu nasıl kullandığım da çok önemli.
Suzanne: Anne olmak yazışımı biraz değiştirdi. Melodinin daha çok farkına vardım, çünkü bebekken Ruby şarkıların sözlerini anlayamıyordu, ama melodilere tepki veriyordu. İtiraf etmeliyim ki daha önce melodiyi o kadar önemsemiyordum. Benim için etkileyici olan, şarkıların metinleriydi. Birkaç sene ona şarkı söyledikten sonra, onun dikkatini neyin çektiğini gördüm. Bu da beni melodiye daha çok dikkat etmeye yöneltti. Şimdi Ruby büyüdü, işin şiir tarafıyla daha ilgili. Şarkılar hakkında bana sorular soruyor. Ama bu beni canlandırdı da... Sanırım birçok şarkım daha evvel çok zihinselsi, şimdi çok daha doğrudan şarkılar yazıyorum.
Kim: Coco'nun söyledikleri beni çok etkiledi.
Suzanne: Coco kılık kıyafetin hakkında hiç görüş bildiriyor mu?
Kim: Ah, evet. Giymemi istediği belli şeyler var. Bazen o kadar önyargılı oluyor ki, hayrete düşüyorum. Şöyle yukarıdan aşağıya bana bir bakıyor ve "anne, tuhaf görünüyorsun" diyor. Bazen giyeceği şeyleri ben hazırlıyorum, bir kere de o benim için bir seçim yaptı. Bir çift spor ayakkabı, blucin ve tişört... Çok komikti. Seçtiği şeyler en moda şeylerdi. Ben de gülmeye başladım. "Bence gayet şıklar" dedi. Kendine bu komik tarzı tutturdu, yaptığının da gayet bilincinde.
Ingrid: Herhalde bu yaşlarda, tipik Amerikan ailelerine sahip olmadıklarının farkına varıyorlardır...
Kim: Coco'nun değişik bir hayat biçimine sahip olduğu gibi bir duygu taşıdığını zannetmiyorum.
Suzanne: Ben de Ruby'de öyle bir şey görmüyorum.
Kim: Bazen birden bir şey deyiveriyor, ben de "bu da nereden çıktı" diyorum. Eddie Vedder'a olan büyük hayranlığı hariç, gayet normal bir hayatı var. Bir keresinde bana "babamla tanışmasaydın, Eddie'yle evlenir miydin" diye sordu.
Suzanne: Ruby'nin değişik bir hayat yaşadığı gibi bir duyguya sahip olup olmadığını bilmiyorum. Sanırım dünyada diğer çocuklardan daha fazla yer gördüğünün farkında. Ama şimdi diğer çocuklarla oyunlar oynuyor, okula gidiyor, haftasonları dolaşıyor... Yani sadece yaz ayları farklı.
Ingrid: Yani insanların zannedebileceğinden daha sıradan bir çocukluk geçiriyor...
Suzanne: New York'lu bir çocuk için sıradan. Sanatla, müzikle uğraşan başka anne-babaların çocukları var okulunda. Bu anlamda farklı değil.
Ingrid: Turneye çıkan başka ebeveynlerle karşılaştığınızda, "ben asla bunu yapmayacağım" dediğiniz zamanlar oldu mu?
Kim: Coco bir yaşındayken, annesini görmek için sanki sonsuza dek bekleyen bir küçük kız görmüştüm, annesi söyleşideydi galiba. Ona ne yaptığını sorduğumuzda verdiği cevap çok üzücüydü: "Annemi görmeyi bekliyorum..." Soyunma odasının dışında, oyuncağı olmadan, hiçbir şey yapmadan öylece bekliyordu.
Suzanne: Kızımla aynı okulda okuyan bir çocuğu olan bir meşhur şahsiyet var. Nasıl oldu bilmiyorum, ama senenin ortasında çocuk okulu bırakıverdi. Sömestrden sonra okula dönmedi. İdareden öğrendik ki, taşınmışlar. Öyle birdenbire.

Madonna gibileri o kadar işi yapmaya nasıl vakit bulabiliyorlar, merak ediyorum. Anladım ki o çeşit bir hayata karşı bir tarafım direniyor, yoksa yapmakta olduğumu yapmazdım zaten. *Kim Gordon*

Kim: Ruby Britney Spears'ı keşfetti mi? *(gülüyor)*
Suzanne: Biraz. Arkadaşlarının Britney Spears'a deli olduğunu biliyorum. Sınıfında Britney-mania'ya tutulmuş birkaç kız var. Ruby de oyuncak bebeklerine onun taklidini yaptırıyor. Bir tanesine Britney Spears şarkısı söyletiyordu mesela. Ama o kadar da tutulmuş değil.
Kim: Coco henüz o kadar farkına varmadı, ama bir kere bir şarkısını yirmi saniyeliğine dinledi ve hemen "konserine gitmek istiyorum" deyiverdi.
Suzanne: Şaşkınlık verici. Ama pazarlandığı grup da bu: Altı yaş grubu.
Kim: Ama Coco daha onu hiç görmemişti. Belki birkaç resmini görmüştür... Bu daha çok yoğun prodüksiyonla ilgili; hedefleri gerçekten de birinci sınıflar.

Suzanne: Ben "Britney Spears dinleyemezsin" demiyorum. Ama galiba Ruby onda "cool" olmayan bir şeyler olduğunun farkında. Ben de bırakıyorum tecrübe etsin ve esas neden hoşlandığını kendi bulsun.

Kim: Popüler kültürü nasıl yapıbozumuna uğratmaları gerektiğini çocuklara ilkokulda öğretmeleri lazım. Böylece dünyaya açılabilir ve bütün o şeyleri deşifre edebilirler.

Suzanne: Bir gün enteresan bir şey oldu. Nickelodeon kanalını seyrediyorduk, www.NickJr.com diye, ilginç şeylerin bulunduğu bir siteden bahsettiler, Ruby da hemen tutturdu. Siteye girdik, birkaç oyun vardı, oynadık. Bana baktı ve "televizyonda daha ilginç görünüyordu" dedi. Ben de dedim ki: "Aynen öyle. Televizyonda daha ilginç gösteriyorlar, sen de çoğu zaman ilan ettikleri şeye takılıyorsun ve o kadar ilginç bulmuyorsun. Bunu farketmen iyi..." Temel eğitimde tüketici bilincini geliştirecek derslerin olması iyi olurdu. Ruby'nin ilk reklam gördüğü zamanı hatırlıyorum. Oturma odasından bağırmıştı: "Programda bir hata var..." Gittim baktım, bir reklam oynuyordu. Ruby'ye göre, tuhaf bir oyuncağı tanıtmak için programın içine etmişlerdi.

Kim: İnanılmaz.

Suzanne: "Seninle gurur duyuyorum tatlım" demek geçti içimden, tabii bu sadece bir hafta sürdü, sonra gördüğü her şeyi istemeye başladı. Ya da gelip "yeni bir oyuncak çıkmış" diyor, sanki son haberleri verir gibi, ya da bu bilmem gereken bir şeymiş gibi.

Ingrid: Galiba bunu söylemek için biraz erken, ama çocuklarınızda ileride müzikle uğraşabileceklerine dair bir emare görüyor musunuz?

Suzanne: Bence sanatla ilgilenebilir. Okumakla yazmakla arası çok iyi. Küçük hikayeler yazıyor ve onları resimlerle süslüyor. Eline bir mikrofon almadan önce müzikle ilgili bir şey söyleyemem, ama şarkı söylemeyi seviyor.

Kim: Ben de Coco hakkında bir şey diyemem. Bazı açılardan çok abartılı. Ama çevresinde insanlar olunca utangaç. İlk piyano resitali bir dakika kadar sürdü. Müziğe yetenekli gibi görünüyor. Ama ne olmak isteyeceğini kim bilir. Muhtemelen hostes olmak isteyecek. *(gülüyor)*

Her istedikleri şeyi alamazsınız, ama ufak tefek bir şeyler almanız gerekiyor. Çünkü her zaman dışarıda, her şeyi görüyor, ve babasının da kendisine habire plak aldığını biliyor. *Kim Gordon*

Ingrid: Resitalinde heyecanlandınız mı?

Kim: Ah, evet. Çok küçüktü. Thurston piyanoya kadar ona iştirak etmek zorunda kaldı. Ama piyanonun tuşlarına gayet güçlü, kendinden emin dokunduğu belli oluyordu.

Suzanne: Ruby'nin müzisyenlikle arasında bir sevgi-nefret ilişkisi var. Yeğenimle beraber takıp takıştırıp komiklikler, kukla gösterileri yapıyorlar, şarkı söyleyip dansediyorlar. Ama başka zamanlar, okulda koroda söylemesi gerektiği zaman gitmek istemiyor. Sanırım sinirli ve kaygılı oluyor, çok da ciddiye alıyor.

Ingrid: Sizinle yolda oldukları zaman sizi sahnede görmeye geliyorlar mı?

Suzanne: Her zaman. Festivallerde öğleden sonraları, ya da biraz erkence bir gösteri olursa.

Kim: Coco biz çalarken uyuyakaldı bir keresinde. O büyük kulaklıklardan takıyor, ne kadar duyabildiğini bilmiyorum, ama bazen o kadar konsantre oluyor ki, bayılıveriyor.

Suzanne: Ruby eskiden sinirlenirdi. Seyirciye bakar ve alkışlamayı kessinler diye bağırırdı. Bir sahnede dikilip şarkı söylemem ve bütün o yabancılarla konuşmam ona korkunç geliyordu. Buna bir süre çok sinirlendi. Sonra o kadar da önemsenecek bir şey olmadığını anladı.

Kim: Okullar açıldığında, öğrencilerden yazın gördükleri en komik şeyin resmini yapmalarını istemişler. Avrupa'yı baştan başa turlamıştık, ama Coco bahçemizdeki ağaçları ve üst katta oturan adamı, adamın sincapları kovalayan köpeğini çizmişti. İnanamamıştım...

Suzanne: Vay! Çok komikmiş.

Kim: Galiba o sıralar eve varmış olmaktan dolayı çok mutluydu. Sanki bizi çalarken izlemekten bıkmıştı. Bazen birazcık izliyordu, bazen hiç takılmıyordu.

Suzanne: Galiba bütün bunlar olup bitenden ne kadar mutlu olduğuna bağlı. Onu hayvanat bahçesine götüren, meşgul eden iyi bir bakıcı varsa, sahneye çıkmam daha kolay oluyor. Ama rahatsız bir durumdaysa, birisiyle bir güç mücade-

KIRMIZI VE GRİ ŞARKILAR

Ben Joan Baez değilim

Suzanne Vega "Songs in Red and Gray" albümünü geçtiğimiz günlerde yayınladı. Yeni şarkılarının nasıl doğduğunu Libération'a anlatmış.

"Songs in Red and Gray", önceki albümünüz "Nine Objects Of Desire"dan biçim olarak da, içerik olarak da çok farklı...

Suzanne Vega: Bu albüm, içimdeki savaşın merkezinde. Albümü tanımlayan bir şarkı varsa, o da "Penitent"dir: "Struggling so hard to see / My fist against eternity..." ("Yumruğumun ebediyete doğru sıkılı olduğunu görmek için kavga veriyorum.") Bu şarkıda, ona itaat edebileceğimden pek de emin olmadan Tanrı'ya soruyorum: "Şimdi benden ne istiyorsunuz?" "Solitaire" de aynı fikri işliyor: Kaderle savaşmak... Evlendiğim zaman, bu evliliğin ömür boyu süreceğini düşünüyordum. 42 yaşındayım ve işte yedi yaşında küçük bir kız annesiyim ve bekâr bir kadınım. "Luka"nın elde ettiği başarı sayesinde aldığım evi sattım, menejerimi ve bütün çevremi değiştirdim. Emin olduğum, kesin gözüyle baktığım her şey çekip gitti. "Hakikaten bana ait ne var" diye kendi kendime sorduktan sonra, mümkün olan en küçük birime döndüm: Ben, kızım ve gitarım... Bugün her şey yepyeni. ABD'de derinden gelen bir şey var, fazlayla yaşamayı bırakmaya, basitliğe, sadeliğe dönmeye zorluyor insanı. Egemen söylem "daha fazla, daha fazla, daha da fazla". Ama yeter! Müzik için de aynı şey geçerli, benim gibi, Ani Di Franco gibi folktan gelen insanlar tamamen Amerikalı kalarak müziğin rolünün ne olması gerektiğine dair çok güçlü bir vizyonu savunuyorlar.

Tahta bir gitar ve bir basçıyla sahnede performans yapmak bir anlamda gönüllü bir yoksunlaşma mı?

Geçmişte olduğunun aksine, bir prodüktöre, alete edevata bağımlı olmadan, istediğim yerde söyleyebileceğim gibi şarkılar yazmak istiyordum. Yoksunlaşma diyemeyiz, hayır, ama içselleşme, evet. Bu albümün simgesel şarkısının "Penitent" olduğunu söylüyordum. Tövbe, Yahudi ve Hıristiyan geleneğinden gelen bir duygu. Büyükannem protestandı, ama yeniyetmeliğimde, annem ve bütün aile Budizme döndü. İnsanın kendisinin dışına değil, içine baktığı bu dine göre yetiştirildim. İbadet etmiyorum, gereklerini tam olarak yerine getirmiyorum, ama hayatın korunması gerektiğine, ona saygı gösterilmesi gerektiğine, bizi doğru olmaya zorlayan bir Tanrı'ya, bir hakikate kulak vermek gerektiğine inanıyorum.

"Last Year's Trouble"da Dickens'ın yırtık pırtık giysili sıskacık çocukları gözümüze kendi yoksullarımızdan daha romansı geliyor, halbuki, değişen bir şey yok...

Geçmişe baktığımızda, ya çok berbat, ölümcül, uğursuz bir zamanda yaşadığımızı ya da, tersine, en iyi zamanlarda yaşadığımızı düşünebiliriz. Bence, dünya eskiye göre ne daha güzel, ne de daha basit ve sade. Temmuz ayında, Napoli yakınlarında şarkılarımı söylerken, küreselleşme karşıtları benden bir konuşma yapmamı istediklerinde sahneyi terkettim, çünkü orası benim özel alanım. Siyasetin tuzağına düşmüştüm. Küreselleşme beni endişelendiriyor, kimliklerin yok olmasından, yiyeceklerin, paraların, müziğin vs. kimliklerinin kaybolmasından korkuyorum ve Naomi Klein'ın "No Logo"daki isabetli analizini takip ediyorum. Ama, ne pahasına olursa olsun romantik kahramanlar olma peşindeki Black Blocks'un izinden gitmiyorum!.. Kendisine çok hayranlık duymama rağmen, ben Joan Baez değilim. Bayraklarla, sloganlarla yapamam ben, beceremem. Yurttaşlık hakları açısından çok büyük öneme sahip olan "We Shall Overcome" gibi bir şarkı yazacak yeteneğim olsun isterdim. Ama Woodie Guthrie'nin siyasî angajmanı keskin bir şekilde, çok güçlü bir ifadeyle dile getirdiği folk devri geride kaldı. Siyasetin doğası, sürekli değişmektir. Bu bir oyun... Ben çok şahsî bir perspektifle yazıyorum şarkılarımı, kitleler için yazmıyorum. Dünya çapında bir şirket olan plakçım benden hit'ler yazmamı istese de, benimkiler çok şahsî.

ABD'de derinden gelen bir şey var, fazlayla yaşamayı bırakmaya, basitliğe, sadeliğe dönmeye zorluyor insanı. Egemen söylem "daha fazla, daha fazla, daha da fazla". Ama yeter!

Bu albümde öyle hit'ler var mı?

Evet, Rod Stewart'ın bir şarkısından esinlenerek yazdığım "I'll Never Be Your Maggie May": Genç bir adam, sevdiği, daha yaşlı olan –benim şimdiki halim gibi– kadına bakıyor, kadın uzanmış, uyuyor. Ne güzel görüntüler! Çocukluğumdan çok net bazı görüntüler var zihnimde. Kızım dansetmeye başladığında,evimize gelen bir kadını hatırladım. Baleyi çok seviyordu, ama çok şişmandı. Bale kıyafetini giyip benimle dansediyordu. Suzanne Vega önce balerindi, küçücük ben. Bana kurdelelerden bebekler yapıyordu. Şimdi onun yaşlarında olmalıyım. Bir şarkı yazdım, "Priscilla": Dansetmeyi hep severek, hayatın seni bir kenara atmasına izin vermeden, nasıl yaşlanılır?

Çeviren: **Siren İdemen**

lesine girmişse, çok zorlaşıyor. Canı isteyince çok inatçı olabiliyor. Bir annenin ne kadar çok işi olduğunu ona anlatmaya çalışıyorum, başkalarıyla mukayese edersek, çoğu zaman da evdeyim. Ev dışında çalışıyorum. Onu her gece görüyorum. Birçok anne saat altıya kadar çalışıyor ve öğle vakitleri evde olmuyor. Onun bunu anlamasını sağlamaya çalışıyorum.

Ingrid: Onu bırakıp da turneye çıktığınız zaman, ondan uzakta olmak zor olmuyor mu?

Suzanne: Oluyor. Onu günde bir ya da iki kere arıyorum. Sekiz günlüğüne yoksam, sekiz küçük kart hazırlayıp üzerlerine değişik resimler yapıyorum, o da her gece birer birer açıp bakıyor.

Kim: Bu iyi bir fikir.

Suzanne: Bunlardan hoşlanıyor gibi görünüyor. O gün neler olacağını önceden kestirmeye çalışıyorum, mesela "bugün herhalde sanat dersiniz vardı" diyorum. Telefonda konuştuğumuz zaman hep kendi gününün nasıl geçtiğini anlatıyor. Benim neler yaptığımla ilgilenmiyor. Bu iyi, çünkü "bugün de başka bir otel odasındayım"dan başka diyecek bir şeyim olmuyor.

Kim: Otelleri seviyor mu?

Suzanne: Yüzme havuzları varsa seviyor.

Ingrid: Turnedeyken gündelik rutinleri nasıl?

Suzanne: Son birkaç yaz epey uçağa bindik. Sekizde, dokuzda kalkıyoruz, odada kahvaltı ediyoruz, havaalanına gitmek için hazırlanıyoruz, öğleyin iki-üç saat yolculuk ediyoruz, dört gibi otele varıyoruz. Sonra da genellikle sound check için konser yerine gidiyoruz. Mekana bağlı olarak, ya benimle gelip akşam yemeğini yiyor, ya da eğer havuz varsa, bakıcısıyla otelde kalıp yüzmeye gidiyor. Onu saat sekiz gibi yatırmaya çalışıyorum. Bazen onu düzenli bir programa uydurmak daha kolay. Bir Fransa seyahatinde yatağa her gece ikide giriyordu, sonra da New York zamanına bir türlü alışamamıştı.

Kim: Coco hiç yatağa erken girenlerden olmadı. Hep gece kuşu oldu.

Suzanne: Elinden gelse, Ruby de geceyarısına kadar oturmayı çok seviyor. Ben de öyle. Ama okula yetişmesi için her sabah altı buçukta kalkmak zorundayız. Ama doğal eğilimimiz, geceleri ayakta kalmak.

Kim: Coco gece ona kadar ayakta; sabahları da yedide kalkıyor. Otobüs yolculuğundaysak, şehre varınca otele gidip kahvaltı ediyoruz, duş alıyoruz. Havuz varsa, yüzmeye gidiyoruz ya da bir çocuk müzesine, çocuk parkına ya da yapılabilecek ne olduğunu öğrenmeye çalışıyoruz.

Suzanne: Ne zaman otele varsam, hemen her zaman promosyon için vakit ayırmam gerekiyor. Beni bir odaya tıkıştırıyorlar, iki-üç saat boyunca telefonda konuşmak zorunda kalıyorum.

Kim: Bazen bizim de birkaç telefon söyleşisi yapmamız gerekiyor. Ama biz sayıca fazlayız, aramızda bölüşüyoruz.

Ruby gecenin ikisinde hastalanmışsa, yanındaydım. Sabah yedide bir televizyon şovu varsa, metin olmak durumundaydım. Öyle anlar oldu ki, git bir "greatest hits" yap, sonra da otur dedim. *Suzanne Vega*

Suzanne: Ne güzel. Havuzdaki o güzel vakitler için kızıma hiç vakit ayıramıyorum... Benim hem full-time bir dadıyla hem de bebek bakıcısıyla tecrübelerim oldu. Bazen bakıcı tutmak daha kolay; işi bırakırlarsa bir başkası hemen bulunabiliyor. Full-time dadı tutmak, daha bir karşılıklı güven meselesi. 24 saat boyunca bir çocuğun başındasınız... Sıkıcı. Şuna dikkat ediyorum: Benim bir izin gecem varsa, bakıcının da olmak durumunda.

Kim: Bu da bir başka mesele, aslında hiç izin gecen olmuyor. Başkalarının oluyor, ama senin olmuyor.

Suzanne: Doğru. Çünkü sen annesin. 24 saatlik bir iş. Yolda ya da değil, farketmiyor. Saat gecenin ikisiyse, cumartesi gecesiyse, birden çocuğun kusmaya başlarsa "bu benim izin gecem" diyemezsin.

Kim: Çocukla turneye çıkmanın bir başka zor tarafı, her turneye çıkışımızda, Coco farklı bir yaşta oluyor. Ne tür teknikler kullanmamız gerektiğini anlamamız bir hafta alıyor. Turnede bir sürü vasıta değiştiriyorsunuz, bunlar da çocuklar için en zor şey. Arabadan uçağa, tekrar arabaya, ordan otele, ordan kulübe...

Ingrid: Hangi yaş en kolaydı, hangisi zordu?

Kim: En iyisi şimdi. Galiba bebekken de iyiydi. Ama o bebek arabası meselesi, o çok zorluydu.

Suzanne: Yanınızda hep o araç gereci taşımak zorundasınız... Bebek arabası, bezler...

Kim: Her şeyini aldığınızdan emin olmanız gerek. Hele sevdiği bir oyuncağı unutun bakalım!

Suzanne: Yaa!.. Bu son turne bizim için en zoruydu, çünkü kendi görüşünü dillendirecek yaşa gelmişti artık. Bunu da çok sık ve yüksek sesle yapıyordu. Bütün gün. Özellikle konser mekanına vardığımızda, ben sahneye çıkmak üzereyken, ya da otele dönmek için ayrılma vakti geldiğinde, bir sebepten tartışma çıkarıyordu.

Ingrid: Turnedeyken çocuğunuz sizinleyse en çok hoşunuza giden şey ne?

Suzanne: Yanımda olması.

Kim: Evet. Yolda, beklerken ya da yolculuk halindeyken bir sürü sıkıcı vakit oluyor, onun orada olması çok güzel. Onunla oynamak için çok yorgun olsam bile, onu seyredebiliyorum.

Suzanne: Uçakta birbirimize sokuluyoruz, otobüste beraber yatıyoruz, müzik dinliyoruz... Belki bunu şimdi takdir eder, belki büyüyünce, ama ailesinin nasıl insanlar olduğunu bilecek. Kimlerden geldiğini, ne yaptığımızı bilecek. Kendine başka bir yol seçse bile, bunu tecrübe etmesinden mutluyum.

Kim: İnşallah Coco'yla Ruby bir gün karşılaşırlar.

Suzanne: Ne güzel olur...

Çeviren: ***Merve Erol***

SOHO
SUPPER CLUB
restaurant bar lounge

Nefis dünya yemekleri ve eğlence bir arada. Ye iç gül oyna.

salı:	**FUNKY BOOTY**	70's + 80's hits
çarş:	**YO-YO**	LatinFunkJazzHouse+Hiphop
perş:	**TRIBE**	Tribaltrip + House
cuma:	**PLUSH**	Thank God It's Friday
ctsi:	**G-SPOT**	Erotic Grooves

hergün 12.00 - 04.00

Meşelik Sokak No: 14 Taksim
Tel: 0212 245 0152
soho@sohoistanbul.com

Don Byron

Kimilerince, caz aleminde klarnetin iade-i itibar kazanmasını sağlayan o. Downbeat dergisine göre, 1992'de "yılın caz sanatçısı". Bronx'ta salsa düzenlemeleri yaparak başladığı müzik yolculuğunu New England konservatuarında klasik müzik eğitimiyle sürdürmüş. Bugün "türlerötesi" klasmanının önde gelenlerinden... Akbank Caz Festivali vesilesiyle İstanbul'u ziyaret eden Don Byron, beşlisiyle beraber şanına yakışır bir konser verdi. Klarnetteki ustalığını seyrederken, Stravinski'den Arsenio Rodriguez'e, daha nerelere uzandık... Don Byron'a kuliste teyp tuttuk ve bu zengin müzik dünyasının kapısını aralamaya çalıştık.

BİR "UZAY YOLU" SENARYOSU

Foto: Ahmet Uluğ

Klarnet çalmaya nasıl başladınız ?

Don Byron: Dayım gençliğinde klarnet çalarmış. Çalmayı bırakınca klarneti anneme vermiş, yani evimizde hazırda bir klarnet vardı. Tahtadan bir klarnet. Solunum problemlerim olduğu için nefesli bir çalgı çalmam gerekiyordu. Sonuçta bütün ilk ve ortaokul yıllarımda dayımın tahtadan yapılmış klarnetini çaldım; sıkı klarnetti.

Doğu Avrupa kökenli Yahudi müzikleriyle de yaygın bir şöhret yaptınız, bu müziğe dair söyleyecekleriniz var mı?

Yahudi müziğini, daha doğrusu Klezmer müziğini altı-yedi yıl önce yoğun olarak çaldım. Ondan sonra birbirinden farklı birçok türe bulaştım, ama nedense hep bu dönemle anılıyorum, bu da beni rahatsız ediyor açıkçası. Çünkü insanlar benimle hep sıradışı bir örnek olmam nedeniyle ilgilendiler. Yani "zencinin teki çıkıyor, Yahudiler için yapılmış bir müziği icra ediyor, aman ne ilginç" türünden bir yaklaşım. Bu yaklaşımdan oldukça sıkıldım.

Sizi bu müziği icra etmeye iten etmenler nelerdi?

New England konservatuarına giderken öğrencilerden birinin Klezmer grubu kurmak gibi bir projesi vardı. Bu proje için bir klarnetçi arıyorlardı; o dönemde, bugün de olduğu gibi, klasik eğitim almış, ama aynı zamanda da doğaçlama yapabilen, akorlara kafa patlatabilen, belli bir düzeyde kompozisyon bilgisi olan pek kimse yoktu ortalıkta; zaten konservatuarlarda klarnetle ilgilenen müzisyene rastlamak zordur. Dolayısıyla benim Yahudi müziğine yönelişim, aslında kendi dışımda gelişen bu ihtiyaç nedeniyle oldu. Bir nevi kaza da diyebiliriz. Eğer biri çıkıp da Türk müziği yapmak isteseydi ve benim payıma düşen bir iş olsaydı, belki bugün hâlâ Türk müziği çalıyor olacaktım. Sonuçta grup tuttu ve ben de hâlâ çalıyorum. İçinde sevdiğim öğeler de var, ama zaten bu müzikle haşır neşir olan hangi klarnetçiye sorsanız, Yahudi müziğinin klarnet için yaratılmış olduğunu söyler. Klarnet hep ön plandadır. Klarnet birçok farklı müzik türünde hakkını vererek çalabileceğiniz bir enstrümandır. Hint müziğini, doğal olarak Türk müziğini hakkıyla çalabilirsiniz klarnetle. Doğu Avrupa kaynaklı birçok müzik de klarnetin layıkıyla çalınabileceği müziklerdir. Klarnetin yanına akordeonu ve kemanı da ekleyebiliriz. Bütün bu enstrümanlar, cazın yanısıra farklı müzik türlerinde yaratıcı bir şekilde kullanabileceğiniz enstrümanlar. Evet, müzik okullarında klasik müzik ve caz eğitimi veriliyor, buna bir itirazım yok, ama bir sürü de başka müzik olduğunu unutmamak gerek. Uzun lafın kısası, klarnetin başrolde olduğu Klezmer müziğini çalmak egomu geliştirmeme yardımcı oldu biraz. Kendimi önemsemek anlamında değil de, bir grupta yer alıp klarnetçi olarak şeflik yapmak konusunda beni oldukça rahatlattı. Bu arada çocukluğumda, babam da bir klarnetçi olarak bir kalipso grubuna önderlik ediyordu. Adam hem klarnet çalıyor, hem grubu yönlendiriyordu ve bunu yaparken de gayet sıkı, öldürücü sololar atıyordu. Yani öbür enstrümanlarla arasında ağırlık açısından tartışma götürmeyecek bir denklik vardı. Kalipso birikimim, bana geri planda kalmaya mahkûm olmama düşüncesini verdi.

Örnek aldığım müzisyen Eddie Palmieri. Müziğini onun gibi genişleten, derinleştiren biri olmak... Yaptığım her müzik türünde bu derinliğin peşindeyim.

Salsayla da haşır neşir olduğunuzu biliyoruz, bu ilgi nereden kaynaklanıyor?

South Bank'de büyüdüm. Mahallenin genç grupları genelde bu müziği yapardı. Doğrudan doğruya salsa çalmıyordum başlangıçta. Müzik yazabildiğim keşfedildiğinde, arkadaşlarım ellerinde plaklarıyla gelip notaya dökmemi istediler. Ben de müziğin yapısını bu sayede öğrendim, yani çalmadan önce düzenleme yapıyordum Latin müziğinde. Daha sonra bazı Latin gruplarında saksofon çaldım. Boston'a okula gittiğimdeyse, Latin caz üzerinde bayağı çalıştım.

Arsenio Rodriguez hakkında ne düşünüyorsunuz? Kübalı müzisyenler bugün yapılan Küba müziğinin babası olarak görüyorlar onu.

Bu akşam çaldığımız Latin parça onun bir parçasıyla doğrudan bağlantılı. Arsenio Rodriguez büyük bir müzisyen. Müziği dönüştürdü, ama daha küçük ölçekte de inanılmaz işler yaptı, detaylarda. Müzik dilini modernize etti. Bir yerden alıp başka bir yere getirdi.

"Müzik dilini modernize etti" derken, neyi kastediyorsunuz?

Eğer bir akorla karşı karşıyaysan, bir sürü seçeneğin vardır, Arsenio Rodriguez bu akorların üzerine envai çeşit müzik yazmıştır. Beklenmedik şeyler yazmıştır. Bu, bugün McCoy Tyner'ın yaptığı müziğin girdisini çıktısını bildiği anlamına gelmez ama, bir sürü seçenek sundu müzik diline, müziği biçimsel anlamda pek değiştirmese de, seçenekleri alabildiğince zenginleştirdi. Yaptığı müziği yerel olmaktan çıkardı, bu dile farklı öğeler ekleyebileceğiniz bir müzik haline getirdi.

Çok farklı alanlarda çaldığınız ve beste yaptığınız için türler ötesi bir müzisyen olarak da anılıyorsunuz. Bu farklı müzikleri çalarken, düşünürken, yazarken bu türleri zihninizde ayrı ayrı kategorize ediyor musunuz, yoksa müzik sizin için bir bütün mü; tek bir şarkıyı mı çalıyorsunuz?

Çaldığım bütün türler benim için birbirinden tamamen ayrıdır. Ben sınıflandırmaya karşı değilim. Yaptığım bütün müzik türlerini birbirinden bağımsız olarak, ama bağlılıkla takip ederek öğrendim. İsteseydim, içlerinden herhangi birini iyi bir şekilde çalmayı seçip öbür türlere yanaşmayabilirdim. Ama yapmadım, çünkü böyle bir şey istemiyorum. Çaldığım her müziğin geçmişine hürmet edip aynı zamanda ufkunu genişletmek benim yaklaşımım. Eddie Palmieri gibi birini örnek verebilirim. Müziğini onun gibi genişleten, derinleştiren biri olmak... Yaptığım her müzik türünde bu derinliğin peşindeyim. Caz çalıyorsam, öyle olmalıyım. Klasik müzik, Latin caz ya da kalipso çalarsam, onun gibi çalmalıyım. Eddie Palmieri, benim örnek aldığım müzisyen. Müzikte nasıl varolunması gerektiğine dair bir şey bahsettiğim. Eddie'nin oldukça geleneksel çalışmalardan çıkıp da şaşırtıcı derecede deneysel çalışmalara uzanan geniş bir faaliyet alanı vardır. Bütün bu geniş alanda da son derece kolay hareket eder Eddie. İşte bu konum, benim imrendiğim bir konum.

Film müziği de yaptınız. Bu nasıl bir çalışma sizin için?

Film müziği yaptığınızda, temel bir gerçeği göz önünde bulundurmanız gerekiyor. Siz yapılan bir işin parçasısınız, bu nedenle, tasarladıklarınız o filmin gereklerine göre değişime uğrayacak. Bu kaçınılmaz bir şey. Bugüne kadar yaptığım bütün film müzikleri beni rahatsız edecek şekilde kesildi, kırpıldı. Ama bir noktada, "bu senin işin değil, önemli olan film" diyerek sakinleşmek yolunu seçiyorum.

"Kansas City" filminde Robert Altman'la çalıştınız. Nasıl biri Altman? Müziğe bu kadar düşkün bir yönetmenle çalışmak nasıldı?

Altman çok sıkı adam. "Kansas City"de biz tam olarak film müziği yapmadık. Biz müziğimizi çalıyorduk, o da ara ara bu müziği alıp filme koyuyordu. Onunla takıldığımda basbayağı marijuana içiyordu.

Kendim pek meraklı olduğumdan değil de, adamın kafasını anlatmak için söylüyorum bunu. İnsanlarla çok yumuşak bir ilişki kuruyor. Girdiği diyalogların, özellikle oyuncularla kurduğu diyalogların büyük çoğunluğu doğaçlama bence. Biz müzisyenlere de bir-iki replik öğretmek istedi, ama pek başarılı olamadı maalesef. Biz müzisyeniz tabii, oyuncu değil.

Ama Paul Auster'ın "Köprüdeki Lulu" filminde oynadınız...

Evet, oynadım. Doğrusu, bayağı zor oldu benim için. Ciddi ciddi oynamak zorunda kaldım. Düşünsenize, Harvey Keitel'in yakasına yapışmışım, üstündeyim, çenesinden kan fışkırıyor, bir taraftan da imdat çığlıkları yükseliyor. *(gülüyor)*

Oyunculuk yapmak hoşunuza gitti mi?

Bayağı hazırlandım oynamak için. Oyunculuk üzerine bir hayli kitap okudum. Stanislavski yöntemlerini filan... Bu yöntemleri kısmen müzik yaparken de kullanmaya çalışıyorum. Okuduklarımı oyunculuk yaparken uygulamak hayli heyecan verici oldu benim için. Sonuçta, iyi bir oyun çıkardığımı düşünüyorum.

Bugün yaptığınız work-shop'ta Los Angeles olaylarında basının üstlendiği rolden hareket ederek yaptığınız bir şarkıyı, "Press"i çaldınız. Amerikan basınının bu son bombalama ve sonrasında gelişen olaylar karşısında takındığı tavır hakkında ne düşünüyorsunuz?

"Press"i besleyen olaylarla bugünkü olaylar arasında fark var. LA olayları, siyahlara yönelen Amerikan ırkçılığının tipik bir yansıması. Olayın ortaya çıkmasından sonra çıkan ayaklanmalardan en son sorumlu tutulabilecek kişi, yani mağdur, olaydan önce sıradan biriyken dayak görüntüleri nedeniyle başka bir şeye dönüştü basının gözünde. Ayaklanmaların durulması için yapılabilecek onca şey varken, olayın mağduruna "hadi bu ayaklanmaları durdurmak için bir şeyler yap" demek çok riyakârca bir tutum bence. Polisin özür dilemesi gerekirdi, polis şefinin, belediye başkanının sorumluluğu üstlenmeleri gerekirdi, ama oralı bile olmadılar. Aslında Amerika'nın büyük bir çoğunluğu bu çarkın içinde yaşıyor. Hakim sınıf, bir problemle karşılaştığında, bu problemden daha büyük bir problem yaratıyor.

Amerikalı olmaktan gurur duyuyorum. Bush'tan nefret ediyorum. Üzerine doğduğum toprağı, ailemi, arkadaşlarımı seviyorum. Amerika'nın ne olabileceği düşüncesini seviyorum, müziğini seviyorum.

Sonra da "bizim bu problemle alâkamız yok, kendi başınızın çaresine bakın" diyerek işin içinden sıyrılıyor. Bu noktada da suçlanan hep zenciler ya da Latinler oluyor. Bu negatif güç hep vardır Amerika'da... Son yaşanan olaylarsa, üzerinde konuşulması zor, karmaşık olaylar. Hepimiz biliyoruz ki, bin Ladin uzunca bir süre Amerika'nın müttefiki olarak çalıştı, ama sonra işimiz bitince fırlatıp attık onu ve bir düşman yaratmış olduk. Zaten tarih Amerika'nın önce işbirliği yaptığı, sonra da düşman olduğu diktatörlerin hikayeleriyle dolu. Somosa'yı hatırlarsınız. Aslında Amerika'nın uluslararası olaylara bakışı biraz meşhur "Uzay Yolu" filmlerine benziyor. Bu filmlerde hep benzer bir senaryo vardır; zamanda bir yolculuk yapılır. Tarih boyunca geri gidilip de müdahale ederek düzeltebileceğiniz bir durumla karşı karşıya kalırsınız. Bu gibi durumlarda hep "aman müdahale etmeyelim, tarihin akışını değiştirirsek her şey tepetaklak olur" denir. Amerika da bazı sorunların ortasına bodoslama dalıp ortalığı darmadağın ettikten sonra sanki sorumlu değilmiş gibi kendini temize çıkarıyor. Son bombalama olayının yarattığı etkiye gelince, her şeyden önce, bunun hepimiz için bir ilk olduğunun altını çizmek istiyorum. Avrupa'da ya da başka birçok dünya ülkesinde Amerikalılara saldırıldığını biliyoruz. Ama ülkemize saldırılması bizim için şok edici oldu. Öbür ülkelerde güvenlik sürekli kendini hissettiren bir sorun. Biz bu konuda epeydir serdiğimizi anladık, şimdi arayı kapatma süreci yaşayacağız.

Güvenlik alanındaki bu açığı kapatma sürecinin Amerika'da daha baskıcı bir rejimin hakimiyetini getireceğini söyleyebilir miyiz?

Biraz önce LA olaylarını konuşurken, özellikle zencilere ve Latinlere yönelen bir şiddetin sürekli varolduğunu söylemiştim. Bu şiddetin son olaylarla birlikte müslümanlara yöneleceğini görmek zor olmasa gerek.

Konserin başında Amerikalı olmakla gurur duyduğunuzu söylediniz. Yukarıda çizdiğiniz pek de olumlu diyemeyeceğimiz manzara karşısında nasıl bir gurur bu duyduğunuz? Nedir sizin için Amerikalı olmak?

Evet, Amerikalı olmaktan gurur duyuyorum. Milliyetçi değilim, ama ülkemi seviyorum. Hükümetler hoşunuza gitmiyor olabilir. Bush'tan nefret ediyorum. Eisenhower'ı, McCarthy'yi, Nixon'u, hiç bir zaman tasvip etmedim. Ama Amerika bütün bunlardan daha fazla bir şey benim için. Her şeyden önce toprağı seviyorum ben. Üzerine doğduğum toprağı, ailemi, arkadaşlarımı seviyorum. Amerika'nın ne olabileceği düşüncesini seviyorum, müziğini seviyorum. Hangi tür müzik çalarsam çalayım, ister caz, ister klasik müzik, ister kalipso ya da Yahudi müziği, hep bir Amerikan müzisyeni olarak çalacağım, çünkü bu kültürün içinden geliyorum. Kendimi Karayibler kadar bağlı hissettiğim tek yer Amerika. Günün birinde bu kültürün müziğini çalan bir müzisyen olmaktan utanç duyacağım bir gelişmenin yaşanmayacağına inanıyorum, umuyorum.

Söyleşi: ***Alişan Çapan***

Ömer Faruk Tekbilek

Minibüs müziğiydi, gecekondu işiydi, tek sesliydi, kaderciydi diye lanetlenen arabeskin "kurucu" üyelerinden Tekbilek kardeşler, unutulmanın, horlanmanın acısını 11 Ekim'de Akbank Caz Festivali'nde CRR sahnesinde çıkardılar. Üstüne para verseniz bir arabesk şarkısı dinletemeyeceğiniz insanlar bile alkışlarını esirgemedi onlardan. "Caz –burada ve şimdi" yazan panonun altında Ömer Faruk Tekbilek'in, abisi Hacı'nın, kardeşi Nevzat'ın, oğlu Murat'ın ve Yunanlı, İsrailli arkadaşlarının gönlünden kopan Anadolu, Ortadoğu, Akdeniz nağmeleri hepimizi mutlandırdı... Ömer Faruk Tekbilek anlatıyor...

müzikte pasaport sorulmaz

Ömer Faruk Tekbilek: *(Roll'un 12. sayısındaki Vedat Yıldırımbora söyleşisini gösteriyoruz)* Vay be! Demek Vedat abinin son hali bu ha... Of be, çok yaşlanmış! Hey gidi Vedat abi, eski kurttur. Yaşlı maşlı, ama bak yine elinde bağlaması; zaten hiç bırakmazdı bağlamayı. Nerdeyse yatağa girerdi sazıyla. Keşke zamanında İsmet (Sıral) babayla, Burhan (Tonguç) babayla da basın böyle ilgilenseydi. Unutulup gitti adamlar, çok yazık oldu. Valla çok memnun oldum, çok teşekkür ederim kardeşim, Vedat abiyi hatırladığınız, ona kıymet verdiğiniz için. Aa bak, bu Metronom'un ilk hali, ben burada yokumdur. Bak, diğer foğtorafta biz de varız, abim Hacı Tekbilek de burada. Bu ufaklık da Arto Tunçboyacıyan. Ne çalardık be! Mine Koşan da var önümüzde. Onlar daha sonra Mısır'a da gitmişlerdi. Aa, zaten siz yazmışsınız. Valla, ben ne anlatayım şimdi? Vedat abi benim ustam, her şeyi anlatmış zaten.

Foto: Yasemin Yıldız

Metronom kimin projesiydi?

Burhan babanın. Tabii hemen yanında İsmet baba da vardı. Zaten notayı, müziği, armoniyi, düzenlemeyi bize bu iki üstad öğretmiştir. Türkiye'de geniş kitlelere, halka ilk hitap eden grup herhalde bizdik. Bizden önce de cazcılar, Batıcılar vardı ama; böyle 15 kişi orkestrayla alaturka çalan ilk bizdik. Türk müziğinde ritmin seksiyon olarak çalınıp öne çıkması, ilk defa ritm aletlerinin de solo alması Metronom'la olmuştur. Alaturkada Batılı anlamda kompozisyon, düzenleme, partisyon hep Metronom'la başladı. Önümüzde en güzel örnek Mısır'dı. Adamlarla temelimiz aynı, ama o kadar ileri gitmişler ki düzenleme konusunda. Bir Mısır orkestrasını dinle, birinci kemanlar, ikinci kemanlar, viyolonseller ayrı ayrı yazılmıştır. Akordeondan neye, kanundan uda kadar herkesin partisi bellidir. Bu yenilikleri hep Metronom getirdi Türk müziğine.

Peki dinleyici müzikteki bu orkestrasyonu hemen algılamış mıydı?

Tabii, ne diyorsun? Biz Emel Sayın'ı Çakıl gazinosunda çok ağlattık. Emel Sayın assolist, biz altındayız, ama bizde koca orkestra var, dinleyici bize daha çok tezahürat ediyor. Tabii Emel hanım bizden sonra sahne alıyor, ama biz fişeklemişiz dinleyiciyi, onun saz takımı aynı tadı vermiyor. Metronom'la birlikte, bir dönem alaturkada solistten ziyade müzisyen öne çıkmıştır. Burhan baba her birimize mutlaka solo verirdi. Ayrıca bestelerde kendi partilerimiz olurdu.

Erkin Koray'ın "Cemalım" türküsünde bağlamaları siz çalmıştınız...

Tabii, orada da elektro gitarın yanında bağlama çaldık. Çok da güzel oldu: Rock-türkü! Hacı abim de zurnayı, kavalı çalmıştı orada. Ben Erkin abiyi çok severim. Harika bir ses, harika bir gitar, dört dörtlük besteler. Ama o da geride kaldı, Erkin abi de tam yerini bulamadı Türkiye'de.

Size saz çalmayı Vedat bey mi öğretti? Zurna ve ney tarzınız ne kadar Arapsa, bağlamacılığınız da çok Batı Anadolulu... Vedat bey de İzmirli...

Yok, ben Adana'dayken de saz çalardım, küçüklüğümden beri çalarım yani. Ama tabii Vedat abinin, Adnan (Varveren) abinin üzerimizde çok önemli tesirleri olmuştur. Fakat "saz hocan kim" dersen, sana tek isim söylerim: Orhan Gencebay! Talebe gibi bana hiç ders vermemiştir. Ama Metronom'da sürekli birlikteydik, hep izliyorduk ellerini, parmaklarını. Teknik, hız, perdelere sağlam basma, kromatik çalma, akor basma, solo, mızrap atma... Eve gidince saatlerce tekrar ederdim. Şimdi daha çok solistliğiyle, besteciliğiyle tanınıyor. Ama bizim için o, bağlamanın kralıydı. Türkiye'de saza bakış açısını değiştirdi. Ondan önce saz tıntın çalınırdı. O, "bağlama böyle de çalınır" gibilerinden kafa tutuyordu eskilere. Tabii her zamanki kibar, mütevazı haliyle. Yoksa Orhan abi öyle bağıracak, yaygara koparacak adam değildir. Onun haykırışı bağlamada olmuştur.

Zurna ve ney tekniğiniz de çok Arap. Adanalısınız, adınızı Arapçadaki gibi Omar yazıyorsunuz. Acaba bir Araplık da var mı kökeninizde?

Arap-Türk karışığız. Dedemler Şam'dan Adana'ya göçmüşler. Rahmetli babam da, Allah gani gani rahmet eylesin, adımı Omar Faruk *(Faruk'un "k"sini Araplar gibi genizden ve bir de "h" ekleyerek çıkarıyor)* koymuş. Tabii nüfusta Türkçe'deki gibi Ömer Faruk yazıyor. Ama rahmetli babacığım bana kendi ağzıyla "Omar Farukh" derdi... Ailede abimden önce müzisyen yok. Ama herkes şarkı söylerdi. Annem, babam hep güzel sesliydiler. Bizde Kur'an da çok güzel okunur. Ama saz çalan yoktu. Sazı, neyi, zurnayı, kavalı kendimiz öğrendik. Başka oyuncağımız yoktu... İzmir Radyosu'na geçmiş Oğuz abimiz vardı. Bak şimdi soyadını getiremedim. Türkiye radyolarında ilk defa dilsiz kavalı o çalmıştır. Oğuz abi Adana'da bulunuyordu bizim çocukluğumuzda. Abimle onu dinlerdik. Ondan çok şey öğrendik kaval, ney hususunda. Tabii o güne kadar ney hep klasik, tasavvufi şekilde icra ediliyor. Bağlamanın yanında çalınan kaval da dilli kaval, hani köylerde çocukların çaldığı düdük vardır ya, işte o... Oğuz abiden dilsiz kavalı dinleyince mest olduk. Hem ney gibi derin bir sesi var, kaydırmaları, perdeleri çok zengin, hem de kaval gibi bize samimi geliyor. Neydeki, kavaldaki hocam Oğuz abidir. Zurnayı ise abim Hacı Tekbilek'ten öğrendim.

Adana'da profesyonel olarak çalıyor muydunuz, yoksa profesyonel icracılık İstanbul'da mı başladı?

Adana'da abimle çay bahçelerinde program yapardık. O günün sevilen parçalarını, türkülerini, oyun havalarını çalardık: "Yarim İstanbul'u mesken mi tuttun", "Kadifeden kesesi" filan... Ama abimin hayali hep İstanbul'a gitmekti. O zamanlar 34 plakalı büyük Şevroleler gelirdi. Abim onları koklar, lastiklerine yüzünü sürerdi. Böyle bir İstanbul hayali varmış demek kafasında. Tabii o zaman bizim için en büyük şehir İstanbul, daha New York'u görmemişiz. İlk önce abim İstanbul'a gitti, sonra 1967'de beni yanına aldı, demek 16-17 yaşındaymışım. İstanbul günlerimiz çok hızlı geçti. Hem konser, hem stüdyo müzisyenliği, bir yandan para kazanıyoruz ufak ufak. Ama en önemlisi, yeni bir şeyler yapmanın, yeni bir şeyler öğrenmenin heyecanıydı. Metronom'la Türk müziğinde yeni bir şeyler yaptığımızı hissediyorduk. Böyle 1976'ya kadar devam ettik. Artık sıkılmıştım. Türkiye'deki müzik ufku beni kesmemeye başladı. Zaten daha önce konserlerden Avrupa'nın büyüsüne kapılmıştık. 1971'de ilk defa Amerika'da çaldım. 1976'da da New York, Rochester'a yerleştim.

Emel Sayın'ı çok ağlattık. Bizden sonra sahne alıyordu, ama onun saz takımı aynı tadı vermiyordu. Metronom'la, solistten ziyade müzisyen öne çıktı.

Amerika'da en çok Türk, Rochester'da yaşar. Benim hanım da ailesiyle oradaydı, konfeksiyon fabrikasında çalışıyordu, o zaman daha 15 yaşındaydı, ama ben Türkiye'deyken de mektuplaşıyorduk. Neyse, ben Rochester'a yerleştim. Allah ne verirse, Arap, Acem, Ermeni, Rum, Yahudi, Yugoslav düğünlerinde çalmaya başladım. O zaman işte İbrahim Türmen'le The Sultans'ı kurduk. Kendimiz kayıtlar da yaptık. Sultans'da daha çok Ortadoğu müzikleri ve oyun havaları çaldık. Ama benim için dönüm noktası Brian Keane'le tanışmamdır. Brian'dan bizim Kanuni Sultan Süleyman'a yapılan bir film için müzik istemişler. O da temel temaları yazmış, ama öyle bir noktaya gelmiş ki, artık Türk bir müzisyenle çalışma ihtiyacı hissetmiş. Bildiği tek Türk de At-

24→

lantic Records'un sahibi Arif Mardin; ona telefon açıyor. Arif bey de "hafta sonu Rochester'a git, orada Türklerin düğünleri, dernekleri olur, kafana göre birini bulursun" diyor. Brian da Rochester'a geldi, benimle şans eseri tanıştı.

Ne anlamda değiştirdi Brian Keane müziğinizi?

Brian hem prodüksiyonu çok iyi biliyor, kayıtların kalitesi birden yükseldi, hem de müziği çok iyi biliyor, bizim müziğin altına armoni yerleştirdi. Ben o zaman anladım, müzik çalmak başka şey, onu geliştirip kaydetmek başka şey.

Biraz önce, Orhan Gencebay "bağlama böyle de çalınır diye haykırdı" dediniz. Hem icra tekniği anlamında hem de müzikal milliyetçilik olarak tutuculukla karşılaştınız mı burdayken?

Tabii, radyo çevresi, TRT'ciler bize pek iyi bakmazdı. Biz, esas Türk müziğini bozan piyasacılardık onlara göre. Yahu hudut gümrükte olur, havaalanında, limanda olur. Müzikte de pasaport sorulmaz ki kardeşim. Müzikte hudut olur mu? Bir müzisyen nasıl milliyetçi olur? Ben milliyetçiliği hiç sevmem. Haa, kendi ülkemi, insanımı, bunların evrensel güzelliklerini çok severim, o ayrı. Ama Türkü Araptan ya da başka bir milletten neden daha yüksek göreyim? "Kavimleri birbirine rahmet olarak yarattık" diyor yüce rabbim. "72 millete bir gözle bakmayan bizden değildir" diyor Hacı Bektaşı Veli. Bak Pîr'e bak, ne güzel söylemiş! Hadi her yerde milliyetçilik yaparsın da, Anadolu'da yapamazsın. Herkes konmuş göçmüş buradan. Senin bir güzelliğin var, onun bir güzelliği var, ötekinin de var. Niye tekiyle yetineyim? Ben müzisyenim, sanatçıyım, gördüğüm bütün güzelliklerin peşinden koşarım. Zaten her yerde hudut var, bir de niye müzikte hudut koyayım? Nasıl gökkuşağında kırmızıdan birden maviye geçemezsin; kavuniçi, sarı, yeşil, sonra mavi gelir, Arapla Türk de böyle birden kesilmiyor hudutta yani. Hayır, bizim gibi adamlar var. Ülkemizde böyle dar kafalı insanlar var, yavaş yavaş düzelecek inşallah. Bak, yıllar sonra bizi şık bir konser salonunda caz festivaline davet ettiler.

Sadece Türk müziğinin Arap müziğiyle karışmasına değil, halk müziği, sanat müziği, tasavvuf müziği, oyun havaları gibi Türk müziğinin farklı türlerinin de kendi içinde karışmasına karşı çıkıyor TRT ve akademik çevreler.

Şimdi bak, şu haklıdır: Sen konservatuarda hocasısındır, folklor araştırmacısısındır, Kültür Bakanlığı'nda vazifelisindir. İşin, gelenekseli bulup korumaktır. Bu tip adamlar tutucu olsun, ona söyleyecek bir şeyimiz yok, olamaz da zaten. Ama hiç kimse de benim yaptığım müziğe hudut koyamaz. Müzik kimsenin değildir, halkındır. Halk da müziği istediği gibi çalar, dinler. Efendim, biz neden halk türküsünden sonra Arap havası, ondan sonra klasik musikiden bir şarkı çalıyormuşuz? Nasıl aynı sahnede ilahiyle göbek havası birlikte olurmuş? Çok basit: Seviyorum kardeşim! Ben bu müziklerin hepsini seviyorum. Bütün çocuklarını eşit sevmek suç mu? Ama yurtdışındaki konserlerde izahat veriyoruz, yabancı dinleyici anlasın diye: Bu şudur, böyle farklı bir gelenektir, şimdi bir halk türküsü çalacağız, şimdi bir ilahi çalacağız diyoruz.

Her yerde milliyetçilik yaparsın da, Anadolu'da yapamazsın. Herkes konup göçmüş buradan. Senin de bir güzelliğin var, ötekinin de. Niye tekiyle yetineyim?

Yıllar sonra bir konser için dönmeniz bizi çok mutlu etti. Çünkü bazı arabesk şarkıcılarının abartılı lüks hayatları arabesk müziğine fatura edildi; okumuş yazmış kesim tarafından feci bir karalama kampanyası yapıldı. Oysa sizin gibi, elinde sazıyla sahneye çıkan müzisyenler bu müziği yapsaydı, hem arabeskin gelişimi daha farklı olabilirdi, hem de bu denli acımasız eleştirilere maruz kalmayabilirdi bu müzik.

Maalesef biz derdimizi çok iyi anlatamadık ülkemizde. Bu işi kimler başlattı? Grup müziği olarak Burhan babanın, İsmet babanın, Vedat abinin emeğiyle biz: Grup Metronom. Neden böyle bir müzik doğdu? Kaygımız şuydu: Alaturka müziği, ama halk türküsü, klasik musikisi, tasavvufi ilahisiyle birlikte, külliyen nasıl daha enerjik çalarız? Müziğimizi nasıl orkestrasyona tabi tutarız? Ritm seksiyonunu nasıl güçlendiririz? Sadece geleneksel taksim değil, Batılı anlamda bu müziğin içine nasıl partisyon ve solo koyarız? Ama bunu yaparken de halktan nasıl kopmayız, halkımıza bunu sevdiririz? Bizden önce zaten Arap-Hint-İran filmleri gelirmiş, onların müziklerini halk çok seviyor. Oradan bir kulak dolgunluğu var. Biz zaten Adana'da hep Suriye, Mısır radyosu dinliyoruz. Benim içime işlemiş o ezgiler, o makamlar. Zaten Türkle Arap birbirinden öyle uzak değillerdir ki. Yüzlerce yıl birlikte yaşamışız. Dinimizi onlardan almışız. Bırak dini kardeşim, coğrafi olarak kardeşiz biz. Bak, bu Akdeniz çevresi tarih içinde farklı ülkelere bölünmüş, ama halklar hep akrabadır. Bunu burada pek anlayamazsın. Ama git Amerika'ya, Arabı, Acemi, Yahudiyi kendine daha bir yakın hissedersin. New York'da en çok kimlerden dostluk gördüm, biliyor musun? Ermenilerden, Rumlardan. Burası onun da vatanı kardeşim. Adam seni görünce memleketini görmüş gibi oluyor. Bir muhabbet, bir tezahürat, bir izzet ikram... Uzun süre onların düğünlerinde çaldım. Akraba gibi olduk yani.

Şimdilerde neler yapıyorsunuz?

"Alif" –yani Türkçede Elif– isimli albümüm yeni çıktı, onun konserleri olacak. Türkiye'de albümlerin dağıtımını ayarlamak istiyoruz. Bugüne kadar biraz düzensiz oldu. Son albümümde de Yunanlı bir kadın şarkıcıyla çalıştım. Yine bizim Akdeniz çevresinin etkisi hakim.

Siz son yılların elektronik müzik akımıyla pek ilgilenmiyorsunuz galiba...

Yoo, bu konuda kesinlikle tutucu değilim. Demin tutucular için o kadar laf ettik, şimdi kendimiz de aynı hatayı yapmayalım. Hangi tür olursa olsun, iyi müziği severim. Ama mayamızda bir çalgıcılık var. Akustik müziği bizzat çalmak bana daha sıcak geliyor. Biz tele, nefese alışmışız. Elektronik aletler bana zehir gibi geliyor. Azı karar, o zaman zehir panzehir etkisi yapar. Ama çoğu zarar, benim müziğimi öldürür. Son albümüm "Alif"te ufak değinmeler var elektronik müziğe, ama çok değil.

Söyleşi: **Salih Nâzım Peker**

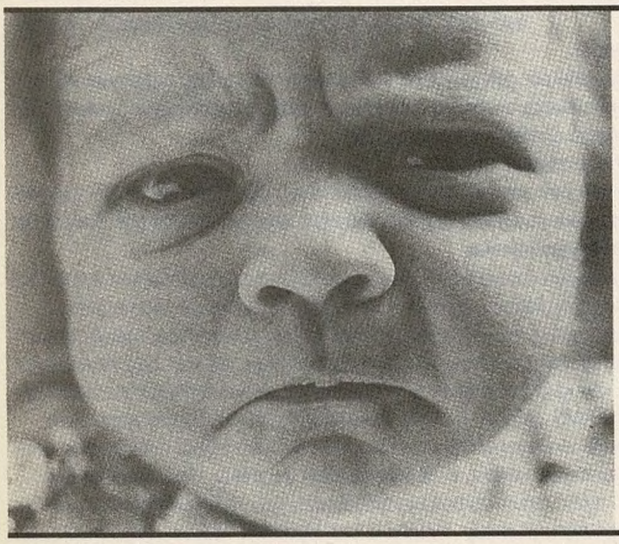

"Önceleri kararsızdım, ama artık bundan bile emin değilim."

BEYOĞLU: İstiklâl Cd. 140/96 Halep Pasajı (0212) 252 50 39
KADIKÖY: Sakızgülü Sk. 19 Bahariye (0216) 449 18 64
MERKEZ: Yeni Çarşı Cd. 58/1 Galatasaray (0212) 252 36 83
E-Posta: liman.ypm@superonline.com / Faks: (0212) 292 03 55

LİMAN.

Kudsi Erguner

Mimar, müzikolog, aileden neyzen Kudsi Erguner'le son albümü "İslâm Blues"u konuşmak için buluştuk. Tasavvuftan, Osmanlı estetiğinden girdik, oryantalizmden, kitle kültüründen çıktık, lafı İstanbul'a, Paris'e getirdik, sakin sakin hasbıhal ettik. En "sert" gibi duran lafları söylerken bile, kibarlığından bir şey kaybetmediğine şahit olduk. Söyleşinin içeriği kadar mekânı da ilginçti. Ağustosun sonları, yağmurlu bir öğle sonrası Tophane'de, Kılıç Ali Paşa Camii'ndeyiz...

BENİ FOLKLORİZE ETME

1961'de, İstanbul Radyosu'nda, bir çocuk programında, dedeniz Süleyman Erguner'in bestesi "Ömrümün şu biten neşesi tam olsun erenler" adlı eseri neyinizle seslendirerek, henüz dokuz yaşındayken sanat dünyasına atılmışsınız...

Kudsi Erguner: Hay Allah! Nereden biliyorsunuz bunları? O gün o programa çıkarılmıştım, iyi bir neyzen olduğum için değil, ama küçük yaşta bir neyzen olduğum için... Bu radyo yayınından öncesi de var. Münir (Nurettin Selçuk) Beyin zamanıydı, Belediye Konservatuarı'nın öğrencileri Şan sinemasında konserler verirlerdi. Orada çaldığımı hatırlıyorum. Ama en önemlisi, Mevlâna'yı anma törenlerinde Konya'da sahneye çıkmamdı. Meşhur neyzenler her yıl 17 Aralık'ta Konya'da toplanırdı. Ben tabii devlerin arasında ufak bir çocuktum. Beyati Ayini Şehazı Kerem içinde bana da bir ney taksimi yaptırdılar. Hayatım boyunca bir daha o kadar çok titrediğimi hatırlamıyorum.

Sekiz-dokuz yaşında Mevlevi ayini içinde taksim yapabiliyordunuz yani...

Ee, evet... *(çekingen bir ifadeyle)* Benim orada çalmam, orada olmaya layık bir müzisyen olduğumdan değildi. Hem yaşım küçük, hem de neyzen bir ailenin çocuğuyum; bir jest ya da teşvik olarak orada bulunmuştum.

Klasik musikimizde, Batılıların konservatuar eğitiminden ziyade, bu sözlü ve samimi geleneksel eğitim ortamı çok daha önemli herhalde...

Tabii, aile ortamı çok önemli bir nokta. Niye önemli? Çünkü çocukluğumuzda, halk müziği, klasik Türk müziği, tasavvuf müziği, bugünkünden farklı olarak, toplumdan itilmiş bir durumdaydı. Hatta Maarif'in yönetmeliğinde, okullarda çocukların Türk müziğine teşvik edilmesi yasaktı. Radyo'da çocuk saatinde, Türk müziğinin sevdirilmesine kötü gözle bakılırdı. Dışardan gelen bir teşvik olmayınca Türk müziği, tamamen bu alana ilgi gösteren ailelerin "aman bu gelenek ölmesin" diye yaptıkları çabalarla yaşatılmaya çalışılıyordu. Bizim 600 yılı aşkın musiki kültürümüz, böylece çok ufak bir çevrenin ilgilendiği bir azınlık uğraşı halini almıştı. Size şimdi tarih gibi geliyor, ama ben bunları yaşadım. Çok sonraları bugünkü açılma, rahatlama noktasına geldik. Mesela, rahmetli dedem Süleyman Bey, ilk defa 1946-47 yıllarında, İstanbul Radyosu'nda, Itrî'nin "Segâh Mevlevi Ayini"ni enstrümantal olarak çalmış neyle. Bunun üzerine valilikten bir telefonla hemen program durdurulmuş... Başka bir örnek: Rahmetli babam Ulvi Bey, İstanbul Radyosu program müdürüydü. İlk defa olarak ilahiler eşliğinde bir ramazan programı hazırlamıştı. Ceza davası açıldı, iki ay mahkemelere gitti geldi. Kendimden bir örnek vereyim: Paris'te ilk plağımı çıkarmıştım 91 yılında, "Musique Soufi Turque" diye. O zaman Paris'teki kültür ataşesi beni azarlamıştı, "genç adamsın, nasıl böyle eski müzikler çalarsın, Türkiye'nin Batılı-aydın yüzünü göstermelisin Avrupa'da" diye... Kusura bakmayın, şu aydın lafından hiç hazzetmiyorum. Kıymeti kendinden menkul bazı tahsilli zevat, kendini zifiri karanlıkta gece feneri zannediyor, Türkiye'de sanki bir tek onlar aydınlık da gerisi karanlıkmış gibi. Neyse... Ama bugün Kültür Bakanlığı'nın yüz kişilik tasavvuf koroları var her şehirde, TRT'de tasavvuf müziği programları var. Ne yazık ki bu, orijinal, samimi hali değildir musikimizin. Yozlaşmış, soğuk, tatsız bir versiyondur. Musikimizin belki de en kötü kopyasıdır. Önce öldürüp, sonra cesedi makyajlayıp koyuyorlar ortaya. Tabii, ceset de fena kokuyor. Ne diyorduk? Aile ortamı. İşte biz, dededen, babadan neyzen, hasbelkader Mevlevi bir aileden geliyoruz.

91'de Paris'teki kültür ataşesi beni azarlamıştı, "genç adamsın, nasıl böyle eski müzikler çalarsın, Türkiye'nin Batılı-aydın yüzünü göstermelisin " diye... Kıymeti kendinden menkul bazı tahsilli zevat, kendini zifiri karanlıkta gece feneri zannediyor.

Foto: Şahan Nuhoğlu

Aileden aldığınız bu müzik kültürü sadece sözlü bir eğitim miydi? Nota, nazariyat, repertuar ne zaman devreye girdi?

Hep birlikte gelişti. Küçüklüğümde bu durumun farkında bile değildim, oyun gibi geliyordu. Üsküdar'daki Özbekler tekkesine giderdik babamlarla, oradaki meşkleri, sohbetleri dinlerdik.

Özbekler tekkesi çok güzel bir yer. Şimdi de Bezmârâ, çalışmalarını orada yapıyor. Hatta orayı "erken Osmanlı müziği araştırmaları merkezi" gibi bir yapıya dönüştürmeyi istiyorlar.

Oraya mı dadandılar şimdi de!

Bezmârâ'yı pek sevmiyorsunuz galiba. Oysa çok güzel bir müzik yapıyorlar. Ayrıca erken dönem Osmanlı müziğini araştırmak gibi çok önemli bir işlevi yerine getiriyorlar.

Erken müzikten bahsettiğiniz zaman, bu dönemin, günümüzden ayrı bir estetiği olduğunu iddia ediyorsunuz demektir. O zaman şu soruyu soralım: Osmanlı musikisi estetiği nedir? Bence bugün çalınan Türk müziği, Ankara'da bir apartman dairesinde komşular rahatsız olmasın diye alçak sesle çalınan utangaç bir müziktir. Osmanlı'nın müzik estetiği coşkulu, oynak bir şey, patır kütür gidecek... Hatta daha müzikolojik olarak anlatayım size: Homojenlik ve heterojenlik diye iki terim var. Türk müziği heterojendir. Yani nedir? Aynı eseri çalarız, o Ali Rıza Beyden geçmiştir, öteki Ali Rıfat Beyden geçmiştir, diğeri Osman Hamdi Beyden geçmiştir, ben de Mustafa Zeki Beyden öğrenmişimdir. Herkes kendi öğrendiği üslûpta çalar, ama eser aynıdır. İşte bu heterojenlik Türk müziğinin lezzetidir. Biz bu eski dönem müziği ustalarından dinleyemediğimiz için, icra ederken sadece notalarla yetinmek zorundayız. Tabii, Türk müziğinde nota her şey demek değil, bir de üslûp ve eserin havası var. 17. yüzyıl Türk müziği yapacağım diye tıntıntın notalara hapis bir müzik çalmak, ne o dönemin ruhunu yansıtır, ne de

Osmanlı müziği estetiğini arzeder. Bu dönemdeki eserleri, bugün ancak bugünkü Türk müziği mantığıyla çalabiliriz. Bu durumda, bugün yaşayan enstrümanlarımızla bu müziği icra etmek, bana çok daha dürüst geliyor. Çeng aletini minyatürlere bakıp yeniden üretmek –ki bu minyatürlerin kesinlikle asıl oranları yansıtmadığını düşünüyorum–, sonra da bu hayalî sazlarla kendi kafana göre bir üslûpla eski musikimizi çalmak, bir restorasyondur. Müzik, mimari değildir, restorasyonu kaldırmaz. Eğer bu arkadaşlar, Batı'daki Barok öncesi erken müzik araştırmalarına heves edip böyle bir Osmanlı müziği arkeolojisi yapmaya çalışıyorlarsa, kanımca yine yanlış iş yapıyorlar. Çünkü bizim klasik müziğimiz, bu kadar baltalanmaya rağmen iyi kötü hâlâ ayakta, yaşıyor. Batılıların erken müzik dedikleri gelenekse bugün yaşamıyor. Ama yaşayan bir kültürün arkeolojisini yapmak, o kültüre saygısızlıktır... Özbekler tekkesine gelince, orası bir Nakşibendi dergâhıdır; kendine göre usûlü, erkânı olması gereken bir yerdir.

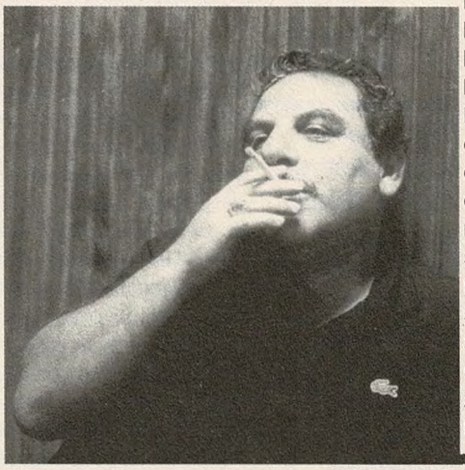

Çocukluk yıllarınızdan sonra müzik hayatınız nasıl devam etti?

Benim zamanımda Türk müziği konservatuarı zaten yoktu. Tamamen Türk müziğiyle haşır neşir olan bir ailenin çocuğu olarak ben, olabilecek en iyi durumdaydım. Sürekli babamın, dedemin dostlarını, büyük üstadları dinleme fırsatım oldu. 1969 yılında, 17 yaşımdayken İstanbul Radyosu'na saz sanatçısı olarak girdiğimde, inanın, oradan öğreneceğim çok bir şey yoktu. Radyo, toplu icrada, canlı yayında ya da stüdyo kaydında bir terbiye vermiştir belki. Ama benim hocam, konservatuarım, babam Ulvi Erguner'dir.

1975 yılında müzikoloji ve mimarlık eğitimi için Paris'e gidiyorsunuz. Rus yazar Gurciyev'in eşi madam Salzman sizi Paris entelijansiyasına takdim ediyor. Ondan sonra da artık Paris'te kalıyorsunuz. Niye Paris?

Madam Salzman'ın fazla büyütülecek bir etkisi yoktur. Paris'e yerleşmem de tamamen bir tesadüf eseri. İstanbul Radyosu'ndayken Avrupa'ya, konserlere davet edilirdik. O zaman Avrupa'nın birçok yerine direkt uçak yok. Stockholm'den İstanbul'a döneceğiz. Paris'te bir günlük bir aktarma yaptık, o gün bugündür Paris'teyim. Kültürel yakınlık olarak benim İtalya'ya yerleşmem daha mantıklı olurdu. Çünkü İtalyan Lisesi'nde okumuştum. Tabii, daha sonra Paris'i çok sevdim.

Neden çok sevdiniz Paris'i?

Batı uygarlığını temsil eden iki ana odak var bence: Biri Amerika, Anglosakson kültürü. Bu kültür, kitle kültürünü de arkasına alarak, ticari kazanç elde etmeye dayalı bir kapitalist medeniyet vizyonuna sahip. Diğeriyse, Fransız Devrimi'nden kuvvet alan Fransız kültürü. Her ne kadar ikisi de dünyanın her yerinde müstemlekeler elde etmiş, başka ülkelerin zenginliklerini zaptetmişlerse de, Fransızlarda daha entellektüel, daha derin bir bakış açısı olduğunu görürsünüz. Bunda Fransız İhtilâli'nin, sonra da 1968 öğrenci hareketlerinin etkisi olduğunu düşünüyorum.

Fransız eğitimi çok küçük yaşlardan itibaren çocuklara Fransız Devrimi'nin "özgürlük, eşitlik, kardeşlik" ülküsünü ezberletiyor. Bir de Avrupa'nın en güçlü sosyal devlet geleneği Fransızlarda var...

Sadece sosyal devlet değil, sosyal kültür devleti. Fransızlar için kültür, ülkelerinin temelidir. Türkiye'de kültür, birbirine zıt kamplar halindedir. Halbuki kültürün bir bütün olarak evrensel insanlık değeri olduğunu kabul etmek zorundayız. 1981 yılında, Paris'in göbeğinde, Mevlâna Vakfı'nı kurduk. Bu konuda Fransız devletinden her zaman anlayış ve yardım gördük. Ne yazık ki Mevlâna, kendi ülkesinde hâlâ hakiki yerini bulamamıştır; Konya folkloruna indirgenmiş bir tarihî kahramandır. Tabii, Fransa'da sokakta yürüyen adam yine Mevlâna'yı bilmez. Sokataki adam için İslâm ya Cezayirlilerdir ya da oryantalist bir hayaldir. Ama Fransa, kitle kültürünün yanısıra klasik kültürün, evrensel kültürün de yaşamasına imkan tanıyan bir ülke.

Dünya müziğinde gerçek buluşmaların olmadığından yakınıyorsunuz ve tamamen geleneksel çalışmalar yanında bu tip buluşturmalar da yapıyorsunuz. Yüzeysellikten korunmak için nasıl bir yöntem izliyorsunuz? Batılı müzisyenlere müziğinizin temeli olan tasavvufu nasıl anlatıyorsunuz?

Tabii, müslüman olmayan bir müzisyene şahadet getirtip iman ettirmiyoruz, başına sikke, sırtına hırka geçirip derviş de yapmıyoruz. *(gülüyor)* Yapılacak olan farklı müzik kültürlerinin buluşturulmasıysa, konsept çok önemli. Ortaya çıkaracağınız eserin fikrî yapısı stüdyoya girmeden çok önce kafanızda oluşmalı. İkinci nokta, belirli bir düzeyin üstünde birikimi olan insanlarla çalışmak. Bu birikim, hem müzikal ehliyettir, teknik anlamda bir yeterliliktir; hem de entellektüel bir hacmi gerektirir. Birlikte çalıştığınız müzisyenlerin, sizin yaratmak istediğiniz eserin havasına uygun bir iç dünyaları olmalı. Böyle güzel buluşmalar çok nadir oluyor maalesef... 80'lerin başında bu işler dünyada moda olmaya başladı. Bayağı büyük paralar dönen bir piyasa oluştu. Etnik caz dediler, etnik füzyon dediler, şimdi galiba dünya müziği teriminde karar kıldılar. Ama ortalıkta hiçbir yere ait olmayan, kendisi de pek bir şeye benzemeyen, şahsiyetsiz müzikler var. Şık olsun diye pop müzik ya da rock müzik de denmiyor bunlara; zaten caz hiç değil.

Nusret Fatih Ali Han'ın da etkisiyle yeni bir tasavvuf dalgası başladı. Türkiye'de Mercan Dede ve Burhan Öçal bunun başını çektiler. Daha öncelere gidersek, Okay Temiz'den Mazhar Fuat Özkan'a kadar tasavvuftan beslenen müsizyenler oldu. Siz bu tip müziklere nasıl bakıyorsunuz?

Benim için müzik tek başına çok şey ifade etmez. Anlamlı müzik, arkasında evrensel bir fikri barındıran müziktir. Tabii ki tasavvuf, kimliğimizin en önemli parçalarından biri. Bu ülkede doğup da, sanatla uğraşan kişinin, ona uzak kalması çok da mümkün değil. Anadolu'nun yetiştirdiği en büyük mutasavvıf, en önde gelen hak aşığı Yunus Emre, Ruhi Su'nun komünist sazında dahi hayat bulmuştur. Demek ki bu damar, yani tasavvuf çok güçlü bir kaynak. Ama burada şuna bakmak lazım: Sen yaptığın müzikle tasavvufun asıl mesajını iletebiliyor musun? Ya da böyle bir çaba içinde misin? Somut isimler üzerinde konuşmak istemiyorum, ama bu saydığınız kişilerin böyle bir kaygısı olduğunu pek zannetmiyorum. Öyleyse sen, fikrî bir zemini kişisel menfaatlerin için kullanıyorsun. Bu da çok yanlış, ahlâk dışı bir şey. Her ne kadar klasik musikimiz içinde, tasavvuf kültürü içinde yer almasa da, tabii Ruhi Beyi bir ölçüde ayırmak istiyorum bu kişilerden. Onun en azından, kendi dünya görüşüne göre bir davası, tutarlılığı vardı herhalde. Kendi inandığı estetik içerisinde, sazının, sesinin bir tadı vardır. Ama şu Mercan Dede denilen şahıs kimdir Allah aşkına? Bu adama dedelik mertebesini kim vermiş? Hangi tarikattan? Hangi dergâhtan? Kimden nasip almış? Tasavvufla hiçbir şekilde bağdaşmayan yerlerde, gece kulüplerinde, diskolarda, tamamen kitle kültürünün en ucuz ihtiyaçlarının karşılandığı yerlerde ne işi var tasavvufun? Hiç kusura bakmayın, bu tip yüzeysel işler, bana en kibar deyişle şaklabanlık gibi geliyor.

Enstrümanların kutsiyetine inanmıyorum. Ney, saksofondan daha kutsal bir saz değil. Geldiğim müzik geleneğinde ağırlığı olan, benim de kendimi ifade etmede kullanabildiğim bir saz olması yüzünden severim neyi. Sonuçta, bu bir ses arayışıdır.

Tepkilerinizin bu kadar sert olabileceğini düşünmemiştim. Daha önce sizinle yapılan bir röportajda, "Mevlâna bugün yaşasa, belki saksofonu da ayinine katardı" diyorsunuz...

Bunu şimdi de söylerim. Enstrümanların kutsiyetine inanmıyorum. Benim için ney, saksofondan daha kutsal bir saz değildir. Sadece geldiğim müzik geleneğinde ağırlığı olan, benim de kendimi ifade etmede kullanabildiğim bir saz olması yüzünden severim neyi. Sonuçta, bu bir ses arayışıdır.

Ama modern müzisyenlerin tasavvufla haşır neşir olmasından da pek hoşlanmıyorsunuz.

Hayır, hiç ilgisi yok. Ben, bizzat yapıyorum bu tip çalışmalar. Hatta bilgisayarlar, elektronik sesler bile kullanılabilir. Nitekim 19. yüzyılda Galata Mevlevihanesi'nde, piyano, klavsen gibi Avrupa enstrümanları denenmiş. Viyolonsel zaten zamanla bu müziğin içine girmiş. Demek istediğim şu: Önemli olan hangi enstrümanları kullandığınız değil, tasavvufun mesajını iletip iletmediğiniz. Adı üstünde, enstrüman, araç demektir. Ne için araç? Belli bir fikri, duyguyu anlatmak için. Bakın, şu çok açık: İslâm dininin üç boyutu var. Bunları aslında birbirinden ayıramazsınız. Nedir? Bir, ibadet, yani kulun Allah'a karşı vazifeleri. Burada İslâm, inananların Allah'la olan ilişkilerini düzenlemiş. İki, şeriat, burada kişilerin kendi aralarındaki ve toplumla olan ilişkisi düzenlenmiş. Günümüz hukukunda devlet bunu yasaklamış. Üç, tasavvuf, burada da kişinin kendisiyle ilişkisi konu alınmış. Yani kişinin nefsi ve iç alemi. İslâm inancının aslında en özdeki çekirdeği, en derin boyutu tasavvuftur. Tabii musikiyle, şiirle, dansla yani semayla, hatta hat sanatıyla bu alan daha da estetize edilmiş. İslâm'ın neşesinin de ortaya çıktığı yer olmuş tasavvuf. Ama asıl gaye İslâm'dır. Tasavvufu İslâm'dan koparıp folklorik bir merasime indirgememek lazım.

Müzik yapmak için hem neşenin hem de derdin olması gerektiğini söylüyorsunuz. Bunlar ne türde neşeler ve dertler? Sizin neşenizle kitle kültürünün neşesi arasındaki fark nedir?

Kitle kültüründeki neşenin amacı, mümkün olduğu kadar büyük, ama niteliksiz bir kitlenin ortak zevkini bulup bunun üzerine gitmek. Bizim amacımızsa kendi neşemizi bulmak, yani çok sübjektif bir neşe bizimkisi.

Kendi neşenizin endazesi nedir?

Haa, bakın şimdi, orası önemli. Benim şöyle bir iddiam var: Müzik, kendi başına hiçbir şey değildir. Müziği besleyen, bir takım konulardır. Yani adam edebiyattan anlayacak, makamları bilecek, bu makamların hayatta neye tekabül ettiğini düşünecek, hayata bir bakışı olacak. Yani bir iç dünyası, bir hali olacak adamın. Bunlar olmadığı vakit sadece kuru bir icracısınız demektir. Müzisyenlik, sazendelik noktasına geldiğimiz vakit, adam kendi neşesine muhtaç. Bu neşeyi bulmak için de kendi iç dünyasının olması lazım. Ama kitle kültüründe, "bugün minibüs şoförü var, diskoya gideni var, bu adamların ortak neşesi budur" diyerek kitlenin bam teline basıyorsunuz. Tabii, bizim işimiz o değil.

Kusura bakmayın, ama ben hâlâ tam olarak sizin neşenizin kaynağını anlayamadım.

Bakın, biz inançlı insanlar olarak dünyanın bir imtihan yeri olduğunu biliyoruz. Nefsimizle, kötülüklerimizle örülmüş bir kafes içinde tutsağız burada. Hürriyete ulaşmak için bu kafesi kırmamız, nefsimizi aşmamız, kötülüklerimizi yenmemiz gerek. Kitle kültürü, bu kafesteki tutsaklığından zevk alıyor. Onun neşesi, tutsaklığın sevincidir. Oysa bu tutsaklık bizim derdimiz, feryadımızdır. Diyorlar ya, "niye neyde, Türk müziğinde bu kadar feryat var?" İşte, biz tutsak olduğumuzu biliyoruz, tutsaklığın feryadı bu. Haa, bizim neşemiz nedir? Hürriyetin neşesidir. Daha hür olamamışız, ama inancımızla, belki bazı ufak tefek tecrübelerimizle hürriyetin ne demek olduğunu da tahmin edebiliyoruz. Ve bu tahmin dahi bizi neşelendirmeye yetiyor. "Peki kitle kültürünün derdi ne" derseniz... Herhalde onlar, "kafesin içinde neden daha tatlı bir suyum yok, neden tel kafesteyim de altın kafeste değilim" diye hayıflanıyorlar. Yani dertleri, daha iyi tutsak olmak herhalde. *(gülüyor)*

Tekrar müziğinize dönelim. Geleneksel bir ortamda yetişmenize rağmen yenilikçi projeler de üretiyorsunuz. Son albümünüzün altında yatan fikir nedir? İslâm ile blues yanyana gelebilir mi?

Geleneksel müziğimizin eğitimini almış olmamla ve bu müziği icra etmemle, yenilikçi fikirlerimin olması arasında hiçbir uyumsuzluk yok. Aksine, bir uyum var. Ottomania grubunda cazcılarla çalıştım, böylece bi-

zim müziğimizde taksimden gelen doğaçlama nosyonunun altını çizdim. Flamenkocularla çalıştım, Endülüs'teki makamsal müziğin, klasik Arap müziğinin etkisini göstermeye gayret ettim. Tarih içinde İstanbul müzikleri gibi çok kapsamlı bir projeye girmek istiyorum. Yunanlı sanatçılarla bir rembetiko projemiz var. Nâzım Hikmet konserinin albümünü yapmak istiyorum. Bir de daha çok 16-17 yüzyıl Osmanlı eserlerinin seslendirileceği bir çalışma yapmak istiyorum.

Nâzım Hikmet gibi komünist bir şairin şiirleriyle müzik yapmak size ters gelmiyor yani?

Kesinlikle gelmiyor. Nâzım Hikmet de kendi kabını aşmış, bir evrenselliğe ulaşmıştır. Yunus Emre nasıl Ruhi Su'nun sazında dile gelebiliyorsa, Nâzım Hikmet de benim neyimde seslendirilebilir. Ülkemizdeki bağnazlığın aşılmasından kastettiğim de bu zaten. Kültür, birbirine düşman kamplar olarak algılanmamalı.

Şimdilerde yeni yeni gündeme gelen, tasavvufa bir bütün olarak bakma tutumunu da siz çok önceden hayata geçirdiniz. 91'de Fransa'da yayınladığınız "İlahiler ve Nefesler" albümünüzle, Mevlevi ve Bektaşi müzikleri arasında bir ortak çalışma yaptınız mesela...

Yanlış anlaşılmak istemem. Mevlevilik ve Bektaşilik her anlamda, inanç, usûl, erkân farklı yollar izlemiş, iki tasavvufî tarikattır. İkisini bir görmek, büyük bir hata olur. Ancak, tabii sonuçta her ikisinin de amacı, kişinin kendi kendisiyle olan muhasebesini düzenlemektir. Ruha, vicdana ve nefse hükmetmektir. Yollar ayrıdır, ama gaye aynıdır. Bu iki yol da, kimi zaman benzer, kimi zaman farklı tarzlarda eserler vererek, tarihte müziğimizin en önemli dinamoları olmuşlardır.

Son albümünüz "İslâm Blues"a gelirsek...

Buradaki blues'un esas Amerikan blues'uyla ilgisi yok, ne müzik olarak ne de manevi hava olarak. Bu albümde, peygamberimiz Hz. Muhammed'in, şimdi Topkapı Sarayı'nda duran hırkası üzerine söylenmiş bir kasideye müzik yaptım. Ancak ilk yaptığım kompozisyonlar, kaside tekniği için ve bunları okuyacak olan hafız arkadaşlarımız için çok komplike olduğundan, bir nebze sadeleştirmeye tabii tuttum. Bu sadelikle blues arasında bir paralellik kurulabilir.

Biraz da hafız beylere soralım... Sizlerin müzikle ilişkisi ne zeminde gelişti? Kudsi Beyle çalışmaya nasıl başladınız?

Müzik, kendi başına hiçbir şey değildir. Müziği besleyen, bir takım konulardır. Yani adam edebiyattan anlayacak, makamları bilecek, bu makamların hayatta neye tekabül ettiğini düşünecek, hayata bir bakışı olacak. Yani bir iç dünyası, bir hali olacak adamın. Bunlar olmadığı vakit sadece kuru bir icracısınız demektir.

Halil Necipoğlu: Ben Erzurum doğumluyum. İstanbul'da bir camide imamım. Bu resmî görevimizin yanısıra, tasavvufa, musikiye de merak saldık. Hayat bizi Kudsi Beyle karşılaştırdı. Zaten bu konularla ilgili insanlar çok fazla değil. Bir şekilde mutlaka karşılaşıyorsunuz.

Yunus Balcıoğlu: Ben aslen Kastamonuluyum. Ben de bu camide imam olarak görevliyim. Kudsi Bey sağolsun, bize hocalık etti. Sesimiz, nefesimiz el verdikçe, güzel bir şeyler yapmaya gayret ediyoruz.

Kudsi Erguner: Ne hocalığı efendim, estağfurullah!

Halil Necipoğlu: Yoo Kudsi Bey, hakikatleri söylemek lazım. Sizin müzik ve tasavvuftaki ufkunuz bizden çok geniş. Sonra Kudsi Bey Avrupa'yı görmüş, yabancı müzisyenleri tanıyor. Bu tecrübelerinden biz de faydalanıyoruz.

Peki sizde hiçbir heyecan ya da kaygı olmadı mı? "Eyvah müzisyenlerle kayıta gireceğiz, cazcılarla birlikte çalışacağız" gibi. Stüdyo çok steril bir ortam. İnsanı müzikten de, kendi sesinden de yabancılaştıran bir yer...

Halil Necipoğlu: Biz daha önce de Kudsi Beyle çalışmalar yapmıştık, alışığız. Müzisyenler zaten fevkalade icra ediyorlar sanatlarını. Biz de sıramız geldiğinde aynı camide ya da mevlitte okur gibi okuduk. Sıkıntı çekmedik.

Sizlerin makam, nazariyat bilginiz var mı?

Halil Necipoğlu: Genelde, imam, hoca arkadaşlar bu konuda çok eksiktir. Biz kendi merakımızla bir şeyler yapabildik. Hoca, hep sesle vazifesini yapıyor: Kur'an okuyor, mevlit okuyor, namaz kıldırıyor, icabında ezan okuyor... Yani hem sesi güzel olmalı, hem de müziği bilmeli, notasıyla, makamıyla. Bugünkü hocalar eski üstadlarla mukayese edilemez. Mesela öyle arkadaşlarımız var, hoca olmuş, ama İtrî'nin terkibini bilmiyor!

İtrî'nin terkibini açıklar mısınız?

Yunus Balcıoğlu: Ramazan gecelerinde, biliyorsunuz, 33 rekat teravih namazı kılınıyor. Bu da çok uzun sürüyor. İtrî de buradaki heyecanı düşürmemek, cemaati sıkmamak için insan ruhuna, psikolojisine uygun olarak, namazda okunan sureleri, duaları farklı makamlara ayırmış. Rast, uşşak, sabâ, acemaşiran, selatı vitrde segâh, tahirde tiz perdeden tekbir, son rekatta da tahir buselik ya da tahir muhayyer okunuyor. Bunu bilmeyen arkadaşlarımız var. Diyanet'in hocalara müzik eğitimi de vermesi gerekir.

"Musiki sanattan ziyade dine benzer. O, maddesiz bir kâinattır" diyor Ahmet Hamdi Tanpınar...

Kudsi Erguner: Doğru bir söz, hele tasavvuf müziği için... Hafız beylerin yakındığı şeye gelirsek; müziksiz din olmaz, hele İslâm hiç olmaz. Bir de bizim Osmanlı'nın yarattığı bir estetik var. Bu inceliği diğer İslâm ülkelerinde göremezsiniz. Mimaride, yazıda, musikide, Kur'an'ın okunmasında Osmanlı'ya özgü, İstanbullu bir zerafet var. Bu estetiği kaybetmemek gerekiyor. Ama bugün, Türk müziği özünden koparılmış durumdadır: Tekkeden, dergâhtan, camiden, yani gönüllerden koparılmış, ya soğuk konservatuar icrasına dönüştürülmüş ya da yavan gazino eğlencesine indirgenmiştir.

Halil Necipoğlu: Kur'an, Mekke'de indi, Kahire'de yazıldı, İstanbul'da okundu denir. Ama bence İstanbul'da en güzel şekliyle hem yazılmış hem de okunmuş.

Peki Osmanlı'ya, İstanbul'a özgü bu estetik nereden geliyor?

Kudsi Erguner: Hem Osmanlı'nın tarihinden, hem de İstanbul'un zenginliğinden... Osmanlı'nın arkasında da hem Türkmen kültürü var, hem de Selçuklu'dan gelen Acem kültürü... İstanbul'sa kavimler kapısı, her gelen bir şey bırakmış. Ortodoks Rum ilahileriyle bizim ilahilerimizi art arda dinleyin, etkileşimi göreceksiniz. İşte demek istediğim bu! Bu zenginliği kaybetmemek, aksine yaşatmak lazım. Ama folklorize etmeden, esas ruhuna sadık kalarak.

Söyleşi: ***Salih Nâzım Peker***

TÜRKAN ŞORAY
TÜRKAN ŞORAY SERGİSİ: 3 KASIM - 1 ARALIK 2001, KOMET MEVLÜT AKYILDIZ
BİLES ÖCAL IŞIL DÖNERAY GÜL BOLULU FEYYAZ YAMAN ARSLAN EROĞLU
İstiklal Caddesi, Elhamra Pasajı, No: 258, Beyoğlu - İstanbul Tel: (0212) 244 18 11, (0212) 245 15 08 Faks: (0212) 245 37 00
AÇIKŞEHİR
www.aciksehir.com
KARŞI
SANAT ÇALIŞMALARI
Arsiv: Açıksehir
Stüdyo Yaşar

Kamkarlar

Gümbür gümbür vurmalılarla uzun bir intro ve harika bir şarkı: Kamkars'ı Türkiye'de önce "Khosha Hawraman"la ve Peter Gabriel'in Real World'ünden çıkan "Nightingale With A Broken Wing" albümüyle tanıdık. Sonra İran baskısı kayıtlarının peşine düştük. Kardeşlerden, eşlerden, çocuklardan mürekkep bu aile müessesesi, geçen ay İran Kürdistanından Açıkhava'ya düştü, Harbiye'yi inletti. Üç Kamkar'a teyp tuttuk...

EM HUNERMEND İN Jİ SİYASETÊ FÊM NAKİN

Babanızın her birinizi bir odaya kapatıp elinize birer enstrüman verdiğini duymuştuk...

Erselan: Evet, hepimiz babamız Hasan (Kamkar) tarafından eğitildik. Ama kendimiz de müziği seviyorduk. Gerçi bütün çocuklar gibi biz de oynamak istiyorduk, ama babamız kolumuzdan tuttuğu gibi hemen eve götürüyordu bizi, müzik çalışalım diye.

Perşeng: Çocukluğumuzda Kürdistan'da *(İran'ın Kürdistan eyaleti)* imkanlar çok kısıtlıydı, enstrümanlar yetersizdi. Davul, zurna gibi aletler vardı. Ama ilk defa Kamkar ailesi sitar, keman, viyolonsel, kemençe, ud, santur gibi daha ileri düzeydeki müzik aletlerini Kürdistan'a getirdi. Bu müziğe karşı çıkanlar oldu. Ama Kamkar ailesi bu müziğin daha iyi temellere dayandığını göstererdi ve çalışmalarını ilerletti. Şimdi sadece Kürdistan'la kalmayarak bunu tüm dünyaya yayıyoruz.

Birbirinden farklı ve değişik çalışmalar yapıyorsunuz, Batı Klasik müziğinden "Gulnîşan" ve "Agirî Zindû" gibi folklorik çalışmalara kadar...

Erselan: Kürt müziğini birkaç parçaya ayırabiliriz: Birincisi, bedevi müziği; çoğunlukla köylerde icra edilir, geleneksel ve dinseldir. Bir tenekeyle ya da bir tabla eşliğinde de söylenebilir. Bir dengbêjin çığırmasıyla çalgısız da olabilir yahut bir kavalla... Diğer bir müzik türü de mahallî kent müziğidir. Bu müzik türünde enstrümanlar fazladır, müzik daha zengin ve daha renklidir. Grubumuzu da bu tür içine dahil edebiliriz. Biz grup olarak kaynağımızı bu yerel müzikten alıyoruz, daha modern ve daha renkli bir üslûpla onu yeniden yorumluyoruz. Grup içerisinde ben, Hoşeng ve Erdewan, senfoni tarzında da çalışmalar yapıyoruz...

"Chant of Drums" adlı bir çalışmanız da var...

Erselan: En yeni çalışmamız o. Böyle bir çalışma, İran ve Kürdistan'da ilktir. Sadece vurmalı çalgılardan oluşan bu albüm, Hoşeng tarafından hazırlandı.

Grup çalışması dışında her birinizin kendi başına yaptığı çalışmalar da var. Bunlar çoğunlukla enstrümantal. "Barane" (Yağmur) mesela, ya da "Ber Tarîkê Spîde" (Sabah Karanlığında)...

Erselan: "Barane", Perşeng'in çalışması. "Ber Tarîkê Spîde"ninse bir tarafı orkestra ve kemençe için konçertodur. Diğer tarafı da yine orkestra ve santur için konçerto. İran'da ilk defa bununla kemençe ve orkestra için bir konçerto hazırlandı; Erdeşîr'le ortak çalışmamızdı. Tahran Senfoni Orkestrası bunu icra etti. Onun için de Kamkarlar imzasını atamazdık altına.

Perşeng: Kamkar grubunun bir özelliği ve değeridir bu. Mesela Erselan, Senfoni Orkestrası'yla beraber çalışıyor. Bîjen, birçok gruba yardım ediyor, sesi ve defiyle. Erdeşîr aynı zamanda başka bir grup içerisinde. Biz Kamkarlar olarak İran'daki tüm sanatçı ve müzik gruplarına destek oluyoruz. Ünlü bestecilerle, ünlü sanatçılarla ortak çalışmalarımız var.

Erselan: Birçok Kürt sanatçıyla yaptığımız çalışmalar var. Ezîz Şarûxî, Mezherî Xaliqî, Abbas Kemendî, Husên Şerîfî, Sidîq Te'rîf gibi. Bunlardan Sidîq, Senendeclidir, çok az Kürtçe söylemiştir, çoğunlukla Farsça söyler. Onunla Kürtçe bir çalışma yaptık. İlerde de Nasir Rezazî'yle bir çalışma yapmayı düşünüyoruz.

Bu konserinizde daha çok folklorik parçalardan derlediğiniz çalışmaları sundunuz. Türkiye'ye özel bir durum muydu?

Erselan: Sadece o tarzda değildi, hayır. Mesela "Bulbulî Balşikaw" folklorik özellikler taşımıyor. Parça, ünlü Kürt şairi Hêmin Mukriyanî'nin bir şiirinin senfonik olarak bestelenmesiydi. Diğerleri de, evet, folkloriktiler, ama bedevi bir tarzda değil. Biz onları değiştirip yeniden düzenleyerek daha hoş bir hale getiriyoruz, ki sadece Kürtler değil, dünyadaki her insan dinleyebilsin, sevebilsin.

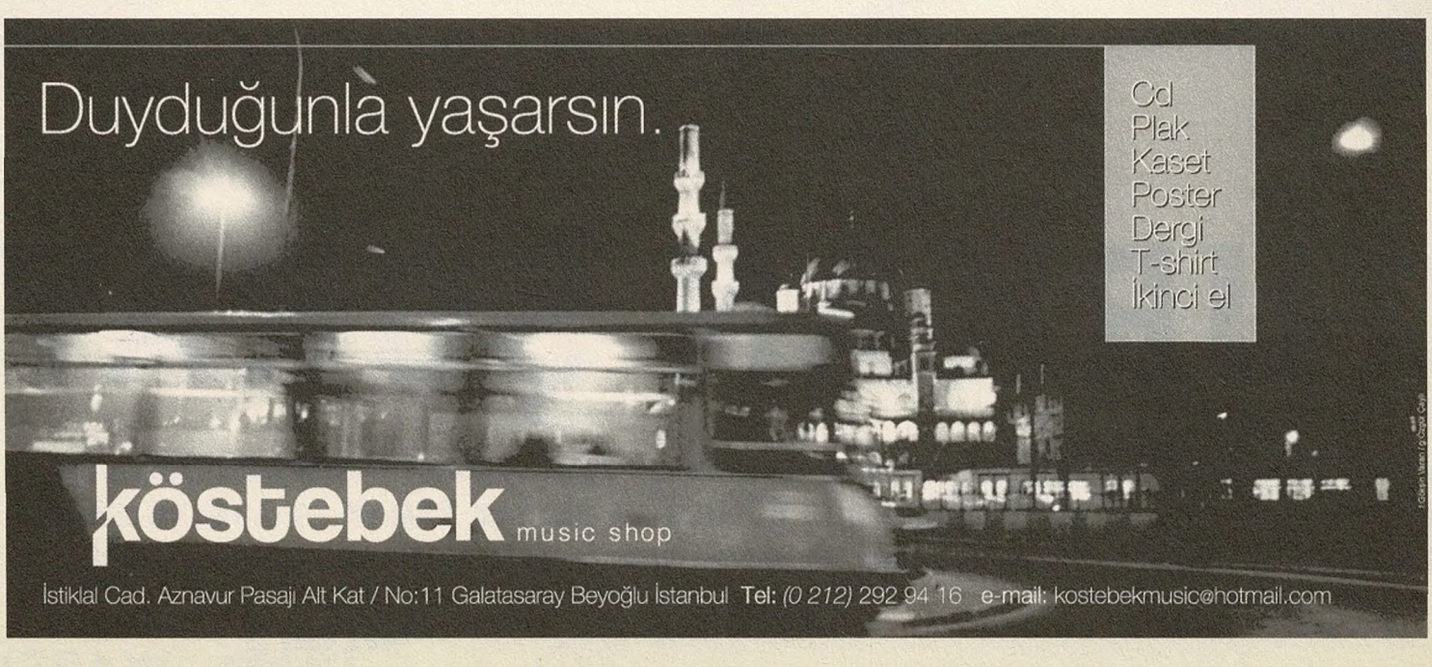

Erjeng: Diğer çalışmalarımız beş-altı kişiyle çalınamaz. Çünkü o senfonik çalışmalar için bir orkestra gerekir, ki bu da 50-60 kişi ister.

İlk defa Türkiye'de bir konser verdiniz. Duygularınız nasıldı? Halkın size olan ilgisini nasıl buldunuz?

Erselan: Bence en iyi konserdi. Çok coşkulu ve güzel. Belki başka yerlerde konsere gelenler sayıca daha fazlaydı, mesela New York'ta yedi bin kişiye çalmıştık, ama oralardaki coşku İstanbul'daki coşku kadar değildi.

İran'daki İslâmî rejimin dinî müzik dışındaki müziğe karşı engeller koyduğu söyleniyor. Bu doğru mu?

Erselan: Hayır. İslâm devriminden sonraki birkaç yıl boyunca engellemeler vardı. Ama resmî anlamda bir yasak yoktu yine de. Şarkıların içeriğiyle ilgili engeller çıkartıyorlar tabii. Biz devrimden sonra tüm İranlı sanatçılara yardımcı olduk. Rejim bize ihtiyaç duyduğu için bize karşı herhangi bir engellemede bulunmuyordu. İran halkları devrim için hep beraber hareket etti, biz buna karşı bir tavır sergileyemezdik, halktan kopamazdık. Her sahnede hazırdık. Ama Endelîbîler olsa, ya da Ezîz Şarûxî, onlara izin verilmezdi.

Qeşeng: Engellemeler, müziğe göre değişiyor. Bugün İran'da yasaklanan müzik, şimdi Los Angeles'ta çalınan müziktir. Leyla Furûxer ve onun gibi sanatçıların yaptığı pop müzik. Bu arada Dariush gibi sanatçıların yaptığı siyasal içerikli müzikler de yasaklı tabii. Ama bizim ve diğer sanatçıların şu an yaptığı müzik sade bir müziktir. Şahların, hükümetlerin, yöneticilerin hizmetinde olmayan bir müzik. İnsanî bir müzik. Ondandır ki, rejim bunu yasaklayacak bir neden bulamadı.

Erdeşîr: Çeşitli yerlerden gelen müzikler; Sîstan ve Belûcistan gibi, Horasan gibi, Azerbaycan ve Kürdistan gibi... Bu müziklere karşı bir engel oluşturamazlar. Çünkü bu müzikler ulusların sesidir. Kürt müziği de Kürt ulusuna aittir. Bu yüzden, "bu müzik olmasın" diyemezler.

Perşeng: Elbette müzik siyasetin dışındadır. Bence genel olarak sanatın her türü siyasete bulaştı mı, değersiz ya da değeri düşük bir sanata dönüşür. Siyaset barındırmayan bir müziği hem halk sever, hem de yönetimler. Bunlarla ilgili bizim herhangi bir sorunumuz yok. Biz siyasetçi değiliz. İnsanlığı seviyoruz. Dünya üzerindeki tüm halkları seviyoruz. Biz sanatçıyız, siyasetten anlamayız. *(Em hunermend in ji siyasetê fêm nakin)* Siyaseti işimize bulaştırmıyoruz.

Sizi etkileyen sanatçılar var mı? Kürt müziğinden, Fars müziği veya dünya müziğinden...

Erjeng: Klasik Batı müziğiyle ilişkilerinden dolayı Erselan ve Hoşeng'de klasik bestecilerin etkisi var, Beethoven, Mozart gibi...

Erselan: Tüm klasik Kürt müzisyenlerinden de etkilendik, Hesen Zîrek, Seîd Elî Esxerê Kurdistanî, Elî Merdan gibi sanatçılar... Hatta Kürt şairlerinden de çok ilham alıyoruz. Müzisyenler, sanatçılar ister istemez birbirinden etkilenir. Bazıları da bizden etkilenmiş olabilir.

Erdeşîr: Kürdistan'dayken her sabah uyandığımızda Erivan'dan, Tahran'dan, Bağdat'tan yayın yapan Kürtçe radyoları dinlerdik, bu müziklerle yaşardık. Hesen Zîrek'ten tut da Mezher Xaliqî'ye, oradan Kürdistan'ın Güneyli ve Kuzeyli Kurmanc müzisyenlerine kadar hepsini dinler ve bunlardan zevk alırdık.

Aranızda müzik dışında herhangi bir sanatla ilgilenen var mı?

Erselan: Erjeng nakkaş, yani ressamdır.

Perşeng: Bu arada ben de sporla ilgileniyorum. Mesela futbol. Mesela Galatasaray. *(herkes gülüyor)* Ben Galatasaray'ı tutuyorum.

Şu an İran'da nasıl bir müzik ortamı var?

Perşeng: Bizim Tahran'daki okulumuz bine yakın iyi müzisyen kazandırmıştır topluma bugüne kadar, kız olsun, erkek olsun. Geçenlerde Kadınlar Festivali'nde birçok kız öğrencimiz çaldı, söyledi. Gerçi şarkı söylemede kadınlara engel var. Onlar salonlarda sadece kadınlara şarkı okuyabiliyorlar. Erkekler o salonlara giremez. Ama erkekler için herhangi bir engelleme yok. Bence müzik ortamı daha da iyi şimdilerde. Şu an İran'da on binden fazla kişi santur çalıyor, bir o kadar da sitar ve ud çalan var. Şah dönemi böyle değildi, imkanlar kısıtlıydı ve daha çok engellemeyle karşılaşıyordunuz. Halk da müziğe değer vermemeye başlamıştı. Bütün gençler, "doktor, mühendis olalım" diye düşünüyordu. Ama şimdi o gençler, "gidip keman öğrenelim, santur çalalım" diyorlar... Hoşeng müzikoloji ve armoniyle ilgili birkaç kitap yazmıştı. Ben de santur dersleri için üç kitap hazırladım. Santuru çalma yöntemlerini Farsça açıklamalarla yazmıştım. Tahran'daki okulumuzda öğrencilerimiz sadece Kürt, Fars, Azeri değil, birçok ulustan öğrencimiz var.

Batı gittikçe Doğu müziğine eğilim gösteriyor. Sizce neden?

Erselan: Sanırım Batı artık hem enstrümanlarından hem de yaptığı müzikten doymuş, yorulmuş. Bu sebeple yüzlerini Doğu'ya çeviriyorlar. Doğu müziği çok ritmik özellikler de taşıyor.

Peter Gabriel da Doğu müziğine sevdalananlardan...

Erselan: Bundan yedi-sekiz sene önce Londra'da bir festivale katılmıştık. Peter Gabriel da vardı. Bizi bir stüdyoya davet etti. Onun için bir albüm kaydettik. İçinde "Gulnîşan" da vardı. O bu müzikleri seviyor. Ama Doğulu biri böylesi çalışmalar yaparsa, daha uygun olur bence. Bizim yaptığımız çalışmalar sadece Kürtlerin içinde ya da İran'ın tümünde yankı uyandırabiliyor. Peter Gabriel gibileri bir çalışmayı tamamladığı zaman, onu Afrika'ya kadar gönderiyor. Bizde her sanatçı yarattığı bir eseri kendi çabası ve emeğiyle yapıyor. Mesela ben senfonik müzik üzerinde çalışıyorum. Kim gelip de bana yardımcı olup, para verip "bunu bizim için kaydet" demiş bugüne kadar? Hiç. Şu an elimde senfonik bir çalışma daha var, ama maddi imkanlarım olmadığından onu basamıyorum. Yedi yıldır duruyor.

Sîstan, Belûcistan, Horasan, Azerbaycan, Kürdistan... Bu müziklere karşı bir engel oluşturamazlar. Bu müzikler ulusların sesidir. Kürt müziği de Kürt ulusuna aittir.

Söyleşi: ***Osman Mehmed***

arşiv: AÇIKŞEHİR

Türkan Şoray

AÇIKŞEHİR
www.aciksehir.com

İstiklal Cad. Elhamra Pasajı No: 258/14
Beyoğlu/İstanbul Tel: (0212) 244 18 11
e-mail: arslan@aciksehir.com

Kitabınız sergisiyle birlikte elinizde.

SİNEMA
MÜZİK
RESİM
FOTOĞRAF ve
GRAFİK SANATLAR'dan
görsel bir dünya

Senem Diyici

Senem Diyici'nin 80'li yılların sonundan beri Fransa'da çıkardığı "Takalar", "Geste" (Jest), "Divân", "Tell Me Trabizon" albümleri bizim memlekette de elden ele, kulaktan kulağa dolaştı durdu... "Haydar Haydar"dan "Ha bu diyar"a, "Dere geliyor dere"den "Ötme bülbül ötme"ye şan tekniğiyle söylenmiş, caz formlarında icra edilmiş bir sürü güzel türkü dinledik ondan. 1989 albümü "Takalar", yakın zamanda, takviyeli bir biçimde (Bülent Ecevit'in sesinden "takalar geçiyor allı yeşilli") Kalan Müzik tarafından yayınlandı... Parisli Roll'cu Doğan Ertener, Senem Diyici'yle buluştu, dünü, bugünü, yarını konuştu...

HAYATIM BİR EMPROVİZASYON

En son ne zaman gittin İstanbul'a?

Senem Diyici: Son gidişim ocak ayındaydı. İş Bankası'nın hazırladığı festivale gitmiştik.

Nasıl geçti? Aklında neler kaldı o konserden?

Heyecanlı bir durumdu, uzun zamandır gitmediğim için. Sekstetimle gittim. Fazlasıyla gevezeydim belki. Seyirciyle diyalog kurma çabasına girdim. Zaten ben biraz gevezeyimdir sahnede. Şarkı aralarında şarkıların anlamını açıklamak için mecburen konuşurum.

İstanbul'da şarkıların sözlerini anlıyorlar. Ne anlattın onlara?

Şarkıların uzağında şeyler anlatıyordum, daha sıcak bir diyalog kurabilmek için. Hatta karşımdaki seyircinin Türkiyeli olduğunu bile hissetmedim.

Neden?

Çok kaliteli bir topluluk, çok kaliteli bir salon vardı karşımda. Avrupa'nın herhangi bir yerindeki kültür merkezinde gibiydim. Kendi kendime "İstanbul'dasın" diyordum, "bu insanların hepsi söylediğin her şeyi anlıyor". Düşünebiliyor musun? Üstelik caz armonileriyle onların kendi müziği. İki boyutu aynı anda yaşamak, çok garip bir heyecan. Tabii övündüm de aynı zamanda. İki duyguyu bir arada yaşıyorsun. Bir zaman-mekan kayması oldu. O kayma benden kaynaklanıyor aslında, Türkiye'den değil.

Galiba ilk İstanbul maceran bu denli olumlu geçmemişti... Bana anlattığın bir hikaye vardı. İstanbul Festivali sırasındaydı galiba.

(gülüyor) Yok, ben aslında hiç bunlara değinmek istemiyorum. Orası da güzel salondu. Cemal Reşit Rey. Türkiye için lüks sayılan salonlardan. Fakat atmosfer çok başkaydı. Protokol müzisyeni olmak benim hiç hoşuma gitmez.

Hangi seneydi?

92 değil miydi? O olayı anlatmak istemiyorum. Üzerine sünger çektim. Herhalde kendi kompleksimdi. Ben her şeyi yanlış anlamak için hazırdım, Türkiye'yle aramdaki kopukluğun acısını kendimden çıkartıyordum belki de. Şu anda kendimle "peace" durumunda olduğum için, Türkiye'yle de "peace"im. O yüzden kim neyi nasıl anlarsa anlasın, umurumda değil. Problem, neler ürettiğimiz, nerelere gittiğimiz, hangi sorumlulukların içerisinde olduğumuzdur.

O zaman şöyle söylemiştin: "Adamlar birinci sıradan, dürbünle kurbağa gibi bana bakıyorlar ve ben şarkı söylerken durmaksızın konuşuyorlar..."

Çok doğru hatırlıyorsun, öyle olmuştu. *(gülüşmeler)*

Ve konseri kesip müdahale etmiştin...

Bunların hiç önemi kalmadı. Bir şeyleri suçlayıp bir şeylerin üzerine çıkmak güzel bir şey değil. Belki bugün, yaşlandım mı diyeyim, mesleğimde daha fazla olgunlaştım mı diyeyim, yoksa Türkiye'ye günün birinde dönme kaygım mı var... Bugün önemi kalmadı, ama o gün hiç memnun değildim. Dokuz yıllık bir Avrupa çalışmasının ardından Türkiye'de ilk konserimi veriyordum. Festivalin açılışını yapıyordum. Seyircinin yanısıra bir de protokol vardı. Bazı seyirciler, Türkçe sözlü caz söylenmesini uygun görmedi ve ben de onları dışarı çıkmaları için davet ettim. Hepsi bu yani. *(gülüyor)*

Tamam bu konuyu kapatıyoruz. Senin 45'liklerin de var. Bulabilir miyiz onları arasak?

Hiç sanmıyorum. 1969'da "Nar Hanım" diye bir plak... O zamanlar benim adım... *(yerli film sesiyle)* Fato'ydu... *(gülüyor)* 72 yılında da "Ham Meyva"yı yaptım. O zaman Senem ismini kullandım. Fato, biliyorsun Fatma'dan geliyor, fakat benim Fatma'yla falan bir ilgim yok. *(gülüyor)*

Fatma olmadan mı Fato oldun yani?

Ailede ismimin illa Fatma olmasını isteyen bir tek babaannem varmış. Onu da kırmamak için benim ismimi Fatma koymuşlar. Fakat benim çocukluğumdan beri çok sevdiğim isimlerden biri Senem'di. Ben de onu kendime bir güzel uydurdum. *(gülüyor)*

Kendi kendime "İstanbul'dasın" diyordum, "bu insanların hepsi söylediğin her şeyi anlıyor". Düşünebiliyor musun? Üstelik caz armonileriyle onların kendi müziği...

Bir de konservatuar yılların var İstanbul'da...

Konservatuvarın arka kapısından, Pierre Loti'den aşağıya indiğiniz zaman çok güzel bir medrese vardır. Ben o medresenin içinde devrimci arkadaşlarıma gitar çalardım, özgürlük şarkıları, devrimci türküler söylerdim. Ben oranın konservatuvarından geçtim.

Yani hakiki konservatuarı bitirmedin mi?

Bitirmedim. Girdim, ama çok fena çıktım.

Konservatuarı bırakıp Paris'e gelişin siyasî nedenlerle mi oldu?

Yok, siyasî falan değil. Yahu, kim siyasî değil ki Türkiye'de kardeşim? Birazcık

kendine inanan, birazcık taş.. –yaz istersen bunları da– birazcık taşaklı olan insanların hepsi devrimci ulan İstanbul'da, Türkiye'de...

İdi.

İdi. İşte biz o çocuklardanız. Benim buraya geliş amacım Avrupa'da Türk müziği yapmaktı. Caz yapmaktı.

Ama başlangıcın caz değildi.

Değildi, folktu. Aslında ben klasik Türk müziğinden geliyorum, onun eğitimini yaptım. Fakat rakı içip leblebi yiyen ve kadınlara başka bir amaçla bakan beyefendilere şarkı söylemek için, nasıl söyleyeyim, rakıya meze olmamak için, klasik Türk müziğinden kendimi soyutladım, kaçtım. Ondan sonra geleneksel Türk müziğinde arayışlara giriştim. Babam aslında benim opera söylememi isterdi. Bütün türküleri bana operaca söyletirdi. Babamın müzikle doğrudan ilgisi yoktu ama, öyle zannediyorum ki, babaannem bir çengiydi. Annemin dediğine göre, babaannem dedemle köy köy dolaşıp, hane hane gezip def çalar, şarkı söyler, dansedermiş. Dedem de darılarla, unlarla çuvalları doldurmuş. Bunun ne kadar gerçek olduğunu bilmiyorum. Öyle kapalı kalmış bir sır. İhtimal, yüzde seksen. *(gülüyor)*

Hayalin cazdı belki ama, Paris'teki ilk çalışmaların folktu. Hatta bu tarzda "Anadolu" isminde bir albüm çalışmanız oldu. Kimler vardı o grupta?

Tanımıyorum. *(gülüyor)* Onlar çok güzel şeyler değildi ki. Üstelik Türkiye hâlâ onları yapıyor. Şimdi ben çok mu sevineyim benim yirmi yıl önce yaptıklarımı yapıyorlar diye? Benim için çok acıklı bir olay. Çünkü Türkiye kendisini yenileyememiş, kötü aranjmanlarda kalmış. Rotterdam'da bir müzisye-

ne rastladım. Kendisi Nâzım Hikmet'in şiirlerini müziklendiriyormuş. Çok iyi müzisyenler bile ona övgüler yağdırıyormuş, fakat o hiçbirini beğenmiyormuş. Dinlediğim şeyler tüylerimi diken diken etti.

"Anadolu" albümünde kimler vardı, ne tür şeyler yapıyordunuz?

Aslında benim de bir arayışımdı. Güzel duygularla yaklaştığım için belki güzel diyebilirim. Fakat Amerikan kaşığıyla Türk boku yemek gibi bir şeydi. *(gülüyor)*

Folk gitar vardı galiba... Eski eşin Çetin folk gitar çalıyordu...

Zoraki olmuş bir eşti benim için. Çünkü Türkiye'de evlenmiş olmak gerekiyordu şantöz olmak için. O zamanlar herhalde kendimi öyle korumam gerekiyordu. O da benim o sıfatımdan yararlandı. Ben de ondan yararlandım. Yani öyle eş değildik, iş anlaşması gibi bir şeydi. Danışıklı döğüş bir beraberlikti. Tesadüfen bir kere şey oldu, ondan da bir çocuğum oldu. *(gülüşmeler)* Tesadüfen olan kızımız şimdi 27 yaşında.

Peki az önce gördüğüm o çocuk?

O gördüğün, Alain'le (Blesing) benim aşk çocuğumuz.

Alain'le olan birlikteliğin, galiba müzikal açıdan da bir dönüm noktası oluşturuyor...

Tabii, hayatım tamamen değişti. Biz şimdi arayışlarımızı birlikte yapıyoruz. O zamanlardaki kişilik arayışıydı. Alain'le 87'de tanıştık.

Bu müzik yolculuğunuzu neye benzetelim?

Hayat, nefes alış... Her şeyin birbirine benzediği gibi, hatıralara benzediğin gibi...

Galiba çok sık yer değiştiriyorsunuz?

Çingeneyiz bu anlamda. Gerçekten kendimi çingeneye benzetiyorum. Yaşama biçimi, göçebe hayatı yaşamak bakımından... İnşallah müzisyenliğim de benziyordur.

Hollanda'ya neden gittiniz?

Paris'ten sonra altı sene Fransa'nın güneyinde yaşadık. Ondan sonra dedik ki, burası da yaramıyor bize. Atmosfer, insanların mutsuz, agresif olmaları... Üç yıl önce Hollanda'ya gittik. Fakat bütün sosyal haklarımız Fransa'da olduğu için merkez doğal olarak Fransa. Ama Hollanda'da da bir CD yaptık: 1950'lerin nostaljik şarkılarından iki tanesini verdiler bana. Rotterdam bu yılın sanat ve kültür merkezi seçildi ve Rotterdam'a ait şarkıları çeşitli sanatçılara söylettiler. Karma bir albüm. Klasik Türk müziği yorumuyla iki Hollanda şarkısını Hollandaca okudum.

Neden ayrılmak istediniz Hollanda'dan?

Oradaki yaşam çok ucuz, insanlar güleryüzlü, sakin, anarşisi olmayan bir ülke. Fakat orada müzik bir eğlence sadece, kültür değil. Buna dayanamadık. Müzikte ufacık bir oryantal yan buldukları zaman, onlar için önemli bir müzisyen değilsin. Varyete şarkıcısısın. Onlar için en önemli müzik klasik, barok ve Amerikan cazı. Standartlar yani. Fransızlar çok kültürlüler, ama hiç de "janti" değiller. Tam tersi yani. Fakat nereye gitseniz ters gelen bir şey var. Kaçış yok.

Şimdi tekrar Fransa'ya, Marsilya'ya yerleşiyorsunuz galiba.

Evet, İstanbul'a benzediği için. Kozmopolit, pek çok kültürün birlikte yaşadığı, sabahleyin erkenden balıkçılardan balık alabileceğin bir yer. İstanbul'a çok benzeyen bir imaj yakaladım. Fransa'dayken çok resim yapardım. Hollanda'ya gittiğimden beri, herhalde güneşin olmamasından dolayı, resim yapmayı bıraktım. Çok üzülüyorum. Alain ve çocuklar da çok üzülüyorlar.

Babaannenin dansçılığından bahsetmiştin; şimdi de "Köçekçeler" projeniz var. Tesadüf mü, yoksa bir bağlantı var mı?

Tesadüfen hiçbir şey çıkmaz. Hafıza... Ben 14 yıldan beri hafızamda ne kadar müzik varsa bunları Alain'e aktarıyorum. Ulvi Cemal Erkin'in "Köçekçeler"i de benim en çok sevdiğim süitlerdir. Alain zaten Türk müziğinin içinde tamamen kendisini kaybetmiş bir kompozitör.

"Köçekçeler" yalnızca bir dizi konserle mi sınırlı kalacak?

Hayır. Zaten bu operasyon Strasbourg konservatuarı ve müzik okulları bünyesinde başlatıldı. Türk ritmlerini öğretmeyi de içeriyor. Alain üç-dört yıl önce bunu Kültür Bakanlığı'na gönderdiği zaman, 200 dosyadan üç tanesi seçildi, Alain'in-

Son aylarda iyiden iyiye yayılan bir akım var: Folk müziği diyorlar buna. Türk popüler müziğinin gerçek kişiliğini kazanmasına ışık tutacak bu akım. Gerçi henüz kesin bir yön tutturamamış folk müziği, ama yakın bir gelecekte sağlam temeller üstüne oturmuş bir Türk popüler müziğinin öncüsü olacağı muhakkak. Böylece yüzyıllar boyu sınırlarımızı aşamamış olan halk ve klasik Türk müziklerinin yapamadığını Türk popüler müziği yapacak belki de... Bir gün Türk şarkıcıları da seslerini el ülkelerinde dinletecekler. *("Nar Hanım, Gül Hanım" 45'liğinin arka kapak notlarından)*

ki bunlardan biriydi. Sübvansiyon aldı ve "Köçekçeler"i yazdı. Uygulama fırsatını bu sene bulabiliyor. Şu anda tarihi belli olan çok sayıda konser var. 2002 yılında önce Avrupa'da, sonra burada Kalan'dan yayınlanacak.

"Takalar" albümünün Fransa'daki baskısında Bülent Ecevit'in sesi yok. Türkiye baskısına eklemek nereden geldi aklına?

Kalan Müzik'ten Hasan Saltık'ın aklına geldi. Hasan'ın elinde Ecevit'in kendi sesinden kaydedilmiş şiirleri var. Ben de uygun gördüm. Bir ışık olur belki dedim. Işık değil de, belki bir dikkat çekmek gibi bir şey. 1988'de çıktı "Takalar" Fransa'da. O yıllar Bülent Ecevit ve eşini CD'nin çıkışı için Fransa'ya davet etmiştik. Geldiler, sohbetimiz oldu, ertesi gün Paris'i gezdik vs... Bu albümün çıkışını, isminin "Takalar" olduğunu, üstelik Ecevit'ten alındığını bağıra bağıra söylemedik, ne Avrupa'da, ne Türkiye'de. Bu yalnızca bir buluşmaydı herhalde, Kalan Müzik'in evinde bir buluşma.

Bir anlamda, Ecevitlere politik bir destek gibi de olmadı mı?

Pierre Loti'nin oradaki medresenin içinde devrimci arkadaşlarıma gitar çalardım, özgürlük şarkıları, devrimci türküler söylerdim. Ben oranın konservatuvarından geçtim.

Hayır, ben öyle hissetmiyorum. Benim için en önemli şeylerden biri, bir başbakanın şiir yazması; çok hoş ve az görünen bir şey bu. Dünyada iki ya da üç tane politikacı var şiir yazan. Politikası beni çok ilgilendirmiyor, çünkü ben politikanın içinde yaşamıyorum. Bulunduğum koşullar içerisinde bunun sakıncasını görmedim. Kendimi böyle bir şeyin içine atmam, belki de Türkiye'yle pekişmek istediğimdendir.

Doğru bir başlangıç olduğunu düşünüyor musun?

Doğru veya değil, hiç önemi yok. Emprovizasyonu severim. *(gülüşmeler)* Hayatım bir emprovizasyon. Ben durumların güzel taraflarını almak istiyorum. Bülent Ecevit yarın öbür gün göçüp gittiği zaman, o da benim CD'lerimde Türkiye'de bir anı olarak kalır. Bu adam çok da kötü bir politikacı değildi Türkiye'de. Belki çok uzun yıllar kaldığı için yıpranmış olabilir. Politika yıpranır, ama bir şiir yıpranmaz. Bence çok güzel bir şiir.

Biraz kızdırayım seni. Seninkiler dahil, Avrupa'da yayınlanan pek çok Türk müziği albümünde, anonim eserlerde, besteci ya da söz yazarı olarak albümü yapan sanatçının adını görüyoruz. Nasıl bir zorunluluktan kaynaklanıyor bu durum?

Problem Avrupa'daki Sacem (bizdeki Mesam gibi) sistemi. Birçok tradisyonel dünya şarkıcısının yaptığını ben de yapıyorum. Çünkü onlar ülkelerinden Avrupa ya da başka bir kıtada CD çıkarttıkları zaman, kendi öz müziklerini getirdikleri zaman, bunlar Sacem tarafından, langırt, cebe indiriliyor. Nereye gidiyor bu para? Bu parayı hak eden aslında Türkiye. Niçin Türkiye'ye vermiyorlar? Vermiyorlarsa, o zaman burada yaşayan kim var? Kim getiriyor bunu? Buna kim can veriyor? Bu CD'yi yapan. O zaman bu CD'nin meyvesini ben yiyeceğim. Ben yemezsem, kapitalizm yiyecek. Hepsi bu. "Takalar"dan mesela, hiçbir şey kazanmadım. Çünkü, "ismini yaz" dediler, ben "hayır, bunlar tradisyonel" dedim. Fakat sene sonunda, satışlardan sonra, radyolarda çalınmasından sonra, editörüm dedi ki "bak, 99 bin frank kaybetmişsin". Nasıl kaybetmişim? Çünkü tradisyonel yazdığı için Sacem paraları cebe indirmiş. Kasasında büyük bir yer var, orada birikiyor bu paralar. Sonra da koltuklarını yeniliyorlar beyefendiler. Onlara ben koltuk yeniletir miyim, kendi ülkemin şarkılarıyla? İlk zamanlar başkalarının neden yaptığını anlamıyordum, Okay Temiz gibi mesela. Çok iyi, bravo. Bana da bravo. Yaparsan sana da bravo. Kapitalizme bu parayı yedirtme... Politikacı gibi mi konuştum?

Fakat şöyle bir sakınca da var. Müzisyenler arkalarında belge bırakıyor. Ve bırakılan bu belgelerde söz-müzik "anonim" olarak değil, sizin olarak görülecek.

Benim yaptığım müzik tamamen tradisyonel değil bir kere. Tradisyonel müzik araştırmacısı varsa, gider Türkiye'ye, koyar mikrofonunu köylünün önüne, getirir. Hiç alâkası yoktur benim yaptığım müzikle. Eğer bir arşiv yapılacaksa, türküler Senem Diyici'den alınmaz. Alınmasın. Çünkü, ben dünya müziği yapıyorum, çok şey karışıyor içine. O müzik, ancak bana ve grubuma benzeyebilir. Hepsi bu.

Söyleşi: ***Doğan Ertener***

ROLL KARADENİZ'DE: SENFONİCİLERİN PEŞİNDE

EE TABİİ OĞLUM, YILLARIN TECRÜBESİ!

Roll bir aylık boşluktan istifade, turneye çıktı... İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'nın 60 kişilik ekibiyle Karadeniz'deydik. Hele önce gezdiğimizi, gördüğümüzü, yediğimizi, içtiğimizi üç-beş satırda anlatalım, sonra orkestranın üç değerli üyesine mikrofonu bırakıp aradan çekilelim...

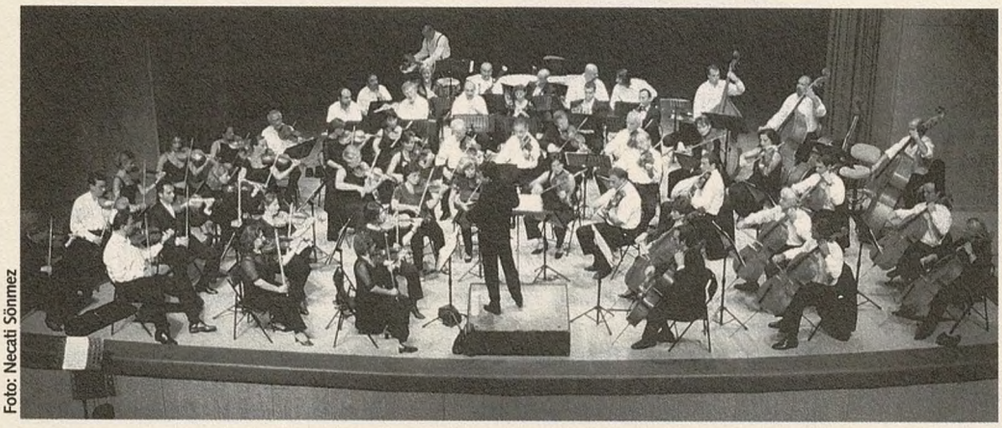

Foto: Necati Sönmez

On yıllar öncesinden bir hikaye: Rivayete göre, Devlet Opera ve Balesi Anadolu turnesine çıkmış. Sivas'ta bir opera temsili. Valiliğin hafiften dürtüklemesiyle halk salonu doldurmuş, baştan sona disiplin içinde, çıt çıkarmadan, kımıltısız izlemişler gösteriyi. Bütün heyet şaşırmış, helal olsun demişler, böyle izleyici Ankara'da bile yok. Çıkışta, içlerinden biri, yaşlıca bir amcaya yanaşmış, sormuş: "Nasıl buldunuz, beğendiniz mi?" Adam bir of çekmiş: "Valla, Sivas Sivas olalı böyle zulüm görmedi."

Bu anlatılanın aslı astarı var mı bilmiyoruz, ama yaz başlarında aynı hikayenin ters yüz edilmiş haliyle burun buruna geldik. Kazancı Bedih ve ekibi İstanbul'da, Cemal Reşit Rey salonunda bir konser verdi, Urfa sıra gecesi geleneğini sahneye taşıdı. Geleneğin bir parçası olarak sahnede çiğköfte yoğruldu, kıvamını test etmek için de bir-iki avuç duvara fırlatıldı. Sanki Sivaslı amcadan yılların öcünü almak istercesine ertesi gün Milliyet gazetesinde bir resimaltı: "CRR CRR olalı böyle zulüm görmedi."

Al birini vur ötekine. Halbuki keşke Sivaslılar operacıları her hafta ağırlasa, İstanbul'un her köşesinde Anadolu'nun yerel müzikleri çalınsa, gönlü çeken herkes gitse, seyretse.

Orkestra elemanları ilgiden memnun. Otobüste şef Yusuf Güler Aksöz'e bir tezahürat tutturuyor arkadaşları: "Yusuf abi bizi pavyona götür."

Buyrun, bir de burdan yakın: 1997'de Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konya, Kayseri ve Afyon'a turne düzenlemişti. Orkestra müdürü Mehmet Erten bir demeç verdi: "Atatürk devrimlerinin sallanmış ve gevşemiş vidalarını iyice sıkıp yerine oturtmaya gidiyoruz." Hoppala! Bir de gene o sıralar Beethoven konserinde atılan "Türkiye laiktir laik kalacak" sloganlarını buna ekleyin. Hay aklınıza turp suyu, gülsek bir türlü, ağlasak bir türlü. Beethoven bile 28 Şubatçı olduysa gerisini siz hesap edin...

Ne yalan söyleyelim, İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'nın peşine takılıp Karadeniz turnesine çıkarken, bütün bu "kötü anı"lardan dolayı endişeliydik. Ama iki otobüs dolusu müzik emekçisiyle birer ikişer tanışınca, onların hiç de öyle çağdaş yaşam ve yüksek sanat büyükelçisi tribinde olmadıklarını, gelen izleyicilerin de kendilerini eğitilmeye, terbiye edilmeye muhtaç kitleler gibi hissetmediklerini gördük, yüreğimize su serpildi. Sazlarını güzel güzel çaldılar, hakiki alkışlarla uğurlandılar. Tek "çatlak ses" Trabzon valisinden çıktı. Vali bey konser sonunda sahneye çıktı ve en az konserin ortasında çalan cep telefonu kadar garabet bir laf yumurtladı: "Atatürk bugün yaşasa ve burda olsaydı, 'işte tam benim görmek istediğim Türkiye' derdi..." Münasebetsiz mehmet efendi.

Aslında turnenin havası, Rize konseri çıkışında şahit olduğumuz şu diyalogda saklıydı galiba. İki delikanlı, belli ki heves edip kurstan çıkmış gelmişler, birinin elinde gitar, öbüründe bağlama; "abi" diyor biri, "resmen süperdi yaa.." Öbürü tasdikliyor: "Ee, tabii oğlum, yılların tecrübesi!.."

Ağustosun ortası, beş gece, altı gün... Uçakla Trabzon, otobüsle Rize, üç gece Rize'de konaklama, otobüsle Samsun, iki gece Samsun'da konaklama, uçakla ver elini İstanbul... Trabzon, Rize, Samsun, toplam üç konser... Repertuarda her kulağın aşina olduğu nağmeler. Mozart'ın kırkıncı, Beethoven'ın beşinci, Brahms'ın üçüncü senfonileri, Vivaldi'nin ilkbahar-kışı, Ferit Tüzün'ün "Esintiler"i... Radyoda, televizyonda, filmlerde işittiğimiz, reklamlara, cep telefonlarına, telefon santrallerine kadar düşmüş büyük eserler. Brahms'ınki zaten "Brahms'ı Sever misiniz" filmindeki, Gainsbourg şarkısı "Baby Alone in Babylon"daki, Santana'nın Dave Matthews'la çaldığı "Love of My Life"daki melodi... Ferit Tüzün'ünki, Şenova Ülker'in cümbüşlü trompetinden "Ha bu diyar" takviyeli... Bir de "bis" eseri var: Cümbür cemaat tempo tutulan Strauss'un "Radetzki Marşı"; Viyana'da bile yeni yıl konserlerinde o parçayla bis yapılırmış...

Konserlere ilgi hiç fena değil, salonlar taşmıyor, ama doluyor. Rize'de spor salonunda kapıda nöbet tutan polis bile, –beş dakikalığına arazi olmak için– arkadaşına, "biraz içeri girip kültürümü arttırayım" deyip sırıtıyor, ama başından sonuna kadar keyifle izliyor konseri. Çalan memnun, dinleyen memnun. Maç çıkışı galip takım uğurlanır gibi uğurlanıyor senfoniciler. Mutlulukları otele dönüş yolunda gözlerinden okunuyor. Bunu ıslatmak lazım. Otobüste orkestranın şefi Yusuf Güler Aksöz'e bir tezahürat tutturuyor arkadaşları: "Yusuf abi bizi pavyona götür."

Yağmurun y'si yok, hava günlük güneşlik. Çırpınırdı Karadeniz? Tersine, çarşaf gibi. Takalar geçiyor allı yeşilli? Geçtiyse de biz görmedik. Kıyı şeridinde ilçe merkezleri, apartmanlar, mapartmanlar, içler acısı. Ama içerilere girdikçe her şey şahane. Her karış toprak tepeleme çay. "Tepeleme", lafın gelişi değil, mübarek bitki düz yerde yetişmiyor demek ki. Rize'ye yukarıdan bakan Ziraat diye bir yer var, botanik parkı ve çay bahçesi, bir bardak çay 100 bin lira, başka bir şey satmıyorlar, çaya ihanet gibi mi görüyorlar acaba? (Ve Karadeniz'de süzgeç kullanılmıyor; o da bir ihanet herhalde.) Altı günün özeti, temiz hava bol gıda: Palamut, mezgit, hamsi, alabalık, Akçaabat köftesi, karalahana çorbası, kuymak, muhlama...

Programlı gezilerimiz Ayder yaylasına ve Sumela'ya. Müthiş güzel doğa, müthiş güzel anlar, anılar. Ayder dönüşü senfoniciler provaya yetişecek, biz üç kişilik gazeteci takımı müsaade isteyip yarı yolda iniyoruz. Biraz otostop, biraz yayan Fırtına vadisini kilometrelerce keşfe çıkıyoruz. C-e-n-n-e-t. Buraya santral yapmak aşağılık bir fikir.

Sumela manastırına yayan tırmanıp inişi minibüsle yapıyoruz. İyi ki de öyle yapıyoruz, minibüs şoförü harika bir adam. Televizyonlardaki stand-up'çı takımı halt etmiş. Kahkahalardan yer sarsılıyor. Aman direksiyona dikkat, sol taraf uçurum diyecek oluyoruz. "Korkmayın yaa" diyor, "aşağısı da bizim." Minibüsten inince fıkra şova başlıyor. Dört-beş çay ısmarladık, yığınla Temel fıkrası anlattı. Tadımlık bir tane: Temel'in karnı gitgide şişmeye başlamış, bakmış olacak gibi değil, kalkmış doktora gitmiş. Doktor demiş, "hamilesin." Yaa, nasıl olur? "Valla ben de anlamadım ama, resmen hamilesin!" Gitmiş eve Fadime'ye çıkışmış, "ulan ben demedim mi geçen gece sana, üste çıkma diye..." (Bunu böyle yazmak marifet değil tabii, o ağzı, o şiveyi koruyarak takır takır anlatacaksın. Bizim harcımız değil. Yeri geldi, bir örnek verelim, herkesin bildiği bir meşhur deyimin Karadenizcesi bakın nasıl: Halamun daşağı olsa emice çağıracaydum.)

Müziğimiz senfoniden mi ibaretti? Yoo, mesela Ünye-Fatsa yolunda walkman'den Manu Chao, Natacha Atlas tam isabet... Otelde bir düğüne rastgeldik, horon tepenlerin gümbürtüsünde Roland'lı, elektro-kemençeli "Kuş foli koma foli" türküsü Kraftwerk kadar iyi geldi... Trabzon sahilinde kayalara oyulmuş gençlik mekanı Ganita çay bahçesinde mütemadiyen Karadeniz pop dinledik. Zuğaşi Berepe'nin, Kazım Koyuncu'nun kulaklarını çınlattık, oralarda onları sahiden de herkes tanıyor... Rize'de bir Cimilli İbo var ki, kaseti Tarkan kadar satıyor: "Gökteki yıldızları / Sayarum elli elli / Bu dunyadan fayda yok / Oteki da şüpheli."

Derya Bengi

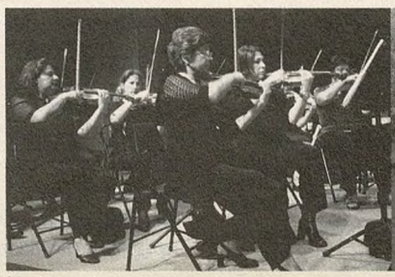

İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası...

...Karadeniz'de

Yusuf Güler Aksöz

Yusuf Güler Aksöz, İstanbul Senfoni Orkestrası'nın konsertmaisteri (baş kemancı). Zaman zaman da şefliği üstleniyor, misafir şef olarak başka orkestraları da yönetiyor. Karadeniz turnesinde şef oydu. Yusuf bey, orkestra arkadaşları tarafından çok seviliyor. Ama bu sevgi, Sumela gezisinde otelde unutulmasını engellemedi, manastır şefsiz gezildi.

OKUL ÇIKIŞI NEYZEN TEVFİK

Kaç yıl oldu kemana başlayalı?

Yusuf Güler Aksöz: 1948'den, 11 yaşımdan beri müziğin içindeyim. İstanbul Belediye Konservatuarı'nda on yıl okuyarak yüksek bölümünden mezun oldum.

Anne-babanız müzikle ilgili miydi?

Müzisyen değildiler. Babam memurdu bir fabrikada, annem ev kadını. Ama beni çok teşvik ettiler...

Müziğe meraklı bir çocuk muydunuz?

Pendik'de oturuyorduk. Oradan çok müzikçiler geldi geçti. En önemlisi, yanımızdaki evin altına birkaç seneliğine Neyzen Tevfik geldi. Benim müzikle birebir yakınlaştığım ilk kişi odur diyebilirim. Okul dönüşlerinde, penceresinin altına gider otururdum, onu dinlerdim. Bir gün beni farketti, bıraktı neyini, "niçin kenarda duruyorsun, biraz gel de yakından dinle beni" dedi... Neyzen Tevfik'i bu dinlemeler aylarca sürdü. Eve geç kaldığım zaman annem-babam, beni o pencerenin altından toplayıp eve getirirlerdi... Geceleri, Pendik burnundaki çitlembik ağacının orda gider çalardı Neyzen. O seneler Pendik köydü, az bir nüfusu vardı. Bütün Pendik giderdi, kayaların üstünde Neyzen'i dinlerdi saatlerce... Birkaç sene sonra da öldü, hatta cenazesini Kartal mezarlığına götürdüler... İnsanlar o kadar büyük saygı duyardı ki ona. Balıkçılar en büyük dostuydu, giderdi, saatlerce balıkçılarla sohbet ederdi... O zamanlar Pendik'te çok sanatçı vardı, mesela rahmetli Mükerrem Berk her yaz gelirdi, Necip Aşkın bizim evin yanında otururdu. Ve Demirhan Altuğ, evimizi kiraya verdiğimiz bir doktorun kızlarına piyano derslerine gelirdi. İlk o beni elimden tutup konservatuar sınavlarına sokmuştu.

İlk kemanı kim tutuşturdu elinize?

Deneme sınavlarındaki jüri karar verdi.

Sizin istediğiniz de keman mıydı? Yoksa sonraki yıllarda bir pişmanlık yaşadınız mı?

Hayır, hayır, çok memnunum. O seneler Saray sinemasında devamlı konserler yapılırdı. İstanbul Belediye Orkestrası'nın perşembe konserleri olurdu. Bu konserlere konservatuar öğrencileri ücretsiz giderdi. Menuhin gibi en büyük virtüözler orda çaldılar, onları seyrederek yetiştik... Konservatuarda ilk iki yıl Arif Sezin'di keman hocam. Kendisi ölünce Ekrem Zeki'yle, Orhan Borar'la çalıştım. 58'de mezun oldum, 1960'da diploma konserinde Beethoven'ın keman konçertosunu çaldım Cemal Reşit Rey idaresindeki Şehir Orkestrası'yla. O konser radyodan naklen veriliyordu. O gün Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası da otobüsle Edirne'ye turneye gidiyormuş. Ve o konseri otobüste dinlemişler. Mükerrem Berk de o zaman CSO müdürü. Pendik'ten de tanıdığı için hemen benimle temas kurdu, "gel bu konçertoyu Ankara'da da çal" dedi. Bir sene sonra o konseri vermek üzere Ankara'ya gittim, beni ikna ettiler, CSO'nun bir üyesi olarak 1975'e kadar Ankara'da kaldım... Bu arada 65 yılında Londra'ya gittim, yüksek lisans, oda müziği ve şeflik çalışmaları yaptım. İki sene sonra Ankara'ya döndüğümde de konsertmaisterlik sınavına girdim ve başkemancı oldum. 75'de artık İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası oluşmuştu, aynı görevle İstanbul'da çalışmaya başladım.

Bana bu müziği sevdirdi dediğiniz, sizi etkileyen önemli bir besteci var mı?

Valla ben her zaman, öğrenciliğimde de, bugün de, Mozart'ın eserlerine karşı hiç değişmeyen bir sevgi duydum. Klasik, barok, romantik, bütün dönemlerin bestecilerinin çok güzel örnekleri vardır. Ama Mozart'ın müziğinin içinde her şey vardır: İncelik, çocuksu duygular, müthiş bir dramatizm, derinlik... Genç yaşta ölmesine karşın o kadar çok sayıda eser vermiş ki...

Geceleri, Pendik burnundaki çitlembik ağacının orda çalardı Neyzen. Bütün Pendik giderdi, kayaların üstünde Neyzen'i dinlerdi saatlerce...

"Amadeus" filmini seyrettiğinizde neler hissettiniz? Tanıdığınız Mozart'la örtüşüyor muydu? Bir yönüyle isyancı bir rock-star tiplemesi de vardı o filmde...

O tamamen çocuk olmasından kaynaklanıyor. O kadar ufak yaşta, anne-babası elinden tutup diyar diyar dolaştırıyor. Bu müzik içinde çok sivri bir örnek tabii. Hele mesela Bach'a nazaran. Tabii, bütün besteciler zamanında biraz kullanılmış. Saray tarafından, ailesi tarafından...

Orkestra şefliği tecrübeniz de eskiye mi dayanıyor?

Kendi kendime karar verdim, konservatuarda hocalık yaptığım dönemde orkestra yönetmeye...

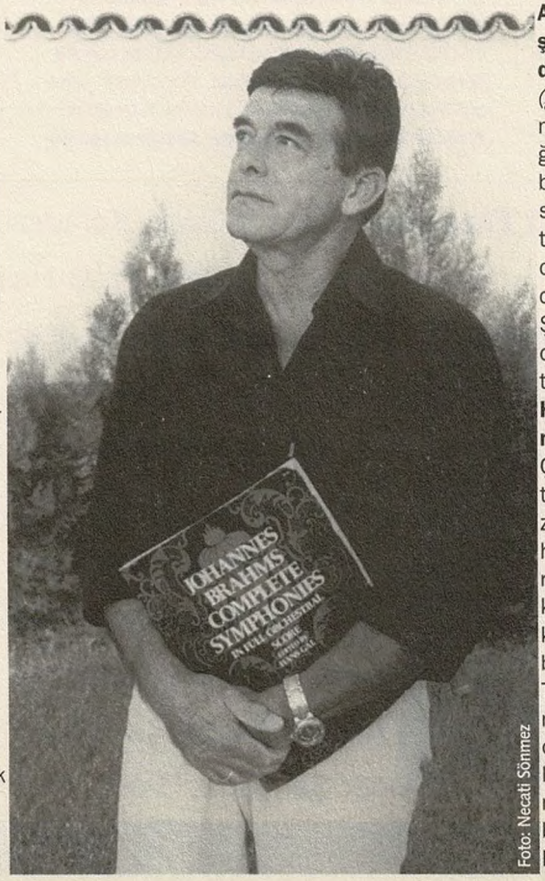

Foto: Necati Sönmez

Başkemancı olmanın getirdiği tecrübelerimden yararlanmak istedim. Çok sık duyuyordum, mesela Zubin Mehta orkestrada kontrbas çalarmış, bir gün şef hastalanmış, çıkmış, konseri pat diye yönetmiş bir-iki provayla. Toscanini de viyolenselciymiş. Bu hikayeleri hep bildiğim için "ben neye yapmayayım" dedim. Boş zamanlarımda, evde, yolda, deniz kenarında, yanıma ufak cep partisyonları alırdım, kitap okur gibi çalışırdım, incelerdim.

İlk şefliğiniz ne zamandı?

1980'de... Çeşitli fırsatlarda gerek bizim orkestrada, gerek Ankara'da, İzmir'de şeflik yapıyorum. Bir kere yurtdışında da orkestra yönettim: Tokyo'da Dünya Orkestrası'na kemancı olarak davet edilmiştim, ama orada da genel provayı yönettim. Şefin ateşi çıkmıştı. Otelde yemeğe inerken "sen yönetir misin" dediler, "olur" dedim ama, ayaklarım da titremeye başladı. Ve benim için çok büyük sükse oldu. Dünyanın 53 orkestrasından gelmiş büyük sanatçılar: Bütün kemancılar kendi orkestralarının konsertmaisteri, bütün ikinci kemanlar kendi orkestralarının grup şefi, bütün nefesliler geldiği ülkelerin birincileri. Çok büyük bir anımdır bu.

Verdiği tatmin açısından şefliğin çalmaktan ne gibi farkları var? Şefliğin duygusu nedir?

O duygu nedir, biliyor musunuz: İnşa etmek. Mimari bir olay yaratıyorsunuz. Her şey sizin avucunuzun içinde. Karşınızdaki insanlar müthiş bir dikkatle sizi izliyor. Bir elektrik alışverişi. Orkestra sanatçılarıyla kurduğu diyalog, kontakt çok önemli. Çalmaya benzemiyor.

Arkadaşlarınız sizi seviyorlar, şakalaşıyorlar, her şef böyle midir? Yoksa otoriter biri mi olmalıdır?

(gülüyor) Benim çünkü esas görevim, konsertmaisterlik. Orkestranın içinden bir insan olduğum için bana karşı olan tutumları değişiktir tabii. Bir yabancıya aynı şekilde davranmazlar. Aksi, suratsız biri olsam, yönetimden bana şeflik teklif bile etmezlerdi, bu turneyi bana vermezlerdi. Bu sene nisan ayında bir konserim daha olacak. Beethoven, Wielhorski, Davidov çalacağız... Şef dediğin, müzisyenle alay etmeyecek veya onlara hakaret etmeyecek biri olmalı tabii. Bu tip şeflerle karşılaştığımız oluyor bazen.

Hikmet Şimşek'i kaybettik... Onun hakkında ne söylemek istersiniz?

Çok büyük dostumdu. Tokyo'daki demin bahsettiğim konserin bant kaydını TRT'ye gönderdikleri zaman hemen bana telefon etmişti: "Yusuf, bu harika bir şey." Ben ikinci rahlenin başında oturuyordum, beni görünce çok heyecanlanmış. Birkaç gün sonra o bandı yayınladı. Sonra bir başka programda benim yönettiğim provanın video bantlarını da gösterdi, benimle söyleşi yaptı... Türkiye için çok verimli çalışmalar yapmış bir müzikçiydi. Türk eserlerine, Türk bestecilerine olan düşkünlüğü, yurtdışında bu eserlerin kayıtlarını yaptırmış olması, TRT'de bu müziğin tanıtılmasına olan emeği... En önemlisi de, çok büyük bir Atatürkçüydü...

Ne önemi var ki Atatürkçü olmasının?

→35

Özelliği olan günlerde, Atatürk'ün ölüm gününde, Cumhuriyet bayramlarında, Anıtkabir'de yaptığı konserlerle kitleleri çok heyecanlandırırdı... Biliyorsunuz, Ankara'da ilk konservatuarın kurulması Atatürk'ün emirleriyle olmuştur. Türk bestecilerinin yurtdışına gönderilmesi onun sayesindedir, sonra İsmet İnönü de aynı çizgiyi korumuştur. Onun zamanında harika çocuklar kanunu çıkmıştır, İdil Biret, Suna Kan Paris'e gönderilmiştir. Bütün bunların değerini Hikmet Şimşek o derece biliyordu ki, o çizgiyi yürütmek için vargücüyle çalışırdı.

Siz günlük hayatınızda da hep klasik müzik mi dinlersiniz? Yoksa başka müziklere de ilginiz var mı?

Çok sık olmamak kaydıyla, çok kaliteli caz dinlerim biraz. En çok Modern Jazz Quartet'i dinlerdim çok seneler önce. Chick Corea da favori isimlerimden biridir.

Şarkı formu hiç ilginizi çekmiyor mu?

Aa, tabii... İspanyol müziğinin geçmişten günümüze her tarzını severim. Manuel de Falla'dan, Rodrigo'dan tutun, flamenko müziğine kadar hepsini dinlerim. Güzel sesler beni her zaman etkilemiştir. Opera olabilir, napoliten olabilir, Edith Piaf olabilir.

Türkçe dinlemez misiniz?

Türk müziğinde çok güzel sesler var tabii. Bekir Sıtkı'nın çok güzel tenor sesini çok severim mesela.

65'te Londra'daymışsınız. Tam Beatles, Animals, Rolling Stones zamanları...

(gülüyor) Neler olup bittiğinin farkındaydım, sokaklara taşmıştı o müzikler. Ama ben hiç gitmedim o konserlere. Benim için sadece hoş görüntülerdi. Fakat içine girmedim.

Klasik müzikçi olarak popüler müziklere karşı nasıl bir tavrınız var?

Dünyada elbette senfonilerden, operalardan çok daha fazla dinleyicisi olan, kitleleri arkasından sürükleyen bir pop müzik var. Bu demek değildir ki, değersiz ya da kötü bir şey. Ama insanlar biraz daha kolay olan şeyleri çabuk algılıyorlar. Klasik müzik hem görsel açıdan, hem kültürel açıdan daima toplumu iyi yönlendirmiştir, iyi duygulara itmiştir. Pop müziğinde solistle çığlık çığlığa bağırmalar, karşılıklı oynamalar, ziller çalmalar var. O müziğin doğasında var bu. O müziği dut yemiş bülbül gibi dinlemeye gerek yok. Ama klasik müziğin doğasında sessizlik var, huşu içinde dinlemek var.

Ama klasik müziğin içinde de "pop" bir taraf var galiba. Bugün çok satılan klasik CD'ler hep en tanınmış bestecilerin en tanınmış eserleri. Sizin Karadeniz repertuarınız da böyleydi.

Çok sevilen, bilinen eserleri çaldık, evet. Mozart'ın 40. Senfoni'sinin birinci bölümü bittikten sonra, bir polis cep telefonunu açarak çok güzel bir espri yaptı: "Dira dam dira dam dira da dam..." Cep telefonundan aynı eseri çalmaya başladı... Oradaki ilgiyi gördünüz, gençler, öğrenciler, başörtülü kızlar ellerimize sarıldılar, "tekrar gelin" dediler...

Rize konserinde Tarkan'dan farksızdınız... Tribünleri dolaşıp seyircilerin ellerini tuttunuz...

(gülüyor) Yaa, evet, evet... Orası spor salonu olduğu için öyle bir coşku hissettim. İlk defa böyle bir şey oldu.

Nigel Kennedy, bir klasik kemancı olarak caz da, rock da çalıyor... Böyle türler arası paslaşmalar ilginizi çekiyor mu?

Ben onu yönettim. Bir konserinde Nigel Kennedy'nin şefliğini yaptım. Ankara'da Beethoven keman konçertosu çalmıştı. Üç tane bis yaptı, tek başına çaldı, hepsi de cazdı. Çok çok iyi bir kemancı, caza da çok yatkın. Caz çaldığı zaman hakikaten caz, Beethoven çaldığı zaman hakikaten Beethoven... Sonra biliyorsunuz, çok arayışlar içine girdi, Vivaldi'nin barok "Mevsimler"inde çok süslemeler yaptı ve çok muvaffak oldu.

Punk kemancı diyorlardı o zaman ona.

Tabii, fotoğrafını görmüştüm. Benim yönettiğim daha önceydi, 82 ya da 83'te.

Sonra rock şarkılarını da kemanla yorumladı, Hendrix çaldı, Doors çaldı...

Bakın çok ilgimi çekti şimdi. Zukerman da böyle şeyler yaptı. Chick Corea'yla çaldı. Mesela benim ilgimi de senfonik tangolar çok çeker. Piazzola'nın tangolarını, bandoneonla birlikte Londra Senfoni Orkestrası kaydetmişti. Hepsi birer şaheser. Biz de çaldık İstanbul'da senfonik tangolar.

Yerinizin illa senfoni orkestrası olduğunu mu düşünüyorsunuz? Mesela dörtlü yaylı formasyonlarına katılmayı düşünür müsünüz?

Ben kuartet yaptım zaten, 63'ten 75'e kadar olan dönemde. Ankara Dörtlüsü vardı: Ben, Gürer Aykal, Ruşen Güneş ve Amerikalı bir çellist... İstanbul'a geldiğimde İstanbul'un şartlarında çok güç oldu kuartet yapmak. Ankara küçük bir yer olduğu için toplanıp çalışmak kolaydı.

Her gün 100 kişi toplanıp senfoni orkestrasında çalıyorsunuz ama...

(gülüyor) Çünkü senfoni orkestrası ekmek kapısı. Öbüründe gönüllülük lazım, finanse edecek birilerini bulmak lazım. İdealizmle olmuyor o işler.

Senfoni orkestralarıyla karşılaştırırsanız yarattığı tatmin duygusu farklı mıdır?

Kuartet için, oda müziği veya trio için, her kişinin birinci sınıf eleman olması gerekir. Orada nere-

Şeflikle mimari bir olay yaratıyorsunuz. Her şey sizin avucunuzun içinde. Karşınızdaki insanlar müthiş bir dikkatle sizi izliyor. Bir elektrik alışverişi...

deyse yalnızsınız çünkü. Mesuliyeti fazladır. Senfoni kolay demek istemiyorum ama, arada kaynayabilirsiniz. 15 kemanın içinde çok iyi bir çizgide olmasan da, yanındakilerle beraber senkronize olup işi yürütürsün. Birinin çok olan tarafı, diğerinin az olan tarafını tamamlar.

Keman, klasik müzikle özdeşleşmiş bir alet gibi gözüküyor ama, Türk müziğinde, Balkan çingenelerinin müziklerinde, Araplarda, Hintlilerde çok revaçta bir alet. Kemanın ne gibi olanakları var da böylesine yaygınlaşabilmiş?

Şarkılama yeteneği en üst seviyede olan bir enstrümandır keman. İnsana en çok tesir eden müzik, enstrümandan ziyade insan sesidir. Bu bir gerçek. Fakat onun dışında en çok tesir eden keman ve viyolonseldir. Viyolonsel sesi insan sesine en yakın sestir, öyle kabul edilir. Çünkü kemanın ince sesleri insan sesinin çok ötesine gidebiliyor. Viyolonsel ise soprano da olabiliyor, bariton da olabiliyor, bas da. Kemanda ise hep orta sesler vardır, alto ve soprano... Yaylı sazlar, şarkı söylemeye çok müsait. Mesela Türk müziğinde de şarkı söylemeye en müsait sazlar yaylı tanburdur ve kemandır... Şu da önemli: Küçüktür keman. Koltuğunun altına alıp her yere götürebilirsin.

Söyleşi: **D.B.**

XXI Mimarlık Kültürü Dergisi: Tema: Sosyal, Kamusal, Toplumsal ve Mekân; Meral Özbek, Halil Nalçaoğlu, Mehmet Koyunoğlu, Söyleşi: Talât Halman, Banu Gökarıksel, Fuat Keyman, Nezih Erdoğ… Güvenç, Söyleşi: John N. Habraken, Vaziyet Planı Kentsel Tasarıma Ka… klarım: Suha Özkan, Plecnik'in Ljubljana'sı, Ahmet Turhan Altıner, Norm… ergisi, Daniel Libeskind Çay Köşkü, Olaf Bartels, Zeynep Aktüre, Ralf … ari Stiller: Kent Mimarlığı, Değerlendirmeler, Lev Kreft, Gunnar Olsso… TÜKent, Sosyal Mekânlar, Abdi Güzer, Aydan Balamir, Oral Vural, Ol… atuvarı, Gülsüm Baydar Nalbantoğlu, Murat Tabanlıoğlu, Rolf Westpha… şından: Sanatın Sosyalleşmesi Olarak Politika, Brunetto De Batté, Ali … Ali Cengizkan, Kausar Bashir Ahmad, Jale Erzen, Taro Igarashi, Peter Krecic, Erkan Akın, Önder Şenyapılı, Behiç Ak'tan...

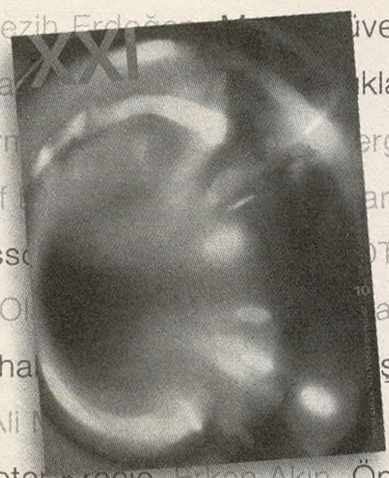

10. sayı çıktı!

XXI MİMARLIK KÜLTÜRÜ MERKEZİ ARCHITECTURAL CULTURE CENTER
Birlik Mahallesi 14. Sokak No:9/B Çankaya 06610 Ankara
Tel: (312) 495 89 73-74 Fax: (312) 495 89 75
e-mail: dergi21@superonline.com url: http://www.21.com.tr

Alp Altıner

Alp Altıner ve eşi Suzan Altıner İstanbul Senfoni Orkestrasının viyolonsel sanatçıları. Alp bey sazını çalmakla kalmıyor, aynı zamanda o bir "luthier": Hünerli elleriyle evindeki atölyesinde keman ailesinin fertlerini imal ediyor. Amacı yıllardır kendi için bir viyolonsel yapmak. Ama biten sazı her seferinde Suzan hanıma kaptırıyor.

TAHTANIN BELLEĞİ

Suzan ve Alp Altıner atölyede (Foto: Necati Sönmez)

Müzisyenlik aileden gelen bir şey mi size?

Alp Altıner: Sülalede çok müzisyen var. Büyükdedem, Türk müziği bestekârı Ali Rifat Çağatay. İlk İstiklal Marşı'nın da bestecisidir. Biliyorsunuz, İstiklal Marşı 1931'e kadar başka bir besteyle çalındı. Sözler yine Mehmet Akif'in. Şu andaki İstiklal Marşı'nın söylenememe gibi bir problemi var, sesle müzik birbirine tam oturmuyor, prozodi tutmuyor. Yapı Kredi'den çıkan "Yurttan Sesler" CD'sinde Ali Rifat Bey imzasıyla ilk şekli var. Bu tip hatalar onda yok. Gelgelelim, şimdiki daha bir marşa benziyor.

Anne tarafından mı dedeniz oluyor?

Evet, Ali Rifat Bey annemin dedesi oluyor. Soyadı kanunu olmasaydı, annemin soyadı Rifat olacakmış. Oktay Rifat'ın babası Samih Rifat da aynı aileden...

Bu durumda Oktay Rifat'ın nesi olmuş oluyorsunuz?

Kardeş çocukları gibi oluyoruz galiba. Onları annem daha iyi söyler size. Ben amcayla dayıdan ötesini bilmem. *(gülüyor)* Babamsa amatör bir kemancı, babamın dayısı kemancı... Genellikle de Batı müziği çalarlarmış. Mesela Ali Rifat Bey, hem Batı müziğini hem Türk müziğini icra edermiş. Ama besteciliği hep önde.

Tanıdık besteleri var mı?

Mesela "Tereddüt" var, Orhon Seyfi Orhon'un sözleriyle nihavend şarkı: "Sarâhaten acaba söylesem darılmaz mı..."

Müzikle içiçe bir çocukluk yaşadınız herhalde...

Burada, Feneryolu'nda, bize komşu Kemal Niyazi Seyhun adında bir alaturka üstadı otururdu. Kemençeci, ama aynı zamanda viyolonsel de çalardı. Adam köşkünün balkonunda Bach süitler çalardı, buradan duyulurdu. Benim viyolonsele yönlenmemdeki bir sebep odur. Kemal bey dolayısıyla Yesari Asım Arsoy, Şerif Muhittin Targan, Safiye Ayla gibi birçok büyük müzisyen buralara gelip gitmiştir... Kemal amca, "Kemal bey, al şu kemençeyi de çal" dendiğinde katiyyen çalmazdı, ama ben ne zaman söylesem çalardı. Hatta bir fotoğrafımız var: Ben kucağında oturuyorum, o kemençe çalıyor. Şu anda kullandığım yay da onun yayıdır, çok kıymetli bir yay.

Kendi yaptığınız viyolonseli mi çalıyorsunuz o yayla?

Hayır, eski bir saz çalıyorum, 150 yıllık vardır, tahminen bir Fransız sazı. Çalgı yapımındaki ilk tecrübelerimi bu sazla yaşadım: Eşim Suzan'la birlikte viyolonselin cilasını tepeden aşağı kazımıştık camla. İstanbul Belediye Konservatuarı'nın müdürlerinden Eşref Hamdi Bey'in sazıydı. Eşref Bey öldükten sonra babam nota arşivine başvurmak için karısıyla temas kurmuş, "bizim oğlan viyolonsele heves ediyor, rahmetlinin sazı duruyor mu acaba?" diye de sormuş. Çatıarasında, darmadağın, sapı bir tarafta, kendi bir tarafta duruyormuş viyolonsel. Üzerine badanalar, yağlı boyalar damlamış. Cilayı kazımamın nedeni budur. Velhasıl, biz o sazı aldık, yaptırdık. Ben o sazla başladım, hâlâ da onunla çalıyorum.

Viyolonsele çocukken başlamadınız yani...

Bayağı geç, lisede merak saldım... Liseden sonra şimdi Marmara Üniversitesi'ne bağlanan Atatürk Eğitim Fakültesi'nin müzik bölümüne girdim, bitirdim. Sonra Viyana'da Müzik Akademisi'ne girdim. 76'dan 82'ye kadar Viyana'da okudum. Çalgı yapım merakım orada platonik bir şekilde arttı. Okulun kütüphanesinden yararlandım, çalgı yapımıyla ilgili kitapların fotokopilerini yaptım gizli gizli. Yapımcıların atölyelerine girdim çıktım, enstrüman müzelerine dadandım.

Eskiden kağnı arabası yapılıyormuş, şimdi Ferrari yapılıyor. Arada çok fark var. Ama o günkü kemanla bugünkü keman arasında hiçbir fark yok.

Viyana'da eşinizle birlikte mi okudunuz?

Suzan o sırada Almanya'da okuyordu. Biz 74'de ayrı okullarda öğrenciyken bir keman resitalinde tanışmıştık. 84 yılında beraber Türkiye'ye döndük. İkimiz aynı gün İstanbul Senfoni Orkestrası'nın sınavına girdik, başardık.

Çalgı yapımı ne zaman pratiğe döküldü?

İstanbul'a dönünce İTÜ'de Türk Müziği Devlet Konservatuarı Çalgı Yapım Bölümü'ndeki arkadaşları aradım. Elimdeki kitapları, fotoğrafları gösteriyordum. "Sen bunları bizden daha çok biliyorsun" deyip duruyorlardı. "Niye yapmıyorsun bu işi?" Benim için sadece bir hevesti, kitapları okurken aleti yapmış kadar zevk alıyordum. Sonunda o arkadaşlar bulaştırdılar beni bu işe. İlk kemanı 89'da bitirdim. O keman içeride duruyor, talibi de çıktı, ama onu satmıyorum.

Şimdiye kadar kaç saz yaptınız?

Sıfırdan yaptığım sazlar 18 tane. Keman, viyola ve bir tane de viyolonsel. O viyolonseli de Suzan çalıyor... Yunanistan'da, Avusturya'da, Almanya'da, İspanya'da sazlarım var. Bizim orkestrada Suzan'ınkinden başka bir kemanım, bir de viyolam var. Okan Şamil'de ve Mehmet Akkal'da. Bir kemanım da Cihat Aşkın'da. Şimdi kendime yapıyorum bir viyolonsel.

Sizinki bir meslekten ziyade, keyfiniz oldukça takıldığınız bir meşgale mi?

Ama her gün keyfim oluyor. Artık onarım da yapıyorum, iyi-kötü adım artık duyulduğu için insanlar onarım için de saz getiriyor.

Eski sazlar da geliyor mu? Onardığınız en eski saz hangi yıllardan kalmaydı?

Geçen sene bizim konsertmaister Gülden Turalı'nın 1750'lerden kalma sazını onardım. Ciddi, kıymetli bir İtalyan sazıydı, Castello diye bir saz. Dünyada sadece yedi tane var.

Öyle bir sazı masaya koyduğunuzda o tarihler gözünüzün önünden akıp gidiyor mu, kim bilir kaç el değiştirdiğini filan düşünüyor musunuz?

Tabii. Ben şimdi bir kitap yazıyorum, bir bölümü de "çalgılar ve öyküleri" adını taşıyacak. Her çalgının bir öyküsü var. 250 senede neler neler değişti dünyada, ama kemanın işlevi değişmedi. Dünyada, aynı amaç için ve aynı şekilde, bu kadar uzun zamandır yapılan tek şey müzik aletleri. Eskiden kağnı arabası yapılıyormuş, şimdi Ferrari yapılıyor. Arada çok fark var. Ama o kemanla bugünkü keman arasında hiçbir fark yok. Teller bağırsakmış, şimdiyse çelik. O kadar.

Tarihte, karısının bağırsaklarından tel yapmış bir besteci varmış. Kimdir o, duydunuz mu?

"Kırmızı Keman" filmini seyrettiniz galiba? Kanını cilaya katan bir adamın hikayesi. Bunlar uyduruk şeyler. Aslında ilginçmiş bu söylediğiniz. Ben de deneyeyim, belki iyi bir ses çıkar. *(gülüyor)*

Hep duyarız, aralarında Stradivarius'un da bulunduğu İtalyan ustaların hayatları çok ilginç olsa gerek.

İtalyan kemanı dediğimiz olgu; en çok kuzey havzasındaki Cremona yöresinde yapılan kemanlar. Şu an piyasadaki İtalyan kemanları 1685-1750 yılında yapılmışlar. Ortalıkta gezen, paha biçilemeyen Guarneri, Stradivarius, Amati, Rogeri, Gofriller gibi bütün bu büyük İtalyanlar bu kısa zaman sürecinde yaşamışlar, yapmışlar ve bitmiş. Bu modanın oluşmasında, müziğin dar mekanlardan halk kitlelerine ulaşmasının etkisi var. Eskiden müzik iki şeye hizmet ederdi: Saray eğlencesiydi ya da sokak çalgıcıları tarafından çalınırdı. Müzik saraydan halkın içine çıktığı zaman, sanatçılar tanınmaya başlandı. Ünlü kemancılar saraydaki dört duvarın dışına çıktılar. İtalyan sanatçılar şurda burda konserler verdikçe, muazzam bir talep doğdu İtalyan sazlarına. O noktada sipariş öyküleri başlıyor. Mesela İspanya Kralı saz ısmarlıyor, elçisini gönderiyor. Ama artık saz yapımcılarının burnu havada. "Şimdi vaktim yok, bekleyin" diyor koskoca kralın elçisine. Bir ay sonra anca sıra geliyor. *(gülüyor)*

Başka ne tip öyküler olacak kitapta?
Örneğin Tarisio diye bir adam var. 19. yüzyılda yaşamış. Son derece süfli yaşantısı olan bir adam. Mesleği dülgerlik: Sandalyenin, masanın ayağı kırılıyor, evlere gidiyor, bunları onarıyor. İtalya'nın kuzeyinde evlere girip çıkarken, her evde bir keman olduğunu farkediyor. Kendisi de amatör bir kemancı, ama elinde berbat bir keman var. "Kendime iyi bir keman bulayım bari" diye düşünüyor. Yaptığı iş karşılığı para almayıp kendine bir keman ediniyor, sonra bu bir hastalık boyutuna geliyor, hep bu yöntemle inanılmaz bir keman koleksiyonuna sahip oluyor. Adamın kendini görseniz, üstte yok, başta yok, tek göz bir evde yaşıyor. Tarisio öldüğünde evinde yerden tavana kadar kemanlar, viyolalar, viyolonseller çıkıyor. Çoğu Stradivarius, Amati... Adam ömrü boyunca o sazları birkaçı haricinde hiç satmamış, evinde istif etmiş... Fransa'da Vuillaume diye çok ünlü bir yapımcı var. İşe ilk önce sahte sazlar yaparak başlamış. İçine Amati, Stradivarius diye etiket koyup satıyor. O kadar mükemmeller ki, kimse aslından ayıramıyor. İşte bu Vuillaume, Tarisio'nun ölüm haberini duyunca, üç-beş paraya o sazları kapatıyor. Önce oturup bu sazların hepsinin tek tek kopyasını yapıyor. Çiziğine, kırığına kadar. Bunları satıyor, satıyor, artık o kadar meşhur oluyor ki, bu sefer kendi etiketini koyup satmaya başlıyor.

Ansiklopedilerde Antonio Stradivari'nin 1100 tane saz yaptığı yazılı. Bunun aslı var mı? Yoksa bunların bir kısmı o taklit sazlar mıdır?
Doğrusu, Stradivarius uzun yaşamış bir adam. 93 yaşında bile saz yapmış. İlk kendi ismiyle yaptığı kemanı 1866 etiketlidir. 70 yıl gibi bir zamanda 1000'den fazla saz yapılır mı? Bana biraz zorlama geliyor. Ben part-time olarak yılda zorlamayla altıdan fazla saz yapamadım. Bence senede 10-12'yi geçmek zor.

Türkiye'de hiç Stradivarius keman var mı?
Bir tane vardı. Onun da gerçek olup olmadığı şüpheliydi, fakat gerçek kabul edilebilecek kadar iyi bir sazdı. Ayla Erduran'ın sazı. Nelson Stradivari adıyla bilinen bir saz. Büyük sazlar bazen çalıcılarının ya da ait olduğu koleksiyonun adıyla anılırlar. Ayla Erduran'ın sazı da Amiral Nelson'un sahip olduğu sazmış. Sonra sattı, Joseph Guarnerius aldı. Türkiye'de iki tane de Galliano var, ciddi İtalyan sazı olarak. Biri İsmail Aşan'da, biri Suna Kan'da.

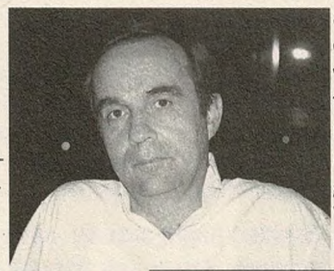

Antalya'da bir okulun deposunda bululan Stradivarius'ları yazıyordu geçen gün gazeteler...
Yok canım, imkansız. İçinde Stradivarius yazan her saz gerçek olsa!..

Strad'lara bugün ne kadar değer biçiliyor?
400 bin dolarla 2.5 milyon dolar arası değişiyor. Her geçen gün bu değer artıyor. O zamanlar İtalyan sazları o kadar da büyük paralar etmiyormuş tabii. 20. yüzyılın başlarında dahi 50 dolara, 100 dolara İtalyan sazı alınabiliyormuş. Sonradan kıymete bindiler. Tabii yılların yıpratmasıyla yavaş yavaş yok oluyorlar. Artık bir 250 sene daha çalınamayacaklar. İkinci Dünya Savaşı'nda çok sazın telef olduğunu biliyoruz. Bir de Fransız ihtilâlinde çok saz gitmiş. Müzik tarihine geçmiş bir olaydır: Kral kemanları diye bilinen 24 keman, ihtilâlin ikinci günü parça parça olmuş...

Stradivarius'un, elinin mahir olmasından öte bir sırrı var mı sizce?
Bence sırrı mırrı yok. Mikelanj'ın ya da Leonardo da Vinci'nin ne kadar sırrı varsa, onun da o kadar var. Kendiyle beraber mezara götürdüğü cila formüllerinden bahsediliyor. Artık DNA kromozomlarından insanın künyesinin çıkarıldığı bir yüzyılda cilanın sırrından bahsetmek tuhaf olur... Stradivarius'un bir sırrı varsa, şudur: Ağaçtan ve ağacın akustik özelliklerinden çok iyi anlıyordu. Her ağacın başka bir dokusu vardır, parmak izi gibidir. O ağaçları birbiriyle öyle güzel uyumluyordu ki, bu sazları yaratabildi. Stradivarius'un cilasını analiz ettiğimizde, o çağdaki mobilyacıların da aynı cilaları kullandığını görüyoruz. O devirden kalma büfenin cilasıyla kemanınki aynı...

Niye Cremona'da yeşermiş keman yapımcılığı?
Durup duruken değil. Çünkü o yörede bir mobilya geleneği var. Oymacılık ve kakmacılık geleneği var. Çok güzel bir altyapı ve mahir ustalar vardı. Keman yapımcıları da zamanının zanaatkârları. Yapıyorlar, satıyorlar. Kiminin sazı daha çok tutuluyor. Mesela Stradivarius çok zengin bir adammış. Yaşarken de çok ünlüymüş. Hatta İtalyancada "Stradivarius gibi zengin" lafı vardır, bizdeki "Harun gibi zengin" misali... Ama sır lafları sonradan türemiş. 20. yüzyıl bize daha kuşkucu bakışla bakmayı öğretti galiba. Öküzün altında buzağı arıyoruz.

Stradivarius'un kendiyle beraber mezara götürdüğü cila formüllerinden bahsediliyor. O devirden kalma büfenin cilasıyla kemanın cilası aynı.

Stradivarius'un ağaçtan çok iyi anladığını söylüyordunuz...
Ağacın huyunu suyunu çok iyi biliyor. Ormanda ağacı kesilmeden tespit edermiş, her pazar kiliseden çıktıktan sonra üç-dört saat ormanda yürür, ağaç bakarmış. Hangi ladinin hangi akçaağaçla hangi inceliklere getirildiği zaman en ideal sesi verebileceğini biliyor... Biz Cremona'ya üç kere gittik, Stradivarius müzesine de gittik, o zaman kullandığı iptidai aletlerle şimdi hiçbir şey yapmanın imkanı yok. O zaman durup bir düşündüm, "bu adam bir uzaylı mı" diye. Bu sazları o aletlerle nasıl yaptı? Bizim elimizde şimdi çok daha iyi el aletleri var. Ben milimetrenin onda birini tespit ederek ölçülendiriyorum, o ise göz kararı yapmış. Parmak ucu hassasiyeti demek ki. Körler gibi parmaklarıyla görüyordu.

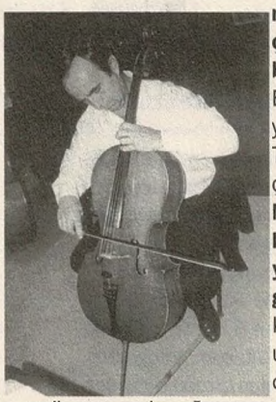

Vikram Seth'in "Maggiore Dörtlüsü" romanının kahramanı Tononi isimli bir keman çalıyor. O da kıymetli bir saz mıdır?
Evet, birinci derece İtalyan sazlarından biridir. Tononi, Stradivarius'un çağdaşıdır.

Neden bu büyük ustalar öldükten sonra İtalyan saz yapım okulu gerilemiş?
Kimi diyor ki: Stradivarius, Cremona yöresinden bir akçaağaç keserdi, ama o akçaağacın nesli tükendi.

Olabilir mi?
Yoo, o ağaçların menşei bugün biliniyor... Keman yapımcılığında ilk akçaağacın kullanılmasının Türklerle bir bağlantısı var. İlk akçaağacı kullanan yapımcı Niccola Amati'dir: Stradivarus'un hocası. Akçaağaç öncesi kiraz, erik, dut, dağ kavağı kullanılırmış. Cremona Venedik'e yakın bir yer. Venedik de İtalyan dükalıklarının dünyaya açılan kapısı o zaman. Herkes özellikle Uzakdoğu'dan gelen bir şeyler almak için Venedik'e gelirmiş. Osmanlı tüccarları da cirit atarmış Venedik'te. O aralar Venedik dükalığı bir kalyon küreği ihalesi yapmış. Bizimkiler de akçaağaç getirmişler kalyon kürekleri için. Akçaağaç gösterişli ağaçtır, janjanlı falandır... Seçiciler çok beğenmiş, satın alıp kürekleri yapmaya başlamışlar. Fakat ilk manevrada küreklerin hepsi ortasından çat çat kırılmış. Akçaağaç serttir, esnek değildir. Dolayısıyla esaslı bir kazık yemiş bulunmuşlar, kalan ağaçları da fırlatıp atmışlar, San Marco kilisesinin yanına tepeleme yığmışlar. Amati, Venedik'e geldiğinde bunları görüyor, "ne işe yarar" diye soruyor, "hiçbir işe yaramaz" diyorlar. Ama Amati bir denemeye karar veriyor. O gün bugündür keman yapımcıları akçaağaç kullanır. Kemanda akçaağacın ilk kullanılışı bu şekilde oluyor: Türklerin üçkağıdıyla. *(gülüşmeler)*

Akçaağaç-ladin ikilisi bütün keman ailesi için kullanılıyor mu?
Evet. Sapın tuşesinde abanoz kullanılır. Bir tek göğüs ladindir, kalan her şey akçaağaçtan yapılır.

Siz nereden buluyorsunuz ağacı?
Genellikle yurtdışından alıyorum, İtalya'dan, Almanya'dan, Romanya'dan... 91 senesinde İzmit Kertepe'den kestirdiğim bir akçaağaç var, ilk defa bu sene kullandım. Dağlara çıkıp kendimiz kestirmiştik. Ağaçların doğal ortamda yedi yıl kuruması gerekiyor. Kestirdiğiniz anda kullanamazsınız. Akçaağacın 17 türü var, fakat hepsi çalgı yapımcılığında kullanılmıyor.

Ladin?
Ladini de yurtdışından alıyorum. Ama Türkiye'de de iyi ladin bulunuyor. Özellikle Artvin, Borçka'da var. Asıl Bosna'nın ladini çok ünlü, ama Türkiye'ye gelmiyor, ben Almanya'dan alıyordum Bosna ladinini. Gerçi şimdi azaldı. Ormanlar bile mayınlıymış orda...

İlla klasik Batı müziği mi çalmak lazım bu sazlarla?
Bizde akustik müzik yapılır. Herhangi bir mikrofon desteği olmaz. Ama klasik Türk müziği de dahil olmak üzere, diğer her müzikte mikrofon desteği alınır. O yüzden bizim çalgılarımızdan beklentilerimiz daha yüksek. Biz çaldığımız zaman, 25. sıradaki seyirciye sazımızın doğal sesini duyurmak zorundayız. Adam icabında 100 kişilik bir orkestranın önünde tek başına Brahms keman konçertosunu çalacak ve o orkestrayla baş edebilecek bir saz olacak elinde.

Adamın canı istiyor, parayı bastırınca bir Stradivarius alıp alaturka çalamaz mı?
Alır, çalar, istediğini çalar, caz da çalar. Mesela Nigel Kennedy gerçek bir Stradivarius'la caz çalıyor, rock çalıyor. Ama artık gerçek bir İtalyan sazı bulmak, paran olsa da imkansız gibi bir şey.

Neden? Mesela şu anda kullanımda 500 civarında Stradivarius olduğu söyleniyor.
Bu sazlar şahısların elinde kalmasın diye vakıflar tarafından kapatılıyor. Solistlerine ödünç olarak veriyorlar. Böylece miras davalarında çar çur olmamış oluyor ve iyi bakılıyorlar. Kısacası, bu sazlar artık bir "dünya malı." Tıpkı kelaynak gibi, Akdeniz foku gibi nesli tükeniyor... Belki resimlerin de böyle bir piyasası var. Ama keman, resim gibi değil. Resim asılmak, bakılmak için yapılmış, ama keman çalınmak için yapılmış. Bu kemanların ziyan olmaması lazım, ehil eller-

de çalınması lazım.

O kemanlarla çalmak bir tür ödül haline geliyor yani?

Evet, mesela Paganini yarışmalarında... Paganini Cenova'da öldü. Sevilmeyen bir kişiymiş. Hatta "şeytan" diyenler var. Çirkin, sevimsiz bir adam. Bütün malını mülkünü kiliselere ve kemanını Cenova belediyesine bağışlamış. Paganini'nin "bu benim topum" dediği bir Guarneri del Gesu kemanı var. Kemanın adı da Canone, yani "top". O keman Cenova belediyesinin koruması altında, fakat Paganini yarışmalarının birincilerine finalde daima o kemanla çaldırıyorlar. Çünkü o kemanla bir şekilde çalınması lazım... Çünkü kemanı alıp da çelik kasaya koyarsan, o saz bir müddet sonra bütün özelliklerini kaybetmeye başlıyor... İngiltere'de bir müzede, yapıldığı günden beri vitrinde duran bir keman var. O kemanı da bilhassa çalmıyorlar. Tamamen konserve etmişler sazı. Her türlü rutubet derecesini ayarlıyorlar. O keman geçmişten geleceğe el değmemiş bir miras olarak bekliyor. Bu da bir hizmettir. Ama o kemanı şimdi çalmaya kalksanız, çalamazsınız. 300 sene beklemiş sazdan ne ses çıkar ki?

Allah allah? Niye çıkmasın ki?

Biz nasıl okuma yazmayı yavaş yavaş öğreniyorsak, keman da bütün seslerin frekanslarını öyle öğrenir. Elinize aldığınız zaman frenler sizi, hemen cevap vermez. O ses titreşimlerine alışması ve unutmaması gerekir. Unutmayın ki, aslında yaptığımız müzik, fizikten başka bir şey değil. Akustik fiziğiyle uğraşıyoruz biz. Amerika'da Carleen Hutchins adında bir kadın yapımcı var. Şimdi 92-93 yaşında. Bu kadının tezi şu: "Keman yapımcılığı bir bilimdir." Bence haklı. Rasyonel düşünürsek keman tirbuşon gibi bir alet. İkisi de bir şeye hizmet ediyor. Biri mantarı çekiyor, öbürü de ses çıkarıyor. Hissizce söylersek böyle. Bu çalgılar, mekanik enerjiyi akustik enerjiye çeviren bir transformatör. Titreşimi sese çeviriyor. Her sesin bir frekansı var. Tel saniyede 440'la 444 arası titriyor, o titreyişten la sesi çıkıyor. Bu titreşimlere tek tek sazın alışması gerekiyor. Zamanla o duruma gelir ki, mesela mi bemolün nereden çıktığını bilir, siz mi bemol basmak isterken yanlışlıkla az bir şey geri bassanız da, o ses mi bemol çıkar. Yani saz seslerin yerini tek tek öğrenir.

Tahtanın belleği gibi bir şey...

Evet, tam öyle işte...

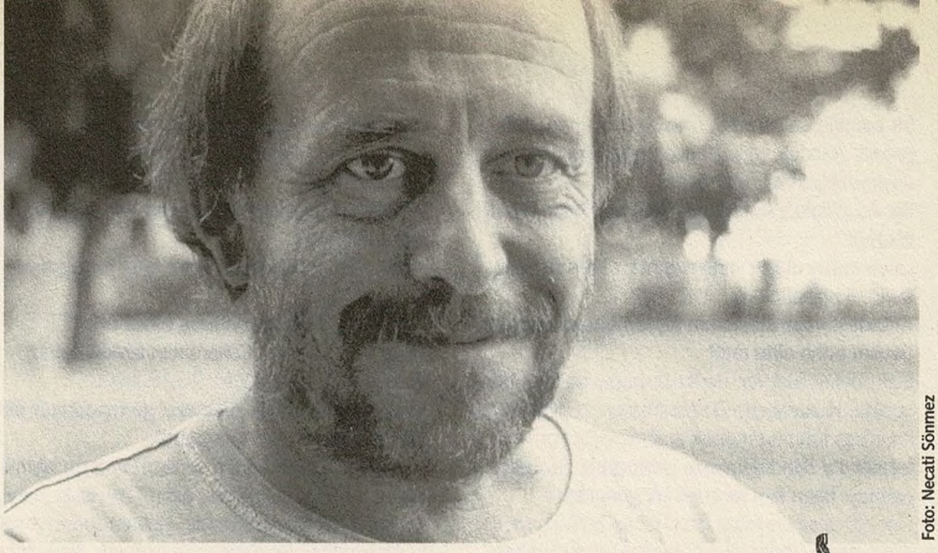

Foto: Necati Sönmez

Yaz Baltacıgil

Yaz Baltacıgil İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'nın kontrbasçısı. Aynı zamanda cazcısı, rock'çusu, bohemi... Geçenlerde Radikal'e sekiz sütuna manşet olan Efe Baltacıgil'in babası. Ortanca oğlu Fora Baltacıgil de "misafir sanatçı" olarak kontrbasıyla Karadeniz turnesindeydi. Yaz bey otelin iskelesinden sabahın köründe denize girerken, Fora odasında uyuyordu.

KALDIRIM ÇALGICISI GİBİ

Filiz Ali, "Üç kuşaktır müzisyen bir aile... Baltacıgil ailesi Bach ailesinden farksız" diyor.

Yaz Baltacıgil: Çok abartmış.

Babanız Faik beyden başlayalım.

Babam müziğe de, edebiyata da çok meraklı bir avukattı. Klasik kemençe ve keman çalardı, Türk müziği hakkında her şeyi bilirdi. Aruz vezniyle yazdığı harika şiirleri vardı. Ben Zonguldak'ta TED'de okuyordum, bana "okulları o biçim bitir, doktor ol, mühendis ol" gibi baskılar yapmadı. Sınıfta çaktığım sene bana hemen bir gitar aldı. "Madem istiyorsun, yap bakalım" dedi. Çünkü devamlı radyodan Beatles dinliyordum, sene 63-64 filan...

Kendi kendime müziği öğrenmeye başladım. Kızkardeşim de böyle bir yoldan geçerek müzisyen oldu.

Anneniz?

Ev hanımı. O da müzikle çok haşır neşir bir aileden geliyor. Dedem bir deniz subayı ama acayip iyi bir neyzen. Anneannem tanbur çalarmış, onun teyzeleri udlar, kemanlar... Annem bir şey çalmazdı ama sesi çok güzeldi.

İsminizi neden Yaz koymuşlar? Duyulmadık bir isim.

Aralık'ın 6'sında dünyaya gelmişim. Ama yazdan kalma bir günmüş. Babam da Yaz koymuş. Şimdi beş tane adaşım var, arkadaşlarımın çocukları.

Sizden görüp koydular yani...

Evet, telif hakkı bende. *(gülüyor)*

Zonguldaklı mısınız?

Aslında buralıyız. Ben ilkokul ikideyken Zonguldak'a gittik. Babam kömür işletmelerinde güzel bir teklif almıştı. Orada harika bir on senem geçti. Her şeyi orada öğrendim diyebilirim. Kömür işletmelerinin lojmanlarından söz ediyorum. Kortlar vardı, çocukların hepsi bedavadan tenis oynayabilirdi mesela, herkesin ailesi hafta sonları dansa giderdi. Bu sayede kolay ilişkiler kurmayı öğrendik. Kayaların üstünde yüksek bir şehir, denizi de güzel, genellikle çok fırtınalı, çok yağmurlu, çok yeşil ağaçlı yerler. Çocuklara da yansıyan bir romantizmin içindeydik.

Genellikle mahalledeki abilerin yardımıyla bulaşılır müzik işlerine...

Bize öğreten kimse yoktu, ama nasıl olduysa armonileri, akorları kendi kendimize öğrendik. Orda biz hem çocuk olduk, hem abi...

Gitardan önce babanızın aletlerini kurcalar mıydınız?

Yok, hiç kurcalamadım. Onun da benim gitarımı kurcaladığını hatırlamıyorum.

Amasra, Bartın gibi yerlerde, bundan 35 sene önce üç gitar, bir davul, bir de şarkıcı, köy düğünlerinde Beatles çalıyorduk ve hiç yadırganmıyorduk.

Bas gitar çalmaya ne zaman başladınız?

Yine Zonguldak'ta. Kontrbası daha hayatta görmemiştim o zaman. Vitrinde dört telli bir şey vardı, "Shadows'da filan da böyle dört telli bir şey var, bunu ben becermeye çalışayım bakalım" dedim. Amasra, Bartın gibi yerlerde, bundan 30-35 sene önce üç gitar, bir davul, bir de şarkıcı, köy düğünlerinde Beatles çalıyorduk ve hiç yadırganmıyorduk.

Anadolu pop akımı başlamış mıydı o zamanlar?

Altın Mikrofon başlamıştı. Orda Cahit Oben, Fikret Kızılok, Mavi Işıklar, Siluetler filan çıkmaya başlamıştı İstanbul'dan. Bizden iyi çalıyorlardı tabii. Anadolu pop denen zımbırtı yoktu daha. "Zımbırtı" diyorum, çünkü bence acayip bir şey. Moğollar'ın çıkardıkları sesler fena değildi, iyi

Söyleşi: **Necati Sönmez - Derya Bengi**

bir sound'u vardı ama, öyle bir tarza ben inanmıyorum. Anadolu müziği, alıp bağlamayı cayır cayır söyleyebiliyorsan odur bence.

Siz de grupla yarışmalara katılmak falan istediniz mi?

Liselerarası müzik yarışmasını bir kere denedik, sondan birinci olduk.

Arkadaşlarınız arasından sizden başka müziğe devam eden oldu mu?

Evet, birkaç kişi var, nedense hepsi de kontrbasçı oldu. Kızkardeşim de kontrbasçı. Zonguldak'ta kontrbas tohumu mu var acaba? *(gülüyor)*

İstanbul'a döndüğünüzde artık gitar, bas gitar çalmayı bilen lise mezunu bir gençtiniz?

Lise 20 yaşında falan İstanbul'da bitti. İki kere dikiş attım... Artık gitar çalabilen ve ondan başka hiçbir şey olamayacağını anlamış bir genç olarak İstanbul'a döndüm ve İstanbul bana köy gibi geldi. Sonra arkadaş edinildi, sağda solda çalmaya başladık.

Sağda solda derken?

Bir gün Timur Selçuk plak kaydı yapacak, ama bas gitarcısı yokmuş. Bana teklif ettiler. Çalarım tabii, ama nota bilmiyorum ki. Ama çok istiyorum. Hem Timur'la tanışmak çok iyi olur, "İspanyol Meyhanesi" filan acayip hoşuma gidiyor o zamanlar. Hem de nota öğrenmek istiyorum. Neyse, gittim, Timur'la beni tanıştırdılar. Bana iki parçanın notalarını verdi, bir tanesi "Kara Sevda", bir tanesi de "Duyar mısın" diye Fikret Kızılok'un bir bestesi. "Tamam, yaparım" dedim, ama acayip kazık notalar. Eve geldim, sabaha kadar babam o notaları tek tek öğretti. Sabah stüdyoya gittim, baştan sona hiç takılmadan çaldım. Timur'un çok hoşuna gitti, sonra arkadaş olduk, beni çok destekledi, her şeyi yavaş yavaş öğretmeye başladı.

Timur Selçuk'un Fransa yılları mı o zamanlar?

Evet, o zaman Fransa'daydı. "Sen de gel Paris'e, Ecole Normale'e gir, kontrbas öğrenirsin" dedi bana. Aklıma yattı. Timur'a güveniyorum, ne derse yapacak durumdayım. Bizim için çok iyi bir yerde, müzisyen olarak da, insan olarak da... Paris'e gittim, sınavı verdim, günde 30 saat çalışmaya başladım. Orada artık kontrbasçı oldum, bir daha da bas gitara elimi sürmek istemedim.

Bas gitardan kontrbasa geçmek kolay mıdır? Çalma hazzı olarak ne gibi farklar var aralarında?

Ben senelerce bas çaldığım için sol elim çok kuvvetliydi. "Bu daha zevkliymiş" dedim. Koskocaman bir şey, gemi gibi. Ben gemileri çok severim. *(gülüyor)* Bas gitar daha yapaydır, elektrik giriyor işin içine. Kontrbasta ağaçtan çıkan bir ses var. İmkanı daha çok, arşeyle de çalabilirsin. Ama arşeyle çaldığın zaman, seslerin doğruluğu yanlışlığı kabak gibi çıkar ortaya. İyi çalınmazsa kediler köpekler bile kaçmaya başlar.

Okay Temiz de konservatuara girdiğinde kontrbas istiyormuş, ama boyu kısa diye kabul etmemişler.

O çalsa kırar kontrbası. Davul gibi çalar herhalde. *(gülüyor)*

Hakikaten boyun posun önemi var mıdır kontrbas çalarken?

Hayır. Benim boyum 1 metre işte. Ama çalıyorum. *(gülüyor)*

Paris'te çift dikişler bitmiş miydi artık?

Orda sınıf atladım. Çalışmanın zevkini tattım. Fransa beş sene sürdü. 71-76 arası.

Orada klasik müzik öğrenimi görüyordunuz değil mi? İlginiz var mıydı peki?

Hiç yoktu. Klasik eğitim veriliyordu, ama ağırlıklı olarak enstrüman eğitimi aldım, kontrbas nasıl çalınır, nasıl iyi ses çıkarılır. Hocam Jean François Jenny Clark da müthiş bir cazcıydı. Ama arkadaşlarımın hepsi klasik müzisyendi.

Okul dışında ne yapardınız Paris'te? Bohem bir hayat mı sürüyordunuz? Nasıl müzikler dinlerdiniz?

Kuzenim de Paris'te mimarlık okuyordu, önce onun evinde kaldım. Sonra bir çatı arası tuttum, param pek yoktu. Klasik müzik eğitimi alıyordum, ama gene rock dinliyordum. Cream önemliydi bizim için, Moody Blues, Jethro Tull, Deep Purple konserlerine filan otostopla Londra'ya giderdik. Yavaş yavaş, hocamın etkisiyle belki, caz dinlemeye başladım. Paris'te çok caz kulübü vardı. Çok acayip çalgıcılar gelirdi her yerden. Chick Corea, Stanley Clarke gibilerinin patladığı zaman onları kulüpte seyrettik. Paris caz müzisyenleri için gerçek bir mutfaktı.

Kontrbas koskocaman bir şey, gemi gibi. Ben gemileri çok severim. Bas gitar daha yapaydır, elektrik giriyor işin içine. Kontrbasta ağaçtan çıkan bir ses var.

Fransız şansonlarına takıldınız mı?

Nefret ediyordum. Ama şimdi sevmeye başladım. Meğersem güzellermiş.

Türkiye'ye gidip geliyor muydunuz?

Tabii. Timur benim birinci senemde pılıyı pırtıyı toplayıp döndü Türkiye'ye. Buraya gelince Timur'la çalıyordum. Timur ne yapıyorsa, biz de peşinden gidiyorduk. Melih Kibar org çalıyordu, şimdi Kent FM'in sahibi olan Mehmet Duru gitar çalıyordu grupta.

Timur Selçuk artık bir solcu şarkıcı haline gelmiş miydi o dönem?

Evet, gelmek üzereydi. O gelince biz de gelmeye başladık. *(gülüyor)* Nâzım Hikmet'i öğrenmeye başladık. İyi oldu. O da başka bir eğitimdi bizim için.

Babanızın Nâzım'a ilgisi yok muydu çocukluğunuzda?

Babam için dünyadaki en büyük şairdi Nâzım. Ama Mehmet Akif'i de çok severdi. "Safahat"i ezbere bilirdi mesela. Ben de ezberlemiştim bir sürü dize.

Ecole Normale bitince?

Buraya askere gitmek için geldim, ama bir de baktım, Senfoni'ye girmişim. O da tesadüf oldu: Bir arkadaşıma rastladım, onun peşinden AKM'ye girdim, sonra o bir odaya girdi, ben de onun peşinden aynı odaya... Orda bir adam oturuyor, dedi ki "sen ne arıyorsun burada?" Üstüm başım perişan, saçlarım var o zaman, bayağı uzun, şimdiki gibi değil. *(gülüyor)* "Bir şey aramıyorum, ben Nuri'ye bakıyordum" dedim. Meğerse o oturan adam Mükerrem Berk'miş. Ne yaparsın sen? "Ben kontrbas çalarım." Nedir bu halin, caz filan mı çalıyorsun? "Ne olursa çalarım." Gel bakalım, bizim kontrbasçıya ihtiyacımız var, seni bir sınav yapalım... Öylesine, dalgasına sınava girdim, Bach'lar çaldım... Ve kazanmışım. Klasik müzikten para kazanan bir adam olarak, memur çalgıcı olarak yaşamaya başladım. Ama gönlümde asla öyle bir şey yok. Smokinleri giyip konsere çıkmak benim için ölümdü. Hâlâ da öyle.

76'da Türkiye'ye döndüğünüzde ne yapmak istiyordunuz? Neler ummuştunuz?

Aklımızda olan müzik hayatını bir türlü bulabilmiş değiliz. Etrafta gördüğüm bütün müzisyen arkadaşlarımın da tatminsiz bir hayatı var. Cazcı olsun, rock'çu olsun, kimse istediği ortamı yakalayamıyor.

Plaklarda birçok şarkıcıya eşlik ettiniz değil mi 70'lerde?

Evet, elektrikli bas çalıyordum. O da bir ekmek kapısıydı. Hatta Senfoni provalarından tüyüp oralara gidiyordum. Türk pop müziği virüsü bir sürü insanın kayıtlarında çalıyorduk. Hâlâ da oluyor o işler... Biz 76'da ne bulamıyorsak, onu gene bulamıyoruz galiba.

Hiç istifa etmeyi falan düşündünüz mü Senfoni Orkestrası'ndan?

Yoo. Zaten artık Efe doğmuştu 1979'da. Sonra Fora doğdu. Piyasa müzisyeni olarak yaşamak zor gelecekti. Nerden baksan Senfoni Orkestrası'nın bir kalitesi var. Zaman zaman çok kötü de çalsak, zaman zaman çok iyi çalıyoruz. Memleketimizde en iyi işleyen devlet kurumlarından biri olarak görüyorum Senfoni'yi. Bir şehrin kültürel hayatında senfoni orkestrası çok önemlidir. O zamanlar daha çok seyircimiz vardı. Seyircisi azalsa da yine işliyor. Seyircinin bir kısmı yaşlanıyor, hatta ölüyor, genç izleyici eskiden çok fazlaydı, belki bir gün gene canlanır.

Sizi özellikle heyecanlandıran besteciler var mı?

Olmaz olur mu yaa? *(yavaş yavaş sıralıyor)* Rahmaninof, Şostakoviç, Stravinski, Prokofiyef, Beethoven, Mozart... Bunları söylemek bana düşmez aslında. Ben bunları sonra sonra öğrenmeye, hissetmeye başladım. Rock müzisyeniyken hayatta dinlemezdim. Hakikaten çok esaslı müzikmiş.

Kendinizi daha ziyade "caz müzisyeni" olarak mı tarif ediyorsunuz?

Ben tam anlamıyla "standard" caz müzisyeni olmadım. Çünkü o takip edilmesi gereken tarihi takip etmedim. Daha çok ayrıntıya takıldım, emprovize numaraları ilgimi çekti. Daha önce çalışıp değil de, "o anda" çalmalıyım. Ezberlemeden.

"Kendi grubum" diyebileceğiniz bir grubunuz olmadı mı hiç?

Evde provalar yapardık her zaman, dün de bugün de. 70'lerde İstanbul Yelken Kulübünde hem bestelerimizi, hem de zamanın gözde parçalarını her cuma-cumartesi çalardık. Dans müziği ama, dans edenlerin istedikleri değil, kendi istediklerimiz. Şimdi çalsak o şarkıları, herhalde dayak yerdik.

Daha caz gibi çaldığınız, emprovizasyon yapabildiğiniz gruplar?

Naima diye bir kulüp vardı Arnavutköy'de. Timur'un kardeşi davulcu Selim Selçuk açmıştı. Dünyanın her yerinden iyi müzisyenler geliyordu. Orda epey çaldım. Bir kış da Aydın Esen'le Ye-

şil'de çalma şerefine nail oldum, bir trio idi, davulda Ateş Tezer vardı. Aydın'ın parçaları muazzamdır... Ali Perret'le bir grubumuz vardı İstanbul Caz Dörtlüsü diye. Ali, ben, İmer Demirer, Selim... Bazen de Neşet Ruacan'la çaldım... Böyle şeyler işte... Şimdi bir trio projemiz var, 5 Şubat'ta çalacağız İtalyan Kültür'de: Orhan Topçuoğlu perküsyon çalıyor, bir de Ricardo Moyano diye müthiş bir Arjantinli gitarcı var. Burada yaşıyor, Arjantin'e benzetiyormuş burayı... Caz çalıyor, ama Amerikan cazı çalmıyor, Latin ağırlıklı kendi cazını çalıyor. Ben o tarz şeyleri çok seviyorum. Repertuarda Ricardo'nun besteleri olacak, bol bol da doğaçlama, tansiyonlu müzikler... Evde böyle her fırsatta çaldığım insanlar var. Bir de İtalyan Carlo Domeniconi var mesela. Aslında Berlin'de yaşıyor. Klasik gitar dünyasından, ama çağdaş birisi. Çok önemli besteleri olduğu için bütün gitar yarışmalarında bu adam hem jüri, hem de onun parçalarının konkurlarda çalınması gerekiyor. İkisinin de karısı Türk, nedense? *(gülüyor)*

80'lerde Fikret Kızılok'un Çekirdek Sanatevi'nde çaldınız. O kasetlerin üstünden isminizi hatırlıyoruz.

Evet, orada Bülent'i (Ortaçgil) tanıdım. Erkan (Oğur) "Bülent'in parçaları var, beraber çalalım" dedi. Bir trio. Harika birisiydi Bülent. Şarkılarını da çok sevdim. Orada teneke den öte, çok boktan kayıtlar yaptık, ama çok keyifli çaldık... Fikret de iyi birisiydi. Çok eskiden beri onun yaptığı şeyleri beğeniyordum. Öyle çok iyi arkadaş olamadık, tarzımız farklıydı.

Erkan Oğur'u eskiden mi tanırdınız?

1981'de falan tanışmışızdır. Bence dünyadaki sayılı müzisyenlerden biri. O zamandan belliydi, araştırmacı biri ve son derece sakin, çok esaslı çalıyor. Başka bir boyutta yaşıyor bence. Kafasının içinde acayip bir dünya var. Bir fırsat bulursam yakasına yapışacağım, gene beraber çalalım diye...

Çekirdek'teki diğer tipler hakkında neler söylersiniz? Mesela Robert Johnson?

Tanıştığımız günü hatırlıyorum. Fora yeni doğmuştu, kucağımdaydı. Marmara adasına gidiyorduk gemiyle. Bir Amerikalı karı-koca bana bir şeyler sordu. Meğerse adam Robert Johnson'mış. Beraber bir çay içtik. Anladım ki bu adam gitar çalıyor. İstanbul'da evime geldi, beraber çaldık birkaç kere, ben onu Erkan'la, Bülent'le tanıştırdım. Çekirdek'e gelip gitmeye başladı. Geçen sene Efe'nin konserine geldi, en son o zaman gördüm.

Herkes oğlunuz Efe'nin başarılarını anlata anlata bitiremiyor. Fora da daha 18 yaşında Senfoni Orkestrası'nın konserlerine konuk sanatçı olarak katılıyor. Bu noktaya nasıl geldiler? Gözlerinden okunuyor muydu?

Efe'nin çok iyi olacağından emindim. Fora'dan da eminim, Poyraz'dan da eminim. O da daha 8 yaşında, viyolonsel çalıyor... Bana ve benim gibi tiplere çok zor gözüken şeyleri, sanki analarının karnından öyle fırlamışlar gibi durup dururken çalmaya başladılar. Efe'de her insanda olmayan bir "climax" vardı. Beaux-Art Trio İstanbul'a geldiğinde Efe onlara çaldı, adamlar hemen onu New York'a çağırdı. Philadelphia'daki Curtis Akademisi'ni 70 viyolonselci arasından bir tek Efe kazandı. Şimdi orda bursla beleş okuyor. New York'ta Carnegie Hall'da 30 Ekim'de çalacak. Kemancı Isaac Stern'in anısına düzenlenen bir konser. Viyolonselcinin biri Efe, diğeri Yo-Yo Ma. Viyolacılar, Jessica Thompson, Pinchas Zukerman. Kemancılar da Itzhak Perlman ve Midori. Bunlar dünyadaki en iyi tipler. Onlarla beraber Brahms sekstet çalacak. Burdaki sinema oyuncusunu Robert de Niro'nun çağırıp "gel şu filmde beraber oynayalım" demesi gibi bir şey. Ucuz bilet bulsaydım, gidecektim konsere.

Kendinizle karşılaştırdığınızda onları nasıl görüyorsunuz?

Ben çekirdekten yetiştim, neredeyse bir kaldırım çalgıcısı gibi... Müziğe konservatuarda başlayan her çocuk, okulun yöntemi içinde devam eder ve ne öğretirlerse onu çalar. Bunlar öyle olmadı. Ben caz kulüplerinde çalarken, onları da yanımda götürürdüm, gece 2'lere kadar masaların üstünde uyurlardı. "Zavallıcıklar sürünürlerdi" demiyorum, çok zevkliydi, çok öğreticiydi onlar için de. Cazcılarda "vayy, ne güzel çalıyorum, bak, kan ter içinde kaldım" gibi bir şey yoktur. Herifler sadece çalarlar. 20 nota çalıyorsa 10 tanesi belki çok kötü çıkar ama, 10 tanesi de acayip iyidir ve kendini korkmadan ortaya koyar. Bu çok önemli. Okulda ne çalarsan, "acaba doğru mu oldu, yanlış mı" diye acayip bir baskı altındasın. Habire sınav var. Sana hiçbir şey göstermeyen hocalar, seni acayip eleştirir. Efe de, Fora da bu baskıdan kurtuldular, sıyrıldılar bence.

Caz kulüplerinde çalarken, çocuklar gece 2'lere kadar masaların üstünde uyurlardı. "Zavallıcıklar sürünürlerdi" demiyorum, çok öğreticiydi onlar için.

Eşiniz Pınar Baltacıgil de Opera'da keman çalıyor. Çocuklar evde sizin aletleri kurcalaya kurcalaya mı başladılar müziğe?

Yoo, Fora benim kontrbası pek kurcalamadı mesela. Müzikle uğraşmayı düşünmüyordu. Futbolu seviyordu. İlkokul üçüncü sınıfta konservatuar sınavlarına soktum, kazanmadı. Kazanamadı değil ama, "kazanmadı!" İlkokulu bitirirken de bu sefer "istiyorum" dedi, kazandı ve kontrbas çalmak istedi. Babasının yolunda ilerlemek istediğini söyledi çocuk. *(gülüyor)*

Efe'nin ve Fora'nın caz ya da rock gibi müziklerle ilgisi var mı?

Fora Baltacıgil: Hayır, rock dinlemiyoruz, pek ilgilenmedik. Ama ikimiz de cazı çok seviyoruz.

Efe orda bütün kariyerini yarıda kesip bir rock grubunda çalmaya başlasa ne yaparsınız?

Yaz Baltacıgil: Ne istiyorsa yapsın canım. Kendi kararı, kendi bilir.

Fora, sen nasıl bir gelecek biçiyorsun kendine?

Fora Baltacıgil: Okulun bitmesine iki sene daha var. Yurtdışına çıkmak istiyorum, çok konser yapmak, solo kariyer yapmak istiyorum. En son istediğim şey orkestraya girmek.

Kontrbasçılara daha az ekmek yok mu klasik müzikte? Solo kariyer nasıl yapılıyor? Sadece kontrbas için yazılmış eserler var mı?

Fora Baltacıgil: Var tabii. Genelde Rus, Alman besteciler. Amerika'da da çok yazılıyor. Artık çok sayıda besteci kontrbasa önem veriyor. Yeni yeni keşfetmeye çalışıyorlar. Solo enstrüman olduğu anlaşılıyor. Ufku çok açık bir saz. Başka enstrümanlarda olmayan tınılar var kontrbasta. Strad dergisinde okudum, 21. yüzyılın sazı seçileceği söyleniyor.

Yaz Baltacıgil: "Kontrbas" diye çok matrak bir kitap var, Patrick Süskind'in. Aslında tek kişilik bir oyun. Bir odada yaşayan bir kontrbasçı ve bu sazdan ötürü edindiği kompleksler... Zavallı!.. Paris'teki hayatımı düşündüm, odanın içinde ben,

Fora ve Yaz Baltacıgil, baba-oğul kontrbasçı

yatağım ve kontrbas. Belki bir de tencere... *(gülüyor)*

Sizin sanki gizli kalmış bir tarafınız daha varmış gibi geliyor...

(lafın bitmesini beklemeden atılıyor) Diğer tarafım yelkencilik benim. Çocuk büyütmek, yelkencilik, bir de kontrbas. Başka bir tarafım yok. Belki bir de yemek yapmak. *(gülüyor)*

Yelkencilik?

O da aileden geliyor. Biz buralıyız, Küçükyalılı. Çamlık gazinosu benim ve bütün buralı çocukların hayatının geçtiği yerdi. Denizle haşır neşirdik, yelken, balık, kürek... Yarısını benim yaptığım 6.5 metrelik bir yelkenli var, şimdi Bodrum'da. Rüzgarlı havalarda çıkıp dolaşıyoruz...

Demin şarkı yazarlığı gibi bir şeyi kastediyordum. Şiire, kitaplara meraklısınız. Kıyıda köşede besteleriniz olmalı gibi bir his...

Eskiden vardı, şimdi kalmadı. Şiir hâlâ yazıyorum zaten. Ama kimseye söylemem, göstermem asla. Yazdığın bir şiir, edebî değeri olmasa da, sana ait bir şeydir, o anki duygularını ortaya koyuş biçimindir. Herman Hesse'nin bir kitabında şuna benzer bir laf var: "Dünyanın en iyi şairlerini okursunuz, harikadırlar ama, onlardan aldığınız zevk 'vay be, benim duygularımı yansıtmış' hissinden ibarettir. Ama siz çok kötü de olsa bir şiir yazsanız, o dışavurumun sizde uyandırdığı ruhî rahatlığı o harika şiirlerde bulamazsınız." Sahiden de öyle. Tutup o şiirlerden bir pop şarkısı mı yapayım? Emprovizasyona açık, kendini ortaya koyabileceğin müzikleri seviyorum.

Klasik müzikte kendini ortaya koymanın yolları kapalı mı geliyor size?

Orda besteciyi ortaya koyuyorsun. Besteciye yardımcı oluyorsun, besteciye asker oluyorsun. Ama bir enstrüman çalmayı klasik müzikle öğrenmek her zaman çok iyidir. Çalgıcı olmak harika bir şey bence. Bir daha gelirsem, gene olacağım.

Gene kontrbas mı?

Evet. Ama daha iyi çalacağım bu sefer. *(gülüyor)*

Viyolonsel?

Yok ya, viyolonsel ne ki? Ufak bir şey. *(gülüyor)*

Çocuklarınız hep yurtdışı kariyeri peşinde. Sizin "dünyaya açılmak" gibi bir derdiniz yok mu veya olmadı mı hiç?

Dünyada ne işim var benim? Burda oturuyorum ne güzel. *(gülüyor)* Burası da dünyanın üstünde bir yer işte.

Söyleşi: **D.B.**

Bizi ilk uyandıran Jethro Tull'dan Ian Anderson oldu: 42. sayımızdaki söyleşide Vikram Seth'in "An Equal Music" kitabını çok beğendiğini söylemişti. Vikram Seth'in bu romanı, birkaç ay sonra Doğan Kitapçılık'tan "Maggiore Dörtlüsü" adıyla Türkçede yayınlandı. Bir yaylıçalgılar dörtlüsünde keman çalan Michael, yıllar sonra eski sevgilisi piyanist Julia'ya rastlıyor. Ona hâlâ aşık. Ama Julia artık evli, Luke isminde bir oğlu var ve kulakları sağır... Eleştirmenlere "müzik üstüne yazılmış en güzel roman" dedirten "Maggiore Dörtlüsü"nün yazarıyla yapılmış söyleşileri Guardian, Boldtype, The Week, January Magazine, LA Weekly, Atlantic Monthly'den derledik, kitabın çevirmeninden de görüş aldık.

KESİNLİKLE MÜZİSYEN, KESİNLİKLE KEMAN

Bir önceki romanınız "A Suitable Boy" tam 1349 sayfaydı. İngiliz dilinde yazılmış en uzun roman ünvanını taşıyordu. Son romanınız "Maggiore Dörtlüsü" (An Equal Music) ise daha makûl uzunlukta. Bunu bilerek mi yaptınız?

Vikram Seth: Daha kısa bir roman yazmak gibi bir derdim yoktu, ama "A Suitable Boy" gibi bir roman daha yazmak hayatımın on yılını daha götürecekti ve buna da meraklı değildim. Ayrıca yayıncılara uzun romanları okutmak da ayrı bir dert. Sonuçta 300 ila 400 sayfalık bir roman yazmak üzere yola çıktım ve 100.000 kelime sınırını aşan her 10.000 kelime için de kendime bir ceza kesmeye karar verdim. Sonuçta işe yaradı galiba.

"Maggiore Dörtlüsü"nün ardındaki ilham kaynağı ne?

"A Suitable Boy"un ardından hiçbir şey yazmadım. Tek bir kısa öykü bile. "Tekrar yazmaya başlamalıyım" diyordum kendime, ama kendimi yazmaya zorlayamam. Bir yıl kadar önce bir arkadaşımla Londra'da bir parkta yürüyorduk. Uzakta bir adam gördüm. Uzun boylu ve Avrupalıydı, ama Londralı olmadığı kesindi. Durmuş suya bakıyordu. Bu görüntü büyüledi beni. Mesleğinin ne olduğunu düşünmeye başladım. Arkadaşıma sordum, ki kendisi müzisyendir, "kesinlikle bir müzisyen" dedi. "Peki hangi enstrümanı çalıyor sence" dedim, arkadaşım, ki kendisi keman çalar, "kesinlikle keman" dedi. Arkadaşımla konuştukça karşımdaki görüntü yerine oturdu. Bir yaylılar grubunda keman çalan bir müzisyen... Yıllar önce, Viyana'da bir piyaniste tutkuyla bağlanan ve acıklı bir şekilde ayrılmış bir adam. Suya eğilmiş kadını düşünüyor...

Dörtlü, ateş altında bir müfreze ya da dört kişilik bir evlilik gibi. Evliliğin karmaşıklığının dört kişi arasında yaşandığını düşünsenize...

"Maggiore Dörtlüsü"nde Julia git gide sağırlaşıyor. Sağır bir müzisyenin çelişkilerini romana katmak için bir araştırma yaptınız mı?

Birkaç yıl önce neredeyse tamamen sağır bir müzisyenle, bir perküsyoncuyla tanıştım. Duymamasına rağmen mükemmel bir kariyer yapmıştı. Romanı yeni yazmaya başladığım sıralarda bir öğle yemeğinde tanıştık. Sağır olduğunu bilmiyordum. Sürekli suratıma bakarak konuşuyordu, ki ben bu tavrını çok hoş bulmuştum. Daha sonra biri bana sağır olduğunu söyledi ve buna inanamadım. Konuşması gayet normaldi. Hiç duraksamadan konuşuyordu. Nasıl olurdu da bir müzisyen sağır olurdu? Julia'nın sağırlığını romana sokmaya karar verdikten sonra, duyma zorluğu olan birkaç müzisyenle görüştüm. Doktorlarla da sağırlıkla ilgili konuştum. Romandaki semptomların ve hastalığın ilerleyişinin doğru olduğundan emin olmak için... Ve 13 hafta boyunca dudak okuma dersleri aldım. Bu demek değil ki, sağır biri gibi "konuşabiliyorum". Ama kulakla yapamadığın şeyi gözle kapatmanın ne olduğunu anlamak için...

Romanın karakteri Michael niye bir dörtlünün üyesi? Niye solo icracı değil?

Her şeyden önce dörtlü garip bir yapı. Dört müzisyen var: İki keman –ki bu bir karmaşıklık ve rekabet yaratır–, bir viyola ve bir çello. Yaptıkları müzik işbirliği gerektirir ve dörtlünün arasından bir virtüöz çıkıp parlayamaz. Diğer yandan, sahnede işbirliği olsa da, dört müzisyen arasında çekememezlik, kıskançlık ve entrika olması kaçınılmazdır. Aileleriyle harcadıklarından daha fazla vakit geçirirler birbirleriyle. Ateş altında bir müfreze ya da dört kişilik bir evlilik gibidir. İki kişi arasındaki evliliğin karmaşıklığının dört kişi arasında yaşandığını düşünsenize... Romandaki dörtlü, asıl konuyu, Michael ve Julia arasındaki aşkı zenginleştirmek için başka karakterler eklemeyi de kolaylaştırıyor.

"Maggiore Dörtlüsü" çok iyi eleştiriler aldı, ama bazı olumsuz eleştiriler de yazıldı. Örneğin, klasik müzikle ilgili çok muhafazakâr bir bakış açısına sahip olduğu ve romanın aslında uzatılmış bir novella olduğu gibi... Kitabınızla ilgili eleştirileri okuyor musunuz?

Evet, eleştirileri okurum. Kastettiğiniz eleştiriyi de okudum. Üstelik bu eleştiri, birinci ağızdan anlatılan bir romanın, yazarın değil de, karakterin iç sesini ve düşüncelerini yansıttığını çok iyi bilmesi gereken bir yazar tarafından yazılmıştı. "Bir kediyle ilgili otobiyografi yazıyorsan, kuyruğun olmalı" demek gibi bir iddia bu.

Kitabınızdaki karakterlerden biri, "tek yaptığımız müzikle ilgili konuşmak" diyor. Gerçekten böyle mi?

Evet. Çoğu yakın arkadaşım müzisyen. Hatta Londra'da yazardan çok müzisyen arkadaşım var diyebilirim. Müzik dünyası gerçekten de böyledir. Müzisyenler müzisyenlerle evlenir, müzisyenlerden ibaret bir arkadaş çevreleri vardır ve sürekli müzikten bahsederler. Bütün müzisyenler böyle değildir elbette, ama benim tanıdıklarım böyle.

Müziğe ilginiz nasıl gelişti?

Kesin olarak bilmiyorum. Ama annemin 2.5 yaşımdaki müzikal zevklerimden hiç hoşnut olmadığını hatırlıyorum. Bana ninni okurdu, ben de ona "n'olur sen söyleme, teyzem söylesin" derdim. Annem büyük bir tutkuyla şarkı söylerdi, ama tamamen detoneydi. Hint klasik müziği dinleyerek büyüdüm, ama "A Suitable Boy"u yazarken Batı klasik vokal müziğine gitgide daha fazla ilgi duydum. Romanda birçok Hintli müzikal karakter vardı. Geceleri kendi başıma kalmak istediğim zaman, Hint müzik aleti çalmak ya da bir Hint şarkısı söylemek çok rahatlatıcıydı, neredeyse romanımdaki dünyanın içine gömülüyordum. Bir yandan rahatlama, ama bir yandan da çalışma gibiydi bu benim için. İşte o zaman Schubert şarkıları dinlemeye başladım. O zamanlar iyi bilmiyordum bunları, ama artık çok seviyorum. Muhteşem melodiler.

Klasik bir müzisyen olmak geçti mi hiç aklınızdan?

Hayır, bunun için bir ön eğitimim olmadı hiçbir zaman. Sadece seviyorum müziği. Profesyonel olarak hiç kimseyle yarışabileceğimi düşünmüyorum.

Peki yazar olmak istemiş miydiniz?

Aslında her şeyden önce ekonomist olmak üzere eğitim aldım. Hayatımın ciddi bir bölümünü ekonomist olarak geçirdim. Roman ve şiir bir noktada beni içine çekti. Buna memnunum. Yazarak gerçek yerimi bulduğumu düşünüyorum.

Ekonomistlikten yazarlığa geçiş süreci nasıl oldu?

Sanırım şans! Daha önce de şiir yazıyordum, ama şiir yazmak zamanınızın büyük bölümünü kaplayan bir tür değil. Full-time bir işte çalışırken de şiir yazmayı sürdürebilirsiniz. Ama bir roman yazmak zaman isteyen bir iş. Tibet'te geçirdiğim ikinci yılın sonunda otostop çekmekle ilgili bir gezi kitabı yazdım. Ama romana geçişim şöyle gelişti: Stanford'da bir bilgisayara köylerin ekonomik datalarının girişini yapıyorduk. Bir sabah bu işe daha fazla dayanamayacağımı farkettim ve kitapçıya gidip birkaç şiir kitabı aldım. Bunlardan biri tesadüfen Puşkin'in "Eugone Onegin"iydi. O kadar etkilendim ki, tezimi yazmaya ara verip dörtlük formunu kullanarak Kaliforniya'da geçen bir roman yazmaya karar verdim. Sonradan farkettim ki, tezimi asla bitiremeyeceğim...

Yani o zamana kadar full-time yazar olmayı düşünmüyordunuz?

Hayır. İçimde yeterince bilimsel çalışma varolduğunu düşünüyordum. Ciddi ciddi roman yazmayı hiç düşünmemiştim.

Eski röportajlarınızda kendinizi aslen şair olarak gördüğünüzü söylüyordunuz. Bu hâlâ geçerli mi?

Eğer kelime sayısına bakarsanız, şiirden çok roman yazmış durumda-

42→

yım artık. Ama kitap sayısına bakarsak, on kitabımdan yedisi hâlâ şiir kitabı. Şunu kabul etmem lazım ki, yoğun şekilde düzyazı yazmış durumdayım, ama kalbimde hâlâ kendimi şair olarak görüyorum.

Romanlarınızda melankolik karakterler çok ön planda. Nereden kaynaklanıyor bu?

Kim bilir! Çocukluğumda çok içedönüktüm. İnsanların gözlerine bile bakamazdım. Yatılı okullarda geçen öğrenciliğimden de bende kalan yalnızlık ve yalıtılmışlık hissi. Sınıf arkadaşlarım oyunlara değil de, okumaya meraklı olduğum için dalga geçerlerdi benimle. Gruplaşmalara da dahil olmazdım hiç. Bu özelliklerimi ancak Kaliforniya'ya gittiğimde kırabildim. Güneşli havayı çok sevdim. Kaliforniya çok güzel, çok farklı yaşam biçimlerini bir arada sunan bir yer. Bu özgürlük ve rahatlık hissi bana da yansıdı. Eğlenmeyi öğrendim.

Sonra da Çin macerası!

Evet, iki yıllığına Çin'e ekonomi okumaya gittim. Daha çok Çin şiiri okudum.

Hiçbir turiste giriş izni verilmeyen Tibet'in başkenti Lhasa'ya girmeyi başarmış ender kişilerdensiniz. Ve bunun da ilginç bir hikayesi var.

Kuzey bölgesine bir turist gezisine katılmıştım. Gezinin sonunda bir eğlence düzenlendi. Yerel müzisyenler geldi falan... Onların gösterilerinden sonra biz turistler yeteneklerimizi göstermeye başladık. Ben de kalkıp eski Hint filminden dokunaklı bir şarkı okudum. Orada bulunan polislerden biri şarkımdan çok etkilenmiş. Ertesi gün polis karakolunda ufak çaplı bir star olmuşum. Polislerle, eski Hint filmleri üzerine uzun bir sohbet yaptıktan sonra Lhasa'ya giriş izni alıverdim. Bunun üzerine Hindistan'a Batı Çin ve Nepal sınırı üzerinden otostopla gitmeye karar verdim. "From Heaven Lake"te bu tecrübelerimi anlattım.

Eser verdiğiniz alanlar çok çeşitli: Roman, şiir, gezi kitabı, libretto... Diğer yandan, bir romanınız Amerika'da, biri Hindistan'da ve biri İngiltere'de geçiyor. Kendinizi fazla dağıttığınızı düşündüğünüz zamanlar oluyor mu?

Bilinçli bir karar değil. "Bunu yaptım, şimdi şunu yapayım. Bu Kaliforniya'da geçiyordu, bari bu da Hindistan'da geçsin" demiyorum. Bir konuda yazmaya karar verdiğim zaman form bunu izliyor ya da bazen öncüllüyor. Örneğin söz konusu müzik olunca, bu romanı birinci ağızdan yazmam gerekiyordu. Bir sanat formunu dışarıdan anlatmaya çalışmak kadar sıkıcı bir şey olamaz. Formun değişkenliğinin hem avantajı hem de dezavantajı var. Küçük avantaj, insanların bir kitabı diğeriyle karşılaştıramamaları. Asıl avantajıysa, yaptığım işi çok seviyorum ve bu sevgiyi işime yansıtabilmek, görünür kılmak istiyorum. Dezavantajlarına gelince, yayıncılar beni bir tarza oturtamıyorlar, bu yüzden pazarlaması zor bir yazar oluyorum. Bir okur kazanmaya çalışırken bir başkasını kaybediyorlar. Eleştirmenler de "henüz gerçek sesini bulmuş değil" diyor. Sanki birinin tek bir gerçek sesi olması gerekirmiş gibi.

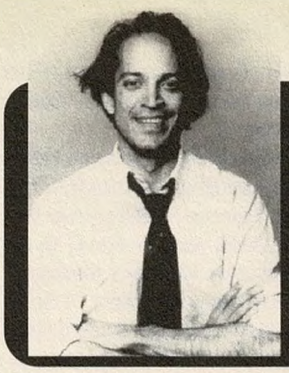

Batıya kafayı takmamak gerek. Kendi kültürümüzü sadece Amerikan veya İngiliz kültürüne kıyaslayarak konumlandırmaktansa, Çin gibi farklı kültürlere de dönüp bakmak gerekiyor.

Birçok Hintli yazar kozmopolit bir kültüre sahip. Hint edebiyatı terimi sizin için ne ifade ediyor?

Bilmiyorum. Arada bir ortak bağ var gibi, ama açıklaması imkansız. Hindistan'da İslâm, Hindu ve Yahudi-Hristiyan kültürü bir aradadır. Hepsi birbirine girmiştir. Ve elbette bütün Hintli yazarların illa da kozmopolit ve gezgin olması gerekmiyor. Arundhati Roy ve Narayan gibi yazarlar pek de dolaşmayı sevmeyen türden... Diğer yandan Salman Rüşdi gibi 14 yaşından beri yurtdışında yaşayanlar var. V.S. Naipul gibi yazarları da Hint yazarları kategorisine dahil ederseniz, Hindistan'ı sadece ziyaret eden yazar türlerini de kapsamış olursunuz... Eleştirmenler, akademisyenler ve –hatta kütüphaneciler için de– geçerli bir sorun daha var. Mesela beni, "The Golden Gate" kitabımı hangi rafa yerleştireceksiniz? Kitapta Hintli bir karakter yok, aksine Japon-Amerikan bir karakter var. Bana diyorlar ki, "Janet Hayakawa karakteri yerine niye Hintli-Amerikan bir karakter olmasın?" Ben de diyorum ki, çünkü karakter gözümde bu şekilde canlandı. "A Suitable Boy" içinse bunun tam tersi soruldu: "Niye romanda yabancı karakter yok? En azından Batılı okuyucular için sağa sola beyaz karakterler serpiştirebilirdin." Yani tamamen anlamsız bir durum. Romanlarım farklı yerlerde geçse de, benim o kozmopolit dediğiniz yazarlara dahil olduğumu sanmıyorum. Her kitapta farklı kültürel tecrübeleri ve etnik arka planı ön plana çıkarmak gibi bir eğilimim yok.

"Maggiore Dörtlüsü"nün en ilginç

a l t ı n ı ç i z d i k

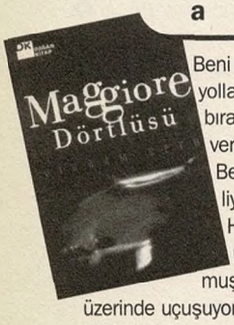

Beni rahatlatacak birkaç sevgi sözcüğü yollasan. Ya da telesekreterime mesaj bıraksan. Ya da kapının önünde beliriversen ya da küçük mavi ekranımda. Ben yazdım; faksın eline geçtiğini biliyorum.

Haziran geldi. Sincaplar duvarın üzerinde ham incirleri yiyor, kurumuş kestane çiçekleri çakıl taşlarının üzerinde uçuşuyor. Senden hiçbir haber alamadım. Davetkâr faksıma yanıt vermedin. Şehir dışında mısın? Kocan, annesi ve çocuğunla uzak bir yerlere mi gittin? Artık küçük gri ceketiyle küçük yeşil kepini giymesi gerekmiyor mu; sayılı, harfli ve karneli günleri sona mı erdi?

İzler geçene kadar bir hafta nerede saklandın? Viyana'ya, annenin yanına mı döndün? Benden aldığın günlerini tek başına mı geçirdin? Kendimi affedemiyorum. Sana yaptıklarım bununla bitmiyor.

Meydanlar cafcaflı sarı salkımlarla dolu, batık bahçenin yanında mantara benzeyen çiçekler pembe tomurcuklar açtı.

En hoşuma giden, beyaz kiraz çiçekleriyle lila rengi leylaklar; ama pek yakında moda renkler bunların yerini alır. Orada burada yürüyorum, bana Bach çalıyorsun. Tartıda bu kadar hafif mi geliyor aşk? Duvar çıkıntıları, sütunlar, alınlıklar görüyorum otobüsün üst katından. Görüntü bir film şeridi gibi: Büyük taş ustası, dört oylumla Londra şehrini bu hale getirmiş. Bu tür eylemler yavaş gerçekleşir ama bir kere yerleştiğinde, yerine oturmuştur.

Hayalî ve gerçek kediler görüyorum. Gece geç saatte yürürken bir kadın gördüm. Nehir kenarında yürüyordu, peşinden gelen onbir kediyi çağırıyor ve besliyordu. Kadın (yaşlıydı) torbadan onlara yiyecek attıkça, kediler minnetle miyavlayıp daha fazlasını istiyordu. Uyuzdan canları yanmış olsa da, kedilerin hepsi ruhen uyanık ve sağlıklı duruyordu, şimdi Kuözey'de evinden hasta yatan Zsa-Zsa'nın aksine çok sevgi görmüş.

Aramanı beklememi söylemiştin. Yıllar sonra sana kavuşmuş bu adamın, seni daha ne kadar beklemesi gerekiyor? Şefkatli gri-mavi gözlerinle bak yüzüme. Evet, gülümseyebilirsin, ister tebessüm et, istersen gül. Ama ölçüyü kaçırma!

Sonra aklıma, yukardan baktığımız çamaşır asılı sardunyalı bahçe geliyor, bahçeyi gören odada hafta içi ve pazar günü sevişmiştik hani.

Başını yasladığın omzuma elimi koyuyorum. Sonra adını bir kez söylüyorum, ikinci, üçüncü, dördüncü kere tekrarlıyorum. Bazı geceler seni düşünerek böyle uyuyorum; bazı geceler güneş doğunca uyuyabiliyorum ancak.

Helen telefona mesaj bırakmış. Yanıtlamıyorum. Arkadaşlarıyla yolculuk yapan Virginie'den kart gelmiş. Carl Käll'den de bir mektup. Mührünü açmıyorum. Bütün dünyayla barışmam mı gerekiyor?

Dünya çok acımasız. Dün gece Round Pond'da bir kuğu öldürülmüş. Boğazı kesilmiş. Halbuki gondollar, büyük piyanolar kadar güzel; tavus kuşunun bacakları da kuğununkiler kadar çirkin. Sivilceli cesedi buzların içinde gömülü yatıyor.

Buraya dönmek zorunda mıyım? Bütün bunları çok ciddi düşünmeliyim. Önümdeki seçenekler: evet ve hayır. Çalabilecek olsam, kalmaz mıydım? Herkesten daha önemli, eserin hatırı için. Ancak, iki ölçü çalıp yakalamam imkânsız.

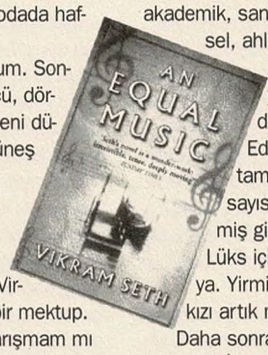

İlaçlarımı alacağım: Parkta yürüyüş ama kesinlikle Orangery'de değil, çözümünü bir elimle kapatıp briç ve satranç problemleri çözeceğim, erdemli Wodehouse okuyacağım, dengesiz Donne değil, sokakta gördüğüm sadece bir karga, ne bülbül ne de tarla kuşu.

Birinci kontrpuanın sesiyle uyanıyorum: Kendisi duymadığı için, tuşlara vurarak gittikçe daha gürültülü çalıyor. Beni devredışı bıraktı, küçülttü. Küçük gri takım elbiseler geri döndü, o da dönmüş olmalı. Pembridge Okulu öğrencileri, her gün, her anlamda, akademik, sanatsal, müzikal, sosyal, ruhsal, fiziksel, ahlâksal, daha iyiye gidiyor.

Yine haberler. Yoksul çocukların hayatlarından müziği çıkartıyorlar. Eskiden çocuklara E M S ezberletilirdi: Edebiyat, müzik ve sayılar. Şimdiyse tam tersi: Edebiyatsızlık, müziksizlik ve sayısızlık. Yeni dünyanın azizleri lanetlenmiş gibi çocukları müzik dışında bırakıyor. Lüks içindeki varlıklı insanlara kalsın bu dünya. Yirmi sene sonra bir kasabın oğlu ya da kızı artık müzisyen olamayacak.

Daha sonraki iki gün boyunca da hiç çalamadım bu eseri. İki ay ya da yirmi yıl verseniz de, bu yılanı bu kavalla oynatamam. Bana hükmeden her neyse, elimden hiçbir şey gelmiyor. Pembridge'li çocuk soruyor: Annemi ben doğmadan önce tanıyor muydun? Ben doğmadan önce diye bir zaman var mıdır? Böyle bir şeyin varlığını düşününce gözleri doluyor.

Yaşamım ile aşkım arasında ne fark var? Biri aşağılara çeker, diğeri kapı dışarı eder. Ah, Luke, Luke, fıkralarından vazgeç artık. Neden benim oğlum değilsin?

→43

yanı, tamamen farklı kültürel geçmişten gelen birinin vücuduna bu kadar rahat bir şekilde bürünebilmeniz. İngilizce yazan hiçbir Hintli yazar, roman kahramanını Manchester'ın küçük bir kasabasında büyüyen bir kasabın oğlu yapmayı aklından geçirmez herhalde. Bu güveni nasıl buldunuz kendinizde?
Güvenden ziyade, bir saplantı bu. Biriyle ilgili yazmanız gerekiyorsa, gerekli bilgiyi edinirsiniz. Yine de içine girebileceğim kültür sınırsız değil. Ne kadar ilham gelirse gelsin, İtalyan bir balıkçıyı anlatabileceğimi ve içine girebileceğimi sanmıyorum. Üniversitedeyken İngiltere'de yaşadım. Bölük pörçük de olsa toplam yedi yıl. Ve Batı müziğini seviyorum. Bu yüzden tamamen yabancı bir dünya sayılmazdı.

Çoğu Hintli yazar kültürel kaymayı romanlarının ana teması yapıyor. Sizin böyle bir derdiniz yok gibi...
Daha önceki şiirlerimin birkaçında bu konuyu tema olarak işlemiştim. Fakat dönüp dolaşıp bu temayı işlemenin beni bir yere götüreceğini sanmıyorum. Eğer Londra'da bir Hintlinin işlettiği bir dükkanda geçen bir oyun yazmaya karar versem, bu tema yine işin içine girecek kaçınılmaz olarak. Bu konular bende saplantı halindeydi bir zamanlar. Ama bir süre Çin'de yaşadıktan sonra, Batıya kafayı takmamak gerektiğini farkettim. Kendi kültürümüzü sadece Amerikan veya İngiliz kültürüne kıyaslayarak konumlandırmaktansa, Çin gibi farklı kültürlere de dönüp bakmak gerekiyor. Kendi kültürümüzün çeşitliliğiyle daha çok ilgiliyim. Örneğin gezi kitabım "From Heaven Lake"in ilk cümlesi "Ben bir Hintliyim" idi.

Ne zaman Hintli yazarlardan bahis açılsa, verdiğiniz tek isim R.K. Narayan. Narayan İngilizce yazan tek büyük Hintli yazar mı sizce? Ya da yeni yazarları okumuyor musunuz?
İki durum da geçerli değil. "A Suitable Boy"u yazdığım sıralarda Hintli yazarları okumaktan kaçındım, bu doğru, ama bazılarını da çoktan okumuştum. Fakat kendimi okumaktan alıkoyamadığım tek yazar Narayan'dır ve bence o içimizde en iyidir. "Salman Rüşdi'yle ilgili ne düşünüyorsunuz" tarzı sorulardan bunalmış durumdayım. Ortalıkta iyi yazan bu kadar çok yazar olmasından memnunum, daha ne diyebilirim? Ve o kadar farklı tarzlarda yazıyoruz ki, aynı kategoriye dahil edilmemiz imkansız.

"Salman Rüşdi'yle ilgili ne düşünüyorsunuz" tarzı sorulardan bunalmış durumdayım. Ortalıkta iyi yazan bu kadar çok yazar olmasından memnunum, daha ne diyebilirim?

Salman Rüşdi, İngiliz dilindeki Hintli yazarların Hindistan yazınından daha iyi olduğunu iddia ediyor...
Tamamen saçmalık. Ghalib, Mir, Surdas ya da Kalidas'a ne diyor? Ya da Bengal ya da Tamil edebiyatına? Ramayana ve Mahabbarata'ya? Rüşdi'nin antolojisine giren tek İngilizce yazmayan yazar Saadat Hasen Manto'ydu, ama onun tek olmadığını ben biliyorum. Rüşdi'ye haksızlık etmeden söylemek gerekirse, muhtemelen kötü çevirilerin bu yorumda bir etkisi olmuş olabilir. Bu tür yorumlarla ilgili olumsuz yan, Batılıların Rüşdi'ye inanmaları... Eğer Rüşdi ya da benim gibi Batıda tanınan bir Hintli yazar, "son elli yıldır üretilen en iyi Hint edebiyatı İngiliz dilinde üretilmiştir" gibi bir yorum yaparsa, Batılılar bunu gerçek kabul eder.

Salman Rüşdi'nin son kitabının teması rock'n'roll. Sizin romanınızsa klasik müziğin arınmış dünyasında geçiyor. Sadece popüler müzik dinleyen bir kitlenin sizin romanınızı ıskalayacağından korkmadınız mı?
Rüşdi son romanını ("The Ground Beneath Her Feet") yazdığı sırada bundan haberim yoktu. İkimizin de romanı aynı zamanlarda baskı aşamasına geldi, o zaman öğrendim. Muhtemelen o da benim romanımın temasını aynı zamanlarda öğrenmiştir. Bu konuda yapabileceğimiz bir şey yoktu. Hem hoşlanmadığı bir tarzsa, nasıl klasik müzik hakkında yazabilir ki? Ya da ben, içimden gelmiyorsa, nasıl rock'la ilgili bir roman yazabilirim? Hem bu alan paylaşımı hikayesini çok zorlamanın da anlamı yok. Aşk uçsuz bucaksız bir konu, müzik de öyle. Dünyanın aynı bölgesinden gelen iki yazarın aynı anda aynı konular hakkında yazması hiç de şaşırtıcı değil. Eğer ikimiz de kravatla ilgili saga'lar yazan İzlandalı yazarlar olsaydık, işin içinde bir gariplik olurdu.

Edebî ilham kaynaklarınız kimler?
Puşkin. Hem roman hem de şiir açısından. O da farklı türlerde yazmaktan korkmayan bir yazar. İnsan, hayatı boyunca sansürle boğuşmuş ve hayatı boyunca mücadele vermiş Puşkin'den daha iyi bir esin kaynağı bulamaz bence. George Eliot ve Jane Austen'ı da severim. Dickens'ı da severim, ama Eliot kadar değil. Şairlerdense Elizabeth dönemi şairlerini, Chaucer ve Tennyson'ı severim. 20. yüzyıldan Frost, Timothy Steele, Larkin ve Hardy.

Yeni planlarınız neler?
Ne planlarsam, bozuluyor. Geçen sefer bir oyun yazmayı planladım, "Maggiore Dörtlüsü"nü yazdım. Şimdi belki İngiltere'de yaşayan büyük amcam, Shanti Behari Seth'in biyografisini yazarım. Amcam dişçidir. Sağ kolunu İkinci Dünya Savaşı'nda İtalya'da kaybetmiş, sol kolunu kullanmayı öğrenmiş. Karısı, yengemse Alman Yahudisi. Savaştan birkaç ay önce Almanya'dan kaçmış, ama bütün ailesi öldürülmüş. İkisinin de zor bir hayatları olmuş. Ama öğrenciliğim sırasında onların yanında kalırken bunların hiçbirinden haberim yoktu.

Çeviren: ***Ogan Güner***

ÇEVİRMENİN GÖZÜYLE

Post-koloni edebiyatı

"Maggiore Dörtlüsü"nün çevirmeni Asuman Kafaoğlu-Büke, Cumhuriyet Kitap'ta edebiyat eleştirileri kaleme alıyor. Eşi Aydın Büke "Bach - Yaşamı ve Eserleri" kitabının yazarı ve İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'nda flüt sanatçısı.

Bugünlerde İngiliz edebiyatından söz açılınca, akla hemen Hint asıllı yazarlar gelir oldu. Edebiyat ödülleri de piyasada çok iyi iş yapan bu yazarların kitaplarına kaydı... İlk duyduğumuz isimler, V.S. Naipaul, Salman Rüşdi ve daha sonra da Arundhati Roy, Vikram Seth gibi isimler oldu. Genel bir tanımlama yapmak tüm bu yazarlar için çok zor olsa da, genelde Latin Amerikan edebiyatında, özellikle Borges, Garcia Marquez gibi yazarlarda görmeye alıştığımız "sihirli gerçekçilik" akımına yakınlıkları, bu yazarların belirleyici özelliklerinden biri.

Anlam olarak "sihirli gerçekçilik", gerçek bir anlatımın içine yerleştirilmiş olağanüstü, hatta olanaksız olayları bir metafor haline sokarak inandırıcı kılar. Fantastik ve mistik öğeler çok olağan bir dille anlatılır. Bu fantastik anlatım romanın realist dokusuna zarar vermez, arka planda halk ayaklanmaları, devrimler, cinayetler temanın fonunu yaratırken, bazen folklorik bazen de masalsı bir anlatım, sanki atalardan beri anlatılagelmiş abartılı kahramanlık destanlarını yeniden kelimelere döker. Buna göre, gözyaşları bir anda pırlanta tanelerine dönüşür, bir haykırma sesi engin denizlerde fırtınalara neden olur, çamaşır asan bir kadın elinde çarşaflarla cennete uçar... Ve bunların hiçbiri romanın anlattığı gerçekliği zedelemez, aksine, anlatılan duyguya yoğunlaşmamızı sağlar.

Doğu edebiyat geleneklerinde sık rastladığımız destansı –hatta masalsı– hava, Hint asıllı çağdaş yazarların eserlerinde fazlasıyla hissedilir. Bu yazarların içinde belki ayrı bir yer tutan, Vikram Seth'dir.

Vikram Seth, henüz Türkçeye çevrilmeyen (1500 sayfaya yakın kalınlığıyla yayınevlerinin özellikle bu dönemde basmayı göze alamayacakları) ilk romanı "A Suitable Boy"la edebiyat dünyasına önemli bir giriş yaptı. Daha önce şiirleri ve gezi yazılarıyla edebiyat çevrelerinde saygınlık kazanmıştı, fakat asıl üne kavuşması birinci romanından sonra oldu.

"A Suitable Boy", Hindistan'da geçen bir roman olmasına rağmen, yazarın anlatım tarzı yukarda bahsettiğimiz türden Doğu masallarını çağrıştıran bir havaya sahip değildir. Aksine, edebiyat eleştirmenleri kendisinde daha çok 19. yüzyıl İngiliz edebiyat geleneğini sürdüren bir yazar bulduklarını söylediler.

İkinci romanı "An Equal Music" (Maggiore Dörtlüsü, Doğan Kitap, 2000), bu sefer Londra'da yaşayan, bir yaylı sazlar dörtlüsünde ikinci keman çalan bir müzisyenin hayatında bir dönemi anlatır. Bu romanında Hint asıllı yazarlar grubunda görülen masalsı anlatım, romanın dokusunda hiç hissedilmez.

Anlattığı müzik, Haydn, Schubert ve Bach'ın eserleridir; roman kahramanlarıysa Viyana'da müzik eğitimi görmüş İngilizlerdir. Roman, Londra'daki müzik çevrelerini çok iyi tanıttığı gibi, müzik sevgisini ve müzisyenlerin yaşamlarını da, neredeyse belgesel tarzında dile getirir.

Romanı çevirirken beni en çok zorlayan şey, müzik terimlerinin Türkçeleştirilmesi oldu. O günlerde müzisyen olan eşim iki arkadaşıyla evde oda müziği provaları yapıyordu, onların yan odada çalışmalarını dinlerken oda müziği anlatan bir roman çevirmek çok hoş bir duyguydu. Aralarındaki konuşmalar da roman kahramanlarının prova sırasındaki konuşmalarıyla zihnimde birleşiyordu. Müzik terimlerinin nasıl kullanıldığını duymaksa büyük bir şanstı benim için, sözlüklerde anlatılan ağır terimler yerine müzisyenlerin günlük dillerine giren sözcükleri tercih ettim bu yüzden. Ayrıca roman içinde anlatılan tüm eserleri çeviri yaparken dinleme fırsatım da oldu. Bach'ın "Füg Sanatı" zaten bildiğim ve çok sevdiğim bir eserdi, fakat roman içinde anlatılan, Beethoven opus 104 gibi birçok eseri de ilk kez tanıma fırsatım oldu.

Asuman Kafaoğlu-Büke

Ölüm Kapısı Serisi: 1
Ejder Kanadı

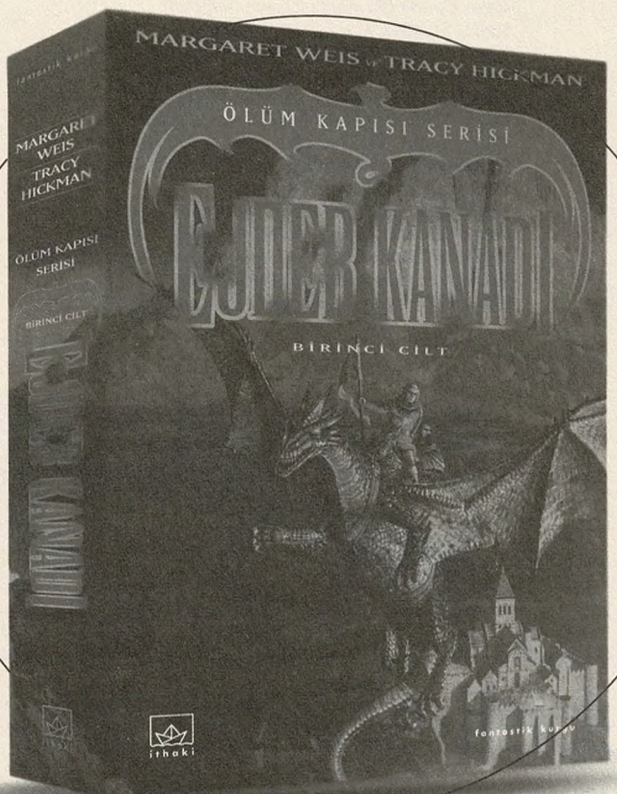

Gök Âlemi Arianus'ta, insanlar, elfler ve cüceler, kıymetli su kaynaklarını kontrol etmek için savaşıyorlar –havada yüzen adalarının üzerinde ve devasa ejderlerinin sırtında. Ama kısa süre sonra büyü güçleri bu hassas dünyanın kumaşını çözmeye başlar. Bir katil, küçük bir prensi öldürmek için tutulur, bir cüce, halkının inançlarına meydan okur ve kötü bir büyücü, Arianus'u hükmü altına almak için yaptığı planı uygulamaya başlar –Gök Âlemi'nin çok ötesinde ve Ölüm Kapısı'nda bile hissedilebilecek bir plan...

DÜNYACA ÜNLÜ **ÖLÜM KAPISI SERİSİ**'NİN İLK CİLDİ **EJDER KANADI** KİTAPÇILARDA...

EJDER KANADI
Margaret Weis - Tracy Hickman

MAHREM GÜNLÜK
Paul Gauguin

KROM SARISI
Aldous Huxley

KORKU ÖYKÜLERİ ANTOLOJİSİ 3

POE BÜTÜN HİKAYELERİ 4-5
Edgar Allan Poe

KARPATLAR ŞATOSU
DÜNYADAN AYA
AYIN ÇEVRESİNDE SEYAHAT
Jules Verne

DÜNYALARIN SAVAŞI
GÖRÜNMEZ ADAM
H. G.Wells

BİTMEYEN BARIŞ
Joe Haldeman

TÜM KİTAPÇILARDA!

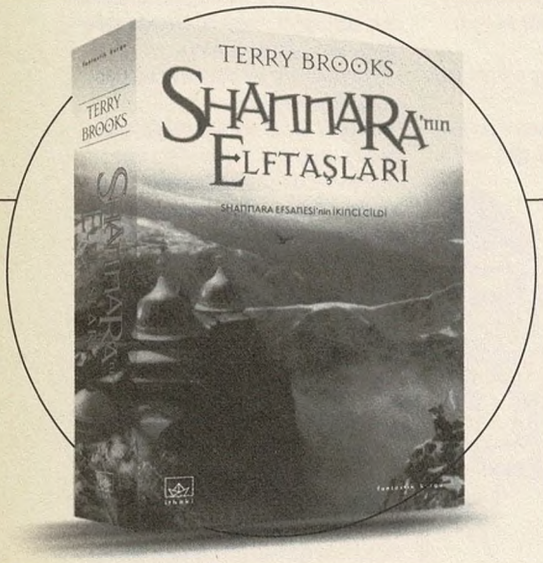

Shannara'nın Elftaşları
Terry Brooks

"Muhteşem bir fantazya yolculuğu!"
Frank Herbert
Shannara'nın Kılıcı'ndan sonra
Shannara efsanesinin ikinci cildi çıktı!

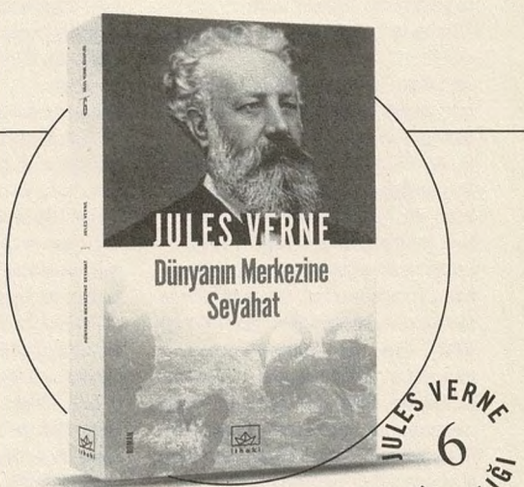

DÜNYANIN MERKEZİNE SEYAHAT
Jules Verne

Hamburg'un eski bir mahallesindeki küçük bir evde, genç ve çekingen Axel, amcası yerbilimci ve madenbilimci Profesör Lidenbrock'la birlikte çalışmaktadır. Bir gün Profesör, eski bir elyazmasının içinde bir şifre bulur. ve o andan itibaren hayatları altüst olur. Onaltıncı yüzyılın ünlü İzlandalı bilgini Arne Saknussemm, bu şifrede, İzlanda'daki sönmüş yanardağ Sneffels'in kraterinden dünyanın merkezine indiğini açıklamaktadır! Profesör Lidenbrock büyük bir heyecana kapılır ve yeğeni Axel'le birlikte İzlanda'ya gider.Yerin altında, sürprizlerle dolu bir yolculuk onları beklemektedir.
Belleklere kazınmış bir Jules Verne klasiği...

ithaki

www.ithakiyayinlari.com

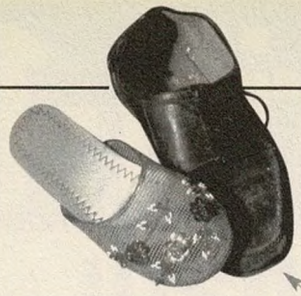

Gustave Courbet, "Dünyanın Merkezi"

ROLL KİTAPLIĞI

Adalet Ağaoğlu Bütün Öyküleri (YKY)
Chuck Palahniuk Dövüş Kulübü (Ayrıntı)
D.Hopper/P.Fonda/T.Southern Easy Rider (Roll)
Enis Batur Elma (Sel)
Etienne Davodeau Bir Yalancıyla Birkaç Gün (Aksoy)
Fatih Özgüven Yerüstünden Notlar (Everest)
Gaye Boralıoğlu Hepsi Hikaye (İletişim)
Habib Suadiya Kirli Savaş (İletişim)
Hanif Kureishi Varoşların Buda'sı (Can)
Kemal Tahir Rahmet Yolları Kesti (Adam)
Lale Müldür Geyikler / Lanetler (YKY)
Latife Tekin Ormanda Ölüm Yokmuş (Metis)
Metin Yeğin Firarî İstanbul (Angora Kitapları)
Noam Chomsky Amerikan Müdahaleciliği (Aram)
Philippe Djian Eşiktekiler (Ayrıntı)
Sabahattin Ali Kürk Mantolu Madonna (YKY)
Tahar Ben Jelloun Bay Ahlâk'ın Çöküşü (İletişim)
Timothy Mitchell Mısır'ın Sömürgeleştirilmesi (İletişim)
William S. Burroughs Top (Altıkırkbeş)
William Saroyan Paris-Fresno Güncesi 1967-68 (Aras)

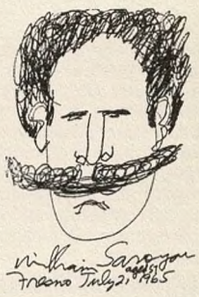

Debdebeli söz bu ihvanlar...

İskender Ağa, Maraz Ali'nin uzattığı işlemeli Arabistan tasını yoluyla kavradı. Kırmızı damarlı gözleri süzülmüş, burnunun morartısı biraz fazlalaşmıştı. Şarabı bir hamlede yuvarladı. Damağını şaklatarak gözlerini kıstı:

–Şarap fena değil ağa, bu şarap zorlu, aferin!

Aşık Niyazi, saz kolunda iki büklüm içeri girdiği zaman ilk döndürüm yeni tamamlanmıştı.

Bu Aşık Niyazi, esasında Alevi değildi. Ne olduğunu, nerden geldiğini de bir bilen yok. Kimi "Çingen takımı" diyor, kimi "mahpushane kaçağı"... Köye yerleşmesine Çerçi Süleyman Ağa sebep olmuştu. Herhal, "muhabbetlerde sarhoşlukla edilen lafları kendisine bildirsin" diye... Bir kulübede tek başına oturuyordu. Afyonu avuçla yutar, şarabı, bulursa, tenekeyle içer, sazı da yaman vurur bir besmelesiz. Baskın sarhoşluğunda bile dilini çözemezsin. Eski olmuşlardan laf alınmaz. Kiminden kimsesinden söz ettiğini, şimdiye kadar bir duyan olmadı. "Ağaç dalından düşmüş" derler ya, işte böyle bir herif... Döğseler aldırmaz, söğseler aldırmaz. Bıyığının altından gülüp geçer. Afyon yutanların bir oturuşta üç kişilik yemek yedikleri söylenir. Oysa bu fukara serçe kuşundan boğazsız. Haftada bir dürüm ekmek tayını... Demek ki afyona şuncacık bebekken başlamış. Afyonkeşin eskisinde barsaklar tekmil kurur da can acıkmaz. Aşık Niyazi bir deri, bir kemik... Bir marazlı biçare ki, muhabbetlerde durup dinlenmeden çalıp söylemesine adam şaşar. Fazladan, traş olmakla da başı hoş değil. Bıraksalar saç-sakal birbirine karışacak, kaşık kadar suratı büsbütün görünmez olacak. Berbere bayramdan bayrama, muhtarın "zor emri"yle giderse gider.

İşte gene sakal tam bir aylık, kara saçlar eksi kasketten dışarıya kara çalılar gibi uğramış. Mülevvesin tırnakları da birer karış ve de kapkara...

...Aşık Niyazi ceplerinde ne varsa hepsini dışarıya çıkardı. Bunlar, kirden rengini kaybetmiş bir mendil, bir kırmızı tesbih, bir yasemin ağızlık, iki tane kibrit kutusu, bir paket köylü cigarası, on bir kuruş bozuk paradan ibaretti. Titreyen elleriyle kibrit kutularından birini açtı. İçinden afyon aldı. Afyona dokunur dokunmaz, ellerindeki titreme sanki bir misli artmıştı. Koyu kahverengi bir lastik parçasına benzeyen zehri dişleriyle ufak ufak koparırken, sofradakiler biraz korku, biraz merhametle seyrediyorlardı. Aşık Niyazi işini bitirip "gündelik rızkını" avucuna topladıktan sonra, gözleriyle Zebun Ali'den şarap istedi. Sivri gırtlağı inip çıkıyor, avurtları titriyordu. Şu sıra "harman" olduğundan laf edecek takati kalmamıştı. Şarap tasını sol eline aldı. "Haydi bismillah" diye homurdanarak afyonları ağzına attı. Dolu tası süze süze içti. Tası geri verdikten sonra ağzında bir şeyler kalmış gibi bir vakit sakızlı sakızlı gevişlendi, Çerçi Süleyman Ağadan başlayarak herkese gülümsedi.

...İskender Ağa elini havada iki kere şaklattı:

–Ali can! Şarap yetiştir hay oğlum! Nerde şarap?

Tası bir dikişte bitirdi, şahadet parmağını Aşık Niyazi'ye tabanca gibi uzattı:

–Bırak göbek havalarını...

Aşık Virani'yi aç bakalım, aç ki Tanrı ne gösterir...

çizgi: İsmail Gülgeç

Uzun İskender Ağa bütün Alevi aşıklarının bütün deyişlerini bilmekle, hepsini de iyi söylemekle öğünürdü. Sesi içkiden biraz bozulduysa da, kısadan okuyup fazla bağırmadığı için dinlenir. Uzun İskender Ağa bir kere öksürdü. *"Her ki bildi bunları bir zatı hak / Ruşen oldu gözüne mir'at-ı hak"* diyerek işe girişti. Gazeli beş beyitte bitirip *"Allah Ali'dir ba değil mi / Bismillâh Ali'dir ba değil mi"* ağzıyla hurufiliğe daldı, Arap alfabesinin bütün harflerini duraklamadan sıraladı. *"Ne mal ü mansab-ı dünya ne mülk ü ayal ister / Ne hot ziynet, ne hot izzet, ne bir gayrı hayal ister"* murabbaı ile dünyadan eletek çekti. Bunu bitirdiği zaman bir "dolu" içti, ağzını yumruğuyla sıvazladı. Beş parmağını birleştirip havada sallayarak kanlı gözlerini belertti:

–Debdebeli söz bu söz ihvanlar! Debdebeli ki ne kadar...

Arkadan: *"Bizler Rum abdalıyız âlemde burhanîleriz / Nokta nokta harf be harf tevil-i kur'anîleriz"* ayağını tutup kasıldı. *"İhtiyar-ı âlem oldu şah-ı Haydar ihtiyar / Ruşen oldu gün yüzünden arş ü ferş ü her diyar"* başlangıcıyla 12 imamın adını sayarak cümlesini ayrı ayrı göklere çıkardı. Bitirir bitirmez "Baba" methiyesine atladı: *"Ey benim şah-ı cihanım derdime derman baba / Alimi zatı sifatım bahr-i bipayan baba"* diyerek kulluğunu bitirdi. Nihayet makamı değiştirip *"Bu feragat tahtına sultan olan vahdettedir / Talibi dünya olan her dem be dem kesrettedir"* avazını tutturarak dünyayı, malı mülkü, her türlü zevki hiçe saydı. Ve de en sonunda *"Cemalin gülşenin göster bu ben bülbülü şeydaya / Demadem methedip hüsnün işim ah ü figan olsun"* bağırtısıyla ciğerinin kebap, halinin harap olduğunu güzelce ortaya koydu, yanık bir "aaahhhh!" çekerek bu faslı böylece aminledi...

Kemal Tahir, Rahmet Yolları Kesti

46→

GRİPİN
istiklal caddesi Terkos çikmazi no8
beyoglu - istanbul
CUMARTESI
2330

4. Uluslararası Sinema ve Tarih Buluşması

(16-23 Kasım)

Bu yıl dördüncüsünü idrak edeceğimiz Sinema ve Tarih Buluşması'nın teması "Hoşgörüsüzlük ve insan hakları"... Senenin en güzel etkinliklerinden biri olan, hele Sinematek'siz bir İstanbul'da serap gibi parıldayan etkinliğin bu seneki konusu da, beher filme özel ihtimamla yaklaşmamızı gerektiriyor. Festivalin açılış filmiyse, Isabelle Huppert, Annie Girardot ve Benoit Magimel'in başrollerini paylaştığı, Michael Haneke'nin son filmi "Piyanist"... 16 - 23 Kasım arasında düzenlenecek festivalde gösterilecek filmlerin yanında, İlber Ortaylı'nın yöneteceği "Bin Yıllık Beraberlik: Türkler ve Ermeniler" isimli panel ve Reuters Haber Ajansı fotoğrafçılarının çalışmalarının yer alacağı sergi de kaçmaz. Filmler Atlas sineması, Levent'te TÜRSAK salonu, AKM, Fransız Kültür, Goethe Institut ve Boğaziçi Üniversitesi'nin sinema salonunda gösterilecek...

Hanele

Berlin Almanya'dadır

Uluslararası uzun metraj film yarışması: Son üç yılda yapılan tarih temalı filmlerden seçilen bu bölümün filmlerinin temaları, soykırım, savaş suçları ve insan hakkı ihlalleri... Şu filmler gösterilecek: *Gerçeğin Sözcüleri* (Karim Traidia), *Anlaşıldı mı Arkadaşım?* (Dejan Acimovic), *Pencereden Uzaklaş* (Jan Jakub Kolski), *Yakarış* (Hector Faver), *Hayatın Baharı* (Milan Cieslar), *Hanele* (Karel Kachyna), *Berlin Almanya'dadır* (Hannes Stöhr), *Sarı Gelin* (Yaver Rzayev), *Kapıdaki Şeytan* (Jiang Wen)...

Uluslararası kısa film ve belgesel film yarışması: Aborjinilerden kızılderililere, Balkanlar'dan Çeçenistan'a son beş yılın kısa film ve belgeselleri... *Amerikan Çingenesi* (Jasmine Dellal), *Bir Gerillanın 50 Yılı* (Yves Billon), *Savaşla Tek Başına* (Daniele Arbid), *Kan ve Umut Mevsimi* (Lars Johansson), *Büyükbabanın Devrimi* (Peter Hegedus), *Zygielbojm'un Ölümü* (Dzamila Ankşiewi), *Sabath* (Gili Gaon), *Yaşasın Timor'lu Loroase* (Lyndal Barry), *Kapalı Gözler Ardında* (Duco Tellegen), *Göçmenler* (Sean McAllister), *Ölüm Yolu* (Gunilla Bresken)...

Bir ülke - bir sinema: Polonya: *Şessiz Bir Yıl* (Krzysztof Zanussi), *Kutsal Hafta* (Andrzej Wajda), *Vaadedilmiş Toprak* (A. Wajda), *Yakarışımı Duy!* (Maciej Dygas), *Avusturya* (Jerzy Kawalerowicz), *Gelen Bahar* (Filip Bajon)

Ermenistan sineması: *Siyah ve Beyaz* (Tigran Xmalian), *Havadan Hafif* (T. Xmalian), *Hayaller* (Armen Dovlatyan), *Son Kolaj* (Rouben Gueverkiantz), *Kalender* (Atom Egoyan), *Animasyon* (Robert Shokyans), *Narın Rengi: Soyat Nova* (Sergei Parajanov), *Suram Efsanesi* (S. Parajanov), *Kiev Freskleri* (S. Parajanov)

Bir Kuzey sineması: Hollanda: *Gerçeğin Sözcüleri* (Karim Traidia), *Beyaz Adamın Topraklarında* (Kim Landstra), *Kahretsin, Nasıl Kurtuldular?* (Trix Betlam), *Babamın Evinde* (Fatima Jebli Ouazzani), *Kapalı Gözler Ardında* (Duca Tellegen), *Sevgili Avrupa* (Ingeborg Beugel Cees Overgaauw), *Angelo'nun Filmi* (Peter Forgacs)

İnsan Hakları: 11 ülkeden gelecek filmlerin yanında, Kuzey Kıbrıslı yönetmen Niyazi Kızılyürek ve Güney Kıbrıslı yönetmen Panikos Hrisantus'un beraber yönettikleri "Bizim Duvarımız" gösterilecek.

Tanıklıklar: Bireysel tarihleri halklarının tarihleriyle örtüşen tanıklıklar: Minoru Matsui'nin "Riben Guizi: Japonya'nın Şeytan Askerleri", Goran Rebic'in "Ceza"sı, Hector Faver'in "Violeta Friedman"ı ve Türkiye'den Nihan Gider'in "Kalabalıkken"i...

Pencereden Uzaklaş

[konser]

İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'nda kasım

2 Kasım, 19:30 / 3 Kasım, 11:00 **"Kazak Haftası - Erkegali Rahmediyev'in Eserleri"** Tolepbergen Abdraşev (şef), Ayman Musahocayeva (keman), Nurcemal Usenbayeva (soprano), Gafiz Gaderovic Yesimon (bariton)

9 Kasım, 19:30 **"Atatürk'ü Anma Konseri"** I. Ionescu Galati (şef), Hector Ulises Passarella (bandoneon) –Bizet (Carmen suitleri), Piazzola (Bandoneon Konçertosu), Revueltas (Sensemaya)

16 Kasım, 19:30 / 17 Kasım, 11:00 **Konstantin Krimetz** (şef), **Halida Dinova** (piyano) –P. Dursunov (Nasreddin Hoca -dünya prömiyeri), U.C. Erkin (Piyano Konçertosu), Çaykovski (4. Senfoni)

23 Kasım, 19:30 / 24 Kasım, 11:00 **Konstantin Krimetz** (şef), **Alexander Rojdestvenski** (keman) –R. Strauss (Keman Konçertosu), Saint-Saens (3. Senfoni)

30 Kasım, 19:30 / 1 Aralık, 11:00 **Emil Tabakov** (şef), Mincho Minchev (keman) –Paganini (Keman Konçertosu no.5), Musorski-Ravel (Bir Sergiden Tablolar)

Bütün konserler Taksim Atatürk Kültür Merkezi'nde

"Modern hayatın sesi" **Radyo Eksen**, 96.2'de birinci yılını kutluyor. Hediyemiz, meşhur "Supergirl" şarkısının mimarı **Reamonn**... Grup, doğumgünü şerefine, 13 Kasım gecesi Bronx'ta...

Elektronikçiler için kaçmaz parti: **"Electronique premier league"**... 9 Kasım akşamı saat 22:00'den itibaren Cervus, Uhr, Aural Flux, Hakan Türkürer ve Ozi kitleyi ateşleyecek. Adres Taksim Plato: Elmadağ Caddesi, 54 numara...

Taze haberler, sıkı klipler, özel röportajlar... Depeche Mode'dan Björk'e, Chemical Brothers'dan Placebo'ya... **Info**, her cumartesi 18:30'da, CNBC-E'de...

[etkinlik]

Borusan Kültür ve Sanat Merkezi'nde kasım

Borusan'n programı bu ay yoğun, müzik yönünden de bahtı açık. 1 Kasım'dan başlayalım: 18:30'da konunun uzmanı Halil Turhanlı **"Direnişçi postmodernizm ve müziğe yansıması"**nı anlatacak. 5-9 Kasım arasındaysa düpedüz bir festival var: **"1. İstanbul Elektronik Müzik Festivali"**ni düzenleyenler arasında KodMüzik, Urban Bug, İKSV gibi organizasyonlar var. İlhan Mimaroğlu'nun onur konuğu olarak katılacağı etkinliğin programı henüz açıklanmadı. 13 Kasım günü İtalyan Kültür Merkezi salonunda sıkı rock'n'roll var. Beyoğlu sahnesinin önemli gruplarından **Siya Siya Band**, muhtemelen yanına dansçıları alıp doğaçtan takılacak, fakat sözleri de okkalı olacaktır, itimadımız tam. 15 Kasım günü 19:00'da sanat yönetmenliğini Prof.Dr. Ahmet Yürür'ün yapacağı **"İstanbul'dan Yeni Müzik"** konseri var. 20 Kasım 19:00'daysa İtalyan Kültür Merkezi, **Devlet Devrim**'in piyanosundan Bach, Schumann, Bülent Tarcan ve Schubert notalarıyla çınlayacak. 22 Kasım 18:30'da Alper Maral, Murat Beşer'le **"90'ların sound'u: Club'n'dance"**ı tartışacak. 27 Kasım günü Borusan, faaliyetlerini Kadıköy Halk Eğitim Merkezi'ne taşıyacak: Gürer Aykal'ın yönetiminde **Borusan İstanbul Filarmoni Orkestrası**, Ferit Tüzün, Şostakoviç ve Bruckner'i Alexander Rudin'in kemanıyla icra edecek –aynı konser, ertesi gün Lütfi Kırdar salonunda tekrar edilecek. 29 Kasım günüyse 18:30'da Alper Maral, bu sefer Mutlu Yetkin'le **"gothic rock"** üzerine konuşacak...

[agrandizör]

17. İstanbul Fotoğraf Günleri

İFSAK sayesinde, bir ayı boydan boya fotoğraf karelerine takılan hayatî sorularla geçireceğiz. 1-30 Kasım arası, Taksim Sanat Galerisi'nde, İFSAK'ta, Fotoğrafevi'nde, Tarık Zafer Tunaya'da sergiler, atölyeler, söyleşiler, paneller yapılacak, fotoğraf sanatı tartışılacak, usta işi fotoğraflara uzun uzun bakılacak. Bu yıl fotoğraf günlerine Danimarka'dan Kent Blich, Makedonya'dan Boro Rudic, Yunanistan'dan Sophia Markantonaki katılacak, Anders Petersen ve Halil Koyutürk de, İsveç'ten atölye için gelecekler. Türkiye'den katılanlarsa Ömer Orhun, Reha Akçakaya, Semih Yolaçan, Vedat Konyalı, İlteriş Tezer Atölyesi, Cemil Ağacıkoğlu Atölyesi, İzzet Keribar, Merih Akoğul ve Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi haber ajansı MİHA'nın fotoğrafçıları –seçtiğimiz fotoğraf, bu oluşumdan Gökşin Varan'a ait. Yine bu fakülteden Nurçay Türkoğlu'nun moderatörlüğünü yaptığı, açıkoturumlarla, sergilerle desteklenecek "Kent" temalı bölüme hususi ihtimam gerek. 17-18 Kasım günleriyse, yıllardır en sevilen, dört gözle beklenen bölümlerden birine gelecek sıra: Bir rulo filmi kapan fotoğrafçılar iki gün boyunca İstanbul sokaklarını arşınlayacaklar, nasiplerine ne düşerse, neyi yakalayabilirlerse çekecekler ve sergileyecekler. Bir başka sevilen bölüm, "Fotoğrafınla Gel" de 25 Kasım'da İTÜ Taşkışla'da yapılacak... Fotoğraf günleri, ayın en güzel faaliyetlerinden biri olmaya gebe. Bir yandan karelere bakıp algı kapılarımızı aralarken, bir yandan da deklanşöre iyi basmanın, baktığımızı görmenin yollarını arayalım...

[etkinlik]

İş Sanat'ta Kasım

3 Kasım, 19:30 **3 piyanist - 3 konçerto** (Gülsin Onay, Hüseyin Sermet ve Veda Erman, Çaykovski'nin 1, Brahms'ın ve Rachmaninoff'un 2 numaralı piyano konçertolarını icra edecekler.)
9 Kasım, 19:30 **Al Di Meola - World Sinfonia:** Birkaç on yılın en önemli cazcılarından Di Meola İstanbul'da. Yirmiyi aşkın albümüyle, Frank Zappa'dan Jimmy Page'e, Paul Simon'a uzanan haysiyetli işbirlikleriyle bugün caz gitarında efsaneleşen Di Meola'ya piyanoda Mario Parmisano, davulda Gumbi Ortiz, davulda da Ernie Adams eşlik edecek.
15 Kasım, 19:30 **Kim Kashkashian** (viyola) - **Robert Levin** (piyano): Günümüzde viyolanın en önde gelen icracılarından biri sayılan Kashkashian'ı Theo Angelopoulos'un "Ulis'in Bakışı" filminin müziklerindeki performansından hatırlayabiliriz; Robert Levin'se Beethoven, özellikle de Mozart uzmanı bir Harvard profesörü. Schumann, Bach, Dvorak, Fauré, Debussy ve Hindemith çalacaklar.
17 Kasım, 19:30 **Esin Afşar: Caz Yorumuyla Aşık Veysel:** Esin Afşar'ın yıllara yayılan repertuarına Okay Temiz, Tahsin Ünüvar, Baki Duyarlar, Cem Aksel gibi usta müzisyenler eşlik ediyor.
20 Kasım, 19:30 **Ramazan'a Vuslat:** Gürsel Koçak sanat yönetmeni, solistler Cihangir Demirtaş, Hamdi Demircioğlu ve Zafer Tekelioğlu. Üstad Kani Karaca'ysa misafir sanatçı. Ney, kemençe, kanun, ud, tanbur, viyolonsel eşliğinde –Ramazan-ı Şerif münasebetiyle– ilahiler okuyacaklar.
21 Kasım, 19:30 **Lars Vogt:** Piyanistin repertuarında Janacek, Brahms ve Beethoven var.
24 Kasım, 19:30 **Ayşegül Yeşilnil Quintet:** Yeşilnil'in vokaline Önder Focan, Yahya Dai, Nezih Yeşilnil ve Cengiz Baysal eşlik ediyor.

Hitler'in sağ kolu ve halefi, savaş suçlusu, sonra da medya starı... Albert Speer'in şahsında Nazizmin dehşetini ve "modern dünya"yı sorgulayan oyunu Ahmet Cemal çevirmiş, Ahmet Levandoğlu yönetiyor. Nihat İleri ve Mehmet Ali Kaplanlar'ın oynadığı **"Dünyanın Başkenti"**, 19 ve 26 Kasım'da İş Sanat'ta...

Çocuk sineması
11 Kasım, 12:00 - 14:25 - 16:30 **Red Kit**
18 Kasım, 12:00 - 14:25 - 16:30 **Asterix ve Zorlu Sınav**
25 Kasım, 12:00 - 14:25 - 16:30 **El Dorado Yolu**

Mehmet Çağlarer'in **"Sizden Önce, Bis'ten Sonra"** isimli sergisinde, 2001 yılında İş-Sanat'ta sahne alan sanatçıların kulis faaliyetlerinin görüntüleri var... Sergi, 30 Kasım'a kadar gezilebilir...
İş Sanat, 4. Levent'te, İş Bankası kulelerinde...

Alman Kültür Merkezi'nde kasım

Goethe Institut'ta ayın 23'üne kadar bir **Günter Grass** sergisi var. Sergi, okuma programları ve belgesellerle süslenecek. 19-22 Kasım arasındaysa, 20'li ve 30'lu yılların meşhur komedyeni ve sinemacısı **Karl Valentin** (yandaki resim) hakkında konferanslar, video gösterimleri, sesli-sessiz filmler yer alacak.

Brecht'le de çalışan Valentin için Kurt Tucholsky şöyle demiş: "Nadir bulunan, hüzünlü, dünya işlerinden habersiz, olağanüstü neşeli bir komedyendir ve sol düşüncelidir..." 19 Kasım günü 19:00'da, Karl Valentin'in skeçlerinden yola çıkarak "İçinden Tramvay Geçen Şarkı" oyununu yazan **Ferhan Şensoy**, oyunun video gösteriminin ardından Valentin ve oyun hakkında konuşacak. 23 Kasım'da saat 20:00'de Bavyeralı dörtlü **Fraunhofer Saitenmusik**, bir halk müziği konseri verecek. 29 Kasım'daysa aynı saatte **Minguet Quartett**, Schubert, Rihm ve Dvorak çalacak... Goethe Enstitüsü, Tünel'de, Galip Dede Caddesi, 85 numarada...

[tiyatro]

Sekizibiryerde Kafka

Türkiye'de deneysel tiyatronun önde gelen ekiplerinden Oyuncular Tiyatrosu, geçen sene giriştikleri Kafka öykülerine bu sene de devam ediyorlar. İki bölümlük "Sokağa Bakan Pencere"yi oyunlaştıran ve yöneten, Selma Köksal. Oyun, Franz Kafka'nın "Sokağa Bakan Pencere", "Tapınan İle Sohbet", "Kanun Önünde", "Açlık Canbazı", "Şarkıcı Josephine ya da Fare Ulusu", "Kızılderili Olmak" ve "Cezalılar Kolonisinde" hikayelerinden oluşuyor. Aralık ortasına kadar her cumartesi, 19:00'da, Nâzım Hikmet Vakfı Kültür Merkezi'nde... (Sıraselviler Cad. no.48 kat.1 Taksim. Tel: 0.212.245 13 14)

[sergi]

A fair place

Bu sefer sergimiz kapalı bir salonda değil, açık havada hiç değil. Bu sergi, bir internet sergisi. Sanat yönetimini Claire Lyse Bucci'nin yaptığı, yirmi Britanyalı sanatçınının katıldığı serginin menşei İstanbul - Dulcinea. Sanatçılar "içinde bulunduğumuz yer adil bir ortam mı?" soru sorarak "eşitlik" ilkesi üzerine düşünüyorlar. 3 Kasım'dan itibaren www.afairplace.org adresinde...

[45'lik]

Aranjman gecesi

Ajda, Ertan Anapa, belki Mavi Çocuklar, Tanju Okan, hatta Cem Karaca... Kulaklarımızdan gitmeyen bir zamanın güzel aranjmanları, çıtır çıtır plaklardan naklen, 12 Kasım akşamı 20:30'da, Baraka kafe-barda... Hazırlayan Tarık Başoğlu, organizasyon Köstebek Müzik. Giriş ücretsiz...

[mekan]

Zeppelin Rock Cafe

Roll'un Bursa'da nabzının attığı yer, Zeppelin Rock Cafe. Yeni açıldı. İki doktorun altı yıllık özleminin ve emeğinin ürünü. Ana, baba, kardeş, eş, dost, maaile işletiyorlar. İçki yok, çay-kahve var, ayrıca muhabbetin hası, müziğin iyisi, canlısı var: İki katlı kafenin üst katında British rock-blues, alt katında hardcore/metal çalınıyor; iki katın müdavimleri de birbiriyle iyi geçiniyor. Haftasonları Bursa'nın rock gruplarına kapılar açılıyor. Gazetelerinizi, dergilerinizi orada okuyabildiğiniz gibi, rock kütüphanesine, hatta DVD sistemi sayesinde büyük ekranda konserlere, kimi güzel filmlere takılmanız da mümkün. Kafeyi açanların ellerine sağlık. Ayaklarını eksik etmeyenlerin de muhabbeti daim olsun... Adres şöyle: Altıparmak Cad. Şişeciler Sok. numara 11... Telefon 0.224.225 36 31...

RAM-SES
MÜZİK ATÖLYESİ

Merkez:
İstiklal Cad. Aznavur Pasajı 212/6
Yapı Kredi Kültür Merkezi Karşısı Galatasaray
Tel: 0. 212. 245 02 21

Dersane:
İstiklal Cad. Toma Apt. Şanzelize Girişi Kat. 5
Tel: 0. 212. 245 32 94

www.ramisekinci.com / www.muzikatolyesi.com
bilgi@ramisekinci.com / bilgi@muzikatolyesi.com

Türk Halk Müziği ve Batı Müziği Konservatuarlarına, Müzik Eğitim Fakültelerine hazırlık kursları

• Ses eğitimi (şan) • Keman (Türk-Batı) • Viyolonsel - Viyola • Piyano - Klavye (org) • Klasik Gitar • Flamenko - Latin Gitar • Akustik Gitar • Elektro Gitar • Bas Gitar • Jazz Gitar • Davul - Perküsyon • Bağlama • Tambur • Ud • Kanun • Kemençe - Kemane • Flüt - Ney • Saksofon - Trompet • Kaval -Mey

OLAY KAMPANYALAR

Enstrüman alanlara
Enstrüman ve aksesuarlarını alana 3 aydan 4 aya kadar ücretsiz ders imkanı

Enstrüman alanlara
1 ay ücretsiz ders imkanı

Enstrümanını değiştirene
Değişen ve değiştirilen enstrümana göre 1 aydan 4 aya kadar ücretsiz ders imkanı

Stüdyo çalışmaları
Stüdyoda çalışma süresine bağlı olarak; % 10'dan % 40'a varan indirimler

Burslu sistem
4-6 ve 8 aylık dönemlerde; % 40'dan % 6'ya varan burs imkanı

6-8 ve 12 aylık dönem indirimi
1 ay ücretsiz ders imkanı

Özel organizasyonlarınıza yardım edilir • Organizasyonlarınızı atölyemizde yapabilirsiniz...

Eğlendirici insanlar sana istediğini verir, sevilen o eski şarkıları söyler. Sanatçı ise istediğini bilemediğin bir şey verir sana. Daha önce istediğini bilmediğin, fakat gelecek sefer istediğini bildiğin bir şey. **DAVID CRONENBERG**

Aynalar aynalar bir gizli yeri / Benimle dolaşmış benimle gezmiş / Boynumda başını taşıyan biri / Yüzümün rengini aynaya çizmiş **SALAH BİRSEL**

Geyik veya kirpinin erkeklik uzvu gölgede kurutulduktan sonra üç gram kadarı yenilse tenasül uzvunun asabına kuvvet verir. **RAGIP KEMAL CANTÜRK,** Akıl Hocası (1938)

Bir insan bir insanın yüzüne baka baka onu kolay öldüremez. Bir insanın bir insanı öldürmesi kendisini öldürmesinden de zordur. **YAŞAR KEMAL,** Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana

Yuvarlandık yerlere / Gaynadi ganlarumuz / Olduk bi gişi gibi / Garişti canlarumuz

A Camp
A Camp
(Universal)

Sparklehorse
It's A Wonderful Life
(EMI)

A Camp yeni bir ad, ama aslında tanıdık bir ismin solo projesi. Projenin sahibi, Cardigans'ın solisti Nina Persson. A Camp adı, Persson'un albümün kayıtları sırasındaki ortamı kamp hayatına benzetmesinden kaynaklanmış. Albümde tanıdık bir isim daha var: Prodüktörlüğü üstlenen Sparklehorse'dan Mark Linkous. Yani Sparklehorse'un ta kendisi. Linkous bütün garip aletlerini de yanında getirmiş. Chamberlin, optigan, bariton gitar, orchestron, magic genie falan. Linkous'la Persson'un paslaşması, Sparklehorse'un "It's A Wonderful Life" albümünde başlamış. Nina, Mark için şarkı söylemiş, Mark da A Camp'e katkıda bulunmuş. Bu paslaşmaların ikisi de golle sonuçlanmış diyebiliriz. İki albüm de güzel.

Nina Persson'un technicolor bir imgesi var. Bunun bir nedeni, Persson'un sesi: Naif, çocuksu, biraz da monoton. Diğer nedeniyse, herhalde Cardigans'ın ikinci (ama kendi ülkeleri olan İsveç ve Japonya dışında, birçok ülke için birinci) albümü olan "Life"ın kapağındaki Doris Day tarzı fotoğrafı. Bu fotoğraf 50'lerin, 60'ların Life dergisi kapakları gibi tasarlanmış. Ses ve görüntünün işaret ettiği masum imge, şarkı sözleri tarafından yalanlanıyor fakat. Cardigans'ın da, A Camp'in de karanlık bir tarafı var.

Bu karanlık yan, kendisini en çok "The Oddness of the Lord" (Tanrının gariplikleri) adlı parçada gösteriyor. Persson bu şarkıda gidişatın hep daha kötüye olduğunu söylüyor. Sada olarak çok karanlık bir parça bu. Siouxsie and the Banshees'i hatırlatıyor ve bizce albümün en etkileyici şarkısı da bu. Diğer parçalarda Cardigans havasıyla country müziğin patırtısız-gürültüsüz beraberliği var. Bazen Linkous'un alamet-i farikası distorsiyon kendisini gösteriyor ("Angel of Sadness"), ama sık değil. Country havası bazen su katılmamış biçimde ortaya çıkıyor ("The Bluest Eyes in Texas"), bazen ("Frequent Flyer") daha arka planda kalıyor.

Linkous'la Persson beraberliğinin ürettiği gollerden daha güzeliyse, Sparklehorse'un "It's A Wonderful Life"ı. Sparklehorse'un üçüncü albümü bu ve belki de en iyisi. Albüm kapağından başlayan nostaljik bir hava var şarkılarda. Nostalji, yitip gitmiş bir zamana, hatta belki de ana rahmine. Öylesine masalsı, öylesine insanı sarıp sarmalayan bir ruh hali... Albümün adı da zaten Frank Capra'nın 1946 tarihli masalsı filmiyle aynı.

Sparklehorse'un bütün albümlerinde olduğu gibi börtü böcek ve bilumum hayvanat kol geziyor bu albümde de. A Camp'in albüm kapağında da olduğu gibi. Ayrıca Tom Waits ve PJ Harvey de var "It's A Wonderful Life"ta. Waits, vokalin yanısıra "Dog Door" adlı parçanın yazarlarından da. Tabii Nina Persson da vokaliyle iki parçada yer almış.

Sonuç, mükemmele yakın bir albüm olmuş. Bu albümdeki bütün şarkılara bir de video klip çekilmiş. Kim bilir, belki bu filmleri de sinema günlerinde izleriz bir gün. *Cüneyt Cebenoyan*

James
Pleased To Meet You
(Universal)

Perdenin arkasına saklanıp yeni albümlerinin rüzgarıyla ortaya dökülen gruplardan biri de James. Gerçi "Seven" ve "Laid" albümleriyle savurdukları rüzgar uzun süre dinmemiş ve perdenin üzerlerine kapanmasını engellemişti. 80'lerin başında Manchester'ın bereketli topraklarında bir araya gelip ilk başlarda hoş bir folk-pop sedası kurmuşlardı. Bir süre sonra her yeni Brit-pop grubunun başına gelen onların da başına geldi, halef damgasını yediler. Gösterilen selefleriyse, The Smiths. Sonradan öğrendik ki, onların asıl takıldıkları Patti Smith, Neil Young gibi karşı kıta ozanlarıymış. İlk albümleri "Stutter"ın yapımcılığı için de Patti Smith Group'un emektarı Lenny Kaye'i tercih etmelerinin sebebi de bu. Bu kadar İngiliz olup da Amerika'yla paslaşan ve üstüne üstlük orada listelerin üst sıralarına tırmanan, bazı albümlerini ilk orada, gene Amerikan şirketlerinden çıkaran grupların sayısı herhalde bir elin parmaklarını geçmez. Tekrar The Smiths mevzuuna dönecek olursak, vokalist Tim Booth'un ve Morrissey'in aseksüel ses renkleri birbirinden o kadar da uzak değil. Belki de o yüzden The Smiths nadir cover'larının arasına bir James parçası ("What's The World") sıkıştırdı. Bütün bunlar pirelerin berber, develerin tellal olduğu zamanlar.

Artık Tim Booth ve diğer grup üyeleri 40 yaşın biraz altında ve üstünde dolaşıyorlar. 1993'de, "Laid" adında, sevenlerinin ve belki de pek takipçisi olmayanların da kişisel tarihlerine kaşeledikleri bir albüm yaptılar. Bu albüm beklenti yaratan albüm oldu. Şu an elimizde bulunan albüme de referans gösterilen albüm "Laid". Üstelik bu bizzat Tim Booth tarafından belirtilmiş. Gerçi bahsettiği, birebir müzikal çakışmadan çok, "Pleased To Meet You"nun "Laid"deki sakinliği ve gizliden hissedilen fırlamalığı barındırmasını isteyişi... 1992'de Brian Eno gidip kapılarını çaldığından beri ne zaman stüdyoya girseler Eno'yla yatıp kalkıyorlar ve hâlâ ayaktalar. Bu uzun solukta Eno'nun payının olduğu da su götürmez. James yaklaşık yirmi yıldır popun kolay idrak edilebilir açık diliyle "yeni" İngiliz gruplarına pek de özgü olmayan bir gizem barındırıyor. Brian Eno'yu James'in müziğine çeken de belki bu.

Tim Booth'un ateşli vokalleri, alttan alta yeşeren gerginliği, melankolisi, ölçülü hazzı ve Eno'nun James üzerine tatbik ettiği atmosferik müdahaleleri "Pleased To Meet You"da da görüyoruz. "Laid"le on sene sonrasını buluşturan bir albüm. Bir nevi "ikinci cilt". Ya da daha fazla. Eno'ya göre, "Pleased To Meet You", James'in şu ana kadarki en iyi albümü. Yeterince çiğnenilmediğinde yavan bir hava sezilebilecek olan albüm zamanla kendi alanını açıyor. Bazı parçaları ilk elden James parçası olarak tanımak güç olabilir. Mesela "Falling Down". Albümün ilk parçası "Space", o az hissedilen hazzı semi-funk bir beslemeyle veriyor. Albümde bazı parçalara öncelik vermek gerekirse, "English Beefcake", "Senorita", "Alaskan Pipeline" anılabilir. James şarkıları içinde bıkkın, sıkılgan, kurtarılması gereken, aşk arayan, müptela karakterler gezdiriyor. Bu karakterlerinin içki, sigara içmesini, dansetmesini Richard Burton, Ava Gardner, John Travolta gibi oyuncuların rolleriyle özdeşleştiriyor. Tanıdığımız sıkılganlık, ilgi çekme isteği durumları. Filmlerden hayata rol veriyor ve müziklerinde de filmik bir atmosfer yaratıyorlar... Brit-pop ve Manchester sedasından hazzedenlere bu albümle ilgili söyleyecek zaten pek bir şey yok. Bunlarla işim olmaz diyenlerin de fikrini değiştirtebilecek bir coğrafyaya yerleşmiş durumda James. *Cem Sorguç*

Modjo
Modjo
(Universal)

Yann ve Romain isminde, takriben yirmili yaşların ikinci yarısına terfi etmiş iki delikanlıdan oluşan bir grup Modjo. Geçen yılın dillere düşmüş şarkısı "Lady (Hear Me Tonight)"ın sahibi olan ikili, 1998 yılında başlayan müzikal ortaklıklarının ilk albümünü daha yeni çıkarabildi. Bugünlerde müzik kanallarında yeni şarkıları "What I Mean" dönüp duruyor. Bu şarkı hem "Lady"den daha güzel, hem de albümün en iyisi... Ne var ki, onun gibi dile yapışıp kalan bir nakarata sahip değil. Eh, bu da bir pop şarkısı için çok şey demek... Mazilerinde rock yalayıp house yutmuşlukları da var. Ancak ikili, yirmi yıl önce dağılmasına rağmen izleri hâlâ silinmeyen Chic grubunun ateşli hayranları öncelikle... İlk iki single'ları "Chillin" ve "Lady"de, Chic'in "Le Freak" ve "Soup For One"ından sample'lar var. Albümün geri kalanındaki şarkılar arasında bir tanesi daha sample takviyeli, kalanıysa ikilinin fırçasından çıkmış. Modjo, tabiri caizse, "soft disko" yapıyor denebilir. Ama diskonun soft'u da, tıpkı pornonun soft'unda olduğu gibi, çoğu zaman keçiboynuzu tadı bırakıyor damaklarda. Albüm, ilk birkaç parçada, daha çok tanıdık şarkıların suyu hürmetine de olsa, ağır aksak ilerliyor. Altıncı sırada yer alan "What I Mean"den sonrasında kendinizi artık tatmin olmuş durumda buluyorsunuz. Bu şarkıdan sonra bencillik yapıp yatağı terkedin ve albümün son notasını kulağınıza damlatmasına izin vermeyin. Yoksa, albümün orgazm sigarasını kulağınızda söndürmesi işten bile değil! *Atilla Aydoğdu*

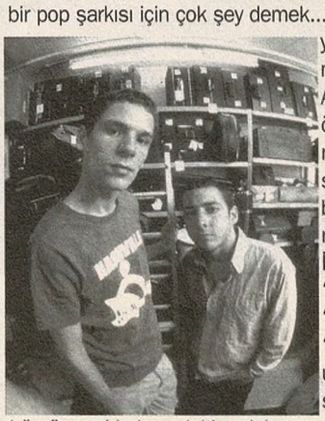

50→

Deli bir insana baktığımızda tüm gördüğümüz, onun deli olduğu hakkındaki kendi bilgimizin bir yansımasıdır, yani bu onu hiç görmemektir. Onu görmek için, onun gördüğü şeyi görmemiz gerekir ve bir delinin gördüğünü görmeye çalışıyorsanız, ona varacak tek yol dolaylı yoldur.
ROBERT M. PIRSIG, Zen ve Motosiklet Bakım Sanatı

İlkin ELİFBA'ydı adı/ Sonra ALFABE oldu/ Derken ABeCe/ Şimdi de A.B.D. **CAN YÜCEL**

İlerlemeyle mutluluğu birbirine karıştırmanızı istemem.
JOHN FOWLES, Fransız Teğmenin Kadını

Eğer fazilete mertebe olsaydı, kaş gözün üstünde olmazdı.
(Ragıp Kemal Cantürk'ün "Akıl Hocası" kitabından)

Düşüncenin doğasında iletilmek vardır: yazılmak, konuşulmak, gerçekleştirilmek. Düşünce çimen gibidir. Işığı arar, kalabalığı sever, melezlenmek için can atar, üzerine basıldıkça daha iyi büyür.
URSULA K. LeGUIN, Mülksüzler

Delilik üç türlüdür: Zır deli, zırzır deli, hınzır deli

Ben denizden gidemem / Yol yok midur garadan / Beni yara gavuştur / Yeri göğu yaradan

LEONARD COHEN

Ten New Songs

(Sony Türkiye)

Baştan söyleyeyim: Bir süredir "Ten New Songs" albümünü sürekli dinliyorum ve dinlemeye doyamıyorum. Piyasaya verilmeden önce tarafıma ulaşmış olan o CD kopyasını hep yanımda taşıyorum. Müellifini gençliğimden beri çok seviyorum, onun sayesinde günün birinde müzisyen olabileceğime dair inanç sahibi olmuştum ve sayesinde bu inancı hâlâ taşıyorum. Hayranı olmadığım halde yıllardır araştırdığım Bob Dylan ve gerçekten hayranı olduğumu her saniye itiraf edebileceğim birkaç kişiden biri olan Neil Young, hatta Paul Simon dahil herkesi kritik edebilirim (ki bunu çok yapmışımdır), ama Leonard Cohen için, bir zamanlar 80'lerin sonunda "Tower of Songs" gibi bir blues klasiğini yazmış olan Cohen için yıllardır çoktan sözün bittiği yerdeyim.

Onu "Suzanne" ile sevdik, çok sevdik primitif gitar arpejlerini; biraz "Partisan" ile tanıdık; "Joan of Arc" onun şarkısıydı; "The Guest" ile önünde saygıyla eğildik; "I'm Your Man" gibi taverna orguyla çaldığı bir başyapıtla (ve albümle) ulaşılamazların katına koyduk onu. Müzik camiasının haysiyetli müzisyenleri onun için iki adet "ustaya saygı" albümü yaptı, ki akıllara zarardı her biri. Evet, o hep gönüllerin peygamberiydi kendisine cuk diye oturan lakabıyla ve o kata çıkan merdivenin tırabzanına elimizi bile sürmek hiç haddimiz olmadı. Olamadı...

Yanlış anlaşıldı yıllarca karamsar diye, ki pek de umurundaydı yani ve bu yanlış anlaşılmanın girdabında kırgın gönüllere gülümsemeler dolu konfetiler attı hep o erişilemez katından; onunla içimiz coşku doldu. Ağladık, yaralarımızı sardık, yaralarımızı kanattık, bir sigara yaktık karanlığın içinde ve sonra alev aldık ve dayanılmaz sızılar içinde yanıp kül olduk itiljip kakılmış anlarda. Ve sonra o küllerin içinden tekrar dirildik tek hareketiyle. "The Future" adlı şarkıyı o yazdı. "The Favorite Game" ve tabii "The Beautiful Losers" (Görkemli Kaybedenler) gibi kült kitapları da...

Sonra aradan yıllar geçti. Bekledik, bekledik, neredeyse on yıl bekledik yeni şarkılar yazsın diye. Bir sabah "Ten New Songs"la uyandım, tam on tane yeni şarkıyla...

Sonra perdelerin arasından bir ışın içeri girdi ve ışığı izledi. Tel çerçeveden bedenimin yüzeylerle kaplanıp renklendiğini hissettim. Silkinip ayağa kalktım. Aslında başımı yastığa daha yeni koymuştum. Bu arada gün, doğumunu yapmak üzereydi. Bir ara doğurdu da, işin kitabını yazmışlığın umursamazlığıyla, en ufak bir çığlık atmadan ve çarşaflara tek bir damla kan damlatmadan.

Ne zamandır uzun bir sabah yaşıyorum, gün doğup batıyor, arada bir işe gidip geliyorum, çalıntı anlarda kendi şarkılarımı çalıyorum (gerçekten kendimin mi acaba), günün o asla tanımlanamaz "cool" anlarında o yepyeni on şarkıyı hep dinliyorum ve bir daha dinliyorum. Gün doğup batıyor, on bin yeni şarkıyla uyanıp on bin yeni şarkıyla yatıyorum bir türlü gelemeyen uykularım için ağıtlar yakarak. Üzerimden külleri silkiyorum, soğumaya başlayan korlar grileştiğinde, gelecek yangına kadar süre tanıyorum kendime. Diğer yanıma dönüyorum ve çalar saatin her zaman zamansız gibi gelen feryat figanını bekleyen kulaklarının ardına toplanmış saçlarını dikkatle, uykunu kaçırmamaya çalışarak okşuyorum hafifçe. Rüyana kötülük etmekten korkuyorum...

Bir süredir on adet yeni şarkı dinliyorum. Modern mi? Evet! Demode mi! Evet, evet, ne güzel! Sözler fazla mı uzun? Evet, tabii ki, ama "fazla" değil! Müzik biraz tekdüze mi? Evet, Madonna da öyle değil mi ya da sevgili The Cure ya da canım Nick Cave ya da her kimse o! Şarkıcı çok fazla sakin galiba? Evet, ama Cohen bir şarkıcı değil, öncelikle bir "ozan"! Çok kişisel aslında... Doğru, her zaman olduğu gibi bu kez de bitkilerin gizli yaşamından söz etmiyor, "In My Secret Life" nereden bakarsan! Yeterince sevdik mi? "You Have Loved Enough"! Yeterince öpüştük mü? Abartmayalım ama, "A Thousand Kisses Deep"...

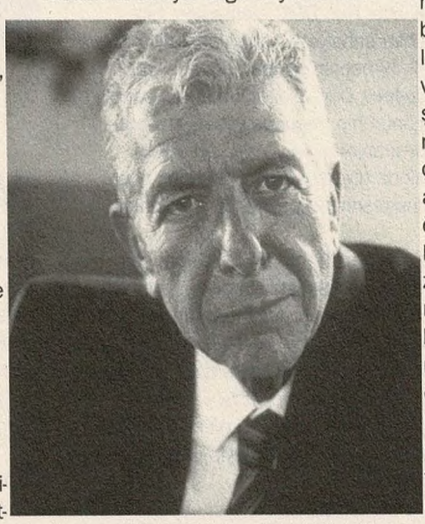

Şimdi ben bu albümü alırsam ne kazanacağım? Bir dene, belki de bir şey kaybetmezsin! Ama, çok fazla aşktan söz ediyor değil mi? Evet, "Love Itself" aşkın ta kendisi! Zaten aşk da aşkın ta kendisi değil midir? Öyledir herhalde, ne bileyim! Peki, olay nerede geçiyor? Boogie Street'de, bilmiyor musun? Zaman zaman şarkılarında "disco" ve "pop" temaları kullanmıyor mu? İstersen başka bir şey dinle ve galiba konu başka yerlere gidiyor; unut gitsin, ben de kimseye bir şey söylemem!

Albümün kapağında Cohen'le baş başa vermiş "gizemli" bir kadının fotoğrafı var; adı Sharon Robinson. Onu azıcık da olsa tanımlamak için biraz eskilere gidiyorum. Cohen, gönülsüz "best seller" albümü "I'm Your Man"in tartışmasız en muhteşem şarkısı "Everybody Knows"u onunla birlikte yazmıştı. "The Future"un adeta ana teması gibi olan "Waiting for the Miracle"ı yine birlikte yazmışlardı. Hatırlayın bir bakalım... 1984 yılından bu yana tüm Cohen albümlerinin kaydını ve indirgemesini o yapmıştı. Son iki konser albümü onun yapımıydı. Bu kez Bayan Robinson, on yeni şarkının tümünde şarkı yazarı olarak Cohen'le birlikte elini taşın altına koymuş durumda. Hepsi bu mu? Bayan Robinson, albümün yapımcısı, düzenlemelerde "tek adam", vokallerde ikinci, tüm çalgıları çalmış ve bilgisayar altyapılarını hazırlamış, indirgemede işin başında durmuş ve "gönüller fatihi"nin yanında hiç kimsenin olamadığı kadar mağrur biçimde yer almış. Bu derece çılgınlığı Phil Spector bile yapamamıştı bir zamanlar "Death of Ladies Man" albümünde. Bayan Robinson, daha önce şarkılarını kimlere vermemişti ki: Diana Ross, Aaron Neville, Randy Crawford, Brenda Russell, Ute Lemper bazıları. Sonuçta Cohen ve Robinson, müzik tarihinde az rastlanır bir işbirliğini gerçekleştirerek, beklenmedik bir başyapıtın altına imzalarını atmışlar ve kameranın karşısına geçip poz vermişler. Doğrusu çok güzeller... Çok, çok, çok güzeller... Çok tatlılar... Çok başarılılar...

Bu on yeni şarkıyı dinleyin ve müzik endüstrisinin kendi kuyusunu kazma konusunda hız rekorları denediği bir ortamda, bir an durup düşünün dostlar, bu ne yüksekten uçuştur? *Gökalp Baykal*

ankara'da farklı bir ortam...

atölye sanat
SANATSAL ETKİNLİK•TANITIM

...hem ATOLYE ve SANAT PAZARI,
hem İKİNCİ EL ALIŞ-VERİŞ.

paris caddesi, 62/1 KAVAKLIDERE •ANKARA
tel, fax•467 02 35

2. İKİNCİ EL
GİYSİ
AKSESUAR
AYAKKABI
IVIR ZIVIR
ÇANTA, VS.

Ömrümüzün en güzel yılları diye bir şey yoktur gerçekte. Bir yığın küçük büyük sevinçle bir yığın büyük küçük acının bir araya gelerek yaptığı bir bileşime yıllar geçip bedenimizin gücü azaldıkça, zihin gücümüz genişlemiş gibi göründükçe, büyük işler yaptığımız, büyük mutluluklar yaşadığımız yanılsamasına kapılırız, o kadar. **BİLGE KARASU**, Lağımlaranası Ya Da Beyoğlu

çocukluktan çıktığımızı sanmak aslında çocukçadır / gerçi gençlik bir uçta yaşlılık bir uçtadır / birleştikleri gerçek o müthiş sonuçtadır / ne kadar azdır yaşadığımızdan yaşadığımızı sandığımız **ATTİLA İLHAN**

Devenin ağzındaki köpükten biraz alınıp şaraba katılsa ve bu şarabı bir adam içse fevkalâde neş'e verir ve serhoşluğu artırır. **RAGIP KEMAL CANTÜRK**, Akıl Hocası

Film yapmak hoşuma gidiyor; resim yapmaktan daha kolay. **ANDY WARHOL**

Deduğum türkileri /Mendilciğuna bağla /Tenha tenha yerlerde /Çöz olari da ağla

ELTON JOHN
Songs From The West Coast
(Universal)

Çoğu kişi gibi biz de Elton John'dan yeni bir albüm yerine, "Candle In The Wind"in 11 Eylül versiyonunu bekleyenler arasındaydık. Geç kalınmış sayılmaz aslında, rüzgardaki mum gibi eriyen ikiz kuleler için daha uygun bir şarkı nerden bulunur ki?
Elton John'ın "Batı Kıyısından (derlediği) Şarkılar"ı, bu tarz beklentilere kapılanları biraz şaşırtacak sadelikte bir albüm. İngiliz Q dergisine göre, Elton bu albümde, Bryan Adams'dan çok Ryan Adams'a benziyor. Demek istenen, Elton'ın bu sefer anayolun düzgün akan şeritlerini takip etmektense, patikanın tozunu yutmayı yeğlediği... Q dergisi, Ryan Adams'ın ismini durduk yerde telaffuz etmiyor tabii ki... Albümün kapağındaki notlara bakınca, en büyük teşekkürün, verdiği ilhamdan dolayı Ryan Adams'a yapıldığını görüyorsunuz.
Malûm, Elton John kariyerinin ilk günlerinden bu yana şarkılarının sözlerini Bernie Taupin'e emanet ediyor. Müzikal açıdan kendi çapında farklılıklar yaratmayı seçen sanatçının şarkı sözleri bu albümde de Taupin'in kaleminden çıkmış. Albümün prodüktörüyse Madonna'nın 80'li yıllarda yaptığı albümlerin mimarı Patrick Leonard. Elton, "Songs From The West Coast"da patikada yol alıyor demiştik ya, geçeceği yollara önceden kırmızı halılar serilmiş olduğunu da böylece belirtmiş olalım.
Albüm boyunca hep aynı şarkıyı dinliyormuşsunuz hissine kapılırsanız, kusuru kulaklarınızda aramayın. Sadece ilk single "I Want Love" baskın rengiyle diğerlerinin arasından biraz sıyrılıyor, o kadar... Bu şarkının ve kalan 11 şarkının, sanatçının "n'olur vurma beni, ben sadece bir piyanistim" dediği dönemleri özleyenlere ilaç gibi geleceğine hiç şüphe yok. Ama John'un, mumunun yönünü her zaman esen rüzgara göre saptadığını unutmayanlar için "Batı Kıyısından Şarkılar" sadece bir "placebo"...
Atilla Aydoğdu

RUN DMC
Crown Royal
(BMG)

Fötr şapkalı, Adidas ayakkabılı, boyunları çekme halatı inceliğinde zincirlerle kaplı, üç iri kıyım adam: Run (Joseph Simmons), DMC (Darryl McDaniels) ve Jam Master Jay (Jason Mizell)... Kısaca Run DMC. Seksenlerden yadigar hardcore-hiphop geleneğine adını yazmış en büyük rap krallıklarından biri. Bir vakitler rap deyince irkilenlerin, hayata sadece saf "rock" gözlüğüyle bakanların korkulu rüyası... Sayısız insanın da rap ve hip hop'la yakınlaşma noktası... Şimdiyse, aşağı yukarı iki kuşağı devirmiş, hâlâ şapka-Adidas formatında, ama "taze kan" desteğiyle ayakta durmaya çalışan bir ekip Run DMC. Aslında 93'teki son albümleri "Down With The King"den bu yana, bir-iki "eski şarkı-yeni remiks" denemesiyle ve Adidas sponsorluğunda aktivitelerle görüntüleri tamamen kaybolmamıştı; ama sayısız ertelemeden sonra yeni albüm "Crown Royal"in çıkışı, ancak bu seneye nasip oldu. Albüm çıkmadan önce de, epeyce yeni nesil ismin onlara destek verdiği açıklanmıştı.
Fred Durst'den Nas'a, Mobb Deep'den Kid Rock'a bir dolu zamane adamı, işte Run DMC'ye katılan bu "taze kan"ın sahipleri... Fakat albümü dinleyince bu muhabbet ortamının gruba pek de iyi geldiğini söylemek mümkün değil. Tek başlarına şarkıların çoğu harika birer rock-rap hibridi olmasına rağmen, topyekün bir Run DMC plağına girince odak biraz dağılıyor. U2 da bir süre önce kendilerinden ilham alanlardan ilham alarak bir şeyler yapmaya çalışmıştı; şimdi Run DMC de aynı şeyi yapıyor, ama tek fark, onlar ilham alanlarla birlikte çalışıyor... Mesela Fred Durst'le birlikte söyledikleri "Them Girls", daha çok bir Limp Bizkit şarkısına benziyor; Kid Rock destekli "The School Of Old" da aynı şekilde buraya değil, daha çok bir Kid Rock albümüne yakışıyor. Albümde iki ünlü cover'ı da atlamayalım: Biri, Al Green'den "Let's Stay Together" ve diğeri de Everlast'la birlikte söyledikleri Steve Miller hiti "Take The Money And Run"... Özellikle ikincisinde yine bir Everlast şarkısına ramak kalıyor. Kendi şarkılarına gelince; Run DMC elemanları, hip hop'ta ne kadar mühim şahsiyetler olduklarını dillendirip duruyorlar sürekli. Kimsenin bundan şüphesi yokken... "Ay Papi", "Queens Day" gibi albümün en parlak şarkılarındaysa, bugünün hip hopunda yaşadığımız bütün güzelliklerden bir aranjman yapıyorlar. Ama Run DMC bunların neresinde diye sorarsanız, seneler önce kendilerinin attığı tohumlarından başka bir yanıt da çıkmıyor.
Özetlersek; geçmişte veya hâlâ Run DMC hayranı olup onlara bu şekilde selam durmak isteyen birkaç isim bir araya gelmiş ve bir albüm yapmış. Ama bu gruplara bizzat Run DMC de katılmış. Sanki bir "self-tribute"... Elbette tad bırakan bir albüm çıkmış ortaya, ama kraliyet açısından bakarsak, tacın eski sahiplerine, yani eski kendilerine daha çok yakıştığını, mutlaka onlar da biliyor. Yoksa niye hâlâ "Run DMC rules" deyip ikna etmeye çalışsınlar... *Gökhan Pamuk*

MARY J. BLIGE
No More Drama
(Universal)

Mary J Blige'ın ilk albümü "What's The 411" in üzerinden neredeyse on yıl geçmiş. Bu süre içinde LA Reid, Babyface ve Stevie Wonder gibi isimlerle kotardığı albümler, George Michael, Lauryn Hill ve Wyclef Jean'le yaptığı düetler, onu da bol miktarda mevcut bulunan "diva"ların arasına kattı. Mary J Blige, yaklaşık aynı isimlerle çalışmış olmasına karşın, hiçbir zaman Whitney Houston pozisyonunda olmadı. Belki Lauryn Hill ya da Missy Elliott'ın ayrıksılığına da bürünmedi, ama o da zaten Mary J Blige... Şarkıcının "No More Drama"sı, son yıllarda özellikle rap piyasasında pek revaçta olan "kolektif çalışalım, daha çok satalım" zihniyetinin ürünü. Bu işbirliğinden şikayet ettiğimiz yok ama, sanki gitgide bütün siyah derili albümler birbirine benzemeye başladı gibi geliyor bize. Blige'ın albümünde her zamanki ağır toplar bu kez prodüksiyon masasına kurulmuşlar. Bunların en meşhuru Eminem'in mimarı Dr. Dre. Bugünlerde klibi her yerde yayınlanan "Family Affair"de Dre'nin parmağı var, Sonra, asri zamanların kutsal fahişesi muamelesi gören Missy Elliott'ın prodüksiyonu "Never Been" var.
"Where I've Been"iyse Mary J Blige, hemen her yeni prodüksiyonda mantar gibi biten Eve'le beraber söylüyor. Eve'in kaşifinin de Dr. Dre olduğunu belirtelim. "No More Drama", siyah rengin her tonundan çalan eklektik bir albüm. 16 şarkı ve bir şiirden oluşan albümün her noktasında başka bir prodüktörün izi kalmış. Bu da albümün rengini hafiften de olsa değiştiriyor. Ama hangi renk kendi olarak kalabilmiş ki, siyahtan bunu becermesini talep edebilelim... *Atilla Aydoğdu*

Elli yıl sonra artık hiç kimse sizin çizdiğiniz Coca Cola şişelerine bakmasa bu sizi üzer miydi? Andy Warhol: Hayır, dahası... onları ucuz ve kalitesiz boyayla yapmıştım. O zamana kadar tuvalden kendileri dökülürler zaten.

Derenin giyisinda / Bi galayli şişesun / İnsan yeyilmez ama / Sen yeyilir bi şesun

Evliliği methederken insan bekâr bulunmalıdır. Denizi methederken karada, dağı methederken de ovada bulunmak gerekir. *(Ragıp Kemal Cantürk'ün "Akıl Hocası" kitabından)*

Bugün bütün Çin'i gezin, bir tane sıhhatsiz insan bulamazsınız. Sebebi tekvandodur. *(Üsküdar'da bir tekvando salonunun duvar ilanından)*

Her ninnide milyonlarca cocuk başı ve rüyası vardır. **AHMET HAMDİ TANPINAR**, Huzur

Jamila beni eğitim grubuna almaya çalışıyordu ama sabahları kalkamıyordum. "Eğitime sabah sekizde başlamamız şart mı?" diye sızlanıyordum. "Geç kalksalardı Küba'yı alamazlardı değil mi? Fidel'le Che öğleden sonra kalkmıyorlardı herhalde yataktan?"
HANIF KUREISHI, Varoşların Buda'sı

SUZANNE VEGA
Songs In Red and Gray
(Universal)

Adını ilk olarak 1987 yılının bir akşamüstünde TRT 3'ün Stüdyo FM programında duyduk. Yavuz Aydar Bilboard'un 45'likler listesini çalıyordu. Galiba dördüncü sıradaki şarkının adıydı "Luka". Çok geçmeden suretiyle de tanıştık, bir plakçı dükkanının vitrininde, memleket sınırlarına yeni yeni dahil olmaya başlamış CD'lerden birisinin, "Solitude Standing" albümünün kapağından bakıyordu. Bugüne kadar kaç albüm yaptıysa, buna herkes gibi sonradan haberdar olup dinlediğimiz kendi adını taşıyan ilk albümü de dahil, hepsinin kapağında aynı tarzda masum bakışıyla yer aldı.

Suzanne Vega, yeni albümü "Songs In Red and Gray"in kapağında, bu kez hışımla giderken geriye dönüp son bir bakış atan kadın edasında bir pozla bakıyor. Yüzüne öfkeli ya da hınçlı gibi bir bakış konmuş. Uzun bir es ve ardından gelen albüm de esasen, müzikal olarak değilse bile, sözel olarak geriye dönük bir hıncı da taşıyor gibi sanki. En başta, son iki albümünde yer almış, "99.9 F"ın prodüktörlüğünü de yapmış eski eşi Mitchell Froom alıyor bu kızgınlıktan payını. Belki sorun Froom değil de, insanın "hayatımın aşkını buldum, sonsuza dek huzur içinde yanında kalmak istiyorum" dediği günlerin ardından yaşananlar, o ruh halini bambaşka bir kabusa döndüren ilişkiler ağı, evlilik kurumu, ve buna benzer bir dolu şey.

"Song In Red and Gray"de biten evlilikten, çözülen aşktan bahsetmeyen bir tane şarkı yok gibi. Şarkıların hemen hepsinde evlilik cenderesinden kaçmak isteyen bir kadın, evlilikte boğulan bir erkek, su ve sabundan ("Soap and Water") geçmişin izlerini silmesini, parmağındaki yüzüğü çıkarıp kendisini kurtarmasını isteyen bir eş var.

Vega'nın bu albüm öncesi tek "hıncı" sadece özel hayatının çalkantısı değil gibi. Röportajlarında belirttiğine göre, yıllar önce "Luka"nın getirdiği şöhret ve paraya karşı da içinde, öfkeden ziyade, üzerine bir kalem çekme ya da olan biten her şeyi temize çekip yeniden yola koyulma isteği mevcut. O zamanlar kazandığı parayla aldığı evi bile satmış bu sebeple.

İki yıl önce İstanbul'a uğradığında, sahneye elinde gitarıyla, sadece bir bas gitaristin eşliğinde gelince birçok insan yavan bulmuştu konseri. Pek haksız da sayılmazlardı hani ama, şimdilerde anladığımız üzere arınmayı, duruluğu bulmayı amaçlıyormuş kendisi. Konserlerine de hâlâ bu tarzda devam ediyormuş.

Yanlış anlama olmasın, yeni albüm, tek gitarı, az eşlikçisiyle şarkılarını söyleyen bir ozan albümü değil. Bağırmayan elektrikli gitarlar, ekonomik baslar, sakin davullar yerli yerinde. Bir de buna bazı şarkılarda ortaya çıkan, şerbetli olmayan sadece hafif tatlı kıvamda usta işi, sırıtmayan yaylıları ve tuşluları ekleyin.

"Songs In Red and Gray", kendi adını taşıyan ilk albümüyle, şöhreti getiren ikinci albüm "Solitude Standing"in arasında bir yerlerde dolaşıyor sanki. "Luka" zamanlarında aynı albümdeki "Tom's Diner"ın remiksleriyle dans kulüplerine bile girdiği dönemin ardından yaptığı, en "pop" albümü "Days Open Hand"in üzerine çizgiyi çekeli çok olmuştu zaten. Sonraki iki albümü ebedî aşkı olduğunu düşündüğü Mitchell Froom'la yapmış ve birlikte yaptıkları ilk albüm olan 1992 tarihli "99.9 F"da, beklenmedik bir şekilde, elektronik beat'lere, klasik manada değil de, onun müziği içinde olabilecek manada bir "noise"a, rock'a çok uzaktan göz kırpışlara yer vermişti. "Songs In Red and Gray"de bu dönemi anımsatan tek bir şarkı var, "Solitaire". Bu arada "99.9 F", insan vücudunun sevişme esnasında ulaştığı sıcaklığın fahrenheit birimine göre ölçümüymüş. Şimdi aklınıza lise sıralarında derslerden sıkılıp "bunlar gerçek hayatta ne işimize yarayacak ki?" şeklindeki serzenişlerinizin gelmiş olması kuvvetle muhtemel. Aynısını biz de yaşadık, sorun değil. Sizi merakta bırakmayalım, fahrenheit'ı santigrad'a çevirmek için bu 99.9'dan 32 çıkarıp 5/9 ile çarpıyorsunuz ve karşınıza 37.7 C çıkıyor. İnsan vücudunun normal sıcaklığının 36.5 C kabul edildiğini göz önüne alırsak, seksüel eylem insan vücudunun sıcaklığında yaklaşık bir derecelik bir artış olmasına yol açıyor demektir. Bu, insanına ve söz konusu sevişmenin mahiyetine göre değişir denebilir tabii. Bunlar bir yana, birçok insan için galiba Suzanne Vega, hayatta kimsenin ateşini 99.9 F'a çıkaramayacak bir kadın fotoğrafı veriyor. İstanbul'a uğradığı yıl Patti Smith de buradaydı. O kot pantolonu ve postallarıyla, kemale ermiş yaşına karşın sahnede bir "punk kızı"yken, Vega iki dirhem bir çekirdek, daha "burjuva", daha bir "hanımefendi" havasıyla bu öngörüyü ne kadar doğrular havadaydı. Kim onu Patti Smith gibi sahnede yere tükürürken düşünebilir ki? Lakin, nedendir bilinmez, tek teke sohbet edilse, "en terbiyesiz konularda" yüzü kızarmadan konuşabilecek, gerektiği yerde en galiz küfürü de savurabilecek bir potansiyel var sanki.

"Songs In Red and Gray", takipçileri için yeni ve iyi bir albüm. Görüşmediğimiz zaman içinde yaşadıklarını, gördüklerini, hissettiklerini yazdığı günlüğünü gitarı eşliğinde okuyor gibi bizlere. "Ben bir silah olsaydım" diye giriyor söze ve sevdiği adama "sen şimdi, yakından ateş edebilen susturuculu bir tabanca olurdun dersin" diyor. Adam haklı gibi. Ama o öyle düşünmüyor, bir silah olsa, "sürekli aynı yere batan bir iğne" olurmuş. *Serkan Seymen*

virgül, her ay bayilerde, her an internette!

www.pusula.com/virgul

PUSULA YAYINCILIK
BÜYÜKPARMAKKAPI SOKAK
ÖZGAYRET APARTMANI
NO: 1/2 80060 BEYOĞLU-İST.

TEL: 0212. 252 42 80
FAKS: 0212. 293 15 44
E-POSTA: pusula@pusula.com
WEB: www.pusula.com

Bir Göz Yapıdan Külliyeye: Alpaslan Ataman ile söyleşi
Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi Nihat Ülner
Doğu'da Mizah Jale Özata
Türk romanında mütareke İstanbulu Tamer Erdoğan
Tüketimin Antropolojisi Reyhan Kızıltoprak

Mikhail Bakhtin Ahmet Oktay
İsyan Günlerinde Aşk Selim Deringil
Salih Ecer Necmi Zekâ
Robert Kolejin tarihi Sema Öğünlü
İlhan Mimaroğlu Ragıp Duran
Erol Göka Sevilay Çelenk
Halk Şiirimizin Gücü Müge Canpolat
Anthony Giddens Ali Galip Yener
Ankara Ekpresi A. Ömer Türkeş
V.S. Naipaul Osman Yener

Aslanın kuyruğu olmaktan ise, kedinin başı olmak daha hayırlıdır.
(Ragıp Kemal Cantürk'ün "Akıl Hocası" kitabından)

İkili, diyordu bir ses, ikili olsun; ikişer ikişer yan yana getirdik sevdiğimiz adları: Hasan ile Hüseyin'i, Üsküdar ile Kadıköy'ü, Nâzım ile Hikmet'i, Harp ve Sulh ile Kelile ve Dimne'yi, Kızılırmak ve Yeşilırmak'ı, Oğlak ile Yengeç'i, Adilcevaz'daki usta ile Stradivaryüs'ü; baston yapar bu usta, yaptığı bastonlar uğultulu ve serindir, ardıç kokulu ve ezgilidir değme kemanlar gibi, ve çok beğenilmiştir... **CEMAL SÜREYA**

Yukarda taş bulutlar, taş / Yıkıldı yıkılacak / Aşağıda, çok aşağıda / Bir telaş, bir kaçış, bir çırpınış / Akarsudan yapılmış bir ölüm gibi yaşamak. **EDİP CANSEVER**

E şalvar garalisun / Yedi yerden bağlisun / Dişardan çiçek aştun / İçerden ne hallisun

Ardavan Kamkar
Over The Wind
(Traditional Crossroads / Equinox)

Bir zamanlar, gramofonlarda dönen taş plaklardan duyulurmuş santur (çok telli, iki ince çubukla kucakta çalınan kanuna benzer çalgı) sesi. Tanburi Cemil Bey'in, Kemani Nubar Tekyay'ın yanında Santuri Ahmet Beyler de vururmuş sazının teline. Günümüzde ne sanat ne de halk musikisinde kullanılıyor bu çalgı. Taksim'e birkaç yıl evvel yolu düşenler, İranlı ustanın İstiklal Caddesi'nde yankılanan santur sesini hatırlarlar. Bugünlerde genç kuşaktan santur çalanlar yine İstiklal Caddesi'ni renklendiriyor. İranlı Kürt müzisyenler ailesi Kamkarlar'ın en küçüğü olan Ardavan Kamkar'ın geçtiğimiz aylarda yayınlanan "Over The Wind" albümü sadece santurla çalınmış ezgilerden oluşuyor. İran'ın genç kuşak müzisyenleri arasında, beraber çalıştığı kemançacı Kayhan Kalhor'la (ki onun da Kronos Quartet'le çalışmışlığı var) birlikte çok önemli yeri olan Ardavan Kamkar, hem ailesiyle yaptığı geleneksel İran (Kürt ve Fars) müzikleri, hem de günümüz santur repertuarına yön veren besteleriyle tanınıyor. "Over the Wind", Kamkar'ın müzikal geçmişini harmanladığı, yüzünü pek çok müzik türüne dönen bestelerinden oluşuyor. Sesi her zaman "kendinden ekolu" gelen santurdan bu albümde duyulan nağmeler, biraz dinginliğe hasret herkese ilaç gibi gelecek türden. Dünyanın en eski çalgılarından birisi olan santur için yazılmış bu besteler, kimi zaman bir klasik müzik eseri, kimi zaman İran köylerinden bir uzunhava olabiliyor. Bir şeylerle uğraşırken bile dinleyebileceğiniz "Over The Wind", kulağı farklı seslere açık olanlara ve müzikte yeni renkler arayanlara tavsiye olunur. *Ulaş Özdemir*

Rizwan-Muazzam Qawwali
A Better Destiny
(Real World / EMI)

İşte size Nusrat Fateh Ali Khan'ın yokluğunu aratmayacak bir albüm. Dedeleri Nusrat Fateh'in amcası olan Rizwan ve Muazzam Mujahid Ali Khan kardeşler, qawwali sanatını taşıyan genç kuşağın en büyük sesleri. Babaları Mujahid Mubarek Ali Khan 90'ların başında Nusrat Usta'nın grubunda solist olan iki kardeş, o yıllarda Pakistan'da okuyormuş. Aileden hiç kimse beklemezken, okulda düzenlenen bir "qawwali" ses yarışmasında birinci olmalarıyla yolları şarkıcılığa çıkmış. Dedelerinin ve babalarının nasihatlarıyla çalışmaya başlamışlar. Babalarının 1996 yılında ölmesiyle hocalık görevi Nusrat Usta'ya kalmış. İki kardeş ustanın grubunda çalışmışlar. Ancak onun da 1997'deki ölümü genç kardeşlerin bayrağı devralmasına neden olmuş.

Nusrat Usta'nın 12 yıllık menejerini yanlarına alıp çalışmaya devam etmişler. Avrupa'da pek çok önemli festivalde sahne almışlar. İkilinin ilk albümü "Sacrifise to Love" birkaç yıl önce Real World tarafından yayınlandı. Bu albümle büyük yankı uyandırdılar. Nusrat'ten kalan boşluğu hemen doldurdular. Temple of Sound grubuyla kaydettikleri, Massive Atack'ın Nusrat Fateh remiksi "Mustt Mustt" tadındaki parçalardan oluşan "Peoples Colony / No 1" ünlerini daha da artırdı.

Bollywood film müziklerinin yeni yıldızı oldular. İki kardeşin yeni albümü "A Better Destiny", klasik qawwali müziği formatında kaydedilmiş, geleneğe sıkı sıkıya bağlı, bol naralı bir albüm. İki kardeşe bir tabla, iki harmonium ve diğer kardeşlerinin de içinde bulunduğu bir koro eşlik ediyor.

İçinde Arap, Pers ve Hint müziklerini barındıran qawwali müziği, Sufi ve İslâm kültürüyle yoğrulmuş, bizim gazellerle kardeş bir müzik. İki kardeşin genç yorumları bu müziği daha da çoşkulu kılıyor. Albümün hemen her köşesinde birisi hariçten bağırıyor. Çığlık çığlığa, zılgıtlarla bezeli bir zikir albümü "A Better Destiny". Rizwan ve Muazzam kardeşlerin bu muazzam müziği daha uzun yıllar taşıyacağı belli. *Ulaş Özdemir*

Howie B
Folk
(EMI)

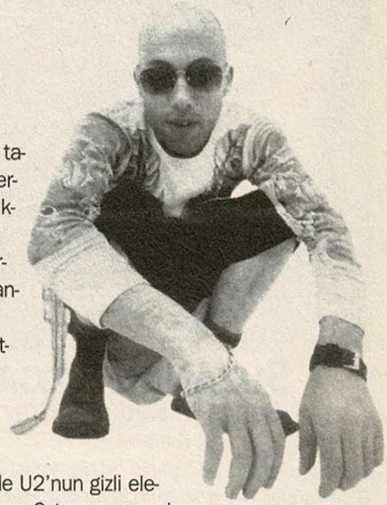

Son yıllarda hemen her taşın altından çıkan isimlerden biri Howie B. Prodüksiyonlarıyla, remikleriyle, yazdığı ortak şarkılarla, sayısız müzisyene yandaşlık ediyor. Ry Cooder'dan Robbie Robertson'a, Placebo'dan Björk'e, New Order'dan Tricky'ye, Les Negresses Vertes'e... Hatta bir ara "Pop" döneminde U2'nun gizli elemanı olarak işlem görüyor. Orta yaşı geçmiş isimlerle çalışıyorsa eğer, onları tehlikeye atmadan "dinlenebilir" dans müziğine yaklaştırıyor, kılavuzluk ediyor.

Howie B, bütün bu arka plan faaliyetlerinin yanında, arada da fırsat buldukça kendi albümlerini yapıyor; ayrıca kendi plak şirketi Pussyfoot'un eylem planlarını hazırlayıp hayata geçiriyor. Buna, yeni yeni isimler keşfedip onlara plak yapmak da dahil... Kendi plaklarına gelince, nedense albümleri ondan beklenen "yenilik"te değil, yetişkinler için ve fazla "olgun" bulunuyor, ama o diğer alanlardaki öncü ve yenilikçi yönünü burada da sürdürmeye devam ediyor.

"Folk", İskoç müzisyenin yaklaşık dört yıllık bir aradan sonraki ilk albümü. Geleneksel, akustik seslerle modern zaman beat'lerinin buluştuğu, ama daha çok bunların çakıştığı bir albüm. Bir tarafta folk gibi insanî hammaddeye dayanan sesler, karşısında da cin fikirli bir stüdyo adamının tezgahında hayat bulmuş bir elektronikanın gelgitleri... Daha açılışında ilk örneği veriyor Howie B; Nusret Fatihesk vokaliyle Marina Heredia'nin sesinden "Making Love On Your Side", albümde ilk şaşkınlığı da yaratıyor. Bir Nusret Fatih cover'ı mı derken, arkasındaki imzanın Howie B olduğunu öğrenince durum daha da netleşiyor. Bukalemunlar için değil ama, bir bukalemunun elinden çıkmış, falsosuz bir müzik... Tabii aynı anda, onun nasıl bu kadar çok isimle ve ahenkle çalıştığı da aklımızın bir köşesinden geçiyor.

Yeni albümde ayrıca, önceki "Turn Off The Dark"ın aksine, hemen her şarkıda bir ortak imza bulunuyor. Ama muhabbetinin epey derin olduğu su götürmez Robbie Robertson, o zaman olduğu gibi "Folk"da da aslî konuklardan biri. Birlikte yazdıkları "All This Means To Me", neredeyse Robertson'ın The Band'de yaptıklarının toplamından daha zengin bir "çarpışma"nın ürünü. Tricky'nin "Nearly God" günlerini hatırlatan, tutkulu bir aşk şarkısı. Sadece bunda değil, "Musical Mayday" ve "Watermelon Sugar"da da Tricky'nin belli belirsiz iskeletini görmek mümkün. Bu durum insanı nedense rahatsız etmiyor, çünkü Nusret Fatih için ne olduysa, Tricky için de aynısı oluyor: Howie B, yeni çağın müzisyenleriyle bukalemun gibi bir ilişki içinde; ama onlara benzeyen işlerinde de onlar kadar iyi işler çıkarıyor.

Albümün en güzel anlarından biri de, yeniden yazılmış bir cover: Howie B, David Essex'in "Rock On"unu almış, Gavin Friday ve Karmen Wijnberg'le birlikte, "Duet" adını verdiği yeni bir şarkıya "dönüştürmüş". Derinlerden bir bas gitar eşliğinde, devrik bir vokal ve keskin bir ritm. Albümün finalindeyse, yine bir "tıpkı o" durumu var: Howie B, bu sefer de bir vakitler gönlünü verdiği Björk'ün şarkıları gibi bir şarkıyla bitiriyor albümünü: "Telephone"... Sanki onun "Telegram"ına bir nazire...

Howie B, bir bukalemun; biraz U2 gibi içten pazarlıklı, biraz Tricky gibi "dark", ama işini bilen, renkli bir stüdyo duayeni. "Folk" da, incelikli geçişlere rağmen hafif bir dağınıklık hissi yaratan, ama zor zamanlarda soluklanacağınız, sakin ve yarı yolda bırakmayacak bir albüm. *Gökhan Pamuk*

54→

TEST Aşağıdakilerden hangisinde, ötekilerden farklı bir söz sanatına başvurulmuştur?
a) Yaz gününün yağışı iki sevgilinin dövüşüne benzer, gelir geçer
b) Hatalar, saman çöpleri gibi suyun yüzünde gider
c) Alışkanlık, anahtarı kaybolmuş bir kelepçedir
d) Dünya, düşünenler için bir komedi, hissedenler için bir trajedidir
e) Dünya böyledir, gelen gider, konan göçer

Hepimiz şiir yazarız, ama şairler bunu kelimelere dökerler. **JOHN FOWLES**, Fransız Teğmenin Kadını

Bir odanın dört köşesine nefes ile şişirilmiş birer tulum konsa ve odanın kapı ve pencereleri kapatılsa o odada çalınan çalgı sesleri dışardan duyulmaz. **RAGIP KEMAL CANTÜRK**, Akıl Hocası

Elmanın yarısı sen yarısı ben / Günümüz gecemiz evimiz barkımız bir / Saadet bir çimendir bastığın yerde biter / Yalnızlık gittiğin yoldan gelir **OKTAY RİFAT**

Kemencemun telleri / Bağırsakdu bağırsak / Aca yer işitu mu / Ha buradan bağırsak

THERAPY?
Shameless
(Universal)

Therapy?'nin bir evvelki çift CD'lik albümünün ismi "So Much For The Ten Year Plan"di. Gerçekten de yıllar önce indie bir grup olarak yola çıktıklarında bu kadar popüler olacaklarını düşünmemişlerdi. Therapy?, sekizinci albümünde hâlâ sert, çiğ ve "huysuz" bir müzik yapıyor ve hâlâ popülerliğine omuz silkiyor. "Shameless" albümü, "sıkıldım ve yoruldum 'hiçbiryere' gitmekten" diyerek en meşhur Therapy? hitlerinden "Nowhere"e attıkları taşla, "Gimme Back My Brain"le açılıyor. Ardından da sağlı sollu punk-metal şarkıları patlıyor. "I Am The Money", "Wicked Man", "Theme From Delorean" derken, aniden bir şimşek çakıyor. Bizimkiler şaşkın, "bu ya İsa'dır, ya uzaylılar, ya da polis" diyorlar. Ama gelen, motorsikletiyle Joey Dunlop'tur. "Joey" geçtiğimiz yıl Slovenya'da yarışırken geçirdiği kaza sonucu hayatını kaybeden, İrlanda'nın yaşarken efsane olmuş motosiklet yarışcısı Joey Dunlop için yazılmış. Ama "kötü bir tesadüf sonrası" bir diğer Therapy? idolü Joey Ramone'a da ithaf edilmiş. Biz de onlarla birlikte hem Dunlop'a hem de Ramone'a şapkamızı çıkartıyoruz, albümün ikinci yarısını da o motosikletin arkasındaymışız gibi tamamlıyoruz...
Therapy? "Shameless"da, 12 şarkı boyunca "old school metal"in iyi örneklerini veriyor, Black Sabbath, Motörhead ve The Stooges'dan devraldığı mirası gayet düzgün harcıyor. Bazen keşke güzelim elektronik işlerini b-side'lara saklamasalar veya şu "miras"ı biraz daha zenginleştirseler dediğimiz de oluyor olmasına ama, biz bu hallerine de razıyız.
İlker Aksoy

ALIEN ANT FARM
Anthology
(Universal)

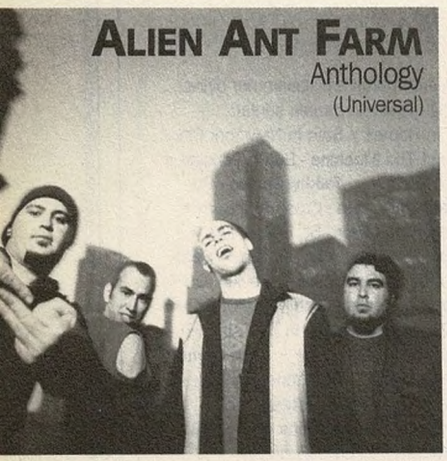

Şu günlerde kulağınıza bir Michael Jackson cover'ı çalındı mı? Evet diyorsanız, o parçanın "Smooth Criminal" olduğunu biliyorsunuzdur. Yorumlayanlar ise Alien Ant Farm. Bu dörtlü bundan beş yıl önce kurulmuş. İş hayatının tekdüzeliğinden sıkılan dört genç kurmuş Alien Ant Farm'ı. '90 sonlarına doğru bağımsız olarak ilk albümleri "Greatest Hits"i çıkarmışlar ve aslında bayağı da gürültü koparmışlar. 1999 Los Angeles Independent Music Ödülü'nü de almışlar bu albümle, sonra da olay büyümüş ve Dreamworks şirketinden "Anthology"yi çıkarmışlar. Albüm, Papa Roach'u sevenlere doğrudan hitap edebilir. Post-grunge mı demek lazım, yoksa alternatif metal mi bilmiyorum, ama grupta Primus etkileri de var. Güçlü gitar riff'leri albümün geneline hakim. Açılıştaki "Courage", "Flesh And Bone", "Attitude" ve MJ cover'ı öne çıkıyorlar albümde. İleride daha başka sulara yelken açıp daha iyi işler yapabilirmiş gibi de bir hali var Alien Ant Farm'ın. *Hilmi Tezgör*

LIVE
V
(Universal)

"Alternatif" müziğin patladığı yıllarda "Throwing Copper" albümü ve "Selling The Drama", "Lightning Crashes" gibi hitleriyle büyük sükse yapmıştı Live. O zamanlar solist Ed Kowalczyk'in Michael Stipe'ı fazlasıyla andıran bir vokali, Live'ın da R.E.M'e çok benziyen şarkıları vardı. Aradan geçen yıllar ve "V"ı da sayarsak üç albümden sonra Live'ın artık R.E.M'den çok uzaklara evrildiğini görüyoruz.
Kowalczyk'in Tricky'e "Evolution Revolution Love" şarkısında verdiği ele, Tricky, "V"ın "kabus" gibi intro'suyla ve 11 Eylül'de Amerika'da hayatını kaybedenlere adanan ilk single "Simple Creed"in içinde kullanılan rap'iyle karşılık veriyor. Sonra da, "The Fast and The Furious" soundtrack'inde kullanılan elektronik hiphop versiyonu "bonus track" olarak CD'nin sonuna da konan "Deep Enough", Kowalczyk'in "Pizza Hut'a değil Ray'in Yerine" dediği, bir yandan da Nadder'a oy istediği "Like A Soldier" arka arkaya geliyor.
"Mumya Dönüyor"da da kullanılan, Arabik vokallerle süslü "Forever May Not Be Long Enough", yarım günde bestelenen balad "Call Me A Fool", glam rock'a öykünen "Nobody Knows", diğer iyi şarkılar olarak aklımızda kalanlar. Bunların yanında "şaka mı bu?" dedirten "Ride" gibi bir şarkı da yapmış Live. Bir tür "Doğu" güzellemesi denebilecek şarkı orada nasıl geliyor bilemeyiz ama, burada tuhaf kaçtığı kesin. "Bir gün anlayacak bilim adamları yer çekiminin olmadığını, onlar da bir mum yakmaya gidecekler oraya..."
Başta söylemediğimizi şimdi söyleyelim: Live'ın R.E.M'den uzağa evrildiği yer, "Amerikan billboard rock'u" ne yazık ki. Grup "harbi" bir müzik yapalım derken, "mainstream"e takılıyor farkında olmadan. Onlar Vic Chesnutt'la Limb Bizkit'in arasında sallanırken, biz de sevmekle sevmemek arasında gidip geliyoruz. "People Like You"da Michael Stipe, Bruce Springsteen ve Bono'nun yanında, Queen'i anladık, fakat bir de Elton John'a selam çakıyorlar desek, durum daha iyi anlaşılır herhalde. *İlker Aksoy*

MUSE
Origins Of Symmetry
(Universal)

Şu aralar İngiltere'de Radiohead türevi gruplar çok revaçta (örneğin Coldplay, Travis, JJ72, Elbow). Radiohead'in ilk üç albümüne girebilecek şarkıları bulunan bu grupların yanında bir de Muse var. Muse'u bu gruplardan ayıran en büyük özellik, içlerindeki senfonik rock sevgisi. Şarkıları da opera sahneleri gibi süslü ve gösterişli. "Origins of Symmetry", grubun ikinci albümü. İlkine oranla çok daha iyi, başarılı bir prodüksiyon var karşımızda. Üzerinde fazla kafa yorulmadığında, albümün 11 parçası da tatmin edici. Solist Matt Bellamy, ilk albümdeki nedensiz kederini atmışa benziyor. Yine de sesi yerli yersiz oktavlar arasında şov yaparcasına dolanıyor. Bu kendilerine güven gruba azıcık da olsa bir ilginçlik katıyor, fakat arkadaşlar sürekli bir yere takılıyor. Bu şarkıların hepsi başka şarkıları anımsatıyor. "Citizen Erazed", Chumbawamba ve Duran Duran'dan "hacılanmış" (en fazla yakışan kelime bu herhalde). "Micro Cuts"ın da bir bölümü Rage Against the Machine'in "Bulls On Parade"inden ödünç alınmış. İlk single "Plug In Baby" kolaylıkla bir Placebo şarkısı olabilirdi. Ayrıca bas notalarında Air'in "Sexy Boy"una gönderme yapmanın ötesinde bir benzerlik var. Bitti mi? Maalesef hayır. Klibi televizyonlarda bol bol yayınlanan yeni single'ları "Bliss"te Enya'nın "Orinoco Flow"undan izler var. Acaba Bellamy ve grubu, başkalarının şarkılarına bu kadar benzerlikler içeren şarkılar çalmaktan azıcık da olsa huylanmıyorlar mı? Gerçi bu biz dinleyiciler için çok büyük bir sorun değil. Bizim için sorun olabilecek en büyük şey, herhalde, daha olgunlaşmamış "seni hiçbir zaman sevmemiştim" veya "beni hasta ediyorsun" türü basit sözler. Bu kadar kusurun yanında yine de birkaç sorunsuz ve güzel denebilecek şarkı var. Bunlardan en iyisi herhalde "Darkshines". Bellamy kendini tatmin etme amaçlı haykırışlarını ilk defa bu şarkıda yerinde kullanıyor. "Hyper Music" ve "New Born"da sınıfı geçebilecek düzeydeler. Bir de Nina Simone'un yorumuyla ünlenmiş "Feeling Good"un bir cover'ı var. Keşke sadece cover yapan bir grup olsa Muse. Kendilerini bulduklarında albüm çıkarsalar, bütün cemaat için iyi bir şey yapmış olurlar. Lafın kısası, karşınızda herhangi bir yenilik içermeyen, fakat oyalanmak için dinlenebilecek bir albüm var. *Mehmet Uluşahin*

ROLL DİSKO OTUZ

YİRMİALBÜM

Bob Dylan Love and Theft
Bill Laswell Imaginary Cuba
Cake Comfort Eagle
Hardal Nasıl? Ne Zaman?
Henri Salvador Chambre avec vue
Joe Strummer & The Mescaleros Global A Go-Go
Kamkars Nightingale With A Broken Wing
Kazım Koyuncu Viya!
Kelly Joyce Kelly Joyce
Luigi Nono La fabbrica illuminata
Luke Haines The Oliver Twist Manifesto
Madredeus Movimento
Paul Weller Days Of Speed
Pink Floyd Final Cut
Rachel's Music For Egon Schiele
Rob Wasserman Trios
Roxy Music For Your Pleasure
Susana Baca Eco de sombras
Suzanne Vega Songs In Red and Gray
Tarkan Karma

ONŞARKI

Barbara A mourir pour mourir
Duman Bebek
JJ Cale Money Talks
Laurie Anderson Oh Superman!
Noir Désir Le vent nous portera
Reamonn Supergirl
Richard Thompson Cold Kisses
Seyyal Taner Son Verdim Kalbimin İşine
Si Sé Slip Away
Sigur Ros Vidrar vel til loftarasa

İNGİLTERE ALBÜMLER

1. **Steps** Gold - The Greatest Hits
2. **Kylie Minogue** Fever
3. **Andrea Bocelli** Cieli di Toscana
4. **Paul Weller** Days of Speed
5. **Starsailor** Love Is Here
6. **Faith Hill** There You'll Be
7. **Elton John** Songs From The West Coast
8. **Linkin Park** [Hybrid Theory]
9. **Dido** No Angel
10. **Travis** The Invisible Band

AMERİKA ALBÜMLER

1. **Various Artists:** "God Bless America"
2. **Enya** A Day Without Rain
3. **Ja Rule** Pain Is Love
4. **Ozzy Osbourne** Down To Earth
5. **Nickeback** Silver Side Up
6. **Various Artists:** "Totally Hits 2001"
7. **Linkin Park** [Hybrid Theory]
8. **Jay-Z** The Blueprint
9. **Usher** 8701
10. **Alicia Keys** Songs In A Mirror

FRANSA ALBÜMLER

1. **Noir Desir** Des visages des figures
2. **Leonard Cohen** Ten New Songs
3. **Soundtrack:** "Moulin Rouge"
4. **Sinclair** Supernova Superstar
5. **Diana Krall** The Look Of Love
6. **Garbage** Beautiful Garbage
7. **Cut Killer / DJ Abdel** Hip Hop Soul Party
8. **Soundtrack:** "Le Journal de Bridget Jones"
9. **Tracy Chapman** Collection
10. **Various Artists:** "Les Oiseaux de passage"

SAKINCALI ŞARKILAR

Amerika'da ulusal bir radyo şebekesi, Clear Channels, "olay"dan sonra programcılarının her birine bir "şüpheli şarkılar" listesi göndermiş. 11 Eylül'ün üzerinden geçtiği şarkıların bazıları şunlar: **Soundgarden** - Blow Up The Outside World • **AC/DC** - Shot Down In Flames / Safe In New York City / TNT • **Black Sabbath** - War Pigs / Suicide Solution • **Rage Against The Machine** - Bütün Şarkıları • **Steve Miller** - Jet Airliner • **REM** - It's The End Of The World As We Know It • **Talking Heads** - Burning Down The House • **Pink Floyd** - Run Like Hell / Mother • **Savage Garden** - Crash and Burn • **Bangles** - Walk Like An Egyptian • **Pretenders** - My City Was Gone • **John Parr** - St. Elmo's Fire • **Peter Gabriel** - When You're Falling • **Led Zeppelin** - Stairway To Heaven • **Beatles** - Lucy In The Sky With Diamonds / Ticket To Ride • **Bob Dylan** - Knockin' On Heaven's Door • **Jimi Hendrix** - Hey Joe • **Jerry Lee Lewis** - Great Balls Of Fire • **Louis Armstrong** - What A Wonderful World • **Zager and Evans** - In The 2525 • **Cat Stevens** - Morning Has Broken • **Don McLean** - American Pie • **John Lennon** - Imagine • **The Clash** - Rock The Casbah • **Frank Sinatra** - New York New York • **The Doors** - The End • **Neil Diamond** - America • **Bruce Springsteen** - Goin' Down • **Red Hot Chilli Peppers** - Aeroplane • **Smashing Pumpkins** - Bullet With Butterfly Wings • **Beastie Boys** - Sabotage • **Nena** - 99 Luft Balloons

=16

Dört kere dört onaltı: Plakçılarda hangi albümler satıyor, kulüplerde hangi parçalar çalıyor?

KOD MÜZİK / Atlas
1. **Air** 10.000 Hz Legend
2. **Goldfrapp** Felt Mountain
3. **Megashire** At Last
4. **Röyksopp** Melody AM

AKUSTA / Nişantaşı
1. **Charles Lloyd** Dervish On The Glory B
2. **"Blonde"** Theme From "Blonde"
3. **Gary Burton** Afo Blue
4. **Charlie Haden** En La Orilla Del Mundo

KÖSTEBEK / Aznavur
1. **Live** V
2. **"Moulin Rouge"** Soundtrack
3. **George Harrison** All Things Must Pass
4. **Orgy** Vapor Transmission

KARGA / Atlas
1. **De Phazz** Death By Chocolate
2. **Groove Armada** Goodbye Country
3. **Cold** Cold
4. **Björk** Vespertine

MOJO / Taksim
1. **Alien Ant Farm** Smooth Criminal
2. **Staint** Fin A While
3. **Weezer** Island In The Sun
4. **Led Zeppelin** Kashmir

SOHO / Taksim
1. **Missy Elliott** Get'r Freak On
2. **Hubert Hudson** Maracana
3. **Aziza A** Salla
4. **Trüby Trio** High Jazz

KRAFT / Taksim
1. **The Cult** Wild Child
2. **Nick Cave** As I Sat Sadly By Her Side
3. **Carlos Puebla** Hasta Siempre
4. **Marilyn Manson** Sweet Dreams

TENEDOS / Ankara
1. **Nils Landgren / Funk Unit** Primitivo
2. **Agitation Free** River of Return
3. **Badmarsh & Shri** Get Up
4. **Manu Chao** Denia

Brian Eno

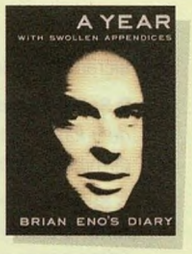

"Hiç günlük tutmamıştım, fakat 1994 sonunda bir yıllığına bu işe kalkışayım dedim. Yayınlamak aklımda yoktu; maksadım kayıt tutmaktı sadece, ekimde yayıncımın iteklemesiyle kitaplaştırmaya karar verdim..." Roxy Music'teki lokomotifliği, "ambient" albümleri, Bowie, U2 ve David Byrne'le ortak işlerindeki marifetleriyle müzik dünyasında müstesna bir yer edinen Eno'nun "A Year: 1995" başlıklı günlüğü, kişiliğinin gölgede kalan yanlarını açığa çıkarıyor. Geçenlerde Peter Schwalm'la birlikte, eski albümlerinin bir tür sentezi niteliğindeki "Drawn From Life"ı yayınlayan Brian Eno'nun 400 küsur sayfalık günlüğünden yaptığımız seçkiyi sunuyoruz.

sevgili günlük

1 Ocak Serin, bulutsuz bir sabah. Şeftalimsi kış güneşi. Öğleden sonra kızlarla stüdyoyaya. TV'de "Red Shoes"u seyrettik. Çocuklar gerçekle fantezi arasındaki farkı nasıl bu kadar kolay ayırt edebiliyor? Akşam yemeği. Bir sigara, iki kadeh şarap. Birden babamın günlüklerini hatırladım. Bunamaya karşı önlem almak için yazıyordu. "Alışverişe çıktım. 45 kuruşa bir Waffle aleti aldım" gibi şeyler. Bir öykü için fikir: "Öteki yarım nasıl yaşıyor?"

2 Ocak Soğuk, berrak bir gün. 8:15'te kalktım –stüdyoya giderken ev halkı daha uykudaydı. Otobüse binmeyi seviyorum. Toplu taşımacılığın söz konusu edilmeyen yararlarından biri şu: İnsanlar birbirleriyle irtibatlanıyor, birbirlerine iyi davranma fırsatı buluyor. Köy çeşmesinin hareket halindeki versiyonu. Otomobilse şahsa ait kuyu muadili.

3 Ocak Bazı insanların gerçekten hasta olduklarındaki duygu var üstümde: rahatlama ve sevinç; çalışmamaktan ötürü suçluluk duymamak. Evde radyo dinledim. Yeni bir öykü biçimi geldi aklıma: İyi adam kazanır, fakat yanlış taraftadır. Yoksa bu klasik biçim mi?

4 Ocak Bindiğim taksinin şoförü Eritreliydi. Araplardan nefret ediyor. Eritre'de esrar olmadığını, ama bol miktarda alkol tüketildiğini söyledi. İçkiye "Yalancının Gözyaşları" derlermiş. Niye müslümanlar marijuana'yı, hıristiyanlar alkolü tercih ediyor? Keyif verici maddeler kültürün ürünü mü, kültür keyif verici maddelerin ürünü mü?

5 Ocak Evde kızlarla doo-wop dansı yaptık. Sevdikleri şarkılar: "Remember Then", "Duke of Earl", "Blue Moon", "I Love How You Love Me". Favorileri, Robert Wyatt'ın "Enternasyonal"i.

6 Ocak Brüksel. Annemin çocukluğunun büyük şehri. Gri, soğuk. Ucuz bir yemek, pahalı bir şarap. (İyi formüldür.) Burada kadınlar meraklı ve davetkâr bakışlar fırlatıyor bana. Çeneni tut!

7 Ocak Geç kalktım. 10:15! Kahvaltıda Popper okudum. Günün birinde ne dediğini anlayacağımı umuyorum. Alizari adlı bir dükkandan gömlek aldım. Dükkanın sahibesi yumuşak kalçalı, kalçalarıyla uyumlu dudakları olan bir kadın. Ruj sürmemiş. (İdeolojik nedenlerle herhalde.) Bankalardan nefret ettiğini söyledi –Visa kartını kabul etmeyişi o yüzdenmiş. Belçikalıların tebessümleri, soğuk havada açan güneş gibi. Burunları da çok güzel. Öneri: "Felemenk Burunları Kitabı". Restorandaki kadın –güzel, dekadan, yanında köpeği ve kocası (belki de sevgilisi)– o komplike Belçika tebessümüyle gülümsüyor. Davetkâr bir tebessüm. "Başka bir hayatta karşılaşsaydık birlikte olabilirdik, ama burada kapana kısılmış durumdayız" gülümsemesi. Sonra, elini süveterinin içine sokarak sutyenini düzeltiyor. "Ah şu iri göğüsler, insanın başına bela" der gibi. Aslında göğüsleri o kadar da büyük değil. Bir tebessüm daha. Bu seferki bir başka karmaşık, üzerine bir doktora tezi bile yazılabilir. Otelin asansörü kitap raflarıyla kaplı. Gördüğüm en güzel asansör. Altı ciltlik bir "Emekli Bir Bahçıvanın Notları" var... TV'de bir soykırım programı. Niye kimse yaşlı Almanlara sormuyor: Nazi olmak nasıl bir duyguydu? Nasıl bir haz duyuyorlardı? Kurbanların öyküsünü biliyoruz, ya cellatlarınki? "O lanet Yahudilerden nefret ediyordum, onları itip kakmak zevk veriyordu" ya da "ben sadece seks için katılmıştım; korkmuş bir Yahudi kadar cazip şey yoktur –ayrıca işiniz bittikten sonra onlardan kurtulabiliyordunuz"...

> Ne olduğumun listesi: Memeli. Baba. Avrupalı. Heteroseksüel. Sanatçı. Oğul. Kâşif. Anglosakson. Amca. Şöhret. 31'ci. Aşçı. Bahçıvan. Koca. Müzisyen. Bir şirket yöneticisi. İşveren. Öğretmen. Şarapsever. Bisikletçi. Araba kullanmayan. Pragmatist. Yapımcı. Yazar.

8 Ocak Anthea'nın aldığı Elvis derlemesini dinleyip dansettik. Hâlâ her şarkının en mahrem, en gizli ayrıntılarını biliyor olmama şaştım. Anthea, plak kapağından bugünün Elvis'in 60. yaşgünü olduğunu keşfetti.

9 Ocak "Pulp Fiction"a gittik. Hayal kırıklığı. Çok ağır akıyor ve naftalin kokuyor. Gençlik bu tür bir şiddeti nasıl değerlendiriyor? Onlar için sadece kitsch bir şey mi, yoksa medyaya o kadar ironik bir gözle bakıyorlar ki, ondan etkilenmiyorlar mı? "Rambo" ve "Terminatör"le tuhaf bir bağlantısı var. Sonuna kadar seyredemedik. Uma Thurman'ı cazip bulmuyorum. California tarzı "femme fatale"lik bana hitap etmiyor.

10 Ocak New York'a yola çıkmadan önce kızlarla oynadım. Uçakta Rebecca West'in "Black Lamb and Grey Falcon"una gömüldüm. Her cümleyi işaretlemek istiyor insan, geri dönüp tadını çıkarmak için.

12 Ocak New York'ta, asgari ücrete berbat, köreltici işlerde çalışanları görünce öfkelenmemek elde değil. Pizzacıdaki dünya tatlısı Meksikalı çocuklar gecenin 10:30'unda ortalığı temizlerken dükkanın patronu olan şiş göbek amcık onlara köpek muamelesi yapıyor. Hayat bu çocuklara ne vaat ediyor? Nasıl oluyor da suç işlemeye yönelmiyorlar?

15 Ocak Bowie ve İman'la buluştuk. Bowie öyle güldürdü ki, gözümden yaşlar geldi. O ve Bono müthiş komedyenler.

18 Ocak 6. Cadde'deki ulusal borç tabelasına bayılıyorum, her saniyede 10 bin dolar artıyor. Harika bir toplumsal sanat eseri. Bu tür tabela-saatler yapmak isterdim. Dünya nüfusundaki artış, savaş nedeniyle ölümlerin sayısı, AIDS nedeniyle ölümlerin sayısı, otomobil sayısındaki artış, dünyadaki ormanların miktarı, savunma harcamaları, sosyal sigorta harcamaları vs. vs. Yeni bir şarkıya başladık –"Spaceboy". Bir bas saksofon ekledim. Daha fazlasını yapmak istiyordum, ama Bowie ortalıktayken "bir şey değiştirmeyin" atmosferi hakim oluyor ve "cila"ya imkan vermiyor. Bowie hoşuna giden bir şey duyduğunda, ona yapışıp kalıyor. Haksız sayılmaz. Milyarlarca varyasyon mümkün; hepsini deneyemeyeceğimize göre, eldekiyle niye yetinmeyelim? Harika bir bas bölümü yaptım: çok Afrika; geniş,

→57

sıçramalı fasılalar, pigme anarşizmi.

2 Şubat Bowie telefon etti. Albümünün *("Outside"ı kastediyor)* uzun uzun ve coşkulu değerlendirmesini yaptı: "Son 15 yılda yaptığım en iyi iş."

6 Şubat Esther Dyson'ın makalesine hak veriyorum. "Benim yazılarımda yaptığım, üretilmiş bir ürüne servis niteliğinde, aksi yönde değil" diyor. Ben de aynı nedenle, söyleşilerimi plakların çıkışıyla birleştirmiyorum, başkalarının aksine. Ben bir albümün promosyonunu yapmıyorum, albümlerim fikirlerin promosyonunu yapıyor.

8 Şubat Joan (baldızım) geldi, uzun uzun konuştuk. Bosna'dan, Eski Mısır'dan, çocuklardan, Avusturya'dan, Rebecca West'ten, vakti bol entellektüellerden, D.H. Lawrence'dan, Prozac'tan, maddelerden, ölümsüzlükten, kuşkonmazdan, avcılardan, sivil toplum örgütlerinden.

11 Şubat Kızlarla yıpratıcı bir gün. Bütün erkekler düzenli olarak çocuklarıyla vakit geçirmeye mecbur kılınmalı. Ali Baba masalıyla uykuya geçtiler. Uyumalarını filme aldım. Sonra TV'de Simpson davasını seyrettim.

13 Şubat 8:30'da stüdyoya. Otobüs felaket kalabalıktı, "Being Digital"ı çok namüsait şartlarda okudum.

14 Şubat Bono telefon etti. Oxford'daki şiir kürsüsüne bazı öğrenciler onu aday göstermiş... Kızlara bir bilgisayar aldım. Persona 630. Barry Levine'le tanıştım. İtiraf etmeliyim, Hollywood'dan nefret ediyorum.

18 Şubat Berlin. Susanne Ofteringer'in "Nico, Icon" filmini seyrettim. Güzel, fakat tuhaf biçimde nostaljik. Belli bir dönemin müziğini ve duygusunu geri getirmek mümkün değil.

19 Şubat Bu varlıklı, sağlıklı, modayı yakından takip eden, bol parfümlü Alman kadınlarının heyecan verici bir dominantlığı var. Bütün Alman tarihi –en azından Goethe'den Nazilere– Alman kadınlarını bir cinsel iktidar beyanına dönüştürüyor.

2 Mart Japonların giderek daha az Japon olduklarını farkediyorum bugünlerde.

4 Mart Yirmi yıl önce bugün, topluluk önündeki ilk konuşmamı yapmıştım. Korkudan ödüm patlıyordu. Bir an önce başlayıp bitsin istiyordum. Sıra nihayet bana geldiğinde notlarımı unuttuğumu farkettim. Geri dönüp almaya da utandım ve konuşmaya başladım. İki saat boyunca teklemeden, notlarımdaki düzen içinde konuşmama şaşırdım. Hepsi kafamdaydı. Sonraki konuşmalarımda aynı şekilde hazırlanmaya gayret ettim. Yolculuktan zevk alabilmek için güzergahı iyi bellemek gerekiyor.

7 Mart James'le "Darling" ve "Make It All Right" üzerinde çalıştık. İş iyi gidiyor, ama grup yorgun. Fazla turne yapmışlar galiba. Çok iteklemek gerekiyor.

12 Mart "Home Boy or Girl" ve "All One To Me" üzerinde çalıştık. Grup dinamiklerini izlemek ilginç oluyor. Saul'un müzikal katkısı kıt, ama grubun sosyal ekolojisi için aslî unsur. O ve Dave akıllarına geleni söylüyorlar, bunu art niyetsiz yaptıklarından ortam gerilmiyor. Saul canlı, komik ve patlayıcı bir tip. Dave kıvılcım çakıyor. İkisi hayat ve ruh veriyor gruba. Bir grup yalnızca müzik için varolsaydı, her üye müzikal terimlerle değerlendirilebilirdi. Ama gruplar, kendi varoluşlarını küçük bir altkültür olarak ürettikleri için üyelerin niteliklerini ve yeteneklerini başka türlü değerlendirmek gerekir. Gwent College'da bir kız vardı, yaptığı işler ahım şahım değildi, ama bütün sınıfı neredeyse tek başına ayakta tutardı.

> "Müzik insanları bir araya getirir" derken yakaladım kendimi. Zihnimin gerisinde bir ses "gerzekliği bırak" diyordu. Bu, Sırp haydutu Arkan'ın Sırp milliyetçisi güzel folk şarkıcısıyla evlenmesinden birkaç gün sonraydı. Böylece güzelliğin, yeteneğin ve zekanın illa da toplumsal bir yararla bağlantılı olmadığı ortaya çıktı.

16 Mart Bir roman için fikir: İzlendiğini bilmeyen birisinin biyografisi. Yazar, elli yıl boyunca kahramanının hayatını kaydeder.

17 Mart Annemin doğumgünü.

24 Mart Gelecekten bakarak yarının country şarkılarını yazmayı denemeli.

7 Nisan Kafa açıcı bir TV programı seyrettim. Konu lezbiyen annelikti. Çocuk sahibi olmak konusunda niyetlerinin en az sorgulanması gerekenler lezbiyen çiftler. Cinsiyet meselesinde en çok kafa karıştıran husus, insan bedeninin biyolojik özelliklerini veri almak. Biyolojik, fiziksel niteliklerimizin davranışsal ve psikolojik özelliklerimizle bağlantısı son derece karmaşık. Her ne kadar fiziksel olarak erkek ve dişi olarak iki kategoriye ayrılsak da, davranışsal olarak çok daha geniş bir alana yayılıyoruz. Ortada sadece iki durum yok, her birimiz için farklı durumlar var. Çocukların doğru seksüel dengeleri için çevrelerinde bir

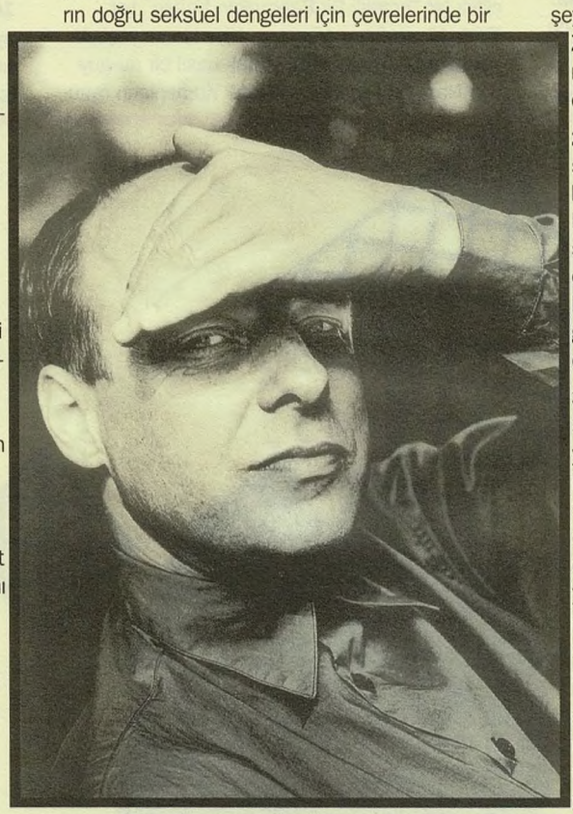

erkeğin olması gerektiğini söyleyenler çoğunluktaydı. Bu tamamen absürd. "Doğru" seksüel denge ne zaman olmuş ki? Onu gördüğümüzde tanıyabilir miyiz? Lezbiyenler benim tanıdığım birçok erkekten daha iyi baba olurlar.

16 Nisan Pazar günü işleri: Bahçeyi sula, banyoyu ov, masayı boya, mektupları yaz, mutfağı temizle, bulaşıkları yıka.

19 Nisan Lou Reed'le buluşup Wembley'e gittik. Etrafa onun gözüyle bakmak eğlenceli. Yirmi yıl önce bu hafta "Metal Machine Music" yayınlanmıştı. Lou'nun Dave Stewart'ı andıran bir tarafı var: Çocuksu, coşkulu, "hayat eğlenceli" tavırlı.

20 Nisan Bazen müzikten sıtkım sıyrılıyor. Duymak istediğim yegane şey gürültü. Ancak o zaman müziği hayal edebiliyorum. Müzik kültürel uzamı çok fazla kapladığında müzik olarak üretilmemiş gürültüye özlem duyuyorum. Taze, karmaşık ve estetik niyetlerden azade.

21 Nisan Donny Elbert'in "Where Did Our Love Go"sunu dinledim. Harikulade. Supremes'in versiyonundan çok daha siyah. Sabah koşuya çıktım, sonra da sıhhî bir kahvaltı yaptım. (Meyve, havuç suyu, kavun.) Greenaway'in "Pillowbook"u üzerinde biraz çalıştım. Fakat Greenaway randevuyu yine iptal etti. Önce kızdım, sonra memnun oldum, gün bana kalmış oldu... Şimdilerde yargılamayı medya yaptığına göre, cezayı da medya verse? Mahkeme kanallarının yanısıra ceza kanalları da olsa: "Bu TV sizi suçlu buluyor ve üç ay boyunca kamusal aşağılanma cezası veriyor."

27 Nisan Annemi aradım; Almanya'daki günlerinden bahsettik. İkinci Dünya Savaşı'nda çalışma kamplarından birindeydi annem. Bir çiftçinin her gün gizlice kampın dikenli tellerinin arasından ona bir yumurta verdiğini anlattı. Bowie aradı ve telefonda Scott Walker'ın "Tilt" albümünden müthiş bir şarkı dinletti.

28 Nisan Bugün Mostar'a gidiyorum. Irial, bir gözümle önüme, diğer gözümle arkama bakmamı öğütlüyor. Gözyaşları içinde, benim tehlikede olduğumu düşünüyor. Ben beş yaşındayken böyle şeyleri düşünebilir miydim?
Zagreb. Açık meydanlar, büyük kafeler. Katedralin önünde harika ambiyans. Adriyatik üzerinden uçarak Split'e geliyoruz.

29 Nisan Bütün mimarlar Split'i görmeli. İnsanların neleri gerçekleştirebileceklerine güzel bir örnek. Şehir, önceki sahiplerini yansıtıyor: Romalılar, Venedikliler, Dalmaçyalılar. Split yaşayan bir postmodernizm. Ve Bosna. Yerle bir olmuş binalar; bir zamanlar hayatları, aileleri kucaklayan kücük evler tanklarla enkaz haline getirilmiş. "Evlerini başlarına yıkalım." Bundan daha gaddar bir cümle olabilir mi?

30 Nisan Uzun bir öğle yemeği. 5:20'de masadan ayrılıp yürüyüşe çıkıyorum. Yürek paralayan mezarlıkların yanından geçiyorum. (Amire Kustoviç 15.3.91 - 22.12.93, Mohammed Slavij 4.5.71 - 1.5.93). Daniella'nın –bir yardım kuruluşu adına çalışan hoş bir Fransız kadın– evine gidiyoruz. Nefis kebaplar ikram ediyor. Ve bir sürpriz: Ot. Birisi Hırvatlarla müslümanlar arasındaki farkın crack'le marijuana arasındaki fark olduğunu söylemişti. Hırvatların tercihi crack, müslümanlarınki marijuana.

1 Mayıs Batı Mostar'a, Hırvat tarafına gidiyoruz. Harabeye dönüşmüş Doğu Mostar'dan geçiyoruz. Tüyler ürpertici bir yolculuk. Hırvat radyo istasyonunda balık yüzlü, ölü gözlü bir kadın benimle rock'n'roll vesaire hakkında bir söyleşi yapıyor. Sonra Mostar Music Center'dan bahsetmeye başlıyorum. "Tamam, bu kadar" diyerek ses teknisyenine "kes" işareti veriyor. "Ama" diyorum kibarca, "bir şey eklemek istiyorum,oradaki faaliyetimiz bütün Mostarlılara açık, sadece Doğu'dakilere değil". Soğuk bir sesle cevap veriyor: "Bunu dinlemek istemiyoruz." Hayatımda ilk kez faşizmin yüzünü yakın plandan görüyorum. "Bunu bilmek istemiyoruz." Nick'le beraber

Split'e geçiyoruz. Arabada hapishaneler hakkında konuşuyoruz. Nick, Küba ve Fas'ta hapse düşmüş, herhangi bir suç işlemeden. Küba'da Castro devrimine inancını yitirmiş. Ben inancımı yirmi yıl korudum, hâlâ da bir ölçüde koruyorum.

2 Mayıs "Bir terapi olarak müzik." Buna gerçekten inanıyor muyum? Bir seferinde, kendimi "müzik insanları bir araya getiren bir güçtür" derken yakaladım. Zihnimin gerisinde bir ses "gerzekliği bırak" diye mırıldanıyordu, "müzik insanları ayırabilir de". Bu, Sırp haydutu Arkan'ın o Sırp milliyetçisi güzel folk şarkıcısıyla evlenmesinden birkaç gün sonraydı. Böylece güzelliğin, yeteneğin ve zekanın illa da toplumsal bir yararla bağlantılı olmadığı ortaya çıktı.

9 Mayıs Dublin. İrlanda'yı seviyorum: En iyi taraflarımı ortaya çıkarıyor. Belki de sebep U2'dur, herkeste aynı duyguyu uyandırıyorlar. Bu kadar zaman sonra aralarında hâlâ nezaket, anlayış ve sevgi olduğunu görmek insanı büyülüyor. Bono her zamanki gibi çılgınca hayaller kuruyor. Larry, grubun realisti, ayakları yere bastırıyor. Bono'nun evinde 1:30'a kadar konuştuk, sigara tüttürdük, kırmızı şarap içtik.

14 Mayıs Anthea, Irial ve Darla bana yaşgünü pastası yaptılar. Sessiz bir biçimde, hayatımın en mutlu doğumgünü. Ne yazık ki 47 yaşındayım. Babamın 1963'teki yaşı. Benim ilk Beatles ve Stones plaklarımı aldığım yıl.

18 Mayıs Son üç yılı bilgisayar ekranına bakarak geçirdiğimi farkettim. Yeni stüdyoma bilgisayar sokmayacağım, maksat deneysellik olsun.

19 Mayıs Bu akşam Irial dedi ki, "yüzümü sevmiyorum baba". Niye sevmediğini sordum. "Çünkü bana uymuyor" dedi. Bu kadar küçük birinin böyle bir şey düşünmesi çok dokunaklı. Ona bunu söyleten ne acaba?

24 Mayıs Dublin. "Tenterhook" üzerine çalıştık. Bono anadan doğma şarkıcı olduğu için her boşluğu dolduruyor. Ben bunun kulağa iyi gelmediğini söylüyorum, ama o kendini alamıyor. Şarkıcılar Araplar gibi: Boşluktan nefret ediyorlar. "Boşluk"un tanımı da şu: "Benim şarkı söylemediğim an." Fakat sonuç gayet iyi. Melankolik, mayhoş.

25 Mayıs Harika bir sabah güneşi. Bono "İrlanda'da yaz, sabahlarıdır" diyor. Yine "Tenterhook" üzerine çalıştık. Yaylıları koyduk, ama en güzeli org kısmı oldu. Şarkı şekillendi; bana kalırsa şarkıya Pavarotti'nin katılmasına gerek yok, ama Bono aksi kanıda. Edge sözlerin daha dramatik olmasını istiyor, bense daha az sözden yanayım.

26 Mayıs Öğle yemeğinde felsefe sistemlerini tartıştık. Adam, hangi filozofları beğendiğimi sordu. Biraz Rorty'den bahsettim.

27 Mayıs İlginç bir akşam. Dostane ve yumuşak, kahkahalar eksik değil. Bono, Edge ve ben, uzun –hakikaten bayağı uzun– birlikteliğimizin ne denli zevkli olduğunu, ama nedense bunu birbirimize söylemediğimizi konuştuk. Bono, "senden çok şey öğrendik" dedi. Edge boyunma sarıldı, "harika adamsın" dedi, "senin gelişini hep dört gözle bekliyorum". Çok duygulandım.

28 Mayıs Tuhaf şey, İrlanda'dayken çok seyrek erekte oluyorum. Geçen gün çıplak yüzerkenki ereksiyonu saymıyorum. Havadaki ağır Katolikliktен olmalı. Akşam yemeğinde pizza yedik, sonra da TV'de "Gece Bekçisi"ni seyrettik.

31 Mayıs Sabah Rorty'yi okudum. Her seferinde daha bir anlamlı geliyor.

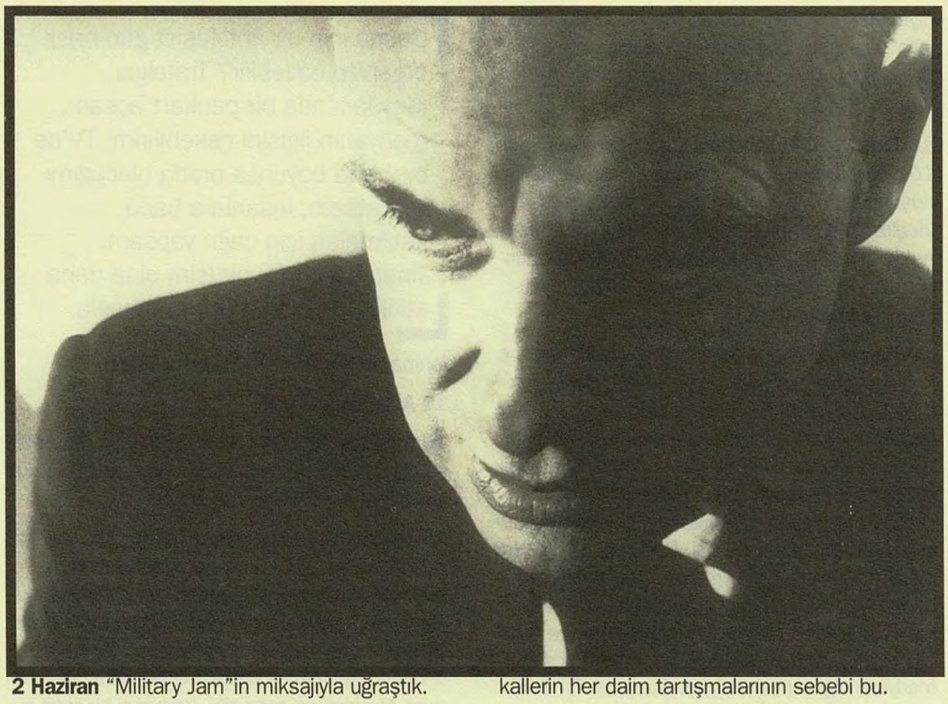

2 Haziran "Military Jam"in miksajıyla uğraştık. Akşam Bono'yla Nina Simone dinleyip şarap içtik. Bono, onlarla birlikte turneye çıkmamı önerdi. "Sadece dört ay" dedi. İnsan 47'sine geldiğinde, dört ay uzun zaman.

5 Haziran Balkonda, mehtabın altında çırılçıplak oturdum. Sigara içmek harika oluyor bazen. Filmlerde şiddet: Belki de, çocukların şiddete şerbetlendiği yolundaki tez yanlış. Şerbetlendikleri şey medya. Seyrettiklerinin sadece film olduğunu biliyorlar. (Benim yapamadığım bir ayrım.)

7 Haziran Peter Gabriel'in Holland Park'taki devasa evine gittik. Peter'ın dikkate değer nitelikleri vizyon ve inat, ikisi de eşit ölçüde. Fikirlerinde o kadar inatçı ki. Bense en küçük direnişle karşılaştığımda onlardan vazgeçiyorum. O bir ordu gibi –durdurulamaz bir ordu. Ben bir gerillayım, ana yolları pas geçen güzel noktalar arıyorum.

> Müzikal dönemler: 1954-57: doo-wop, rock'n roll. 58-62: Kız grupları, Tamla. 64-68: Liverpool, beat, psikedelik. 69-72: Progressive. 72-75: Glam. 76-79: Punk, new wave, no wave, disko. 79-83: Sintisayzır pop. 84-87: house, tekno, world music. 88- 91: Ambient, scratch. 91-95: Bakınız 64-68 ve 76-78'i ilave edin.

8 Haziran Münih. Avrupa'nın en berbat şehri. Yirmi yıl önce bugün Robert Fripp'le birlikte Palladium'da konser vermiştik. Annemin ve babamın geldiği tek performansım oydu. Konserden sonra, soyunma odasında babam gülümseyerek "çok gürültülüydü be evlat" demişti.

10 Haziran Hayal kırıklığı: Havaalanında Sex Shop yok. Hayatın tatsızlıklarından biri de insanın kafasına göre porno bulamaması. Eğlenceli seks çok az bulunan bir şey. Otuz yıl önce bugün, Albert Hall'da müthiş bir şiir festivali olmuştu. Ferlinghetti, Ginsberg ve benim için asıl önemlisi Ernst Jandl –Avusturyalı şair– oradaydı. Sarah'la birlikte gitmiştik.

13 Haziran Birçok gelecek ve bir tek statüko var. Muhafazakârların genellikle uzlaşmasının, radikallerin her daim tartışmalarının sebebi bu.

17 Haziran Annemi ziyaret ettim. 1948'de babamın (postacıydı) haftalık ücretinin 7.10 sterlin olduğunu, bunun 1.10 sterlininin kiraya, 1.10'nun da kömüre gittiğini söyledi. Haftalığın 20 sterline çıkışını hatırlıyorum, 12 yaşındaydım. Braudel'in "Medeniyet ve Kapitalizm"ini okuyorum.

18 Haziran Bowie'nin albümünü dinledim. Güçlü, modern, ironik. Bütün ritm bölümleri –benimki bile– süper. "Motel", "Oxford Town", "Strangers" ve diğerleri harika şarkılar. Tek eksiği: Boşluklar ve sade olma cesareti. Biraz daha kısa olsaydı. Keşke bütün albümler biraz daha kısa olsa.

24 Haziran Hafıza denen şey kısa anların koleksiyonu. Şipşak fotolar. "Leopar"ı okuyorum.

3 Temmuz Dublin. Bono "Fleet Click"in yakalayıcı olmadığını söylüyor. Her zamanki gibi tartışıyoruz. Bono çeşitli melodik yaklaşımlar deniyor. Black Sabbath'ın "Paranoid"ini bile. Tartışma bir sonuca bağlanmıyor. Akşam yemeği. Bono saçını kestirmiş. Az kalsın tanıyamıyordum.

4 Temmuz Mark ve Bono'yla gezinti. Bono: "Sezgi, aklın pusulasıdır." "Seibu / Slug" üzerine çalışıyoruz. Bono'nun yaptığımız miksi tamamen değiştirmesine rağmen şarkıyı tamamlıyoruz. Başta kızmıştım, ama Bono haklı çıktı. Sonra "Tokyo Drift" üzerine çalışıyoruz. Edge'in çok feminen bir nezaketi, düşünceliliği var.

5 Temmuz Carole King'le akşam yemeği.

9 Temmuz Dinin faydasını ve değerini anlıyorum. Tıpkı çamur güreşini, yogayı, astronomiyi ve sado-mazohizmi anladığım gibi. Ama, bunlardan biri olmaksızın "derin" bir insan olunamayacağı fikrini reddediyorum.

11 Temmuz Bono "Always Forever Now"da grubun imzası gibi olacak bir motif istiyor. Bu arada İrlanda TV'siyle söyleşi yapıyor, Jim Sheridan'ın filmi için görüntü testine giriyor, ayrıca Carole King'le birlikte şarkı yazıyor. Eve dönerken, taksi de Sırpların Srebnika'ya saldırdıklarını duydum.

12 Temmuz "Tokyo Drift"i yeniden dinlediğimde sesimden utandım. Çok İngiliz ve analitik.

13 Temmuz Sabah 10'da Bono ve Edge'le stüdyoya girdik. Bono sabah 4'e kadar ayaktaymış, Björk'le dansa gitmişler. Yine de siyah takım elbisesi içinde taptaze görünüyor. Yolda Bono "cid-

→59

diyet insanı öldürür" teorisi yapıyor. "Miss Sarajevo" üzerinde çalışıyoruz. Gece Björk konserindeyiz. Björk iyiydi, el hareketleri melodileri gibi: Keskin, köşeli.

15 Temmuz TV'de Live Aid'i seyrediyoruz. Bugün 10. yıldönümü. Live Aid hakkında vaktiyle yanlış düşündüğümü anlıyorum. Postmodern öncesi idealizmin son nefesi miydi acaba? Şimdi Bosna'da olanlara gösterilen kayıtsızlıkla karşılaştırıyorum. Live Aid'in başarısızlığının Geldof'a yüklenmesi büyük haksızlık.

17 Temmuz Adam'la telefonda Band Aid üzerine konuştuk. Bunu global bir seremoni, global bir parti olarak gördüğümüzde, bambaşka bir anlam kazanıyor. Bu, insanların farklılıklarını değil, ortaklıklarını kutladıkları bir olay; milliyetçiliğe, etnik farklılıklara bir panzehir işlevi görebilir. Tamam, manasız bir vicdan rahatlatması denebilir, ama büsbütün de manasız değil. Bunun gibi eylemler dışında bize işbirliği duygusunu ne verebilir ki? Bosna için bir anti-faşist gün düzenlenmesi için kafa yoruyorum. Bir grev! Bu nasıl organize edilebilir? Trafalgar Meydanı'nda bir pankart açsam, medyanın ilgisini çekebilirim. Sonra da TV'de bir hafta boyunca orada olacağımı ilan etsem, insanlara bana katılmaları için çağrı yapsam. Yanımda büyük bir isim olsa daha etkili olabilir mi? Bowie mesela. Ya da Tom Stoppard? Böyle bir şeyi teklif etmeye cesaret edebilir miyim?

23 Temmuz Ivo Andriç'in "Drina Köprüsü"nü okuyorum.

24 Temmuz Komşularda bir içki. Pat, "bu bizim işimiz değil, oradaki taraflar birbirinden berbat" dedi. Anthea gözyaşlarını tutamadı.

Bosna için bir anti-faşist gün nasıl organize edilebilir? Trafalgar Meydanı'nda bir pankart açsam, medyanın ilgisini çekebilirim. TV'de bir hafta boyunca orada olacağımı ilan etsem, insanlara bana katılmaları için çağrı yapsam. Yanımda büyük bir isim olsa daha etkili olabilir mi? Bowie mesela.

lanmayan. Pragmatist. Yapımcı. Yazar.

10 Ağustos Dolunay.

15 Ağustos Gündoğumunu yakalamak için erken kalktım. Bisikletle plaja gittim. Kumsalda, üstsüz güneşlenen Fransızları seyrettim.

19 Ağustos Fransız edebiyatının ve felsefesinin gerilemesinin kabahatlisi Bordeaux şarapları. Çünkü insanın çenesini düşürüyor. Daha kötüsü şu: İnsan söylediklerini önemli şeyler zannediyor. Bu bakımdan marijuana'ya benziyor. İnsan çarşafa dolandıkça derin düşünceler beyan ettiğini sanıyor. Maddelerin çoğu gibi, herhangi bir ciddi iş için ölümcül.

26 Ağustos Atletizm yarışmalarında niye bu kadar duygulanıyorum? Moses Kiptanui (ismine bayılıyorum) 100 metreyi kazandı. Monty Python'a ara vermemek için tuvalete gidemedim, yanımda duran boş şarap şişesine işedim. Sonra sidiğimin tadına hiç bakmadığım aklıma geldi. Biraz içtim, tadını hiçbir şeye benzetemedim.

27 Ağustos "Sarajevo"yu dinledim. Muhteşem

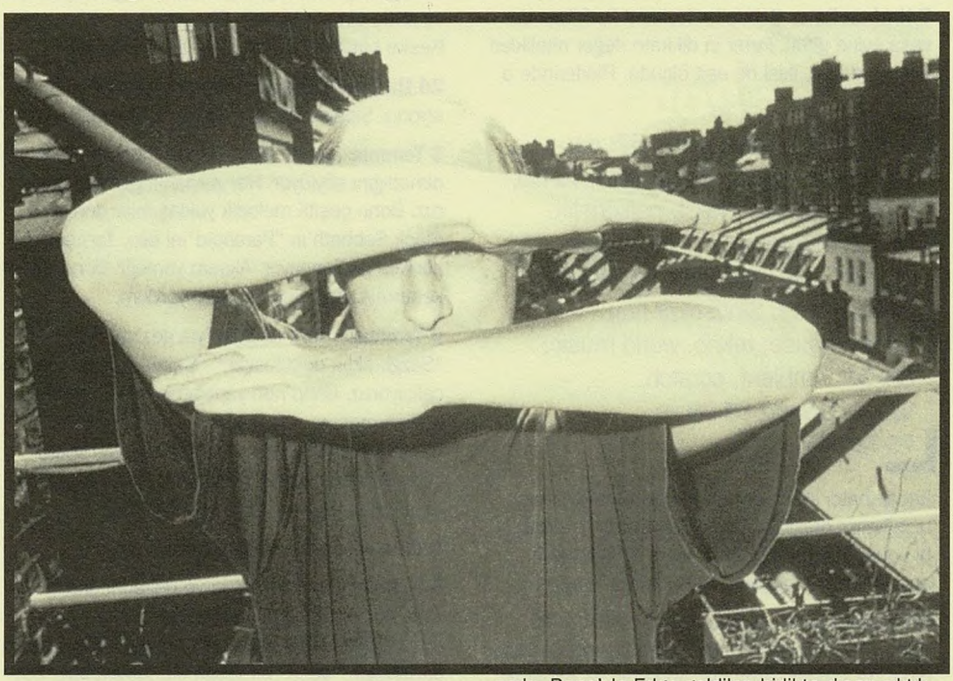

3 Ağustos BBC'de Paul Gambaccini'nin programına katıldım. Velvet Underground'un "Jesus"ını ve Donna Summer'ın "State of Independence"ını söyledim. Donna Summer'ın şarkısını söylerken gözyaşlarımı zor tuttum.

6 Ağustos Öğleden sonra Trafalgar Meydanı'nda Bosna'ya destek mitingi. Katılım düşük. Michael Foot net ve iyi konuştu.

9 Ağustos Ne olduğumun listesi: Memeli. Baba. Avrupalı. Heteroseksüel. Sanatçı. Oğul. Kâşif. Anglosakson. Amca. Şöhret. 31'ci. Aşçı. Bahçıvan. Koca. Müzisyen. Bir şirket yöneticisi. İşveren. Öğretmen. Şarapsever. Bisikletçi. Araba kul-

şarkı. Bono'yla Edge geldiler, birlikte dışarı çıktık. Edge, "zarif bir çiçeksin" dedi. Ne hoş iltifat. Bono'nun fanlarla ilişkisi çok alem. Yeşil fular, turuncu saç, gözlük, kareli zencefil rengi takım elbise. İmzası istendiğinde parmağını dudağına götürüp "şşş" diyor, "tebdil-i kıyafet geziyorum".

30 Ağustos BM Bosna'ya müdahale etti –nihayet. Peki bu ne anlama geliyor? "Savaş için bir, barış için iki taraf gerekir." (Haris Silajdzic)

2 Eylül "Ölene kadar yaşamalıyım." (J. Conrad)

8 Eylül Müzikal dönemler: 1. 1954-57: doo-wop, rock'n roll 2. '58-'62: Kız grupları, Tamla 3. '64-'68: Liverpool, beat, psikedelik 4. '69-'72: Progressive 5. '72-'75: Glam 6. '76-'79: Punk, new wave, no wave, disko 7. '79-'83: Sintisayzır pop, dördüncü dünya 8. '84-'87: house, tekno, world music 9. '88- '91: Ambient, scratch 10. '91-'95: Bakınız '64-'68 ve '76-'78'i ilave edin.

24 Eylül Sigarayı bırakmaya karar verdim. "Günde bir-iki" derken üç-dört oldu. Mastürbasyon: Güvenebileceğiniz tek şeye tutunmak.

1 Ekim Calvino'nun edebî değeri (Spectator'dan): "Hafiflik, çabukluk, kesinlik, görünebilirlik ve çoğulluk." Bu ne demek?

2 Ekim Robert Wyatt'a, üzerinde çalıştığım parçalara şarkı sözü yazması için teklifte bulunmak geldi aklıma. Ama onun o müthiş tevazuunu nasıl aşıp ikna edebilirim? Hayır diyemeyeceği bir noktaya nasıl getirebilirim onu?

3 Ekim Bowie uzak bir Amerikan otelinden –Detroit'te galiba– telefon edip Simpson davasında mahkemenin kararını anlattı; mahkeme salonundaki atmosferi tasvir etti. Biraz sonra bizim TV de gösterdi. Hannah *(ilk evliliğinden olan kızı)* telefonda zekice bir şey söyledi: "Siz hiç bir Amerikalının hazırlıksız olduğunu gördünüz mü?" Haklı. Hep çok prova yapmış gibiler.

12 Ekim Spectator'da "Outside"a olumlu eleştiri. "En iyi Bowie en yapmacık Bowie."

16 Ekim Camille Paglia, "bizi hükümet ve sosyalizasyon medenileştirir, Rosseau'nun dediği gibi saf güdülerimizden alıkoymaz" diyor. Ben de hükümetin ciddi olarak medenileştirme fonksiyonunu yerine getirmesini, uluslararası davranış standartları oluşturmasını ve bunları savunmasını istiyorum. Bugünün gerçek anarşistleri Oklahoma bombacıları, çılgın Sırplar, aşırı sağ liberaller, serbest piyasacılar.

18 Ekim Kızlara pasta yaptım, kıvamını tutturamadım, ama afiyetle yediler. Sonra dansettik: "Duke of Earl", Robert'ın "Enternasyonal"i, Beatles'ın "Return To Sender"ıyla. Sonra da James'in "Laid" albümünü dinledik. Harika bir albüm, ama nedense görmezden geliniyor.

20 Ekim Kahvaltıda David ve Bill'le mayın temizleme meselesini konuştuk. Yaklaşık 100 milyon döşenmiş mayın var dünyada. Üretmesi kolay, unutması kolay, temizlemesi çok pahalı. Mayın başına 2000 dolar gerekiyor. Angola'da, yirmi yıl önce yerleştirilmiş mayınlar duruyor hâlâ.

23 Ekim War Child toplantısında, tam ben konuşma yaparken mükemmel bir zamanlamayla ve neşeli bir teatral "merhaba"yla Pavarotti girdi içeri. Herkes kahkahayı koyverdi. Ben de, "Pavarotti'ye rol çaldırmakta bir sakınca yok" dedim. Laurie Andersen ve Lou Reed de oradaydı. Beyaz Saray görevlileri de vardı. Niye geldiklerini merak ettim. Sadece ilgilerini çektiği için gelmiş olabilirler mi? Çok mu şüpheciyim, yoksa gerçekçi mi? Mohammed Sacirbey yarın İzzetbegoviç'in BM'de yapacağı konuşma esnasında Bosna delegasyonuyla birlikte oturmamı teklif etti. Çok hoş bir teklif, fakat yarın bir yere kımıldamam mümkün değil. Bir davet de Clinton'ın güvenlik danışmanı Nancy Soderberg'den aldım, Beyaz Saray'a gidip Madeleine Albright'la görüşmek üzere. Sonra birisi kulağıma şunu fısıldadı: "Dikkatli ol, seni kullanmak isteyen bir sürü insan var." Sinik bir yorum mu, yoksa anlamlı mı? Otele döndüğümüzde Iman'la karşılaştık. Mandela filminin galasından geliyormuş. Iman konuşurken onun bale yapan parmaklarını seyretmek çok zevkli.

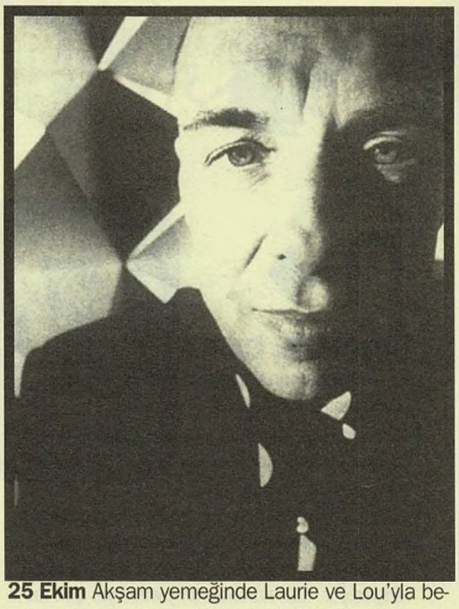

25 Ekim Akşam yemeğinde Laurie ve Lou'yla beraberdik. Lou, Andy Warhol'u övüyordu: "Çok yetenekliydi. Hep 'Andy buna ne der, Andy ne düşünür, Andy ne söyler' derdik."

31 Ekim 4:30'da kalktım. Kış sabahları erkenden çalışmaya koyulmak çok hoşuma gidiyor. Bisikletle stüdyoya giderken, karşıdan karşıya geçmekte olan bir adama yol vermek için durdum. Adam bana baktı, "sen Brian Eno değil misin?" dedi. Sonra da biraz hasmane bir tonda ekledi: "Günün bu vaktinde ne yapıyorsun?" Öfkeli bir ifadeydi. "Bak buraya birader, ben işçi sınıfıyım, ezilenim, senin züppe olman ve bir limuzinle dolaşman gerekir. Herkes yerini bilsin" der gibiydi.

4 Kasım Bono bir söyleşide şöyle demiş: "İngiliz gruplarının birçoğu güzel sanatlar akademisine gitti. Bizse Brian'a." Tek kişilik bir akademi olma yakıştırması müthiş bir iltifat.

8 Kasım Paul McCartney'in Grateful Dead üzerine yaptığı kısa filmin açılışına gittik. Linda'nın 60'larda çektiği fotoğrafları tarayıp üzerlerine bir takım video efektleri koymuş. Çok zekice bir buluş. Filmden önce Elvis Costello'yla sohbet ettik. Onu seviyorum.

10 Kasım "Passengers" çok çeşitli eleştiriler alıyor. Kimi övüyor, kimi yeriyor. Bir hararet yarattığı kesin. U2'nun albüme sahip çıkıp çıkamayacağını merak ediyorum. Yoksa kabahati bana mı yükleyecekler! Bowie aradı, coşkuyla konserlerinden bahsetti. Tricky ve PJ Harvey'le çalışmak istediğini söyledi.

13 Kasım Fukuyama'nın "Trust"ını okuyorum. Aynı zamanda Rorty'nin "Pragmatizmin Sonuçları"yla boğuşuyorum.

15 Kasım Bowie'nin konserine gittik. Çok formdaydı. Fazla enstrüman var gibi geldi. "Spaceboy" ve "Niteflights"ın aranjmanları gayet iyiydi.

18 Kasım Şimdilerde "sonik coğrafya"lar yaratmak kolay. Bir sürü insan bunu yapıyor. Sırf bunun için koca bir teknoloji var. Ben mesaj istiyorum. Bunu söylediğime inanamıyorum, ama öyle. Bana bir şey söylensin istiyorum, zihnimi uyaracak şeyler istiyorum. Bunun üç yolu var: Kelimelerin kullanımı, tarihsel değeri olan seslerin kullanımı ("Bu, Kennedy'i öldüren kurşunun sesi" vs. –ki böylece sonik coğrafyadaki sesler bir anlam kazansın) ve güçlü bağlamsal bağlantılar. Rap birinci yola örnek. Fakat beni bir yere götürmüyor. (Me'Shell Ndegocello haricinde –bu yıl en çok onu dinledim.) CD değil de plak dinlememin sebebini farkettim. Plaklar daha kısa. Yirmi dakikada bitiyor. Daha az müzik istiyorum.

20 Kasım Prenses Di TV'de. Anthea ilk defa TV'de bir şey seyrederken bana "şşş" diyor. Di görevden, ulustan, sokaktaki adamdan söz ediyor. Benim kavrayışımın dışındaki kavramlar bunlar. Hangi görev? Ulus ne? Sokaktaki adam kim? Di, fazlasıyla mükemmel, insan samimiyetinden kuşku duyuyor.

21 Kasım Mathew Evans'la stüdyoda buluştuk. "Pulp Fiction"ın senaryosunun 200 bin sattığını söyledi. Gençler ellerinde senaryoyla filme gidip diyalogları tekrarlıyormuş. Tarantino geçenlerde Evans'lara yemeğe gelmiş. Sabah 4'e kadar filmlerden başka hiçbir şeyden bahsetmemiş. TV'de Yardbirds. Rock tarihi giderek daha seyredilebilir ve ilginç hale geliyor.

22 Kasım Sabah 10'dan 2'ye kadar Costello'yla stüdyoda sohbet. Çok eğlenceli, çok edebî bir adam, insan vaktin nasıl geçtiği anlamıyor. Orkestral yaklaşımı ilginç. Bir şarkıyı en ince detayına kadar kafasında kuran bir tek kişi daha gördüm: Scott Walker. O zaman da çok etkilenmiş ve kendimi gereksiz hissetmiştim.

6 Aralık Son otuz yılın hit şarkıları üzerine bir araştırma yapmak istiyorum. En az yüzde 80'inde bir şekilde ikinci vokal olduğuna eminim. Ama yüzde 30'unda bile geri vokal yoktur.

12 Aralık Torino. Bütün günü Mısır müzesinde geçirdim. Kahire ve Londra'dan sonra dünyanın en zengin üçüncü Mısır müzesi. Bazı mağara resimleri o kadar Afrika ve o kadar Basquiat ki. (Basquiat son büyük mağara ressamı.) Akşam olup beni kapı dışarı ettiklerinde canım sıkıldı. Otelde, kablolu TV'de striptiz yapan ev kadınlarını seyrettim. Fakat hayal gücümü harekete geçiremeyecek kadar normaldiler. Tabloid'lerin üçüncü sayfaları gibi. Edep yerlerindeki kılları erkeklerin keçi sakalları gibi özenle traş etmişler. Bir de Güney Afrikalı bir televaizi seyrettim, öyle bağnaz ki, Papa'yı bile ateist yapar.

15 Aralık Benjamin R. Barber'ın "McWorld'e Karşı Cihad"ını okuyorum. Kitabın ana fikri şu: Fundamentalizm ve postmodern köksüzlük, aynı sosyo-ekonomik güçlerin eseri. Ve ikisi de, ayrı yollardan yurttaşlık kavramını kapı dışarı ediyor.

16 Aralık David Phillips'le akşam yemeği. David, Anthea ve bana Dayton görüşmeleri hakkında bilgi veriyor. Görünen o ki, Miloseviç denilen düzenbaz, iğrenç fundamentalist, soykırım icraatıyla bağlantılı dosyaların rafa kaldırılması konusunda Amerikalılarla anlaşmış. Barışın bedeli bu. Çok iğrenç bir durum. Bu, 1945'te Çeklerin, Polonyalıların ve Yahudilerin Hitler'le oturup Çekoslovakya ve Polonya'nın büyük bir bölümünü ona bıraktığı, ayrıca imha edemediği Yahudileri ve Çingeneleri isteği yere yerleştirme hakkı verdiği bir anlaşma yapması gibi bir şey.

17 Aralık Evde Anthea'yla "The Beatles Anthology"yi seyrediyoruz. Birçok zayıf şarkının şimdi total bir otantiklik arzetmesi ilginç geliyor. Picasso'nun resimlerine dair bir kitap aldım geçenlerde, 20'lerde, 30'larda yayınlanmış. Metinler Tristan Tzara'nın. Kitapta yirmi tablosu var Picasso'nun, bunların 14'ü gördüğüm en kötü işleri. Öteki altı ise en iyileri. Kitaba bakarken şunu düşündüm: Bunun farkında mıydı? Yoksa umursamıyor muydu? Ya da "bırakalım insanlar karar versin" mi diyordu, "ben yaparım, siz ne isterseniz düşünün". Aralarında bir fark görmüyor muydu? Beatles'ın mesajı, "bakın, her şeye kalkışabiliriz ve üstesinden gelebiliriz". Dolayısıyla, eser bütün kültürün angaje olduğu bir yaratıcı doğaçlama sürecinde şekilleniyor. Ve doğaçlamalar affedilir oluyor. Çünkü "kaybedecek ne var ki?" ruhuyla yapılıyor.

19 Aralık İyi haber: Avrupa'da, İsrail'de, Rusya'da, hatta Amerika'da bile kuduz sağ geriliyor. Haider, Le Pen, Jirinovski, Netanyahu, hepsi geçen yıla kıyasla nal topluyor.

20 Aralık Van Creveld'in "Transformation of War" adlı kitabını okuyorum. Çok zekice bir çalışma. Sağduyuyu ters yüz ettiği yerler "tabii ya" dedirtiyor. Örneğin, imparatorluklar varlıklarını koru-

> "Sonik coğrafya"lar yaratmak öyle kolay ki. Bir sürü insan bunu yapıyor. Sırf bunun için koca bir teknoloji var. Ben mesaj istiyorum. Bunu söylediğime inanamıyorum, ama öyle. Bana bir şey söylensin istiyorum, zihnimi uyaracak şeyler.

yabilmelerini geniş topraklara yayılmalarına borçlular, zira tebaanın çelişkileri imparatorluğun kalbine taşımaları mümkün olamıyor –bu artık geçerli değil. Çok aydınlatıcı bulduğum bir saptama: Düşük yoğunluklu çatışmalar denk olmayan kuvvetler arasında cereyan ediyor. Yoksul bir ülke, zengin bir ülkeyle savaş meydanında karşı karşıya gelemiyor ve mücadelesini sivil alana kaydırıyor.

25 Aralık Noel sabahı heyecanı. Kızlar hediyelerini açıyor. Darla'ya aldığımız Barbi at arabasını monte etmek iki saatimi alıyor. Sanırım batı yarım küresinde bir sürü baba homurdana homurdana benzer şeylerle iştigal ediyor. Van Creveld: "Savaş, modern silahların kâr etmediği bir köşeye sıkıştı. Daha sofistike bir silah, savaşı bizim savaşmayı tercih ettiğimiz biçimden çıkarıyor: Böcek ilaçları."

28 Aralık Bir kültürün ayak biçimleri, dans tarzlarını yansıtıyor. Afrikalıların büyük, geniş ayakları yere sağlam basan dans tarzını getiriyor beraberinde. Bale, yerden kurtulmak istercesine mümkün olan en küçük temasa dayalı. Rapçilerle birlikte toprağa bağlılık geri dönüyor. İri, geniş, ağır ayaklar. Fakat bu arada apartman topuk paradoksu var. Hem yerden yukarıda, hem de yerle geniş temas halinde.

31 Aralık Yılın son günü. Yarın bu günlüğü yazmak zorunda olmayacağım. Yeni yıl planları. Azalt: Evdeki kağıtları, şarap tüketimini, gelişigüzel radyo dinlemeyi. Çoğalt: Sinemaya gitmeyi, parti yapmak için vesile yaratmayı, yalnız başına geçirilen zamanı.

Çeviren: **Yücel Göktürk**

bakınız

Brian Eno, yirmiikinci sayıda bizlerleydi...

"Ben gençlerin tercihlerine, her neyse onlar, büyük saygı duyuyorum. Eğer anlamıyorsam onların yaptığını, o zaman bende bir yanlışlık var diyorum. Evet, heavy metal'de olup biten bir mitolojinin sahnelenmesi. Ama heavy metal'i aynı zamanda bir motosiklet olarak da düşünmek gerek. Bu müziğin üstüne zıplar, uçar gidersiniz. Benimki ise hoş bir yat gibi." (sayı 22, ağustos 98)

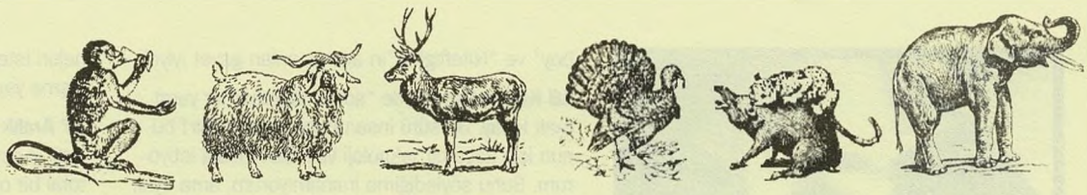

b→

BEŞ YIL ÖNCE ON YIL SONRA

Ç→

ÇAĞATAY, ALİ RİF'AT

Ali Rif'at Çağatay, 1867'de İstanbul'da doğdu. 1900'de Şam'da ölen kaymakam (yarbay) Hasan Rif'at Bey'in oğludur. Onun babası Kaymakam (yarbay) Hurşid Bey, onun babası da Türkiye'ye sığınmış ve müslüman olmuş bir Leh idi. Ali Rif'at Çağatay, dört erkek kardeşin büyüğüdür. Diğerleri sırasıyle valiliklerde ve milletvekilliğinde bulunan, bestekârlığı da olan şair Sâmih Rif'at Bey, Muzaffer Rif'at Bey ve Millî Mücadele'de milis paşası olan yazar Cevad Rif'at Atilhan'dır. Çağatay, iyi bir tahsil gördü ve musiki öğrendi. Kemençe ve bilhassa ud çalıyordu. Sesi de güzeldi ve doğru okurdu. "Udî Rif'at Bey" adıyle şöhret kazandı. Kadıköy'de Şark Musiki Cemiyeti'ni kurdu ve reisi oldu. Sonra gene Kadıköy'de eski cemiyetin yerine Türk Musikisi Ocağı'nı kurdu. Hayli talebe yetiştirdi.
Çağatay, Türk Musikisi'ne Batı tekniğini tatbik etmek istedi. Batı sazlarını (violonsel, piano,

Şark Musiki Cemiyeti üyeleri toplu halde. Oturanların ortasında Ali Rifat Bey

flüt, kontrbas vs.) da katarak Türk Musiki konserleri verdirdi. Bazı eserleri Batı sistemiyle çokseslendirdi. Fakat bu armoni, musikimize uymadı. İstanbul Konservatuarı Tasnif Hey'eti'nde ölümüne kadar altı yıl çalıştı. Arkadaşlarıyla beraber bir kısım klasik eserlerimizi yayınladı. 3 Mart 1935'te 68 yaşında kalbden öldü.
Ali Rif'at Bey, iyi bir bestekârdır. 52 parçası görülmüştür. Mehmed Akif'in "Köse İmam"ını bir perdelik operet halinde bestelemiş, aynı şairin "Bülbül"üne de beste yapmıştır. Medhalleri, saz semaileri, şarkıları, Dilkeş-Hâverân, Nihavend, Rast ve Sûz-i Dil fasılları vardır.
Yılmaz Öztuna *("Hayat - Türk Bestecileri Ansiklopedisi"nden kısaltarak)*

f→

FIRTINA VADİSİ

Rize'de, Ardeşen'den Karadeniz'e dökülen Fırtına deresi ve irili ufaklı kollarından, çağlayanlardan, köprülerden, tepelerden oluşan müthiş güzel, yemyeşil bir vadi. Bir tür yağmur ormanı: Türkiye'nin en çok yağış alan bölgesi burası. Yılın 250 günü yağmurlu. Ardeşen'den 25 km. içeride Çamlıhemşin ilçesi var. Soldan giderseniz kıvrıla kıvrıla Ayder yaylasına, sonra da Yukarı Kavron'a ve taa Kaçkarlara varıyorsunuz. Doğru giderseniz, dağ bayır aşarak, bir noktadan sonra tabana kuvvet Sal ve Pokut yaylasına ulaşıyorsunuz. Asfaltın bittiği yerdeki Şinçiva (Şenyuva) köyünden yürüyerek 1.5 km uzakta memleketin en esrarlı ve romantik kalesi Zilkale (Zîr Kale) var. Daha da "tırmanıcı"lar için Varçenik, Tatos dağları, göller, yaylalar, yaylalar. (Memleketin tek şimşir ormanı da Fırtına vadisinde: "Yüküm şim-

şir kaşıktır, dılo dılo yaylalar...) Çamlıhemşin, dünyadaki koruma altına alınmış 200 bölgeden biri. 2460 bitki türüne sahip. Yöre halkını ve çevrecileri senelerdir hop oturtup hop kaldıran hidroelektrik santralinin inşaatına bu bölgede ufaktan başlanmış durumda. Birinci derece heyelan bölgesi olan bu cennette 535 ton dinamit patlatılacak, yeraltında 20 km uzunluğunda tüneller açılacak, 56 bin ağaç kesilecek. Ne o? Yılda 592 megawatt elektrik için. Danıştay yürütmeyi durdurma kararı almış, ama santralciler bastırıyor, korkulu bekleyiş sürüyor...
Çamlıhemşin'in bir güzelliği de, eski adı Makrevis olan Konaklar köyü. Adını, Fırtına vadisine tepeden bakan şahane konaklardan alıyor. Bu konaklar 19. yüzyıl ortalarında Rusya'ya çalışmaya giden ve oradan paralanarak dönen Çamlıhemşinli gurbetçiler tarafından yaptırılmış. Rusya'da yaptıkları iş, tatlıcılık ve pastacılık. Bugün bu konakların çoğu yılın büyük bir bölümünde boş duruyor. Çünkü sahiplerin torunları büyük şehirlerdeki ünlü pastanelerde mesleği sürdürüyor. (Hatta Hakkari-Şemdinli'deki tek pastanenin sahibi de Çamlıhemşinliymiş.) Konaklar Rus mimarisine uygun, genellikle iki katlı, bol pencereli taş binalar. Bazısının yarısı taş, yarısı ahşap. Çünkü 1917 devriminde dara düşen tatlıcılar, inşaata yörede en ucuz bulunan malzemeyle, yani ağaçla devam etmekten başka çare bulamamışlar. Çarlık devrilince dönmek istemeyen, Komünist Parti'ye üye olup pastacılığa devam eden Çamlıhemşinliler de yok değil...
(Ayrıntı isteyenler Sevan ve Müjde Nişanyan'ın yazdığı "Karadeniz: Meraklısı İçin Gezi Rehberi" kitabına ve www.karalahana.com sitesine başvurabilir.)

h→

HUTCHINS, CARLEEN

Amerikalı keman yapımcısı bilim kadını. Aslında bir mikrobiyolog. Yaylı saz yapımı ve akustik konusunda dünyanın en ünlü ve etkin isimlerinden biri. Cat Cat Society ismindeki derneğin başkanı. Hutchins, İtalyan yapımcıların kemanlarının mükemmelliğine ilişkin görüşleri reddediyor, fizik kurallarının yardımıyla çok daha iyi kemanlar yapılabileceğine inanıyor. Alp Altıner'in deyişiyle, atölyesi "bir uzay merkezi gibi". Özellikle akustik konusuna ağırlık veren Hutchins, yaptığı sazlardan en iyi sesi elde edebilmek için kendi buluşu olan cihazlardan faydalanıyor. Mesela, sırt ve göğüs tahtalarının optimal kalınlıklarını saptamak için bir frekans jeneratörü kullanıyor... Özel yapılmış bir akustik kutusunun içine astığı yapımı tamamlanmış sazlara, titreşime dönüştürülmüş müzik sinyalleri göndererek, yeni sazları sese alıştırıyor. Hoparlörden her 444 frekans verişinde, yani "la" sesinde, saz, neresinin titremesi gerektiğini öğreniyor. Titreye titreye artık en ideal titreme seyrine ulaşıyor... Hutchins, ayrıca havaya astığı sazların "f" deliklerinin birinden mikrofon, diğerinden hoparlör sarkıtıyor. Hoparlörden verdiği bazı frekansları mikrofondan geri alarak elektronik bir cihaza aktarıyor. Cihazdan çıkan elektroyu deşifre ederek sazın tüm özelliklerini bir nota bile çalmadan tespit edebiliyor.

k→

KENNEDY, NIGEL

28 Aralık 1956 Brighton, İngiltere doğumlu. Devrin en yetenekli, en popüler kemancılarından biri. Harika çocuk olarak Yehudi Menuhin'in yetiştirdiği ilk ünlü. 1977'de yaptığı çıkıştan sonra, bütün büyük İngiliz orkestralarıyla çaldı. Virtuozluğunun yanında, peltek konuşması ve Aston Villa futbol takımına olan düşkünlüğüyle şöhret yaptı. 84 yılında bir taraftan Elgar'ın Keman Konçertosunu kaydetti, diğer taraftan "The Girl from Ipanema", "Autumn Leaves" gibi standartları "Nigel Plays Jazz" albümünde Stradivarius'uyla yorumladı. Asıl ününü Vivaldi'nin "Dört Mevsim"iyle 1990'da kazandı, "ilk klasik müzik pop yıldızı" payesini aldı. Dik başlı punk saçlı bu genç delikanlı, hem klasik müzik hem de çağdaş repertuarın taze nefesiydi artık. Vivaldi'yi sulandırmakla suçlayanlara cevabı hazırdı: "Bir müzik yalnızca yazıldığı zamana aitse, o zaman bugün hiç çalınmamalı. Vivaldi'nin Dört Mevsim'i yalnızca tarihte topladığı ilginin dışında bize verecek çok şeyi olan bir müzik..."
"Dört Mevsim" plağı, sonuçta iki milyonluk rekoruyla Guinness Rekorlar Kitabına da "gelmiş geçmiş en çok satan klasik albüm" olarak girdi. Çaykovski, Brahms, Beethoven, Bartok keman konçertolarının yanında, Duke Ellington'dan da

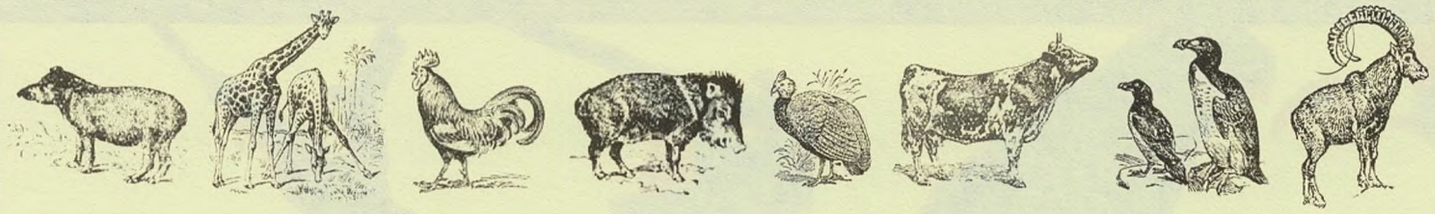

ilgisini esirgemedi kariyeri boyunca... 1991'de bir de kitap yazdı, her ne kadar biyografi olarak anmaktan nefret etse de, "Always Playing" (Her daim çalmak) hayatının bir bölümünü anlatıyordu. 1992 ve sonrasında bir tür inzivaya çekildi, boynundaki rahatsızlık nedeniyle klasik müzikten uzaklaştı. 90'ların ortasında küçük salonlarda konserler verdi. "Küçük gruplarla çalarken müzisyenlerle aranızda daha çok tansiyon oluyor. Konser bitince iş bitmiyor, bir yerlere takılıp devam ediyoruz..." 1996'da Kelt müziği, caz ve rock karışımı "Kafka" isimli "beste" albümüyle artık çağdaş kompozitörler arasındaydı. Albüm Stephane Grappelli, Peter Gabriel, Kate Bush, Robert Plant gibi müzisyenlerin katkısıyla iki yılda kaydedildi. 1997'de klasik müziğe muzaffer bir dönüş yaptı. Elgar Keman Konçertosunu yeniden kaydetti, altın plak aldı.

"Stone Free" isimli Hendrix tribute'ü için "Fire"ı 1994'te kaydetmişti, 1999'da tümü Hendrix parçalarından oluşan "The Kennedy Experience"ı çıkardı. "Hendrix'i kopyalamanın bir anlamı yok bence, zaten konuşturmuş adam gitarı. Yaptığınız işe kendi damganızı vurmalısınız. Jimi 'All Along The Watchtower'ı çalarken Dylan'ın ne kadar uzağında kaldıysa, benim de durumum budur..." 2000'de ise bu sefer Jaz Coleman'la işbirliği yaparak Doors'a el attı, Prag Senfoni Orkestrası eşliğinde "Riders On The Storm - The Doors Concerto"yu kaydetti.
Arada sırada elektro keman çalmaya devam etse de (meydanı Vanessa Mae'ye terketmeye niyeti yokmuş), 1736 yapımı, ilk sahibi Fransız kemancı Lafont'un adını taşıyan, bir Guarneri del Gesu sazı var artık: Üstelik Paganini'nin de elinden geçmiş, Çaykovski'nin keman konçertosunun 4 Aralık 1881 tarihli ilk çalınışında başrolde olan bir keman.

KONTRBAS

Kontrbas çalmanın müzikle bir ilgisi yok, düpedüz kuvvet işi. Bu nedenle çocuklar çalamazlar. Ben 17 yaşımda başladım, şimdi 35'imdeyim. Ben kendi isteğimle kontrbasçı olmadım. Nasıl anlatayım... Bakire bir kızın gebe kalması gibi, rastlantı sonucu. Flüt, keman, trombon... Dixieland'e bile takılmıştım, ama şimdi caza karşıyım. Bu bir yana, gönüllü olarak kontrbas çalmaya başlamış bir tek meslektaş tanımıyorum yani. Nedenini çok iyi biliyorum. Bir kere çok hantal; kullanışlı bir çalgı değil. Çalgı olmaktan çok, bir... bir engel. Taşıyamazsınız, sürüklersiniz. Düşerse parçalanır, arabaya ancak ön koltuğu sökerseniz sığar. O zaman da doldurmuş olur arabayı. Evde çarpmamak için dikkat etmek zorunda kalırsınız. Öyle salak salak durur ortada. Piyano da evin içinde yer tutar ama, piyano bir mobilyadır. Kapatır, olduğu yerde bırakırsınız. Bunu asla. Hep ortalıkta kalır, şey gibi... Bir dayım vardı, hastalıklıydı, sürekli olarak kimsenin onunla ilgilenmediğinden yakınırdı. Kontrbası dayıma benzetiyorum. Eve misafir mi çağırdım, baş köşede kendileri, hep ondan söz edilecek... Bir kadınla baş başa kalmayı istediniz, karşınıza dikilir, bakar. İyice yakınlaşmışsınızdır, gözünü ayırmaz, seyreder. Sanki alay ediyordur, cinsellikle dalga geçiyor izlenimine kapılırsınız. Bu durum kız arkadaşınıza da geçer. Sonra... Siz de iyi bilirsiniz ya, sevişmeyle gülünçlük birbirlerinden kıl payıyla ayrılırlar, ama hiç mi hiç bir arada olmaya gelmeyen şeylerdir. Sonuç, fiyasko... Rezillik... Olmaz böyle şey canım. Afedersiniz. (...) Müzik işinde bazı şeyler tamamen adaletsiz... Solist alkışlara boğulur: Bugünün seyircisi, daha fazla alkışlamasına fırsat verilmezse cezalandırılmış gibi hissediyor kendini. Şefe de alkışlar sunulur. Şef, konsertmaysterin en az iki kere elini sıkar. Bazen bütün orkestra ayağa kalkar. Kontrbasçı olarak doğru dürüst ayağa bile kalkamayız, çünkü zaten ayakta sayılırız. Sözlerimi bağışlayın ama, biz kontrbasçılar boktan muamele görüyoruz...
Patrick Süskind, Kontrbas

LAWRENCE, THOMAS EDWARD

"Araplar bizi sırtımızdan vurdu": Türk resmî tarihçilerinin bu gözde cümlesinin ardında İngiliz askeri Lawrence'dan başkası yok. Lawrence, aslında askerden ziyade bir casus, casustan ziyade bir "maceraperest." Tarih sahnesinde sadece iki sene (1916-18 arası) kaldı, teğmen olarak girdiği İngiliz ordusunda albaylığa yükseldi. Bu zaman zarfında Hicaz bölgesinde Osmanlı'ya karşı ayaklanan Arapları örgütledi, bedevilerde bir "ulus bilinci" yaratmayı hayal etti...
David Lean'in 60'lardaki "Arabistanlı Lawrence" filminde Peter O'Toole'un canlandırdığı yakışıklı, sırım gibi delikanlı, gerçek hayattaki Lawrence'a pek uymuyordu. Ufak tefek, çirkin, bir bacağı hafif aksayan Lawrence'ın, gayrımeşru bir çocuk olduğu için de türlü türlü komplekse sahip olduğu rivayet edilir... 1888'de Galler bölgesinde doğdu. Ailesiyle yaşadığı sorunların da etkisiyle ilkgençliğinde yalnızlığa ve tarih kitaplarına gömüldü, Napolyon'un hayatını, Haçlı Seferleri'ni ve şövalye hikayelerini yedi yuttu. 19 yaşında Oxford Üniversitesi'nden tarih bursu kazandı, hocalarının yardımıyla Osmanlı'da Arap nüfusun olduğu yerlerde uzun inceleme gezilerinde vazife aldı, arkeolojik kazılara katıldı. Kusursuz Arapça konuşmaya başladı. Akademisyen bir oryantalist olmak yerine, "cephede" olmayı seçti. 26 yaşında, I. Dünya Savaşı başladığında teğmen rütbesiyle Kahire'deki İngiliz Haberalma Örgütü'nde görevlendirildi. Arkadaşları tarafından sevilmeyen, üstleriyle geçimsiz bir tipti, böyle giderse orduda yükseleceği yoktu. (Lean'in filminde yer alan, yanan kibritleri gıkını çıkarmadan eliyle söndürdüğü sahnelere itibar edersek, "tuhaf"lıklarıyla sivrilmesini biliyordu.)
1916'da Hicaz'da Şerif Hüseyin ayaklanmasını fırsat bilip Arap kuvvetlerinin arasına İngiliz temsilcisi olarak katıldı. Kırk yıllık Arap gibi kefiyelere bürünerek, savaşlarda Türklere karşı ön saflarda yer aldı. (Arap dostları arasında El Orans'dı adı.) Çölde talandan, yağmadan gayrı geçim şansı olmayan bedevilerden düzenli ordu birlikleri yaratmaya kalkıştı, onlara siyasi bağımsızlık bilinci aşılamaya çalıştı, hatta üstüne vazife değilken

"Arabistanlı Lawrence" filminden

Akabe'yi Türklerin elinden aldı. Ama düzenli ordunun imkansızlığını anlayınca, bir tür gerilla taktiğine başvurdu, Türklerin elindeki Hicaz demiryoluna (Şam-Medine hattı) sabotajlar düzenledi, trenleri dinamitledi. 1918'de Şam'ın alınmasını sağlayan öncülerden biriydi. Nihai hedefi Arabistan topraklarını Türklerden koparmak, ama kendi milletine, İngilizlere de yedirmemekti. Başarıları arttıkça albaylığa kadar yükseldi, ama İngiliz ordusunda hep kuşkuyla izlenen, gülünüp geçilen bir askerdi: Bir an evvel baştan savılması gereken bir "kahraman". Zaten siyasetin cilvelerini hiç kavrayamamıştı; savaş sırasında İngilizler tarafından Araplara "yarımağızla" verilen sözlerin savaş bitince tutulmaması, Arapların da Lawrence'ın düşlediği anlamda bir "tam bağımsızlık" ateşiyle pek yanmamaları, onu bir "yenilgi" hale-i ruhiyesine sürükledi. Ordudan ayrıldı. İngiltere'ye döndü. Bir süre Churchill'in "Arap işleri danışmanı" olarak görev yaptı. Takma isimlerle iki kere daha rütbesiz olarak orduya yazıldı. (Kendi lafları: "Hayatta saygıdeğer iki konum bulunur, biri başkomutanlık, diğeri erlik. Birinde mutlak emir verme, diğerinde mutlak emir alma özellikleri vardır.")
Hicaz'da tanıştığı Amerikalı savaş muhabiri Lowell Thomas'ın yayınları sayesinde "yaşayan efsane" haline gelse de, hep kendini geri planda tuttu. 1920'lerde savaş anılarını ve "felsefesi"ni "Bilgeliğin Yedi Temel Direği" kitabında anlattı. Kullandığı motosikletle kaza yapınca, 47 yaşında, 1935 yılında öldü.
"Lawrence fobisi", Türkler arasında cumhuriyetin ilk yıllarında hız kesmedi. Hiç ilgisi yokken, 25'te Şeyh Sait isyanı, 30'da Ağrı dağı olayları Lawrence'dan bilindi. Hind'i, Çin'i, Afgan'ı karıştıran, kardeşi kardeşe, müslümanı müslümana kırdıran hep oydu!.. Sıkıştıkça başvurulan "dış mihrak" klişesinin prototipi olarak, ruhu hâlâ toplumsal belleğimizin bir kuytusunda yaşıyor.

NAİMA

Afrika'nın yaratıcılık tanrıçası. Ya da John Coltrane'in en ünlü baladı.
1959 tarihli "Giant Steps" albümünde yer alan parça, Coltrane'in hayatî virajını da özetliyor... Coltrane, Naima'yla, fena halde alkol ve uyuşturucu batağındayken, 1957'de tanıştı. Astrolojiye ve müziğe meraklı müslüman bir kızdı. Evlendiler, Naima'nın Coltrane üzerinde iyi etkileri oldu, bir bakıma yeniden ayağa kalkmasını sağladı. Naima'nın ve annesinin yardımıyla bir süre alkol ve uyuşturucuyu attı hayatından. Sonra sorunlar gene başladı ve evden ayrıldı.

Seni öyle yerlere götürüyorum ki
H a b e r i n y o k
Karanlık yüzünü bilir misin ayın?
V e t a m m e n z i l i n d e
Ölüme yakın bir yayın
E l t e t i k
B i r g ö z ü n k a p a l ı
Akrep iner pervazdan
R ü z g a r t a ş ı r s e n i
Seni öyle yerlere götürüyorum ki

H a b e r i n y o k
Ö l ü . . . P o s t a c ı
H â l â b a k ı y o r y ü z ü m e
A c ı a c ı
Seni öyle yerlere götürüyorum ki
G e c e n i n ü ç ü , b e ş i
A y ı n b i l m e m k a ç ı
S a ç l a r ı n ı k o k l a r k e n
E r k e n e r k e n
B i r i s i ç a l ı y o r k a p ı m ı
Akrep iner pervazdan
R ü z g a r t a ş ı y o r s e n i
Seni öyle yerlere götürüyorum ki

S ı k ı t u t u n e l i m e
U ç a c a ğ ı z . . .
O l m a y a n b i r d a l a
B i l m e d e n k o n a c a ğ ı z
U n u t u l m u ş b i r d i l d e n
B i r ş e y l e r k o n u ş a c a ğ ı z
A n l a m a d a n b i r b i r i m i z i
A n l a ş a c a ğ ı z
Akrep iner pervazdan
Bak rüzgar taşıyor seni
Seni öyle yerlere götürüyorum ki

N e f r e t b i r y o l c u l u ğ u n
E n t a t l ı v i r a j ı n d a
B i r d e n d u r d u r u p
Aklına bir şeyler gelecek
B e l k i d e k a l b i n
İ l k
D e f a
S e v d i ğ i n i
S ö y l e y e c e k
Siyah üstünde: beyaz
Anlıyor gibi olacaksın ama
B o ş u n a
Akrep inecek pervazdan
Rüzgar taşıyacak seni
Seni öyle yerlere götüreceğim ki

Şaşırıyorsun, değil mi?
Koltuk numaralarımız karışmamış
Y a n i :
Bir bilet iki defa satılmış
Seni seviyorum derken
Nasıl da nefretle bakıyorsun
A m a
A y n ı k o l t u k t a
B e n i m l e
İ s t e m e d e n
O t u r u y o r s u n

Akrep iniyor pervazdan
Rüzgar taşıyacak seni
Seni öyle yerlere götürüyorum ki
İstemeden seveceksin beni
...
Y a k e n d i m i ?

İki kişiliğimden bahsediyorum. Diyalektikteki öbür eşimi arıyorum. Oda müziği olarak düşündüm bunu.
(Express, 24 Aralık 1994)

FİKRET KIZILOK
(1946-2001)